

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KUTSAL YEMİN MUSTAFA

KEMAL ATATÜRK

ALİ KUZU

Araştırma-Inceleme

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KARIYER
DEVELOPER

KUTSAL YEMİN
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Yayınevi : KARIYER YAYINCILIK İLETİŞİM
EĞİTİM HİZMETLERİ LTD. ŞTİ.
Klodfarer Cad. No: 16/4 Fırat Apartmanı
34400 Sultanahmet/İSTANBUL
Tel : (0 212) 516 99 84
Fax : (0 212) 516 99 80
e-posta: kariyer@kariyeryayinlari.com
http://www.kariyeryayinlari.com

Kitap Editörü : Sevda Dursun

Yazarı : Ali Kuzu

Kariyer Yayınları : 143

Araştırma-İnceleme : 10

Yayına Hazırlayan : Kaan Alp
Sayfa Tasarımı : Burhan Maden
Düzeltilme : Süheyla Kırılı
Kapak Tasarımı : Salih Koca
Kapak Baskısı : Emirler Ofset
İç Baskı : Çalış Ofset
Cilt : Dilek Mücellit

©2009, KARIYER YAYINCILIK İLETİŞİM, EĞİTİM HİZ. LTD. ŞTİ.

Türkiye'deki tüm yayın hakları Kariyer Yayınları'na aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Birinci Baskı : İstanbul, Ekim 2009
ISBN : 978 - 9944 - 300 - 44 - 5

ALİ KUZU

KUTSAL YEMİN

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ALİ KUZU
(Araştırmacı-Yazar)

1957 İstanbul doğumlu. İlkokul ve Ortaokulun ardından Davutpaşa Lisesi'nden mezun oldu. Anadolu Üniversitesi Halkla ilişkiler bölümünü bitirdi.

Uzun yıllar özel sektörde orta ve üst düzey yönetici olarak çalıştı. 1989 yılında gazeteciliğe muhabir olarak adım attı.

Ortadoğu Gazetesi, Yarın Gazetesi ve Kurultay Gazetesi'nde Araştırmacı Gazeteci, Güneş Gazetesi'nde ise düzeltmen olarak çalıştı.

Gözcü, Türk Haber, Ufuk Ötesi, Engellilerin Sesi gibi çeşitli gazete ve dergide yazıları yayınlandı.

Halen İstanbul Gazeteciler Derneği üyesi olan Ali KUZU evli ve 2 çocuk sahibidir.

İçindekiler

Önsöz	11
-------------	----

1. Bölüm

İşte Hayatı	13
--------------------------	-----------

Asıl Hedef İstanbul	15
Rum Rahibe Maria	16
Kehanet Gerçekleşiyor	17
Müjdeler Olsun	18
Soyu Anadolu Türk'ü	18
Anne ve Babasının Okul Kavgası!	20
Çocukluğuna Dair Hatırladığı	21
Önce Annesinin İstedığı Okul!	22
Evet, Karga da Kovaladım!	23
Çiftlikte Sünnet Düğünü	25
Ben Medresede Okumam!	26
Asker Doğdum, Asker Öleceğim!	27
Annesinin Gördüğü Rüya	28
Askerlik Denen Aşk!	29
Beşiğinin Başucundaki Kılıç	30
Asker Annesinin Gururu	31
Adın Mustafa Kemal Olsun	32
Ölen Babasını Çok Özlüyordu	33
Savaş Rüzgârları Esiyor	34
Türklük Bilinci	35
İmparatorluk Çöküyor	36
Hücreye Atılan Savaşçı	37
Bekirağa Bölüğü	38
Avrupa'ya Kaçarız	41
Çölde Devlet Kurarız!	42

Yürüyüş Başlıyor	44
Hasta Adam!	47
Yeni Devletin İp Uçları!	48
Hedefleri Bizi Bölmek	50
Bize İhtiyacı Olacak!	51
Kutsal Yemin	52
Geleceği Gören Kahraman	52
Mustafa Kemal'den Kurtulmak Lazım	55
Yalnız Kahraman	57
Mustafa Kemal Ağlıyordu!	59
Çanakkale Muharebeleri	61
Mahşer mi? Hakikat Mahşer	62
Ölmeyi Emrediyorum!	65
Şu Yaralı Kolumu Kesiver	68
Son Nasihat	69
Bu Bir Vatan Meselesi	70
Gizlenen Kutü'l-Ammare Zaferi	72
Kut Bayramı	73
Mondros Ateşkesi	75
Geldikleri Gibi Giderler	76
Yıllar Önce Söyledikleri	78
Şans Kutarıcının Ayağına Geliyor	80
Paşa, Paşa Devleti Kurtarabilirsin	81
Bandırma Gemisini Batıracaklar!	83
Karadeniz'in Ortasında Suikast Girişimi	85
Güvertede Rumeli Türküleri	86
Rumlar Yunan Donanmasını Beklerken!	87
Nereden Nereye?	89
Emrinizdeyim Paşam	90
Milli Mücadele Başlıyor	91
Bu Milletle Neler Yapılmaz	91
Erzurum'da Parlayan Kuvâcım	92
Mustafa Kemal'in İdam Kararı	93
TBMM Kuruluyor	96
Çerkez Ethem Sorunu	97
Başkomutan Mustafa Kemal	99
Millet ve Ordu El Ele	100
Tekalifi Milliye Emirleri	100
Sakarya Savaşı Öncesi Hazırlık	101
Benim Adım "Anadolu"	103
9 Yaşındaki Çocuğun Kahramanlık Öyküsü	105
Ben Babamla Ölmeye Gidiyorum	105

İlk İstiklal Madalyası	106
Sakarya Meydan Muharebesi	107
22 Gün 22 Gece	108
Büyük Taarruz Başlıyor	108
Mustafa Kemal Kocatepe’de	110
Ordular! İlk Hedefiniz Akdenizdir, İleri	110
Savaş Sonrası Dünya Değişti	111
Aşırı İyi Niyet Devlet Yıktı!	114
Ermeniler Katliam Yaptı	115
Patrikhanenin Hedefi Mustafa Kemal	116
Nemesis Suikastları	117
Patrikhaneler Kapatılmalıdır	118
Hedef Mustafa Kemal	120
Küllerinden Yeniden Doğan Ülke	120
Yeni Devlete Doğru	121
Atatürk’e İndirilen Darbe!	124
Çocuk Ben Hastayım	125
Mustafa Kemal’in Önceki Sağlığı	126
Atatürk Zehirlendiğini Anlamıştı	127
Türk Ordusuna Son Mesajı!	127
Bir Tarih Parçası Ölüyor	128
Türk Halkı Ağlıyor!	130
Kral Mezarına Gömülüyor!	131
Bölüm Sonu Derken	132

2. Bölüm

İnsan Atatürk	135
İkinci Bölüme Başlarken	137
İnsan Atatürk	138
Beni Bu Zevkten Ayırmayın!	139
Sevme, Fakat Hakaret Etme!	141
Atatürk ve Dünya Malı	142
Bizi de Kurtar!	143
Yetimler Yurdu	144
Çocukluk Ne Güzel Şey	145
Her Zaman Sözüne Sadık Kaldı!	147
Atatürk’ün Çocukları	148
Atatürk’ün Manevi Evlatları	150
İşte Onların Hayatı	151
İçki Sofrası Değil, Akademi Sofrası	157
İçkiye Karşı Nefsine Hâkimdi	160
Alkolik ise, Bunları Kim Yaptı?	160

Atatürk'ün Din Anlayışı	163
Atatürk Samimi Bir Müslümandır	168
Vebadan Binlerce Ölüm Oldu	169
Bizim Dinimiz Kusursuzdur	170
Günahlarımı Affet Allahım!	173
Atatürk Din Düşmanı Değildi.....	174
Sağ Elimi, Mustafa Kemal'e Uzattım	177
Hediye Kuran-ı Kerim.....	178
İslâm Âlemi'ni Türkler Kurtarır.....	178
Hz. Muhammed (s.a.v.)'i Rüyasında Görmesi	180
Dinine Gönülünden Bağlı Bir Lider.....	181
Laiklik Dinsizlik Değildir	183
Hutbeler Türkçe Olacak.....	185
Neden Din Devleti Değil!	187
Dinsiz Milletin Devamına İmkan Yoktur!	187
Göklere Çıktın Mustafa	190
Yalana Çok Kızardı.....	192
Türk Milleti Daha Dindar Olmalıdır	193
Makbule, Ramazan Geliyor	193
Her Sarıklıyı Hoca Sanmayın	194
Atatürk'ün Yaptırdığı Camii.....	195
Allah Türk Milletine Bağışladı	196
Bana, Her Zaman Dua Okusunlar	197
Peygamberimizi Savunan Türk Paşa'sı	198
İslamiyet Ortadan Kalkmalı	201
Hz. Muhammed'in Kabri Yıkılacaktı!	202
Emperyalizme Müsaade Etmeyeceğiz	202
Kanımızı Dökmeye Hazırız	203
Ölüm Hakkındaki Düşünceleri	205
Atatürk'ün Not Defteri.....	207
Tek İdare Şekli Cumhuriyettir	209
Siz Diktatör müsünüz?	211
Ben Bir Diktatör Değilim.....	211
Atatürk'ten Hatıralar.....	217
Sanatçı Atatürk.....	225
Kültür Antropoloğu.....	225
Yürüyen Köşk	226
Ağlayan Atatürk.....	227
Tarihte İlk Defa.....	228
Dalkavukluk	228
Hıyar mı Deseydi?	229
Einstein, Atatürk'ten Sığınma İstemiş	230

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası	231
Musul Meselesi	237
Gizli Şark Raporu	243
Atatürk ve Kalkınma	245
Güneydoğu'ya Yapılan Yatırımlar	246
Atatürk'ün 3 Vasiyeti	249
Bilinen Vasiyeti	249
Saklanan Vasiyeti	250
Atatürk'ün Ölümünün Yankıları	255
Yabancı Devlet Adamlarının Söyledikleri	259
Dünya Basınında Yazılanlar	265
Yazdığı Mektuplar	271
Zübeyde Hanıma Mektubu	271
İsmet İnönü'ye Mektubu	273
Salih Bozok'a Mektupları	274
Fahrettin Altay'a Mektubu	276
Afet İnan'a Mektubu	279
Kurtdereliye Mektubu	280
Lenin'e Mektubu	280
Atatürk-Stalin Diyalogu	281
Roosvelt'e Mektubu	282
Von Falkenheim'a Mektubu	283
Mareşal Lyatey'e Mektubu	284
Curtis Lafrance'ye Mektubu	285
Yazdığı Kitaplar	287
Okuduğu Kitaplar	291
Hakaret Edenlere!	295
Türkiye Büyük Millet Medisi I. Dönem	295
Bunları Biliyor musunuz?	307
Niçin?	309
Mustafa Kemal'in Seceresi	310
Türk Halkının Tepkileri	315
"Mustafa Değil, Mustafa Kemal..."	315
Sonsuza Kadar Yaşayacaktır	316
Atatürk ve "Mustafa"	318
Bütün Suçu Ne İmiş?	320
Sonuç	323
Kaynakça	327

Önsöz

“ ... Şimdiye kadar Annem, babam ve öğretmenim bana yalan söylemiş. Atatürk çok kötü bir insanmış. Çünkü O, çok alkol alıyormuş! Çok sigara içiyormuş! Bu çok kötü bir şey. Ama yine de ben Atatürk'ü çok seviyorum...” Evet bu sözler, 2008 yılında İstanbul'da bir sinema salonunun çıkışında 8-9 yaşlarında bir çocuğa ait. Yanında diğer sınıf arkadaşları ve öğretmeni. Karşısında Tv kamerası ve mikrofon, onu tüm Türk çocukları izliyor. Hem de Ana haber kuşağında. Bakıyorum “Öğretmenim de yalan söylemiş” deyince, yanındaki öğretmeni renkten renge giriyor. Ya evdeki anne ve babası ne haldeler, çocukları eve geldiğinde ona yalan söylemediklerini nasıl izah edecekler. Bundan sonra bu çocuklar, başta ebevyenleri olmak üzere onları eğiten öğretmenlerine nasıl inanacaklar. Galiba yıllardan beri Atatürkçü yetiştirmeye çalıştığımız ve onların çocuklarından meydana gelecek nesili kaybettik. **Artık ülkeler topla tüfekle ele geçirilmiyor.** Hedef ülkelerin manevi değerlerini ortadan kaldırırsanız, işgal çok kolaylaşır. İşte gelişmiş ülkelerin uyguladığı psikolojik savaşlar artık hedef kitleler üzerinde çeşitli iletişim araçlarıyla uygulanan beyin yıkamalar vasıtasıyla olmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde Atatürk düşmanlığının her gün artan bir şekilde prim yapması ve başta bazı siyasilerimiz olmak üzere basın yayın organlarının sıraya girmiş gibi bu yayınlara katılması, demeçler verilmesi üzücü ve oldukça ürkütücüdür.

2000’li yılların **rahat, baskısız, endişesiz, işgalsiz ve düşmansız** ortamı içinde **Atatürk’ü tanımak** ve bu ülkenin insanları için ne anlam ifade ettiğini anlamak ve hatta anlatmak biraz zordur.

Bu yüzden, **Mustafa Kemali tanımak ve anlamak, hatta sevmek veya nefret etmek için** onun ortaya çıktığı zamanın dünya şartlarını çok iyi bilmek lazımdır.

Bu nedenle biz başarabildiğimiz ölçüde o günün şartlarını tarihsel gerçeklere dayanarak huzurunuzda getirmeye çalışacağız. İnaniyoruz ki ancak o zaman her türlü baskıdan uzak, kendi araştırmalarınız ve kendi özgür iradenizle **Mustafa Kemal Atatürk’ü** yaşamınızda gerçekçi bir yere oturtabileceksiniz.

Sizden istediğimiz, tamamen resmi belgelerle hazırlanan bu araştırma kitabının hiç değilse özetini geleceğimiz olan çocuklarınıza anlatın. Onlara Annelerinin, babalarının ve öğretmenlerinin hiçbir zaman yalan söylemediğini izah edin. Geleceğimiz olan o nesillere Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatta hiç sevmeyeceği şeyin **“Yalan söylemek”** olduğunu söyleyin. **Bıkmadan, usanmadan, pes etmeden.**

1. Bölüm

İşte Hayatı

“Çalışmadan, öğrenmeden, yorulmadan; rahat yaşama yollarını aramayı alışkanlık haline getirmiş olan bir millet; Önce onurunu, sonra hürriyetini; daha sonrada geleceğini kaybetmeye mecburdur.”

Mustafa Kemal Atatürk

Asıl Hedef İstanbul

Küçücük bir beylikten, koca bir Cihan İmparatorluğu'na doğru adım adım giden **Osmanlı Devleti**'nin en büyük hedefi, sadece **Bizans İmparatorluğu**'nun değil, Avrupa'nın dahi göz beğisi olan **Konstantinopolis (İstanbul)** şehri idi. Defalarca muhasara edilen bu şehri ele geçirmek çok zordu. Denizden muhasara edilse, Avrupa devletleri karadan yardım yapıyorlar. Karadan muhasara edilse bu sefer de denizden yardıma koşuyorlardı. Ancak **Türk beyliklerinin** birleşmesiyle meydana gelen Osmanlı Devleti'nin başına gelen padişahlar, Konstantinopolis'i (İstanbul) feth etmeyi büyük bir onur vesilesi görüyorlardı. Çünkü bağlı bulundukları İslam dininin peygamberi **Hz. Muhammed**'in bu şehirle ilgili vasiyet gibi bir hadis'i vardı. Şu an İstanbul'un surlarında asılı olan tabelada belirtildiği gibi Hz. Muhammed (s.a.v) Konstantinopolis (İstanbul) için şunları söylemişti: “ *İstanbul bir gün mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutandır, Onu fetheden asker ne güzel askerdir.*”

Bu onura ulaşmak isteyen **Osmanlı Padişahları**, daha önce çeşitli milletler tarafından defalarca kuşatılan ancak bir türlü feth edilemeyen bu şehri ele geçirmek için uzun vadeli planlar yapmışlardır. Bunlardan en önemlisi, İstanbul'un Avrupa devletleri ile irtibatını sağlayan kara ulaşımını ele geçirmek ve kesmek. Bu yüzden Trakya topraklarının muhakkak kontrol

altına alınması gerekiyordu. Daha **Orhan Bey** zamanında Osmanlılar, Trakya topraklarını kapı komşusu yapmışlardı. Rumeli adı verilen bu topraklarda ilerleyen Osmanlılar **Edirne**'yi ele geçirmişler ve Başkent ilan etmişlerdi. Ancak durmak yoktu Avrupa'nın içlerine doğru fetihler devam edecekti. O fetihlerin en önemlilerinden biri de **Selanik Kenti** idi. Bu kentin muhasarası da **Sultan Murat** döneminde yapılmıştır. Bizi ilgilendiren de bu dönemdir.

Edirne'de aylar süren çalışmalarını bitiren Sultan Murat, yaptırdığı hazırlıklardan sonra **1430 yılı Şubat** ayının ortalarına doğru Edirne'den Serez'e gelmiş ve **Anadolu Beylerbeyi Hamza Bey'in komutasındaki Anadolu kuvvetleriyle Sinan Bey komutasındaki Rumeli kuvvetlerini Serez'de birleştirdikten sonra**, kendisi Serez'de kalarak, Selanik muhasarasıyla Hamza Bey'i görevlendirmişti. **Hamza Bey Venedik Valisi'nden Selanik'i kendisine teslim etmesini diplomatik yollardan istemiş. Venedik Valisi'nin verdiği olumsuz cevap üzerine Selanik'e hücumla kalmıştı.**

Rum Rahibe Maria

Selanik'in Türkler tarafından kuşatılması üzerine, halkın önemli bir bölümü, şehirdeki kiliselere sığınmıştı. Şehrin içindeki Hristiyan mahallelerinde pek çok kilise ve manastır vardı. Bu manastırlardan biri kaleye yükselen yamacın hakim bir yerinde kurulmuş olan **Moni Vlatadon Manastırı** idi. Manastır, neredeyse bir aydır ağzına kadar insan doluydu. Halk arasında, son birkaç gün içinde Türklerin şehre girecekleri haberleri yayılmıştı.

Bu Manastırda bulunanlar arasında **Maria** adında genç bir **Rum kızı da vardı**. Daha sonra **rahibe** olacak olan Maria, Moni Vlatadon Manastırı'nda bulunduğu geceler tuhaf rüyalar görürdü. Bir gece Maria kabuslar içinde uyandı. Vücudunun her tarafı ter içinde kalmıştı. Sabah etrafında toplananlara, gördüğü rüyayı gözyaşları içinde anlattı. Maria rüyasında; Babasının öleceğini, Selanik'in Türklerin eline geçeceğini; Fakat Türklerin şehirdeki Rumlara zarar vermeyeceklerini ve Türklerle Rumların yüzyıllarca yan yana barış içinde yaşayacaklarını görmüştü.

Maria rüyasını anlatırken, bir an durakladı, sonra ağzından belli belirsiz şu sözler döküldü: *“Bu şehir yüzlerce yıl Türklerin elinde kalacak. Yüzlerce yıl sonra bu şehirde, derin berrak bir deniz gibi parlayan masmavi gözlere sahip bir çocuk doğacak; Altın sarısı saçlı bu çocuk bir ulusu yeniden yaratacak. Rumlar bile onun adını saygıyla anacak. O, hiç unutulmayacak...”* dedi. Çevresindekilerin öfkeli ve kızgın bakışları arasında basını hafifçe önüne eğdi. Maria aslında gördüğü bu rüyaya kendisi de bir anlam verememişti. Sanki bir güç, tüm benliğini ele geçirmiş, ona istemediği şeyler söyletmişti.

Selanik, 1430 yılı Mart ayının ikinci günü yapılan şiddetli hücumların ardından Türklerin eline geçti. Selanik’in Türklerin eline geçmesi, Avrupa’da, özellikle **Venedik**’te büyük üzüntü yarattı. **Vatikan’da bir günlük yas ilan edildi.**

Selanik alındıktan sonra bir ferman yayınlayan Sultan Murat şehirdeki yerli halka hiçbir zarar verilmemesini istedi. Bir süre sonra da Selanik’e Vardar Yenicesi ve diğer şehirlerden Türk aileleri getirterek iskan ettirdi.

Şehri terk etmeyenlerden biri de genç Rum rahibe Maria idi. Rahibe Maria kuşatma sırasında babasını kaybetmesinin acısını daha üzerinden atamamıştı. Onu kabuslar içinde bırakan rüyası bir bir gerçekleşiyordu; Önce Selanik Türklerin eline geçmiş, ardından babası savaşırken ölmüş, başka şehirlerden gelen Türk aileler Selanik’e yerleşmiş ve hemen Rumlarla dostluk kurmuşlardı. Peki ya rüyasının sonuna doğru gördüğü ve onu terler içinde bırakan ve günlerce etkisinden kurtulamadığı o deniz mavisi gözlü, altın sarısı saçlı ve bir ulus kuracak olan çocuk Selanik’te dünyaya gelecek miydi?...

Kehanet Gerçekleşiyor

Aradan tam 451 yıl geçti. Tarihler 1881 yılını gösteriyor. Yine Selanik’teyiz. Yüzyıllardır dostça yaşayan Türkler ve Hristiyanlar arasında çatışmalar başlamış her iki toplumda birbirlerine artık eskisi gibi hiç güvenmiyordu. Fakat bu şehirde camilerle kiliseler yine eskisi gibi aynı tanrıya farklı biçimde yakaran insanlara kucak açıyorlar, yine eskisi gibi kendi aralarında gizlice

fısıldaşıyorlardı. Bu kiliselerin birinde, kaleye yükselen yama-
cın hakim bir yerinde kurulmuş Moni Vlatadon Manastırı'nın
ikonalarla süslü taş duvarlarında, Rum Rahibe Maria'nın "*Bu
şehirde bir çocuk doğacak, derin mavi gözlü... O çocuk bir
ulusu kurtaracak...*" sözleri yankılanıyordu. Ve kehanet ger-
çekleşiyordu. (Bu yazı Araştırmacı tarihçi Sinan Meydan'ın, Beyaz Kule adlı
eserinden alınmıştır)

Müjdeler Olsun

- Müjdeler olsun kızım, bir oğlan çocuğun oldu. Nur topu
gibi. Allah uzun ömürlü etsin...

Müjdeyi veren, **ebe Hati kadındı**. Doğum yapan küçük anne,
onun son sözlerini işitmez bile. Saadetinin heyecarı içinde ken-
dini kaybeder. Haber, evin selamlık kısmında bir aşağı bir yu-
kari, fakat dışarıya vurulmayan gergin bir sinirlilik içinde do-
laşan **Baba Ali Rıza Efendi**'ye yetiştirilir.

Doğumu takip eden günlerden birinde, çocuğa **Mustafa** adı
verilir. Bu adın, yavrunun kulağına, dualarla, Ali Rıza Efendi-
nin babası **Kırmızı Hafız Ahmet Efendi** tarafından okunmuş ol-
ması mümkündür. Yeni doğan çocuk, kulağına okunan duaları
ve üflenene bu adı o zaman elbette ki duymadı. Ancak ileride
bir devir gelecek, **Rahibe Maria'nın yaptığı kehanetteki gibi ya-
nız onun çevresi ve ülkesi değil, bütün dünya bu adı duyacak ve
unutamayacaktı.**

Soyu Anadolu Türk'ü

Mustafa Kemal'in babası Ali Rıza Efendi'nin dedeleri,
Makedonya'nın Osmanlı Devleti'nin eline geçmesinden sonra, Os-
manlı'nın Balkanlarda kalıcılık sağlama politikası gereği **Anadolu'dan
Rumeli'ye getirilen Türkmenlerdendi**. Ali Rıza Efendi'nin dedeleri,
Konya- Karaman, ya da Aydın Söke'den götürülerek önce Vidin,
daha sonra da **Serez'e** gelmişler ve **3. Selim'in Nizam-ı Cedid dü-
zenlemeleri** döneminde, 1827 Osmanlı- Rus Savaşı'nı Osmanlı-
nın kaybetmesiyle meydana gelen otorite boşluğundan yarar-

lanarak ortaya çıkan Bulgar, Yunan, Sırp eşkıya ve çetelerinin taşkınlıkları döneminde Selanik'e yerleşmişlerdir. Manastır Vilayeti'nin debre-i Bala Sancağı'nın Kocacık Nahiyesi'ne yerleşen aile, 1830'larda Selanik'e gelmişti. Ali Rıza Efendi, 1839 yılında bir sonbahar akşamı doğmuştu.

Ali Rıza Efendi'nin babası, Kırmızı Hafız Ahmet'ti. Ali Rıza Efendi Selanik Nüfusuna **"Karakocalılar Yörük taifesinden"** olarak kaydedildi. Osmanlının iskân politikası gereği Rumeli'ye göçürülen ve Ali Rıza Efendi'nin baba soyunu oluşturan **"Karakocalı Türkmenleri"** Anadolu'da Konya- Karaman ve Aydın Söke taraflarında yerleşik idiler.

Mustafa Kemal'in annesi **Zübeyde Hanım** ise 1857 yılında Selanik yakınlarındaki Langaza'da doğdu. Zübeyde Hanım güzel olduğu kadar, zeki ve cesurdu. Türklüğüyle gurur duyardı. Batılı bir tarihçiye göre: *"Zübeyde Hanım, damarlarındaki ilk göçebe Türk kabilelerinin torunları olan ve hâlâ Toros dağları'nda özgür yaşamlarını sürdüren, sarışın Yörüklerin kanını taşıdığını düşünmekten hoşlanırdı."* Zübeyde Hanım, bu düşüncesinde haksız da değildi. O, gerçekten bir Yörük kıızıydı. Zübeyde Hanımın ataları Konya Yörüklerindendi. Baba soyu olarak, **Evlad-ı Fatihan'**dı. Zübeyde hanım sık sık : *"Soyumuz Yörük tür, Konya- Karaman yöresinden buraya gelmişiz. Babam, Feyzullah Efendi'nin büyük amcası Konya'da kalmış, Mevlana Derghasına girmiş, orada Yörüklüğü tutmuş."* Der, Türk olmaktan ayrı bir haz duyar, Türklük bilincini çocuklarına da aşılamaya çalışırdı. Mustafa Kemal, daha çocuk yaşlarda Türkle- Yörük arasındaki ilişkiyi kavramış gibiydi. Kızkardeşi Makbule birgün Mustafa Kemal'e: *"Yörük ne demektir?"* diye sordu.

Mustafa Kemal, gülerek **"Yürüyen Türk demektir."** Cevabını verdi.

Zübeyde Hanımın ataları Konya - Karaman'dan, Rumeli'ye gelen ve bundan dolayı da Rumeli'deki diğer Yörük gruplarından farklı olarak **"Konyarlar"** adıyla anılan Yörüklerdendi. Konyarlar, Konya- Karaman'dan **Fatih Sultan Mehmet** döneminde, 1466'da Karamanoğulları etkisiz hale getirildikten sonra Rumeli'ye göçürülerek iskan edilmişlerdi. Aile önce Batı Makedonya'daki Vodin ilçesi'nin batısındaki Sarıgöl bucağı'na getirilmişler, daha sonra ise Selanik dolaylarına yerleşmişlerdi.

Zübeyde Hanım son derece dindardı. Atalarının geleneksel inançlarına bağlıydı. Beş vakit namaz kılan Zübeyde Hanım'ın en değer verdiği özel eşyaları arasında Zemzem kabı, değişik tespihler, seccadeler ve bir Kuran-ı Kerim gibi dini amaçlı eşyalar başta gelirdi.

Anne ve Babasının Okul Kavgası!

Okul çağına gelen Mustafa büyük bir hevesle okumak istemekteydi. Ancak onun okula başlamak istemesi annesi ile babasının arasında küçük tartışmalara neden oldu. Anne Zübeyde oğlunu **medreseye** yollamak isterken, baba Ali Rıza Efendi ise yeni usullerle ders işlenen **Şemsi Efendi Mektebine** yazdırmak istiyordu.

Aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun o devirlerinde okumak imkânları kıt ve okur-yazar oranı çok düşüktü. Okutulmasına karar verilen çocuklar için, eğer çevrenin imkânları varsa, seçilecek iki yol görünüyordu. Bu yollardan biri, derme çatma ve hiçbir devlete ait olmayan, sarıklı ve çoğu cahil hocalar tarafından idare edilen mahalle mektepleriydi. Bu yolun sonu verimsizleşmiş bir medrese tahsiline çıkardı. Bu medreselerde ancak mahalle imamı ve müezzinler yetişirdi. Buradan mezun olanlardan bir kısmı da, daha ziyade İstanbul'da bulunan çözüntü ve perişanlık içinde eriyen başka medreselere giderlerdi. Oraları bitirenler ise din eğitimi hocalığı, müftülük, kadılık gibi görevlere yollanırdı.

Anne Zübeyde'nin oğlu Mustafa için seçtiği yol da buydu. O oğlunun sarıklı hocalar elindeki mahalle mektebine verilerek, ileride sarıklı bir hoca yahut âlim olmasını istiyordu. Sarıklı hocalar ve ilmiye sınıfı mensupları askere alınmazlardı. Bunlar mahalle veya köy mescitlerinde imam ve müezzinliklerinden, eğer arkaları sağlamsa veya yetenekleri doğrultusunda müftülüklere, kadılıklara, müderrisliklere kadar çıkan bir takım kademelerle, mütevazı fakat belirli yollarda hayatlarını yürütürlerdi. Bunların ayaklarında mest, şalvarlı, kuşaklı, mintanlı, cübbeli, sarıklı ve hepsi de daha delikanlılık yaşlarından itibaren sakal bırakan bu sınıfın halk içinde, görevlerine, kademelerine göre az çok itibarlı, fakat aşırı imtiyazları olmayan mevkileri vardı.

Mustafa'nın babası Ali Rıza Efendiye gelince? O oğlunun düzgün bir tahsil yapmasını istiyordu. Onu okutmak, yetiştirmek, ona yüksek tahsil dereceleri sağlamak emelindeydi. Bu güzel ve asil takdir edebildiği bir şeyi, oğlunun başarmasını istemek suretiyle, kendi ruhundaki bir özlemi açığa vuruyordu.

Küçük Mustafa'yı annesi o zaman âdet olan dualar, ilahilerle mahallenin harap, geri mektebine kaydettirmek arzusuna karşılık, babası da o zaman yeni açılmış olan ve yeni usullerle dersler gösteren Şemsi Efendi Mektebi'ne yazdırmak istiyordu. Bu iki ayrı istek, karı-koca arasında aşırıya kaçmayan tartışmalara yol açtı.

Çocukluğuna Dair Hatırladığı

Sonunda eğitim işi, babanın ustalıklı bir manevrasıyla halledilmiş oldu. Çocuk Mustafa önce annenin istediği gibi ilahiler, dualarla mahallenin köhne iptidai mektebine kaydedildi, orada derse başlatıldı. Bunun belirli bir töreni vardı. Yeni elbiseler giydirilmiş ve boynuna, içinde eski elifba ve amme cüzü, hatta Kur'an-ı Kerim bulunan sırmalı çanta takılmış çocuk, evinde hazır olur. Sonra onun da katılacağı eski usul ilkokulun çocukları, sarıklı hocaların idaresinde ve çocuklar ikiye sıra olarak yeni öğrencilerin evinin önüne gelirler. Orada yeni öğrenci öne geçirilir. Yeni öğrencinin babası, büyükleri de kâfiliye katılırlar. Evin penceresinden çocuğun annesi ve bütün mahalle kadınları gözyaşları içinde, bu kafilenin evin önünden ayrılışını izlerler. Çocuklarına zihin açıklığı dileğiyle dualar okuyup çocukların ardından üflerlerdi. Sonra bu kabile, önceden belletilen ilahiler söyleyerek sokaklardan geçer, halk da onları dualarıyla uğurlardı. Nihayet mektebe varılır. Çocuklar yerlerini alırlar. Yeni öğrenci, sarıklı hocaların rahlesi önüne diz çökerek önüne açılan eski usul alfabeden hocaların ona parmağıyla, gösterdiği harfleri tekrarlamak suretiyle heceler ve tören biterdi. İşte çocuk Mustafa için de bu tören aynen yapıldı.

Uzun yıllar sonra Mustafa, çocukluğundaki bu durumu şöyle anlatacaktır:

“Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitme meselesine dairdir. Bundan dolayı annemle babam arasında şiddetli bir mücadele vardı. Annem, ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Babam, o zaman yeni açılan, Şemsi Efendi Mektebine devam etmem ve yeni usul üzerine okumam taraftarıydı. Nihayet babam işi mahirane bir suretle halletti. Evvela mutat merasimle mahalle mektebine başladım. Bu suretle annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım. Şemsi Efendi Mektebine kaydedildim. Az zaman sonra babam vefat etti...”

Önce Annesinin İsteddiği Okul!

Zübeyde Hanım, atalarının geleneksel inançlarına körü körüne bağlı, beş vakit namazında sofı bir kadındı. Gerek kendi ailesi, gerek kocasının ailesi içinde hacılar bulunmasıyla övünürdü. Mustafa'nın da onların yolunu izlemesini, hafız hatta hoca olmasını istiyordu. Bunun için de şimdiden mahalle mektebine gidip dini bütün Müslüman çocuklar gibi Kur'an-ı Kerim ilkelerine uygun bir eğitim görmeliydi.

Ali Rıza Efendi'nin bu konuda oğluna bir yardımı oldu. Kendisi eğilim bakımından sofuluğa karşı, açık görüşlüydü. Batıdan, özellikle Makedonya'ya sızmakta olan yeni düşüncelere saygı beslediği için oğlunun Selanik'te yeni açılan ve çağdaş eğitim uygulayan bir okula, Şemsi Efendi Özel Okulu'na gitmesi için ısrar etti.

Mahallede **bulunan Fatma Molla Kadın Okulu'**na başlayacağı günü daha sonra Mustafa Kemal şöyle anlatır;

“Okula gideceğim sabah annem bana beyaz bir entari giydirmiş, başıma da sırma işlemeli bir sarık sararak süslemişti. Elimde yaldızlı bir dal vardı. Sonra hoca efendi, yanında bütün okul çocuklarıyla, evimizin yeşilliklerle bezenmiş kapısına geldi. Duadan sonra anneme, babama ve hocaya temenni ederek ellerini öptüm. Ardından yeni arkadaşlarımın alkışları arasında sevinçli bir alay halinde şehrin sokaklarından geçerek, caminin yanındaki okula gittik. Oraya varışımızda hep bir ağızdan

yeniden dualar okundu, sonra hoca beni elimden tutup çıplak ve kemerli bir odaya götürdü, Kur'an-ı Kerim'in kutsal kelimini orada bana açıklamaya başladı."

Zübeyde Hanım'ın gönlü yapılmış, konu komşunun gözünde itibarı korunmuştu. Mustafa da okula pek ses çıkarmadı ama bazı uygulamaların yöntemlerine karşı içinde şimdiden bir çeşit irkilme doğmaya başlamıştı. Mesela Arapça güzel yazı derslerinde, sınıfta çocukların bağdaş kurup yere oturarak dizlerinin üzerinde yazmalarından hiç hoşlanmadı. Günün birinde kalkıp ayakta durdu. Hoca oturmasını emredince de dizlerinin tutulduğunu ileri sürerek sözünü dinlemedi. Diğer çocukların da kendi yanında yer alması üzerine, okulun hocası onun asi hareketinin ileride öteki çocukları da etkileyeceğini, okulda disiplinin bozulacağını hissederek ailesine şikayet etti. Baba Ali Rıza Efendi'nin istediği olmuştu ve bunu iyi değerlendirerek, Mustafa'yı mahalle mektebinden derhal alarak Şemsi Efendi Okuluna gönderdi. Zübeyde Hanım başta istemediği bu okula daha sonraları ses çıkarmadı. Mustafa yeni okulunda eğitimini oldukça başarılı bir şekilde ilerletti.

Açık sarı saçları, yüzünün daha düzgün çizgileriyle öteki çocuklardan hemen ayrılan Mustafa, ağırbaşlılığı ile de dikkat çekiyordu. Onlar sokakta gezerken, çeşitli oyunlar oynarlarken o diğer çocukları büyük bir insan gibi ağırbaşlılıkla seyredirdi. Aralarına hiç karışmazdı. Bir gün onu da birdirbir oynamaya çağırdılar, kambura yatmayı kabul etmedi. Ayakta dururken üzerinden atlamaları için çocuklara meydan okudu. Bu yüzden öteki çocuklardan uzak durur, mağrur bir ifade ile üstünlük taslardı. Ufacık bir hareket belirtisine karşı hemen tepki gösterirdi.

Evet, Karga da Kovaladım!

Babası **Ali Rıza Efendi** işlerinin ters gitmesi üzerine çok sıkıntıya düştü ve bu sıkıntı neticesi hastalandı. Üç yıl süren hastalığın ardından öldü. Bu olay Mustafa için en acı dönemdi. O artık hiçbir zaman "Baba" diye seslenemeyecekti. Bayram sabahları erkenden kalkıp baba eli öpemeyecek, diğer çocuklar

gibi babasının elini tutup sokağa çıkmayacaktı. Anne Zübeyde Hanım da zor durumda kalmış, hastalık süresince elde avuçta ne varsa harcanmıştı.

Babası **Ali Rıza Efendi**'nin ölümü üzerine annesi **Zübeyde Hanım** tarafından okuldan alınan **Mustafa**, kızkardeşi **Makbule** ile birlikte **Selanik yakınlarındaki Langaza**'da bulunan dayısının çiftliğine taşındılar.

Çiftliğin bulunduğu ovarın yazın kurak, kışın bataklık olan kırmızı toprağında çeşitli ekinler yetişiyor ve hasattan sonra ekin diplerinde hayvanlar otluyordu. Mandalarla çift sürülürken peşlerinden gelen uzun bacaklı leylekler sapan izlerini galıyor ve gıcırtilı kağnılar toplanan ürünleri pazara taşıyordu. Yeşilliğin, toprağın, suyun ve gübrenin kokusunu içine çeken Mustafa, ömründe belki de ilk kez toprağa ve doğaya karşı bir sevgi duymaya başladı. Açık havada yaşamaktan hoşlanıyor, çiftlik işlerinin kolayca üstesinden geliyordu. En yakın arkadaşı tumbul, dik kafalı, sözünü sakınmaz ve ağabeyinden daha iri bir kız olan Makbule'ydi. İki kardeş sık sık kavga ederlerdi. Gündüzleri, iki çocuk tarlada bir kulübede oturarak fasulyelere dadanan kargaları gözleyip kovarlar, kış geceleri ise ocak başında, ateşin yanında bir çuvaldan aldıkları kestaneleri kavururlardı.

Bu çiftlikte yaşadıklarını yıllar sonra **Mustafa Kemal** en yakın arkadaşı **Ali Fuat**'a şöyle anlatıyordu:

“Babamın vefatı, bizi ayakta tutan kuvvetli bir desteğin yıkılması gibi bir şey oldu. Adeta kendimi yapayalnız hissettim. Dayım bize çok iyi davrandı. Acımızı unutturabilmek için gayret gösterdi. Allah razı olsun. Çiftlik hayatına karıştım. Tarla bekçiliği yaptığım da oldu. Makbule ile birlikte bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovalamakla uğraştığımızı hiç unutmam. Dayım Hüseyin Ağa bu gibi işleri, sırf biz meşgul olalım diye buluyordu.”

Evet, **Mustafa Kemal** daha küçücük bir yetim çocukken dayısının çiftliğinde kargaları kovalıyordu. Bahar güneşinin ilikleri ısıttığı günlerde, çevrede dolaşan rengarenk kuşların o nağmeli seslerinin arasına dalmaya çalışan ve onlara zarar veren çığır-

kan sesli siyah kargalara Mustafa Kemal çok kızılıyordu. Onlar Tabiatın tüm güzelliklerini yok ediyorlar ve zarar veriyorlardı. Mustafa kargaları kovalama işine kendini çok kaptırmıştı. Aradan yıllar geçecek, aynı Mustafa Kemal bu sefer ülkesinin üstünü kapkara bir bulut gibi kaplayan İngiliz, Fransız ve Yunanistan taraflarından gelmiş olan siyah ve çığırkan kargaları kovalayacaktı. Sadece onları mı? O ülkesine zararlı çok kargayı kovalamıştır. Ne de olsa onun işi karga kovalamaktır!

Çiftlikte Sünnet Düğünü

Bu çiftlik hayatını daha sonraları kız kardeşi Makbule Atadan renklendirir ve çok geniş bir şekilde anlatır:

“...Dayım kibar bir adamdı. Bizi çok seviyordu. Çiftlikte her şey boldu. Mükemmel surette yiyip içiyorduk. Dayım, akşamları kocaman bir torba dolusu kestaneyi önümüze koyardı. Bu kestaneleri iki kardeş kavurur, güzelce yerdik.”

“Ağabeyimin sünnet zamanı geldi. Ağabeyimi çiftlikte sünnet ettirmeye karar verdiler. O gün ayrıca on altı fakir çocuk da sünnet edildi. Selanik’ten bütün akrabalarımız ve civar köylerden de birçok kimse davet edildi. Çiftlik ağaları da süslü koçlar hediye ettiler. Ağabeyim sünnet olurken ‘Ah, babacığım!’ diye bağırarak, bunu duyan annem çok müteessir olmuştu. Sünnet düğününde karagöz ve hokkabaz oynatıldı.”

“Ağabeyimin bu çiftlikte çok canı sıkılıyordu. Kendi kendine oyunlar icat ediyordu. Yerin içini oyarak bir kulübe yaptı. İçine de mini mini bir ocak ilave etti. Burada yemek yapar bana yedirirdi... Bir gün Aziz adında bir çocuk eline bir tutam ot alarak, ocağı ben yakayım, dedi. Fakat otlar birdenbire alev aldı, kulübe yanmaya başladı. Ağabeyim beni derhal dışarı çıkardı. Bu kulübe bakla tarlasının öte ucunda idi. O yandığında ağabeyim bu defa iri dallardan bir kulübe daha yaptı. Bunun üç merdiveni vardı. Bu kulübenin içine beni koyar, karpuz getirip bana yedirirdi. Bundan sonra güvercin kümesleri yapmaya başladı. Bundan da bıkınca, ağaçtan bir tambura yaparak üzerine teller takıp çaldı. Bu surette eğlenirdik.”

Mustafa Kemal'in çiftlikte de okumaya devam etmesini sağlamak için bazı teşebbüsler olur. **Mustafa Kemal** hatıralarında bunlardan bahsetmez. Bu hususta bilgi yalnız **Makbule Atadan**'ın hatıralarındadır.

"Ağabeyim okumak istiyordu. Bunun üzerine annem Çalı çiftliğinde bulunan bir kilisedeki mektebe ağabeyimi gönderdi. Bir müddet bu mektebe devam ettikten sonra da 'Ben bu mektebe gitmem.' diye tutturdu. Annem '**Niçin gitmiyorsun?**' diye sorunca, '**Ben kilisedeki gavur mektebine gitmem.**' diyerek bu mektebi terk etti."

"Bu defa annem çiftlikte okuma ve yazması olan **Arnavut yazıcı Kamil Efendi**'yi ona hoca tayin etti. Bu hocaya üç gün tahammül etti. Sonra '**Ben böyle cahil adamlardan ders alamam.**' diye isyan etti. Bundan sonra komşumuz **Hatice Hanım**'dan ders aldı. Bir müddet sonra da, **ben kadınlardan ders alamam**, mektep isterim, diye tutturdu."

Ben Medresede Okumam!

Bu sağlıklı çiftlik hayatı Mustafa'ya yarıyordu. Kasları gelişmiş, güçlenmişti. Yemek boldu, dayısı Hüseyin Bey çok iyi bir insandı. Ancak bir müddet sonra Mustafa sıkılmaya başladı. Zekası uyanmaya başlamış, bir şeyler öğrenmenin sabırsızlığı her yerini kaplamıştı. Eğitim hayatını özlemiş, yaşlılarından geri kalmanın acısını hissetmeye başlamış ve bu yüzden de hırslı bir yapıya bürünmüştü. Köyde öğretmen olarak yalnız bir Müslüman hoca ile köyün papazı vardı ki bunların arasında da fazla bir fark yoktu. Mustafa'yı sırasıyla ikisine de yolladılar. Ama Mustafa kendisine yabancı olan Rumcayı sevmeyi, Hristiyan çocuklarının soğuk davranışları da gururunu incitti. Kısa bir süre de hocaya gittikten sonra "**Ben medresede okumam.**" diye belirtti. Zübeyde Hanım ona özel bir öğretmen buldu, ama üç gün sonra Mustafa, adamın bilgisiz olduğunu ileri sürerek ondan ders almayı reddetti. Arkasından bir komşu kadın ders verme önerisinde bulundu. Mustafa bunu da "Bir kadından ders almam." diye geri çevirdi. Çaresiz durumda kalan Zübeyde Hanım artık oğlunun doğru dürüst bir eğitim görmesi gerektiğini iyice

anlamıştı. Mustafa'yı, Selanik'e teyzesinin yanına gönderdi. Zaffer eninde sonunda çocuk Mustafa'nın olmuştu. Bu ömründe kazandığı ilk ve devamları gelecek olan bir zafardı. Mustafa, **Selanik Rüştüyesine** devam etmeye başladı ama burada da uzun süre kalamadı. Bir gün çocuklar aralarında kavgaya tutuşmuşlardı; Arapça öğretmeni **Kaymak Hafız**, onu elebaşı yerine koyarak fena halde dövdü ve yara bere içinde bıraktı. Mustafa buna adam akıllı içerledi. Okula gitmeyi reddetti. Büyükkannesi de onun tarafını tutarak Mustafa'yı okuldan aldı.

Asker Doğdum, Asker Öleceğim!

Aslında çocuk Mustafa bu arada, ne olmak istediğini yavaş yavaş kestirmeye başlamıştı. Zaten dış görünüşüne düşkündü; şimdi giyinişine ve üstünün başının temizliğine daha da önem veriyordu. Öğrencilerin giymek zorunda oldukları şalvarlı, kuşaklı geleneksel giysi sinirine dokunmaya başlıyordu. Oysa sokaklarda caka satarak, azametli bir tavırla kılıçlarını kaldırım taşlarına vurup şakırdatarak geçen askerlerin üniforması bunlara hiç benzemiyordu. Mustafa onların sorguçlarına, güvenlerine, üstün durumlarına, yabancıların yoğun bir şekilde bulundukları bu şehirde, Türklüklerini ortaya koyuşlarına özenerek bakıyordu.

En çok imrendiği, askerî rüştüye giden ve üniformasıyla çaka satan Ahmet isimli komşu çocuğuydu. Bu arada annesi de Selanik'e dönmüştü. Mustafa, askerî okula gitmek için ona yalvardı. Ama Zübeyde Hanım kabul etmedi. Oğlunun, Peygamber'in izinden gitmesini yürekten istemişti. Ama Mustafa bunu yapamayacaksa, hiç olmazsa babasının başaramadığı işi başarmalı, tüccar olmalıydı. Zübeyde Hanım da her ana gibi savaştan, ölümden ve her askerin başına gelen bitmez tükenmez sürgünlerden korkuyordu. Hele olur da, bir de rütbe almazsa... Ancak, Mustafa'ya söz dinletmek kolay değildi. İstedikini komşu çocuğu Ahmet'in binbaşı olan babasına gizlice anlattı ve onun yardımıyla, annesine haber vermeden, askerî rüştüyenin giriş sınavlarına katılmayı başardı. Sınava çok sıkı çalışmıştı. Girdi ve kazandı, böylece Zübeyde Hanım'ı bir oldu bitti ile karşı karşıya bıraktı. Ama yine de okula yazılabilmesi için annesinin imzalı iznini alması gerekiyordu. Mustafa hemen

aklına, babasının onun doğumunda armağan ederek, beşiğinin başucundaki duvara astığı kılıç geldi. Bunun tek anlamı olabildi, babası onun bir asker olmasını istemişti. Mustafa bir kahraman tavrı takınarak annesine, **"Ben asker olarak doğdum, asker olarak öleceğim."** dedi.

Annesinin Gördüğü Rüya

Zübeyde Hanım yumuşamaya başlamıştı. En sonunda ona kararını verdiren, tam zamanında gördüğü bir rüya oldu. Rüyasında oğlunun bir minarenin tepesinde, altın bir tepsi içinde oturduğunu görmüştü. Minareye doğru koşarken kulağına bir ses geldi, *"Oğlunun asker okuluna gitmesine izin verirsen hep böyle yüksekte kalacak. Vermezsen yere atılacak."* diyordu. Oğlunu askerlikte parlak bir geleceğin beklediği anaya malum olmuştu. Sabah ilk işi Mustafa'yı yatağından kaldırmak oldu ve onun isteğini yerine getireceğini söyledi. Derhal gerekli olan kâğıdı imzaladı. Mustafa büyük bir şaşkınlık ve saygı ile derhal annesinin elini öptü, annesi de ona hakkını helal etti. Böylece hayalini kurduğu **Selanik Askerî Rüstiyesine** girmiş oldu.

Annesinden gizli askerî mektebe girme teşebbüsünü çok sonraları hatırasını şöyle nakletmiştir:

*"Komşumuz Binbaşı Kadri Bey'di. Onun oğlu Ahmet, askerî okula gidiyordu. Askerî mektep elbiseleri giyiyordu. Onu görünce ben de böyle elbiseler giymeye hevesleniyordum. Sokaklarda zabıtlar görüyordum. Onların derecesine varmak için ta-
kip edilmesi lazım gelen yolun askerî rüstiyeye girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selanik'e gelmişti. Askerî rüstiye-
ye girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten pek korkuyordu. Asker olmama şiddetle engel oluyordu. Kabul imtihanı zamanı gelince ona sezdirmeden kendi kendime askerî rüstiye-ye imtihan verdim. Böylece anneme karşı bir emrivaki yaptım."*

Çocuk Mustafa şimdi on iki yaşına gelmişti. Ailesinin elinde altı yıldır geçirdiği çeşitli öğrenimlerden sonra nihayet kendi mesleğini seçmişti. Bu seçimde de yanılmamıştı. Subay sınıfı, ülkenin seçkin tabakası sayılıyor, ödenekleri padişah tarafın-

dan sağlanan askerlik akademileri, öğrencileri yalnız askerlik konusunda değil, tarih, iktisat ve felsefe konularında da temel eğitim veren bilgi yuvalarıydı. Bunlar toplumun bütün sınıflarını içine alan zengin, fakir ayrımı yapmayan demokratik kuruluşlardı. Öğrenciler ancak yetenek ve değerleriyle yükselirlerdi. Bundan başka okulu bitirenler orduya girdikleri vakit seyahat etmek, dünyayı görmek ve üç kıtaya yayılmış Osmanlı İmparatorluğu'nun en ücra köşelerindeki insanların nasıl yaşadıklarını öğrenmek olanağını da buluyorlardı. Bu sivillerin kolay kolay elde edemedikleri bir fırsattı.

Askerlik Denen Aşk!

Asker ya da subay olmak? Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun son devrinde, hele Osmanlı Rumeli'sinin ordu ve asker merkezlerinde yaşayan Türk çocuklarının büyük aşkıydı. Subay olmak aşk ve ihtirasının onların hayallerinde uyandırdığı renkli gelecekler, başka ülkelerdeki aynı yaşta çocukların askerlik bağlılıklarıyla kıyaslayarak değerlendirebilmek mümkün değildir. Rumeli'nin asker merkezlerinde, şehir ve kasabalarında çocuklar, gözlerini sabah dünyaya, talim boruları, askeri muzıkları yahut da kapılarının önlerinden geçen süvarilerin nal sesleriyle açarlardı.

Çocukların rüyalarını askerlik süslerdi. Oyunları askerlik oyunlarıydı. Evlerdeki gece toplantılarında, kadınlar, çocuklar arasındaki başlıca konu askerlik hikâyeleriydi. Savaş anıları, sonu gelmeyen eşkıya takipleri, baskınlar, Osmanlı Rumeli'sinin ordu merkezlerinde, hatta bütün şehir, kasaba ve köylerinde konuşmaların, tartışmaların başlıca sermayesiydi. Sokakların ziyneti askerdi. Asker mekteplerinin çocukları yahut harp okulları gençleri, renkli üniformaları, süsleri ve yüksek sınıflarda kılıçlarıyla bütün diğer çocuklardan, gençlerden ayrılırlardı. Hele kılıçlar! Acaba ondan kutsal, ondan üstün, hayale ondan daha çok hitap eden bir şey düşünülebilir miydi? Kılıç, yüce, paha biçilemez bir nesneydi. Gururun, şeref, tartışma kabul etmez belgesiydi. Kılıç, dünyadan ağırdı ve kılıç hayattan üstündü.

Osmanlı Rumeli'sinin, hele kılıç taşımaya hak kazanan gençleri için dünya, kılıcın etrafında dönerdi. Yahut da kılıç, dünyanın mihveriydi.

Beşiğinin Başucundaki Kılıç

Mustafa'nın babası Ali Rıza Efendi'nin de evine, oğluna bırakabildiği tek hatıra bir kılıçtı. Ali Rıza Efendi'nin 1877 harbinde ve Mülkiye Gönüllü Taburundaki geçici subaylığı sırasında kuşandığı kılıç, bu evde daima saklanmıştı. Daha sonra, kız kardeşinin anlattığına göre, Mustafa doğduğu zaman bu kılıcı, babası onun beşiğinin başucuna asarak kılıca saygısını göstermişti. Mustafa da evde bu kılıçla daima oynamıştı.

Askeri Rüştîye Okulunun küçük çocuklarına gelince, onlar da kendilerini ordunun bir parçası sayarlardı. Onlar da askerdiler. Yarı askerî idadi (lise) mektebinde, ondan sonra Harbiye'de, hatta erkânıharp (kurmay) mektebinde kademe kademe yetiştirildikten ve nihayet askerlik hiyerarşisinde ilk rütbeyi kazandıktan sonra, ordu saflarına katılacaklardı. Emir vereceklerdi, emir alacaklardı. İlk rütbeleriyle beraber de, imparatorluğun uçsuz bucaksız sınır boyları onların kahramanca at oynatışlarına açılacaktı. Rumeli mi olur, Arap çöllerini mi olur, Kuzey-doğu Anadolu'nun yüksek karlı dağları, yaylaları mı olur, yoksa Trablus'un, Libya'nın uçsuz bucaksız sahraları mı... hiçbir yeri seçmeden, hiçbir yeri diğerinden ayırt etmeden, bir uçtan bir uca bu koca imparatorluk ülkesini onlar bekleyeceklerdi.

Sınırlarda harpler mi; Arnavutluk'ta, Havran'da, Yemen'de, Kürdistan'da isyanlar mı; bunun önemi yoktu. Mesela Rumeli'de siyasi çetelerin takibi için mi; Anadolu'da, her biri birer derebeyi gibi sivrilen eşkıyanın, mütegalibenin uyuşturulması için mi yollarırlar, bunların farkı yoktu. Elverir ki daima silah başında olsunlar. Elllerinde silahları, omuzlarında apoletleri olsun ve bu apoletlerin yıldızları daima artsın.

Osmanlı İmparatorluğu'nda askerliğin bu kanunu, bu dalma hareket, savaş ve kumanda kanunu, daha askerî rüştîyenin (ortaokulun) kapısında başlardı. Bu kanun, 10-12 yaşlarında bir kü-

çük asker olarak kaderini orduya bağlayan küçük mektepliden, subaylara, kurmaylara, ordu büyüklerine, generallere, mareşallere kadar herkesin ruhuna hâkimdi. Gerçi askerî rüştiye öğrencisiyle subayların, kurmayların, paşaların, müşirlerin (mareşallerin) işaretleri, sırmaları farklıydı ama nihayet hepsi de askerî üniformaydı. Askerî üniforma, daha askerî rüştiye sınıflarında başlardı. Göğsü kapalı, iri düğmeleri parlak, pantolonları kırmızı zırhlı lacivert elbiseler giyilirdi. Ceketlerin kollarında dirseklere doğru, sayıları öğrencinin sınıfına göre değişen, çeşitli büklümler, kıvrımlar yaparak ta dirseklere yakın bir yerde ve kolların görülebilen kısmında düğümlenen, mavi şeritten işaretler ne kadar göz alıcıydı. Bu üniforma askerî rüştiye çocuklarını bütün mekteplerin çocuklarından ayırırdı. Zaten bu ayrılış, bu göze çarpış onların mektep dışı davranışlarına da damgasını vururdu. Üniformanın şerefi vardı. Onu korumak lazımdı. Askerî rüştiye çocukları her yere gidemezler, her yerde görünemezlerdi. Onlar mektepte olduğu gibi, Selanik'in sokaklarında da, yaşlarına göre daha ağırbaşlılıkları, serbest, gururlu, fakat dikkatli hareketleriyle derhal göze çarparlardı.

Asker Annesinin Gururu

Mustafa da işte bu çocuklardan biri oldu. Askeri Mektebe girince, olduğundan daha ciddi, daha ağırbaşlı bir hâl geldi. Hele yeni mektep elbisesi tamam olup da, evlerinin penceresinde onun yolunu gözleyen Annesi Zübeyde Hanım, Mustafa'yı ilk defa bu elbisenin içinde görünce, kendini tutamadı. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak sokak kapısına koştu. Onu sevinç gözyaşları içinde bağrına basmak istedi. Halbuki önceki kararı suydı: Kendi köşesinde ağır, vakarlı bir anne olarak oturacaktı. Çocuğunu, yeni üniformasıyla sanki bir küçük general gibi gururla evlerine yaklaşırken izleyecekti. Sonra, ona evin kapısını açacaklardı. Merdivenden çıkarken onun ayak seslerini duyacaktı. Nihayet oda kapısından girip de kendisine yaklaşırken onu dualar, maşallahlarla karşılayacak ve oturduğu yerde bir asker annesi olarak elini öptürecekti. Bu plan pek uygulanmadı. Bir asker oğlu karşılaşmanın ağırbaşlı annelik gururu,

hareketlerine pek az hâkim oldu. Her genç anne gibi tek erkek oğlunu, hayatının yeni bir dönüm noktasında görmenin kayııt ve şart tanımayan heyecanına kendini kaptırdı. Fakat netice şu oldu ki, onun oğlu Mustafa, artık kendi seçtiği yola girmiştir. Vaktiyle ve nice geceler onun beşiğini sallarken hayalinde süslediği eski usul, başı sarıklı “ulema” yahut daha sonra kocası ölüp de bütün yollar kapanınca oğluna ister istemez yakıştırmak zorunda kaldığı adı tüccarlık, fakat gerçekte şunun bunun yanında bir çıraklığı artık ölmüştü. Onun oğlu kendi yolunu kendi iradesiyle artık bulmuştu.

Mustafa’yı yeni askerî rüştiye elbisesi içinde bağrına basarken, Anne Zübeyde’nin içinde bir taraftan bu meslek ve istikbal çıkmazları kesin olarak çözülüyor, diğer taraftan da onların yerine, oğlunun yeni mesleğine karşı içinde, kendisi de farkına varmadan bir emniyet hatta gururun doğduğunu hissediyordu. Zaten Mustafa, annesinin kendisini asker mektebine vermemek yolundaki isteklerine daima direktmiştir.

“Ben, omzunda bez satan bir bezzaz olamam. Bakın ben neler olacağım...”

Mustafa’nın bu ilk dayatışları, onun hayatına şekil veren ilk şahsiyet belirtileri olmuştur ve bir çocuk, hayatının böyle kritik bir safhasında bir defa, “Görsünler, bak ben neler olacağım.” dedi mi o çocuk, mutlaka bir şeyler olur. Evet, işte böyle kompleksleri duyan ve yaşayan, yani kendi hammaddesini kendi işleyerek ona kendince şekil verebilen çocuklardır ki hayatta, bazı misyonlar için hazırlanırlar...

Adın Mustafa Kemal Olsun

Mustafa, derslerini çok kolay buldu ve çabuk kavradı. En sevdiği ve en iyi başardığı ders, matematik dersi idi. Sınıf arkadaşları henüz basit aritmetik konularıyla uğraşırlarken, ce bir problemlerini bile çözmeye başlamıştı.

Kendi adı da Mustafa olan matematik öğretmeni onu bu alanda kendisine eşit sayacak kadar takdir ediyordu. Küçük Mustafa, en güç matematik soruları çözerek sonucunu öğret-

menine sunardı. Bir gün öğretmen, adları birbirinden ayırt edil- sin diye eski bir Türk göreneğine uyarak, öğrencisine ikinci bir isim taktı. Geniş anlamıyla “olgunluk, eksiksiz” demek olan “**Kemal**” adını seçti. Bu ad ölünceye kadar Mustafa’da kalacaktı. Bazen öğretmenleri, dersleri iyi bildiklerini öne süren çocukları, ötekilerin önünde sınava çağırırdı. İçlerinde bu cesareti göstere- bilecek çok azdı. Yalnız, öğretmenlerinin bile kendisinden üs- tün olabileceğini kabul etmeyen Mustafa, hemen kalkar ve sı- nıfın en iyi öğrencisi olduğunu ispatlardı.

Artık o **Mustafa Kemal** idi, çabucak çavuş rütbesine yük- seldi. Öğretmenin yokluğunda onun yerine geçiyor, karatahta- nın önünde arkadaşlarına ders veriyordu. Öğretici yaratılıştı ol- duğu için öğretmen rolünde hiç yabancılık çekmiyordu. Olgun davranışı onu diğer çocuklardan ayırıyor, ötekiler gibi bir ço- cuk olmadığı belli oluyordu. Büyük sınıflardaki çocukların ar- kadaşlığını yeğlediği için kendi yaşlıları arasında pek az arka- daş edindi. Renginin o alışılmamış sarışınlığı, yalnızlığı, o mavi gözlerindeki ağır, gururlu hatta küçümseyici bakış, ona sanki apayrı bir insan niteliği veriyordu. Otoriteye içgüdüleriyle karşı geliyor, öğretmenleri ona söz geçirmekte zorlanıyordu.

Ölen Babasını Çok Özlüyordu

Evde de annesi Zübeyde Hanım ile ilişkileri fırtınalı bir hâle gelmeye başlamıştı. Mustafa Kemal artık çocukluktan yavaş ya- vaş çıkmaya başlamıştı. Kadınlarla dolu bir evde tek erkek ola- rak, onlara kıızıyor ve erken yaşta ölen babasını çok özlüyordu. Etrafındaki arkadaşlarının babaları varken o babasızlığın acısını yaşıyordu. Bir müddet sonra annesi Zübeyde Hanım yokluğa dayanamayarak yeniden evlendi. Evlendiği kişi **Ragıp Efendi** adında oldukça varlıklı bir adamdı. Onun iki oğlu iki de kızı vardı. Çocuk Mustafa annesinin hayatına giren bu ikinci adamı bir âşık gibi kıskandı. Annesinin para sıkıntısı yüzünden evlen- mek zorunda kalışı çok ağrına gitmişti. Ancak Ragıp Efendi’nin annesi için iyi bir koca olduğunu görünce onunla iyi geçinmeye başladı. Subay olan ve ona durmadan iyi öğütler veren üvey ağabeyi ile de dostluk kurdu. Üvey ağabeyi Mustafa Kemal’e

haysiyet ve şerefın önemini anlattı. Mustafa kimseden dayak yememeliydi, hiçbir hakaretin altında kalmamalıydı. Şerefine karşı girişilecek herhangi bir davranışa karşı koymalıydı. Ona kendini savunması için de hatıra olarak bir de bıçak verdi ama bunu hiçbir zaman düşüncesizce kullanmamasını da tembihledi. Küçük Mustafa üvey ağabeyinden daha sonraki hayatında işine yarayabilecek çok şey öğrendi.

Artık çocukluktan çıkmakta olan Mustafa Kemal, 14 yaşındayken rüştiyeyi bitirmiş ve yatılı olan **Manastır Askerî İda-disine** yazılmıştır. Bundan sonra Mustafa, evden ve ailesinden uzun süre ayrı kalacaktır. Yatılı askerî okula başlayan Mustafa Kemal, burada ilk olarak kendini bir çatışma ortamında buldu. **Makedonya'daki Türk otoritesi, Yunan ve Slav çeteleri** karşısında gittikçe zayıflayıp dağılmakta idi. Subay adayı öğrenciler arasındaki gruplaşmalar, entrikalar, çok kere kan dökülmesine kadar varan kavgalara neden oluyordu. Okul içinde gruplaşmalar vardı. En güçlü grup Selanikli öğrencilerin kurduğu idi. Mustafa Kemal, bu grubun önderlerinden biri olmakla beraber, akıllı davranarak geride kalıyordu. Okuldaki kavgalara hiç karışmıyordu.

Savaş Rüzgârları Esiyor

Mustafa Kemal, artık okul dışındaki geniş dünyada ne olup bittiğini fark etmeye başlamıştı. Okuldaki çocukların içi Osmanlıların Makedonya'yı fethini anlatan kahramanlık hikâyeleri, türküler, marşlar ve efsanelerle doluydu. Şimdi ise ortalıkta, isyan ve bu toprakların elden çıkması tehditleri dolaşıyordu. Mustafa Kemal, Rumların, Bulgarların ve Sırpaların Türk topraklarını ele geçirmek için bütün Rumeli'de nasıl çalıştıklarını öğrenmişti. **1897'de Yunanlılar, Girit'te bir bağımsızlık savaşı açtılar.** Türkler de Rumeli'de onlara karşı yürüyüşe geçti. Manastır tam bir seferberlik halindeydi. Sokaklar adam almaz oldu. Erkekler, davul zurna sesleri arasında harbe çağırılıyor; sokaklarda öğrenciler ellerinde bayraklarla yürüyüş yapıyorlardı.

Yakın dağlardaki Türk çeteleri Rumlarla kıyasıya dövüşmekteydi. Bir gece Mustafa Kemal'le bir arkadaşı gönüllü ola-

rak askere gitmek amacıyla okuldan kaçtılar. Ne var ki çocuk ve öğrenci oldukları anlaşıncaya ya paça okula gönderildiler ama **Mustafa Kemal'in gönlünde Türklük alevi tutuşmuş ve vatanını koruma isteğiyle karışık şiddetli bir vatan sevgisi uyanmıştı.** Hele imparatorluğun her yanından gönüllülerin akın ettiğini gördükçe onlara katılamadığı için yanıyordu. Mustafa Kemal'in vatanına karşı olan sevgisi ileriki zamanda bir çığ gibi büyüyecek, bu sevginin verdiği güçle tarih sahnesinden silinecek olan bir imparatorluğun küllerinden yepyeni bir ülkenin doğuşuna neden olacaktı.

Bu ara, Mustafa Kemal boş vakitlerinde arkadaşı Fuat Bulca ile birlikte camileri ve kiliseleri dolaşırdı. Mustafa Kemal kiliseleri dolaşır Hristiyanlığı tanıdıkça mensubu olduğu İslam dininin en ileri din olduğunu fark etmekte gecikmeyecek, en önemlisi 20. Yüzyılın başlarında Osmanlı'yı parçalamak için oynanan oyunların hilekar oyuncular arasında iyi yetişmiş Hristiyan papazların olduğunu görecekti, ders olsun diye gencecik beyinlere kin ve nefret tohumları atan bu ruhban okullarının casus öğretmenlerinin ve yüzlerine taktıkları Müslüman maskeleriyle ortalıkta propaganda yapan Hristiyan misyonerlerin gizli amaçlarını çabuk fark edecekti.

Fuat Bulca ile Selanik'te tüm kiliseleri ve manastırları dolaşan Mustafa Kemal nedendir bilinmez hiçbir zaman Rahibe Maria'nın Kehanette bulunduğu Moni Vlatadon Manastırı'na uğramamıştı!

Türklük Bilinci

Harp Akademisi'nin en hareketli ve en gözde öğrencilerinden olan Mustafa Kemal, siyasal ve teorik konularda her geçen gün daha çok bilgi sahibi oluyordu. Türk ve dünya tarihi konusunda yerli ve yabancı çok sayıda kitap okuyor; okuduklarını arkadaşları ile paylaşıyor; **Osmanlı Devleti'nin** içinde bulunduğu siyasi durum hakkında derin analizler yapıyordu. Mustafa Kemal, sonradan Harp Akademisi'nin ilk dönemleri hakkında şunları söyleyecekti:

“Erkan-ı Harb sınıflarına geçtik. Mu-tad olan derslere çok iyi çalışıyordum. Bunların fevkinde olarak bende ve bazı arkadaşlarda yeni fikirler peyda oldu. Memleketin idaresinde ve siyasetinde fenalıklar olduğunu keşfetmeye başladık. Pek çok vatansever yazar ve şairi o yıllarda tanıdık. Kendimi bildim bileli Türklüğüm ile gurur duydum. Şair Mehmet Emin (Yurdakul) ’in ilk defa Manastır Askeri İdadisi ’nde öğrenciyken okuduğum, ‘Ben bir Türk ’üm, dinim cinsim uludur ’ mısralarıyla başlayan şiirinde, bana ulusal benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı bulmuştum; fakat ben asıl bunu, orduya katıldığım ilk günlerde, bir Anadolu çocuğunun gözyaşlarında gördüm ve kuvvetle duydum. Ondan sonra Türklük, benim en derin güven kaynağım; en engin övünç kaynağım oldu. Kendimi hiçbir zaman Osmanlılığın telkin ettiği başka ulusları öven ve Türklüğü aşağı gören eksiklik duygusuna kaptırmadım.”

Mustafa Kemal’in fikri uyanışında, okuduğu kitaplar kadar Harp Akademisi’ndeki öğretmenlerinin de büyük katkısı vardı.

İmparatorluk Çöküyor

İstanbul’da Harp Okulunda okuyan ve yaz tatilinde annesini ziyaret etmek amacıyla Selanik’e giden Mustafa Kemal, oradaki kötü idare ile Makedonya’nun ne tehlikeli durumlara girdiğini yakından görür, üzüntü içinde tekrar İstanbul’a okuluna döner. Orada eline geçen Fransızca gazeteler, Osmanlı İmparatorluğu’nun artık yıkılmakta olduğundan bahseder. Okula döndüğünde bütün duyduklarını, gördüklerini arkadaşlarına anlatır. **Genç mülazım-ı evvel Mustafa Kemal küskündür, ke-derlidir ve ruhundan gelen anlaşılmaz bir mana ile asidir.**

Gene bir Cuma akşamı, Makedonya olaylarından bahsederken 600 yıl önce doğan bir imparatorluğun 350 yıl içinde nasıl Viyana kapılarına kadar dayandığını, fakat bu yükselmeyi sağlayan manevi faktörlerin zayıflaması üzerine nasıl geri gidildiğini ve sonunda bir avuç Rumeli toprağına sığınıldığını anlatır; tarihte inkılapların önce fikir halinde aydın kişilerin kafasında doğduğunu ve zamanla da toplumun malı haline getirildiğini söyler.

Bulgarlarda, Sırp'larda, Yunanlılarda milli hisleri coşturan aydınların, şairlerin olduğunu ekler; misaller verir ve sonra da:

“İşte başka milletlerin şairleri, aydınları böyle çalışıp milletlerini uyardılar... Nerede bizim mütefekkir ve şairlerimiz? Bizim bir Namık Kemal'imiz var. O, Türk milletinin yüzyıllardır beklediği sesi verdi. Fakat ne şiirlerini okuyabiliyor, ne söylediğini duyabiliyoruz. Bu milletin tarihinin bir yönünü belirten “Vatan yahut Silistre” piyesini bile temsil ettirmediler. Arkadaşlar, bize çok vazife düşüyor. Yarın görev aldığımız her yerde, milletimizi yetiştirmek için subaylarımızın öğretmenleri olacağız. Aydın gençlerle, gittiğimiz bölgelerde arkadaşlık ederek, onları bu yöne yöneltelimiz. Yurdu ve imparatorluğu büyük tehlikeler bekliyor.”

O günlerde devlet, Rumeli'de çarpışan askerlerini besleyecek durumda bile değildir. Gazetelerde, halktan toplanan ianelere dair uzun listeler çıkar. Pangaltı okulunda da subaylar yirmişi, öğrenciler de beşer ve onar kuruş verirlerdi.

Hücreye Atılan Savaşçı

Mustafa Kemal, 20 Ekim 1904 günü kurmay yüzbaşı olarak yemin ederek Harp Akademisi'nden mezun olur. Tayini çıkıncaya kadar bekar arkadaşlarından bazıları ile birlikte İstanbul Sirkeci'de bir apartman katı kiralarlar. Buradaki toplantılarda memleket meseleleri üzerine eğilirler; gidecekleri merkezlerde gizli teşkilat kurmak lüzumu üzerine dururlar. Toplantılara katılanlardan Ali Fuad (Cebesoy) der ki: *“Başlıca konumuz rejim meselesi idi. Memleketin kurtuluşu için meşruti bir idare kurulması şarttı. Hükümdarı, meşruti idareye ancak ordu zorlayabilirdi. Arkadaşlar gidecekleri yerlerde bunu telkin etmeliydiler ve gizli birer teşkilat kurmalıydılar.”*

Aralarında, **Fethi** adında bir de sivil vardır. Eski bir arkadaşlarıdır ve subay iken askerlikten tard edilmiştir. Bu şahıs, halinin sefaletinden, yardıma muhtaç durumda bulunduğundan, yatacak yeri dahi olmadığından bahsederek onlara sığınmıştır. Fakat Mustafa Kemal'in bilmediği, Askeri okullar müfettişi **Zülfü İsmail Paşa'nın**, **Fethi**'yi casus olarak aralarına soktuğudur.

Fethi'nin yaptığı ihbar üzerine ramazanın ilk haftasında tevkifler yapılır. Yakalananlar arasında, **Mustafa Kemal, Müfid, İsmail Hakkı, Ali Fuad** da vardır. Mustafa Kemal bir müddet münferit surette mahpus kalır. Daha sonra **Yıldız Sarayı**'nda sorguya çekilir. Onu sorguya çekenler **Zülüflü İsmail Paşa, Kabasakal Mehmet Paşa** ve **Baş Mabeyinci Tahsin Paşa**'dır. Haklarında yapılmış olan Jurnal şöyledir:

"Harp Akademisi'nden bu yıl mezun olan bazı yüzbaşılar gizli komite kurdular. Aralarında para topladılar ve Ramazanın 15'inde **Abdülhamid, Topkapı Sarayı**'ndaki **Hırka-i Şerif** ziyaretine gideceği sırada arabasına bomba atarak suikast yapmayı planladılar."

Yüzbaşılar bu iddiaları kabul etmezler. Ali Fuad, sorgusu sırasında para toplama meselesini şöyle anlatır: *"Benim bildiğim bazı bekar arkadaşlar üç ayda bir maaş alabildikleri için, ailelerinden gelen paraları aralarında itimat ettikleri bir iki arkadaşına saklattırırlar, lüzum gördükçe oradan para çekerler. İşte sizin aralarında para topladılar, diye söylediğiniz hadise budur."*

Bekirağa Bölüğü

Kurmay yüzbaşılar daha sonra harp okulundaki **"Zabitan Tevkifhanesi"**ne gönderilir ve burada da tek tek hücrelerde bir süre kaldıktan sonra **Bekirağa Bölüğü**'ne götürülürler. Ali Fuad yirmi gün sonra serbest bırakılır. Mustafa Kemal ise serbest bırakılmaz. Mustafa Kemal'in tutuklu kaldığı Bekirağa Bölüğü, istibdada kafa tutan hürriyet savaşçıları ile doluydu. Çok sayıda öğrenci buradaki loş ve soğuk hücrelerinde haklarında verilecek sürgün ya da hapis kararlarını bekliyorlardı. Mustafa Kemal, mücadelesinde yalnız değildi. **Abdülhamid**'in tüm baskılarına ve kurduğu jurnal ağına aldırış etmeden istibdada karşı savaşa soyunan çok sayıda harp akademisi öğrencisi vardı. Fakat Mustafa Kemal'in, kader birliği ettiği arkadaşlarından üstün bir tarafı vardı. O, sadece baskı rejimine karşı yapılacak bir ihtilal fikrinin peşinde koşmakla kalmıyor, daha sonra neler yapılması gerektiğine de kafa yoruyordu.

Bekirağa Bölüğü, Beyazıt'ta Harbiye Nezareti'nin Süleymaniye tarafındaki iki katlı bir binada faaliyet gösteriyordu. Resmi adı, "İstanbul Muhafızlığı Dairesi" idi. Bekirağa Bölüğü, adını zallimliği ile meşhur Binbaşı Bekir Ağa'dan almıştı. 2. Abdülhamid döneminde Bekirağa'nın soğuk taş duvarlarında mahkumların acıya bulanmış çığlıkları yankılanırdı. Mahkumlar çok çeşitli işkencelere maruz kalırdı. Bazen falakaya yatırılır, bazen birbirlerine dövdürülür, bazen de domuz topu yapılırdı. Domuz topunda bacaklar enseye kadar çevrilip bağlanır, böylece mahkum tostoparлак olur, ardından da dayak yerdı. Bu şekilde dövülen mahkumlar çoğu kez baygınlık geçirir; bayılan mahkumun kafasına bir kova su dökülür, ayıldıktan sonra dayaa devam edilirdi. Bekirağa'da uzun süre tutuklu kalan mahkumlar, gün boyu bit ayıklamakla uğraşırlardı.

Mustafa Kemal'in Bekirağa'daki hücresi gün yüzü görmeyen, soğuk taş duvarlarla çevrili loş ve küçük bir yerdı. İçerisi çok karanlıktı... Sadece hava deliğinden sızan beyaz bir ışık... Yalları eksik eski bir ranza, üzerinde küflenmeye yüz tutmuş bir saman yatak... İçerisi rutubet ve küf ve tarifsiz bir keskin kokuyla doluydu... Mavi gözlü adam, kafese konulmuş bir aslan gibidir... İçecek tütünü, okuyacak kitabı yok, sıkıntılı ve düşünceli... Elleri, yağlanmaya başlamış sarı saçlarının arasında... Günlerini ve gecelerini, hücresinı enine boyuna arşınlamakla geçiriyordu. Mavi gözleri kızarmış, göz kapakları yorgun, karnı aç ve en çok özlem duyduğu şey dumanı tüttürecek bir sigara... Bir de geceleri çok soğuk oluyordu, birkaç gecedir böbreklerinde dayanılmaz acılar hissediyor... Sabahları bir inzibat çavuşunun ayak sesleri yankılanıyordu, soğuk taş duvarlarla çevrili koridorda. İnzibat çavuşu kapıyı gıcırtilarla aralayıp, elinde bir tepsi içinde yarım tayın ile birkaç zeytini hücreye bırakıp, hiçbir şey söylemeden çekip gidiyordu. Ardından Bekirağa'nın taş duvarlarında yankılanan sinir bozucu metalik sesler... Kaderini bekleyen gencecik delikanlılar; yüzleri solgun, fakat başları dik, üstelik hepsi de gururlu, hepsi de umutlu...

Mustafa Kemal, dağınık sarı saçları, külçeleşmiş göz kapaklarıyla, başı önde, elleri arkasında küçük soğuk hücresinde volta atarken en çok diğer arkadaşlarını merak ediyordu. Gün-

lerdir onlardan hiçbir haber alamamanın sıkıntısını yaşıyordu. Daha birkaç gün öncesine kadar her şey ne kadar güzeldi. Harp Akademisini iyi derece ile bitirmiş, ilk görev yerini büyük bir heyecanla bekliyordu. Ne de büyük hayalleri vardı. İstibdada karşı mücadele edecekti. Cepheden cepheye koşacak, vatanı için tüm gücüyle vuruşacaktı. Oysaki şimdi birkaç adımlık soğuk bir hücrede günleri, geceleri tüketiyordu. Sonra birden durdu. Yüzünden masum bir gülümsemeyle: **“Vatan ve Hürriyet mücadelesine girdin mi, bunlara da katlanacaksın”** diye düşündü. İnce dudaklarında bir Rumeli türküsü eşliğinde, yavaş adımlarla bir sağa bir sola hücreyi arşınlamaya devam etti.

Aradan haftalar geçti. Bir akşam üzeri, hücrenin kapısı gıcırtilarla ardına kadar açıldı. Mustafa Kemal, köşedeki saman yatağın üzerine uzanmış yatıyordu, yavaşça doğruldu. Eliyle dağınık saçlarını düzeltti. Kapıdaki iki inzibat eri ve o teğmeni gördü. Teğmen, yumuşak bir ses tonuyla ve hafif tebessüm ederek: *“Buyurunuz,”* diye seslenip, eliyle Mustafa Kemal’e yol gösterdi. İşte tam o anda, Mustafa Kemal’in derin mavi gözlerinde yayılan parlak bir ışık, karanlık hücreyi aydınlattı. Genç adam, çok sevinmişti. Kendini özgürlüğe kanat çırpın bir kuş gibi hissediyordu. Rutubetli ve soğuk taş koridorlardan geçilip, üst katlara tırmandılar. Birkaç dakika sonra Mustafa Kemal, kendisini **İsmail Hakkı Paşa’nın** karşısında buldu. Mustafa Kemal iki inzibat arasında sessizce bekliyordu. Yorgun ve perişan görünüyordu. Üzerindeki üniforma kirlenmiş, sarı saçları uzamış, elmacık kemikleri dışa doğru çıkmış, yanakları çökmüş ve mavi gözleri iki derin çukura yuvarlanmış gibiydi. Fakat her şeye rağmen dimdik ayakta duruyordu ve yüz hatları da çelik gibi sertti.

İsmail Hakkı Paşa, müşfik bir tavırla, *“buyurun,”* dedi ve eliyle işaret ederek oturmasını istedi. Mustafa Kemal, karşıdaki sandalyelerden birinin kenarına ilişti ve derin mavi gözlerini, Paşa’nın gözlerine kilitledi. İsmail Hakkı Paşa, bir taraftan önündeki masanın üzerinde duran dosyanın içindeki kağıtları karıştırırken, diğer taraftan Mustafa Kemal’le konuşmaya başladı: *“Sizi serbest bırakıyoruz. Askerlik görevinize devam edeceksiniz; fakat zannederseniz tayininiz uzak yerlere ya-*

pıllacaktır. Birkaç gün içinde Nezarete giderek tayin emrinizi alırsınız. İstanbul'da fazla kalmasanız iyi olur... ” Daha sonra, oturduğu sandalyeden yavaşça kalkarak Mustafa Kemal'in yanına geldi ve alçak bir sesle: “*Mektepteki hocalarınızdan bazıları, özellikle Okul Müdürü Rıza Paşa, sizin için çok ısrar ettiler,*” dedi. Mustafa Kemal, durumu anladığını ifade edercesine hafifçe başını salladı.

Şimdi kafasını kurcalayan soru şuydu: Gerçekten sürgün mü edilecekti? Yoksa diğer birçok arkadaşı gibi Makedonya'da bir yere mi tayin edilecekti? Teşekkür etti, topuklarını askerce birbirine vurarak, İsmail Hakkı Paşa'nın odasından ayrıldı. Mavi gözlü adam, Bekirağa'dan ayrılırken geriye dönüp, o koca taş binaya şöyle bir baktı. İyice zayıflamıştı. Çok yorgun ve hasta görünüyordu. Soğuk bir rüzgar, sarı saçlarını dağıtırken, inceden yağan kar, omuzlarında birikmeye başlamıştı. Üşür gibi oldu. Bu sırada sağ elini sımsıkı bir yumruk haline getirdi, dişleriyle alt dudakını ısırıyordu; öfke doluydu. O soğuk taş hücrede geçirdiği günleri hiç unutmayacaktı. Ve yıllar sonra, **Mondros Mütarekesi**'nin hemen ardından (1918 sonları) işgalcilerin buraya hapsettikleri **İttihatçılar** ziyaret etmek için uğrayacaktı Bekirağa'ya... O günlerde Anadolu'ya geçip **Milli Mücadeleyi** örgütlemeyi düşünüyor ve bu fikrini gizlice Bekirağa'daki bazı İttihatçılarla paylaşıyordu...

Avrupa'ya Kaçarız

Yılın son günleri huzursuzluk içinde geçer. Serbest bırakılmaları, tehlikenin tamamıyla atlatıldığına işaret değildir. Her gün başka bir rivayet kulaklarına gelir. Kâh sürgüne gönderileceklerinden, kâh askerlikten tard edileceklerinden bahsedilir. Sürgüne gönderildikleri takdirde Avrupa'ya kaçarak orada mücadeleye devam etmek fikrindedirler. Ümitleri, Trablusgarp fırkası kumandanı **Recep Paşa**'dadır. Hürriyet aşığı bu paşanın, Fizan'a sürgün edilmiş birçok genç subaya ve Harbiyeliye yardımcısı olduğunu duymuşlardır.

Mustafa Kemal de, Recep Paşa'yı düşünmektedir, serbest bırakıldıkları gün kendilerine:

"İstanbul'dan bir yere ayrılmayınız. Hakkınızda yapılacak tebligata intizar ediniz," dendiğinden, beklerler.

Mustafa Kemal ile arkadaşları artık her günlerini huzursuzluk içinde geçirmeye başlarlar. Her gün kulaklarına çeşitli rivayetler gelmektedir. Sürgün mü olacaklar ya da askerlikten mi tard edilecekler belli değildir. Aslında sürgünü istemekteler ve sürgün yeri olarak da Fizan'ı düşünmekte idiler. Çünkü kendilerinden önce Fizan'a sürgüne gönderilen Harbiyeliler olmuş, ancak Trablusgarp kumandanı Recep Paşa'nın mert, namuslu, hürriyet aşığı bir adam olduğunu, oraya gönderilen Harbiyelileri Fizan'a sevk etmeyip, Trablusgarp'taki askerin talimi, terbiyesi için yanında alıkoyduğunu, onlara yardımcı olduğunu duymuşlardı.

Sürgün edilirlse ne yapacaklarını konuşurlar. Trablusgarp'tan, Avrupa'ya geçmenin yolunu bularak, mücadelelerine dışarıda devam etmeyi tasarlarlar.

Mustafa Kemal bir ara Ali Fuad'a der ki; **"Paşanın himayesine mahzar olursak, biz de Avrupa'ya kaçırız."**

Fakat korktukları başlarına gelmez. Şubat'ın ilk günlerinde Erkânıharp dairesine davet edilirler. Bu arada, yeni kurmay yüzbaşların Edirne ve Selanik'teki 2. ve 3. ordulara gönderileceklerini de duyarlar. Mustafa Kemal sevinçlidir. Ali Fuad'a: **"Artık Selanik'te bana misafir olursun,"** der. Annesine de mektup yazar, yakında ona kavuşacağını müjdelar.

Çölde Devlet Kurarız!

Yalnız Erkânıharp dairesine gittiklerinde, beklemedikleri bir olay cereyan eder. Kura işi ile meşgul askeri heyet, toplanan yeni yüzbaşılara, aralarında anlaşabildikleri takdirde kura çekilmesine lüzum kalmayacağını bildirirler. Hemen bir odada toplanırlar ve Mustafa Kemal'in de tavsiyeleri ile hemen aralarında uzlaşmaya varırlar. Mustafa Kemal, Ali Fuad ve diğer üç kurmay yüzbaşı 3. ordu ve diğerleri de 2. orduya talip olurlar. Fakat böyle kısa bir zamanda anlaşmış olmaları, kura heyetini şüpheye düşürür. Gizli bir teşkilat karşısında bulundukları

kanısına varırlar. O gün yüzbaşılardan taleplerine uygun şekilde hiçbir tayin yapılmaz. Ertesi günü kurmaylara, bir kısmının 5. Orduya (Şam), bir kısmının da, 4. Orduya (Erzincan) tayin edildikleri ve süratle harekete hazırlanmaları gerektiği bildirilir. Sarayın bu işe müdahale ettiği, meselenin kurasız halini ve bunların **"Kolay kolay vasıta bulup, memleketlerine dönemeyecekleri yerlere"** sürülmelerini istediği anlaşılır.

Mustafa Kemal kararı öğrendiğinde mavi gözlerinden şimşekler çıktı, içinden bir öfke dalgası geçti. İki eliyle sarı saçlarını düzeltti. Bir taraftan alt dudağını ısırırken, diğer taraftan her iki elini sıkı birer yumruk haline getirdi ve hemen yanındaki Ali Fuad'ın gözlerinin içine baka baka: *"Pekâlâ, biz de bu çöle gider ve orada yeni bir devlet kurarız..."* dedi. Ali Fuad ile birlikte Beyoğlu'nda dolaşırlar ve sonra da Ali Fuad'ın babası İsmail Paşa'nın Boğaz'daki konağına giderler. Yolda Mustafa Kemal, annesine daha önce yolladığı mektubu hatırlar: **"Zavallı anneciğim, beni çok bekleyecek"** derken gözleri nemlidir.

Boğaz'daki konakta o akşam, tasarladıkları hürriyet için çalışmaların, Suriye'de müsait bir zemin bulamayacağını düşünerek üzülmürlü. Mustafa Kemal, Harp Akademisinde iken bütün planlarını, tayininin mutlak olarak Rumeli olacağını düşünerek yapmıştır. Daha önce Rumeli'ye giden genç arkadaşlarına müsait bir zemin hazırlamaları için tavsiyelerde bulunmuştur. Ömer Naci de bunlardan biridir. Şimdi ise sürgün kararı ile onlardan ve bu müsait zeminden çok uzaklara düşecektir.

Mustafa Kemal, bir an önce yola çıkılmasına taraftardır. Abdülhamid'in en çok güvendiği, birçok mühim işlerinde sırdaşı, kâtipi Arif bey'in, yanına akrabalarından iki paşayı da alarak o sıralarda Avrupa'ya firar etmesi sarayı çileden çıkarır. Hafiyelelerin, jurnalcilerin faaliyetleri böylece daha da şiddetlenir. Kısa süre önce büyük tehlikeler atlatmış olan Mustafa Kemal, Müfid Kırşehir ve Ali Fuad süratle İstanbul'dan ayrılmaya karar verirler ve bir Avusturya gemisi ile Beyrut'a hareket ederler. Olaysız geçen bir seyahatten sonra Beyrut'a varırlar. Kendi sınıflarından olup da tayin edildikleri 5. Orduya daha önce gelmiş olanlardan, kurmay Yüzbaşı Hayri Davut Paşa ve mümtaz

Yüzbaşı Trabzonlu Halil Rifat ile orada buluşurlar. Trenle Şam'a varan Mustafa Kemal, staj devresine başlamak üzere, 30'uncu, Müfid Kırşehir ise 29'uncu Süvari Alayına tayin edilirler. Ali Fuad ise Beyrut'taki Süvari Alayına gönderilir.

Yürüyüş Başlıyor

Evet, Selanikli Rahibe Maria'nın rüyalarında gördükleri tek tek gerçekleşmişti. Rahibe Maria'nın babası savaşırken ölmüş. Selanik Türklerin eline geçmiş. Türklerle, Selanikli Hristiyanlar yüzyıllarca kardeş gibi yaşamışlardı. Hatta Maria'nın rüyalarını kabaşa çeviren ve onu çok terleten 'O deniz mavisi gözlü, altın sarı saçlı çocuğun' doğumu da gerçekleşmişti. Sırada kehanetin son bölümü kalmıştı. Bu '**Deniz mavisi gözlü, Altın sarı saçlı çocuk**' bir ulusu yeniden yaratabilecek miydi? Kehanet gerçekleşecek miydi? Bu sorunun cevabını, hadi gelin hep beraber bulalım. Kendimizi Mustafa Kemal'in ilk resmi görev ve sürgün yeri olan Şam Kenti'nin sokaklarına atalım ve neler olmuş hep beraber izleyelim. Buyrun o zaman:

Mustafa Kemal ilk sürgün yeri olan Şam'da, çok acı gerçeklerle karşılaşır. İmparatorluğun sadece İstanbul ve Selanik'ten meydana gelmediğini öğrenir. Şam'da yaşayan halkın sefilliğini, çaresizliğini, fakirliğini, bitkinliğini görür. Askerin disiplinsizliğini, subayların ve memurların halkın üzerindeki baskısını ve devlet malını talan edişlerini görür. Hıncından, çaresizliğinden yumruklarını sıkır, şakaklarını sıkır, bazen de duvarları yumruklar bu mavi gözlü, sarı saçlı adam.

Hayallerinde daima, İstanbul'un Boğaziçi'ne hakim bir tepesinde, **Yıldız Sarayı**'nın bir penceresinde Boğazdan püfür püfür esen serin rüzgarlara kendini vermiş o müstebit padişah canlanır. Evet, Yıldız Sarayı bir kale gibidir. Salonlar yaldızlı, bahçeler birer cennet, rüzgarlar ruhu sakinleştiricidir. Kapısında uşaklar sürü sürüdür. Ama memleket yanıyor. **Memleket kan, ateş ve sefalet içindedir.** Devlet ve millet hem birbirleriyle, hem kendi içlerinde kıran kırana boğuşmaktadırlar. Askeri, jandar-ması, ağası, eşkıyası, eşrafı, zalimi ve mazlumu ile bütün ülke

boğaz boğaza, nefes nefesedir. Kocamış bir idare, çökmüş bir ordu, çürüyen bir donanma, tamtakır bir devlet hazinesi, müflis ve dilenci olmuş bir hükümet... Nihayet yolsuz, mektepsiz, hastanesiz, fabrikasız, asayişsiz, emniyetsiz bir vatan.

Koşar adımlarla nehre doğru yürür. Ne yapacak, nereye gidecektir? Hiç! Bir bataklığa düşmüş, bir batağa yakalanmış gibidir. Her şey sefil, her şey ümit kırıcı. Kırmızı zırhlı siyah pantolonu, yakalarında kurmay armaları parıldayan beyaz, sırma ceketleriyle yaz kıyafeti içinde, bir eliyle kılıcını taşıyarak gelişigüzel dolaşır. Etrafını çeviren aşağılıklar, ümitsizliklerle boğulacak gibidir. Yalnız gök ışıllı ışıllı yanmaktadır. Evet gök, tarihin bütün peygamberlerine ateşli bir iman, şairlere, bilim adamlarına enginlik, fatihlere uçsuz bucaksız ihtiraslar veren o berrak, ışıllı ve temiz gök, yeryüzünün bütün bu kirlerini ve düşkünlüklerini örten, silen süpüren gecede gök, yıldızlarıyla ona göz kırpmaktadır.

Gene ümitlenir... Gene kendini bulur. Yürüyecektir... Dönemeyecektir ve bir gün mutlaka başaracaktır? Yürürken düşünür... Vatan ve Hürriyet Cemiyetini niçin kurmuşlardı?..

Vatan ve Hürriyet... O, artık gizli bir cemiyetin, bir ihtilal teşkilatının başıdır. Vatan ve Hürriyet teşkilatının... Bu cemiyet, gerçi Şam'ın pis bir mahallesinde, fakir bir siyasi sürgününün kitaplarından başka bir şeyi olmayan kasvetli, çıplak, demir parmaklıklı taş odasında kurulmuştur ama ne de olsa, artık elde bir ihtilal cemiyeti vardır. Davası bütün imparatorluğu kurtarmaktır. Düşünceleri bu dayanağı bulunca adımları sertleşir.

Başı yukarıda, vücudu dik, sanki yarın, altın tahta çıkacak bir yolda ve muzaffer bir ordu önündeymiş gibi koşarcasına ilerler. Güneyin nebilere, düşünörlere, fatihlere ilham ve heyecan veren ışıllı ve uçsuz bucaksız esrarlı göğü onu da sarmıştır. Kendini bir ordu kadar güçlü ve bir ordu kadar yenilmez hisseder.

Niçin ümitsizlik? Niçin yalnızlık?

Onun artık koca bir ihtilal komitesi var. Şimdi o bir ihtilal cemiyetinin başıdır. Yarın padişahı devirecektir. Vatanı kurtaracaktır. Hürriyet getirecek ve önünde kim bilir ne yollar açılacaktır. Gerçi üç kişidirler. Ama bu üç kişi, üç imanlı ve birleşmiş insan değil mi? Yeter...

Gece ilerlemiştir. Şam sokakları artık tenhadır. Ama o, Şam'ın neresinde olduğunu, nerelere gittiğinin bile farkında değildir. Yolunu sanki kendi içinde bulmuştur. Sanki kendi içinde yürür. Hem yürür, hem göklere haykırır;

**" Eder tedvir-i alem, bir mekinin kuvve-i azmi,
Cihan titrer sebat-ı pay-i erbab-ı metanetten..."**

"Dünya, değil üç, hatta inanan ve direnen bir tek adamın bile ayaklarının altında titreyebilir. Böyle bir tek adamın bile azmi ve kuvveti âlemi idare edebilir." diye düşünürken, bir taraftan da yüksek sesle kendi kendine konuşmasını sürdürür:

**" Felek bin türlü esbab-ı cefasını toplasın gelsin,
Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten..."**

Yürür, kararlı adımlarla yürür, azimle ve sinirle yürür...

Evet, o sarı saçlı, açık mavi gözlü, sarı bıyıklı, kurmay armalı ve **"Dönersem kahpeyim, Millet yolunda..."** diyerek yürüyen bu adam, **Mustafa Kemal**'dir. Bu yürüyüşün sonu, 5000 yıllık geçmiş olan bir çınarın kökü olan Türk ırkının, millet bilincine tekrar sahip olmasına, kan ve gözyaşları ile yoğrulmuş Anadolu topraklarında, yeniden yeşerip, filizlenmesine ve bu ulu çınarın en büyük ve en güçlü yeri olan gövdesini teşkil edecek olan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar sürecektir.

Şimdi bu yürüyüşün, ilk adımına gidelim. **Kimdir, bu Mustafa Kemal?** Kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin insanları tarafından neden Atatürk adı verilmiştir. O bunu hak edecek neler yapmıştır? Bu yolda yürürken başına neler gelmiştir?..

Haydi! Şimdi tüm dikkatinizi bu satırlara verin, **"Dönersem kahpeyim, Millet yolunda..."** diyen bu adamın tarihi yürüyüşünü hep birlikte adım adım takip edelim. Üzerinde **şimdi olduğu gibi ölü toprağı serpilmiş** olan bir milleti küllerinden yeniden diriltten ve yaptığı mücadeleleri örnek alan birçok ülkenin bağımsızlığına katkı sağlayan, hem kendi ülkesinde hem de bu bağımsızlığını kazanmış ülkelerde hâlâ neden içtenlikle sevildiğini inceleyelim. Bu **Son Kahraman**'ın hayatını ve verdiği mücadeleleri tarihin altın sayfalarındaki yerinden alarak, gizli kalmış ve bilinmeyen yönleriyle de ele alarak, tatlı bir o kadar da heyecan verici kahramanlık yürüyüşüne başlayalım.

Hasta Adam!

Mustafa Kemal, Suriye'den gizlice Selanik'e döndüğü sıralarda Balkan Yarımadası, Osmanlılarla müstakil devletler arasında bölünmüş bir vaziyette idi. **Bosna-Hersek** vilayeti fiilen Avusturyalıların işgali altındaydı. Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ, Sırbistan arasında, çok elverişsiz, savunulması adeta imkansız görülen Osmanlı vilayetlerinde ise Türklerle Arnavutlar, Sırlar, Bulgarlar, Rumlar, Ulahlar karışık bir hâlde yaşıyorlardı. Arnavutlar esaslı isyanlar arifesinde idiler. Kısacası Avrupa Türkiye'si durulmamıştı. Yeni hadiselerle gebeydi. İdaremizdeki ırkların, milliyetlerin mücadeleleri devam ediyordu. Her yer çetelerle doluydu. Bu çeteler zaman zaman ve en vahşi eşkıya gibi zulüm yapmakla beraber, aslında istiklal davası güdüyorlardı. Bu mücadele her azınlığın çeşitli teşekküller tarafından yürütülüyordu. Fakat bu önder teşekküller arasında Makedonya komitesi, hareketinin yankılarını bütün dünyaya duyurabilen teşkilatlı, cüretli, aydın önderlere sahipti. Devlet içinde devlet denecek kadar güçlü bir teşekküldü. Gayesi Bulgar azınlığı adına Makedonya'nın muhtariyeti ve aslında Bulgaristan'a katılması idi.

Dünya siyasi edebiyatına da, Şark meselesi hakimdi. Bu da Türkiye'nin taksimi meselesi demekti. Türkiye için "**Hasta Adam**" sözü artık yerleşmişti. Bu söz, **Rus Çarı I. Nikola**'nın'dır. Bu Çar Balkanların koruyucusu geçiniyor, **Demir Çar** adıyla tanınıyordu. Petersburg sarayındaki bir baloda İngiliz sefiri Sir Hamilton Seymur'u bir tarafa çekerek ona şunları söylemişti: "*Osmanlı buhranlı bir devrededir. İşte kollarımızın üstünde hasta, ziyadesiyle hasta bir adam bulunuyor. Bu hasta adam, kolumuzdan kurtulacak olursa, bizim için büyük felaket olur.*"

Ondan sonra "**Hasta Adam**" sözü, Osmanlı için siyasi bir ifade olarak yerleşti. **Genç Türkler** hareketinin gelişmesinde bu tabir, uyarıcı bir manada daima kullanıldı.

Yeni Devletin İp Uçları!

Mustafa Kemal'in, Manastırda bulunan yakın arkadaşlarından **Ali Fethi** de o günlerde Selanik'e gelmişti. Yine yakın arkadaşlarından **Yüzbaşı Kazım Nami** de, Mustafa Kemal'in gece toplantılarının vazgeçilmez ismiydi.

Ali Fethi, Yüzbaşı Kazım Nami, Ömer Naci ve Mustafa Kemal yine bir gece buluştular. Mustafa Kemal o geceki toplantıya gelirken, yanına Times ve Temps gazetelerinin son sayılarını da almıştı. Mustafa Kemal bu gazeteleri, hariciyedeki bazı arkadaşları aracılığı ile elde ediyordu. O gece getirdiği gazetelerden, daha önceden işaretlediği bazı yazıları arkadaşlarına okudu.

Bu yazılar; Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa ilişkileri, ulusalcı akımlar ve azınlıklar, Avrupa'daki sanayileşme, yeni düşünceler, anayasalar gibi konularla ilgiliydi. Mustafa Kemal yazıları okurken arada kişisel yorumlar da yapıyor, Avrupa'nın nasıl ilerlediğini adeta bir üniversite hocası gibi arkadaşlarına anlatıyor, inceden inceye, ileride çağdaş bir ülke kuracağının ip uçlarını veriyordu.

Onun düşünceleri diğerlerinden farklıydı: Pek çok arkadaş, Avrupa devletlerinin asıl amacının imparatorluğu parçalamak olduğunu söyleyip bu süreci yavaşlatmak için yapılması gerekenler üzerinde kafa yorarken, o meselelere çok daha farklı pencerelerden bakıyor ve yapılması gerekenler konusunda çoğu kez arkadaşlarıyla görüş ayrılığına düşüyordu. O gece geç saatlerde arkadaşlarından ayrılırken bilgiç bir tebessümle ve kendinden emin, onlara şöyle seslendi:

"Yarın karargâha gelin de, size asıl vaziyeti açıklayayım!"

Mavi gözlü adam, o gece arkadaşlarından ayrılıp yalnız başına Selanik'in Türk mahallesine doğru yürürken kendi kendine: *"Arkadaşlarımda bir tuhaflık var, eskiden böyle değillerdi, sanki beni dinlemiyorlar, sanki kafalarında başka şeyler var, sanki bana söylemek istemiyorlar, fakat bir türlü söylemeye cesaret edemedikleri bir şeyler var..."* diye mırıldandı. Rüzgarın hafif dokunuşlarını yüzünde hissederek ve köpek havlamala-

rını duymamazlıktan gelerek, gecenin karanlığıyla siyaha boyanan renkli parke taşlarına basarak, düşünceli düşünceli yürümeye devam etti.

Arkadaşları ertesi gün, Mustafa Kemal'in görev yaptığı karargâha gittiler. Mustafa Kemal, arkadaşlarını, içeride birkaç tabure ve bir masa bulunan küçük bir odada kabul etti. Önce herkese birer çay söyledi, sonra masanın üzerindeki öte beriyi bir kenara çekerek, çekmecedен büyükçe bir harita çıkarıp masanın üzerine yaydı ve kat yerlerini düzeltmek için her iki elini harita üzerinde gezdirmeye başladı. Birden, çekingен vuruşlarla kapı çalındı. Mustafa Kemal, gözleri önündeki harita üzerinde, "girin" diye seslendi. Kapı, yavaşça aralandı. Bir er, üzerinde dört bardak çay bulunan bir tepsi ile içeri girdi ve masaya doğru yöneldi. Fakat masanın üzerinde kocaman bir haritanın serili olduğunu görünce kısa süreli bir kararsızlık geçirdi. Mustafa Kemal'in işaretiyle, çayları tek tek odadakilere uzattı ve elinde boş tepsi, selam verip, odadan çıktı. Kapı, acı bir gıcırtyla kapanırken, Mustafa Kemal tek bir yudumdan sonra elindeki çay bardağını bırakıp, tekrar masanın üzerine eğildi ve sağ elini harita üzerinde gezdirmeye başladı. Arkadaşlarını da masanın etrafına çağırdı. Aniden, o kemikli ve uzun parmaklı elini Anadolu yaylasının üzerine koyarak, şunları söyledi:

"Evet, Avrupalıların imparatorluk topraklarını kendi siyasi ve iktisadi durumları nedeniyle bizden koparmak istedikleri bir vakadır; Balkanlarda oynadıkları kirli oyunlar bunun en açık göstergesidir. Sömürgeci İngilizlerin Araplarla ilişkileri çok önceden başlamıştır; Paris'te Arap şeyhlerinin katıldıkları toplantılar yapılmaktadır. Araplar, Avrupa devletlerinin siyasi tesiri altına girmişlerdir. Zaten ondan evvelki hal ve hareketlerine bakarsanız, kendi vaziyetlerini hep üstün görme sevasında olmuşlardır. Bunun zararları yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır..."

Biraz durdu, derin bir nefes aldı ve arkadaşlarının dikkatli bakışları altında, ses tonunu biraz daha yükselterek konuşmaya devam etti. Konuşurken, sağ eli haritada Anadolu yaylası üzerinde sabit duruyordu, hafif öne doğru eğilmişti ve arkadaşla-

rının gözlerinin içine baka baka konuşuyordu. Bazen boynundaki damarlara kan doluyor, bazen kaşları geriliyor, bazen de gözleri çıkmak çıkmak oluyordu. Bakışlarını, elini koyduğu Anadolu yaylasına indirerek devam etti:

“Şimdi asıl paylaşmak istedikleri yerler buralarıdır.” Elini birkaç kere Anadolu yaylasına vurarak, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Buraları ele geçirerek, kendi askeri ve iktisadi vaziyetlerini daha da kuvvetlendirmeyi düşünmektedirler.” dedi ve ekledi: “Asıl dikkat ettikleri husus, buraları aralarında paylaşırken en büyük ve en değerli parçayı koparabilmektir. Kanımca, bu konuda mutlaka anlaşmazlığa düşeceklerdir. Özellikle İngiltere ve Fransa arasında, belki de savaşa varacak olan anlaşmazlıklar yaşanacaktır. Bu toprakları ele geçirmek için iki şey yapacaklardır: Ya bizzat buraları kendileri istila edecekler, veyahut başka bir gücü devreye sokarak amaçlarına ulaşmayı deneyeceklerdir. Buralara hâkim olmadan, kendi siyasi ve iktisadi menfaatlerin tam temin edemeyecekleri kanaatindedirler...”

Elini yavaşça harita üzerinden kaldırıp, doğruldu, fakat gözleri hâlâ Anadolu yaylasına kilitliydi. Arkadaşları şaşkınlı. Mustafa Kemal'den daha önce de buna benzer sözler duymuş olan Ömer Naci: “Bu kanaate nereden varıyorsunuz?” diye sordu. Diğerleri de mimikleriyle soruya ortak oldular.

Hedefleri Bizi Bölmek

Mustafa Kemal, masanın kenarındaki kağıt bıçağını eline almış, küçük odanın tam ortasındaki tahta direğe gelişigüzel çizikler atıyordu. Ömer Naci'nin yüzüne, **“Tüm bunları siz neden göremiyorsunuz?”** dercesine bakarak, şu yanıtı verdi:

“Şimdi düşününüz... Neden kapitülasyonların peşine düşmüşlerdir? Çünkü kendi iktisadi çıkarları onu icap ettirmektedir... Neden her konuda imtiyazlar istiyorlar? Bir türlü Tanzimat'tan beri verilen imtiyazlarla yetinmiyorlar? Çünkü, siyaseten ve iktisaden bizi çökertmek istiyorlar, çünkü siyaseten ve iktisaden

kendilerinin buna ihtiyacı olduğunu düşünüyorlar... Peki neden bizim iç işlerimize karışıyorlar? Ayaklanmalar tertipliyorlar? Bütün bunları topladığımız vakit ortaya çıkan hakikat şudur: İktisadi, siyasi ve askeri vaziyetlerini daha da kuvvetlendirebilmek için adeta bir karargah olan Anadolu'yu ele geçirmeyi deneyeceklerdir. Anadolu'yu elde etmek onların çıkarları açısından hayati önem taşımaktadır." Yeniden elini harita üzerinde gezdirerek: "Buraları, dediğim gibi ya tam kendi hakimiyetleri altına alacaklar ya da parçalayıp bölmeyi deneyecekler.

Evet, şu an siyaseten ve iktisaden istediklerini yaptırabilmektedirler, ama şunu da düşünmektedirler ki; bir gün bu topraklarda başka bir idare hâkim olursa o zaman planları bozulabilir. Şimdi ortaya çıkardıkları Balkan meselesi ve azınlık meselesinin temelinde bu sebep vardır. Evet, Balkanlar onlar için asıl amaca ulaşmak yolunda bir adımdır, önce buraları koparacaklar, ama asıl hedef (elini tekrar Anadolu üzerine koyarak) işte burasıdır."

Bize İhtiyacı Olacak!

Mustafa Kemal, Ömer Naci'ye hitaben sözlerine şöyle devam etti:

"Çocuk, bak bir gün göreceksin, üzülerək söylüyorum, elimizde sadece şu Anadolu yaylası kalacak ve yine üzülerək söylüyorum, bir gün orayı da işgal edecekler. Ha sonra ne mi olacak? Orasını bilemem ama, işte bu memleketin asıl o zaman bizlere ihtiyacı olacak..."

Mustafa Kemal'in bu sözleri, bir süre, karargâhın o sade döşenmiş küçük odasında yankılanıp durdu. O sırada bu sözleri duyanlar, şaşkınlıklarını gizlemeye çalışıyorlardı. Bu sözler, olsa olsa ufkun ötesini gören bir insana ya da bir kahine ait olabilirdi. O yıllarda herkes Osmanlı İmparatorluğu nasıl kurtulur sorusuna cevap ararken ve yeniden meşrutiyetin ilan edilmesi için çaba sarf ederken, Mustafa Kemal çok sonrasını, ihtilalin ötesini, imparatorluğun hazin sonunu önceden görmüşçesine kendinden emin konuşuyordu.

Kutsal Yemin

Bu toplantıda, Mustafa Kemal'den başka, Manastır idadisinden kendisine ilk vatan ve hürriyet aşkını veren Ömer Naci, topçu zabitlerinden Hüsrev, sınıf arkadaşı evin sahibi ve o tarihlerde Selanik'te askeri rüştiyede edebiyat hocası Hakkı Baha, Selanik Muallim Mektebi Müdürü Hoca Mahir, Selanik Askeri Rüştiyesi Müdürü Bursalı Tahir Beyler vardı. Bunların hepsi de daha sonra Selanik'te, Terakki ve İttihat teşkilatını kuran, 1908'deki ihtilal hareketine karışan meşrutiyet hareketinin doğuşunda rolleri olan kişilerdir. Mustafa Kemal, bu konuşmasının ardından topçu zabiti Hüsrev'e dönerek *"Hüsrev tabancanı çıkar, bu masanın üzerine koy; ayrıca şu duvardaki Kuran-ı Kerim'i de indir, kararımızı yeminle de sağlamlaştıralım,"* dedi. Odada bulunanlar önce ellerine aldıkları Kuran-ı Kerim'i sırayla öptüler, ardından masa üzerine duran tabancaya ellerini koyarak yemin ettiler. Bu, bir avuç insanın Selanik'te küçücük bir odada, masa başında ettikleri bu kutsal yemin, tarih sahnesinden silinmek istenen bir milletin geleceğini, özgürlüğünü ve yeniden doğuşunun yeminidir.

Geleceği Gören Kahraman

Karaferi'de bir gece, Ali Fuad'a geleceğin Türkiye'sinin sınırlarından bahsetti. Konuşurken o kadar kendinden emin ve rahattı ki, sanki o mavi gözleri bir kere daha geleceği görmüştü. Ali Fuad'ı asıl şaşırtacak olan, o gece Mustafa Kemal'in söylediklerinin yıllar sonra gerçekleşecek olmasıydı:

"Meşrutiyet, köhneleşmiş ve düzenini yitirmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşlı gövdesi üzerinde değil, aksine Türk çoğunluğunun yaşadığı kısım üzerinde oturtulmalı, ihtilali gerçekleştirenler düşmanların, yani büyük emperyalist devletlerin bizi parçalamaları beklenmeden kendi istekleriyle bir Türk Devleti kurmalıdır.

Meşrutiyet ilan edildikten sonra, yabancı devletlerin kışkırtmalarıyla meşrutiyetin özgürlük ortamından da yararlan-

nacak olan Osmanlı azınlıkları İmparatorluktan kopacaklardır. Daha önceden bir karar alınmadığı takdirde, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki azınlık sorunu büyük devletlerin isteği doğrultusunda çözülecek ve durum daha kötü olacak.

Rumeli'de Bulgaristan, Sırbistan, Avusturya-Macaristan, Karadağ ve Yunanistan ile çevrilmiş durumdayız. Kendilerini bu devletlere bağlı hisseden unsurlar, bir an önce bizden ayrılıp, bu devletlere katılmak için çaba harcıyorlar. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu'nun dayandığı, bağlandığı tek unsur Türklerdir. Gerçi biz Türkler de, imparatorluğu ayakta tutabilmek için sayısız savaflara girip, iyice yıprandık, rahatça tarım yapamadığımız için de yoksul düştük. Servet, diğer ulusların eline geçti.

İmparatorluktaki Türk olmayan Müslüman unsurlara, özellikle Araplara, Avrupalı devletler milliyetçilik ruhunu aşıyorlar. Yarın herhangi bir savaşta Arapların bizim yanımızda olacakları garantisini kim verebilir, Fuad?

Şam'da bulunduğum günlerde Arapları iyice gözlemledim, Araplar arasında milliyetçilik almış başını yürümüş; adamlar ne Osmanlı'yı ne de biz Türk'leri önemsiyorlar, hatta bizden nefret ediyorlar, bizim Müslüman olmamızdan bile rahatsızlık duyuyorlar; Halifeliğin Arapların olduğunu, Türklerin halifeliği gasp ettiğini düşünüyorlar. Biz bir savaş durumunda bu Araplara mı güveneceğiz, Fuad?

Harici vaziyete gelince, emperyalist devletler, bizi parçalamaya karar vermiş durumdalar, planlarını uygulamak için en uygun zamanı bekliyorlar. Bu uygulama sırasında en çok zarar görecekt olan yine Türkler olacaktır. Tanzimat Fermanı'nın ilanından beri, gayri-müslimlere daha çok hak diye bağırıyorlar, azınlıklara verilen onca hakkı yeterli bulmuyorlar, hep daha fazlasını istiyorlar. Efendim neymiş, Ermenilerin yaşadıkları yerlerde ıslahat yapılmalıymış. Neymiş, gayrimüslimlere yeni ayrıcalıklar verilmeliymiş. Fuad inan bana, bu Avrupa'nın asıl niyeti Ermenilerin ya da başkalarının mutluluğunu gerçekleştirmek değil, sırf kendi siyasi ve iktisadi çıkarlarını gerçekleştirmektir."

Bu sırada aniden bastıran yağmurun çatıda bıraktığı tıkırtılar ve gök gürültüleri odanın içine kadar ulaşıyor, gaz lambasının hafif ışığıyla aydınlanan oda, çakan şimşeklerin etkisiyle birden bire ışığa boğuluyordu. Mavi gözlerindeki pırıltıların iyice belirginleştiği o dakikalarda Mustafa Kemal şöyle devam etti:

“Nüfusun yarısı Türk olmayan ve geniş bir alana yayılan imparatorluğun bütün ağırlığı ve savunması Türklerin omuzlarına yüklenmiş, Hristiyan azınlıklarsa yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyorlar, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için fırsat bekliyorlar. Geriye Türkler ve Araplar kalıyor ki onlar da ayrı ayrı devletlerin sömürgeleri haline getirilmeye uğraşılıyor. Türk olmayan unsurların tamamı düşman devletlerin yanında yer alacak. Şu halde, devlet gövdesinin çökmesiyle oluşacak enkazın altında ezilip yok olmak mı, yoksa çoğunluğu Türk olan milli sınırlara çekilerek burasını savunmak mı doğru ve hayırlı olacak? Ben esenliği, ikinci düşüncenin uygulanmasında görüyorum.”

Ali Fuad biraz düşündü. Mustafa Kemal’in bu söylediklerinden kendince bir anlam çıkarmıştı fakat tam olarak neyi kastettiğini anlayamamıştı. Peş peşe, birbirine bağlı üç soru sordu:

“Nasıl yani? Bu ikinci düşünce nasıl uygulanacak? Bu tasfiye nasıl yapılacaktır?”

Mustafa Kemal, sağ elinin işaret parmağıyla masaya ufak vuruşlar yaparak, Ali Fuad’ın zincirleme sorularına şu tarihi yanıtı verdi:

“Rumeli, Doğu ve Batı Trakya bizde kalacak. Edirne’nin sınırları Bulgaristan zararına düzeltilecek. Arnavutluk, Avusturya-Macaristan, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan, Osmanlı Başkanlığında İstanbul’da toplanacak bir konferansta milliyet çoğunluğu ilkesine dayanılarak, Osmanlı Rumeli Kutası’nın Doğu ve Batı Trakya’dan başka kısımları yukarıda adları geçen devletlere bırakılacak. İnan ki Fuad, bunları söylerken canım acıyor. Gönül isterdi ki hiç böyle bir taksime ihtiyaç olmasın, yüzyıllardır olduğu gibi bundan sonra da bu topraklar Osmanlıda kalsın, azınlıklar bizi parçalamak için mücadele et-

mesin, işbirlikçi emperyalist onlara destek olmasın... Bu topraklardan vazgeçmek en derin acıları hissetmek gibi bir şey. Ama eğer ölmek, yok olmak istemiyorsak bu derin acılara göğüs germek zorundayız. Hastayı kurtarmak istiyorsak, kangren olan organları kesip atma cesaretini göstermeliyiz. Anadolu sahillerine yakın adalar yeni Türkiye Devleti'nde kalmalı, diğerleri Yunanistan'a verilmeli. Güney sınırlarımız Hatay, Halep ve Musul illerini içine almalı, diğerleri Araplara bırakılmalıdır. Yeni Türkiye içinde kalacak olan Rum, Bulgar ve Sırp azınlıkları, dışarıda kalan Türkler ile değiş tokuş edilmelidir.

Biliyorum, ileriye göremeyenler İmparatorluktan toprak özverisi yapılmasını hoş karşılamayacaklar, hatta bizi ihanetle itham edeceklerdir. Buna rağmen, biz bu görüşleri meşrutiyet sonrasında bir program haline getirerek genel merkezde seslendirmeliyiz. Yoksa, korkarım bir gün şu ata toprağı Anadolu'yu bile kaybetme tehlikesiyle karşı karşı kalacağız."

Mustafa Kemal ve Ali Fuad, yine sabaha kadar gözlerini bile kırpmadan ülkenin geleceği üzerine kafa yormuşlardı. Mustafa Kemal o sabah Selanik'e geri dönecekti. Dışarı çıktıklarında güneşin ilk ışıkları çoktan yere değmişti. Gökyüzüne doğru yükselen buhar, ıslak toprak kokuyordu ve mavi gözlü adam öteden beri bu kokuyu severdi.

Mustafa Kemal'den Kurtulmak Lazım

Selanik'te bazı kovalamalar, şüpheli tertipler, sonu kötüye varabilecek teşebbüsler olur. Hatta bir defasında düpedüz yolunu keserler. Arkasını duvara verir, silahına sarılır. Fakat bu iş bu kadarla geçştirilir. Ama bilir ki, başının üstünde bulutlar gittikçe kararmaktadır. Onu bazen gönülden, bazen de samimi görünerek uyaranlar olur.

Nihayet 1908 yılı Ağustos'u'nun sonuna doğru, İstanbul'dan bir mektup ve bazı talimat alır. Bunları gönderen, **İttihat ve Terakki**'nin sivil lideri **Talat Bey**'dir. Mustafa Kemal'e güvenmekte, ondan hizmet istemektedir. Önemli bir vilayetimiz olan ve Osmanlı Afrika'sını teşkil eden **Trablus**'ta durum iyi değildir.

Abdülhamit'in son devrinde, orada vali ve kumandan olup o günlerde İstanbul'a çağırılan büyük törenlerle karşılanan Recep Paşa'nın Trablus'tan ayrılmasından sonra, orada yerli mürteciler türemiştir. Hürriyet mücahitlerini ve İnkılap taraftarlarını ya felce uğratmakta ya birer bahane ile Trablus'tan ayrılmaktadırlar. İşte bunun için Mustafa Kemal'in oraya koşması lazımdır. Onun vatan ve hürriyet perverliğine ve o zaman çok kullanılan bir kelime ile hamiyetine başvurulmaktadır.

Mustafa Kemal bu mektubu alınca işi anlar: Selanik'ten uzaklaştırılmak istenmektedir. Bu isteğin kaynağı ve öncüleri de İstanbul'da değil, Selanik'tedir. Talat Bey sadece otoriter bir sözcüdür. Bu mektup üzerine İttihat ve Terakki Selanik merkezine çağrıldığı yahut baş vurduğu zaman geceder. Merkez toplantı halindedir. Toplantıyı Hacı Adil bey idare eder. Hacı Adil bey saygıdeğer bir adamdır. Mustafa Kemal daha toplantıya girerken görür ki, komite onun hareketine karar vermiş ve bu kararı usulen kararların yazıldığı siyah tahtaya da işlemiştir.

Trablusgarp, İmparatorluğun Afrika'da son parçasıdır. Bir milyon kilometre kare üzerinde bir milyon kadar nüfus barındırır. Vaktiyle imparatorluğun Akdeniz batı kıyılarındaki garp ocaklarından biriydi. Osmanlı denizciliğinin 16. yüzyıldaki ihtişam devrinin en parlak yıldızlarından olan ve Malta muhasarasında şehit düşen **Turgut Reis**'in mezarı oradadır. Fakat Abdülhamit orasını sadece bir sürgün yeri olarak kullanıyordu. Oralara da hiçbir şey yapılmamıştı. Her şey sefil ve perişandı. Ama eskiden beri bu topraklara göz diken İtalya neredeyse oraya saldırmak üzeredir.

Mustafa Kemal'in Hacı Adil beyle konuşması kısadır:

"Beyefendi, bu işten ne anladınız?"

Hacı Adil bey soğukkanlı, ihtiyatlı, terbiyeli, efendiden bir zattır. Cevap verir:

"Bu sizden çok şeyler beklendiğinin işareti, müjdesidir."

"Bütün düşüncelerin, bu samimi ve temiz manada olduğuna siz emin misiniz?"

"Bunu bana sormayınız. Siz daha iyi takdir edersiniz..."

Mustafa Kemal anlamıştır. Ayağa kalkar ve sadece:

"Öyleyse gideceğim," der.

Yalnız Kahraman

Muameleler tamamlanır, Mustafa Kemal, gideceği yeri annesine de haber vermeden, sivil olarak yola çıkar. İzmir, İskenderiye üstünden denizyolu ile Trablus'a varır. Bu yolculukta sonraları yaveri olan eski çocukluk arkadaşı **Salih Bozok**'a yazdığı mektuplar ilk gençliğin heyecanlarını, sırlar, muammalar içinde görünme heveslerini, ilk uzunca seyahatinin coşkunluğu içinde bulunan bir hareketli insanın heyecanlarını yansıtır. Bu seyahat onun için hakikaten ilk karakter imtihanı da olur. Hem çileli hem irade ve cesaret isteyen, hem de romantik tarafları olan bir imtihan... Bu iş aslında sürgündür. İttihat ve Terakki bu özgür görüşlü, dik başlı Mustafa Kemal'i güya bir parti temsilcisi diye Akdeniz'in ötesine, Trablusgarp topraklarına göndermektedir. Ama sürgün yeri iyi seçilmiştir.

Zamane iktidarının bu genç siyasi temsilcisi, aşılabilecek denizleri aşmış da Trablus karasına ayak bastığı zaman, tek karşılayıcı bulamaz. Hava sıcak, tozlu, rüzgarlı, bunalıcıdır. O zaman Trablus'un işe yarar rıhtımı bile yoktur. Yerli bir kayıkçı onu vapurdan almış ve kıyıdaki kumsala bırakmıştır. Toprağa ayak basınca, elinde bavulu, koltuğunda paketleriyle liman kıyısının kumlarına bata çıka, karşısına çıkan harap sokaklarda kendisine bir han odası aramak için dolaşır. Halbuki, limana yaklaşırken, kendine çeki düzen vermiş, en yeni kurmay elbiselerini giymişti. Hatta belki de, önde valisi ile subayları, memurları, eşrafı ile karşı çıkacak "**Aziz Trablus Halkı**"na, söyleyeceği kısa nutku bile kafasında tasarlamıştı. Çünkü Rumeli'de kendi gibi parti temsilcilerinin, yani "mesut inkılabımızın mübeccel temsilcilerinin" şehirlerde, kasabalarda nasıl coşkunca karşılandığını, allı yeşilli bayraklar arasında nasıl göklere uçar gibi başların üstünde misafir edildiklerini görmüştü. Halbuki şimdi?.... Yalnızdır, bunalmıştır. Yüklendiği bavulu, çantaları gittikçe ağırlaşır. Kan ter içinde nefesi kesilmek üzeredir.

Bir an bezginlik duyar gibi olur. Ama hayır, yılmayacaktır, yılmamıştır. Düşe kalka sürüklenmeye devam eder.

Birtakım damlara, kapılara baş vurur. Fakat bir sığınak bulamaz. Dolaşmaktan yorgundur. Gene kumsala döner. Bavu-

lunu, çantalarını yere bırakır ve Osmanlı İmparatorluğu'nu adeta yeniden fethedip, Abdülhamit'i dize getiren Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyetinin Trablus'u kazanmaya gelen bu genç temsilcisi, çantalarından birini başının altına alıp kumlara uzanır. Adım atacak hali kalmamıştır. Kendinden geçmek üzeredir. İşte tam o sırada biri belirir. Yaklaşır. Bütün sıcak memleketlerde yaşayanların hoş görünen alışkanlığı ile şöyle böyle giyinmiş, bakımsız kıyafetli bir adam. Ama o bir subaydır...

Trablus Sevkiyat Memuru Teğmen Hüsnü. Yerde kumlara serilmiş yatan subay, onun rütbece üstüdür. Üstü selamlar. Onunla ilgilenir:

"Efendim, bu memleket böyledir. Burada otel yoktur, barınacak yer bulunmaz. Ben iki odalı bir evde oturuyorum, yalnızım. Sizi oraya davet ediyorum. Lütfen kabul buyurur musunuz?..."

Evet doğru, 16. yüzyıldan beri bu toprakların devamlı hakimi olan **Osmanlı Devleti**, Afrika'daki bu son vilayet merkezini henüz bir hana, bir otele kavuşturamamıştır. Buralara İstanbul, yalnız zincirli kalebentler, aydın sürgün kabileleri göndermiştir, o kadar. Mustafa Kemal doğrulur. Hüsnü Efendi de yardım eder. Eve varırlar. Mustafa Kemal'in daha sonra anlattığına göre burası "toprak tabanlı" perişan bir dam altıdır. Ama orada hemen uzanarak derhal kendinden geçer. Ertesi gün ilk işi Trablus ve Havalisi Kumandan **İbrahim Paşayı** aramaktır. Biraz dolambaçlı yollardan sonra, onu görmeye muvaffak olur. Paşa çekingendir. Bir subayın siyasi temsilcilik durumundan bir şey anlamaz. Hatta: **"Ben askerim, siyasete karışmam. Ben burada sadece bir liva (tugay) kumandanıyım,"** der. Ama işler daha o gün öyle gelişir ki, Mustafa Kemal'e bu kumandan, Recep Paşanın köşkünü ve bahçesini tahsis eder. Onu saygı ile oraya davet ederler. Kabul eder. Fakat bir şartı vardır: Kendisini kumsalda bulup iki odalı toprak damına davet eden sevkiyat memuru Teğmen Hüsnü Efendi ile beraber olacaktır. Tabii her şey Mustafa Kemal'in dediği gibi olur.

Mustafa Kemal, Trablusgarp şehrinde kendini çabuk kabul ettirir. İşlere hakim olur. En dokunulmaz sanılan yerli ağaları ayağına getirir. Hatta bir medrese odasında asiler ve mürtecilerle yiğitçe karşılaşp onlara meydan okur. Kendisini çevir-

mek, yakalamak, öldürmek, yahut iki kolunu arkasına bağlayıp Trablus'tan atmak isteyen asilerle açıkça hesaplaşır. Mürtecilerin, şeyhlerin karşılıklarına tek başına dikilir. Nihayet bir gece, cami avlusunda halkı toplayıp onları uyarışı, Bingazi'deki icraatı ve o bölgede putlaştırılmış **Şeyh Mansur** ve diğerleriyle cesur hesaplaşmaları bir birini takip eder. Bunlar o zaman 28 yaşı içinde olan bu kurmayın, kendi teşebbüs ve sorumluluğunu kullanarak, geçirdiği ilk tehlikeli imtihandır. Hulasa Mustafa Kemal Trablusgarp'ta, çevresinin üstüne çıkmasını bilir.

Mustafa Kemal, Trablusgarp'ta görevini bitirdiği zaman çok şey değişmiştir. Libya'nın sayılı idarecileri ve her beğenmediklerinin kollarını arkalarına bağlayıp kapı dışarı eden insanlar, Trablus'ta bir İtalyan uşağı olan Hasune Paşa, Bingazi'de Şeyh Mansur ve sonra diğerleri, onun önünde dize gelmişlerdi. Şimdi Trablus'ta bir vali otoritesi, Bingazi'de bir mutasarrıf vardır. Devletin itibarı, ordunun itibarı iade edilmiştir. Jandarma şefleri, polis şefleri vazifelerinin başındadır. Ama ne yazık ki, İmparatorluğun Afrika'da nice zamandan beri sürgün yeri olarak kullandığı son kalesi, Akdeniz'den, Orta Afrika'da Büyük Sahra'ya kadar uzanan ve bir çok uygarlıkların yaşadığı bu ülke, artık İmparatorluktan kopacaktır. 1911'de, İtalya İstanbul'a bir nota verecek ve bu nota ile beraber donanmasını ve ordusunu gönderecek, Trablus'a saldıracaktır ve sonuç, Trablus'un kaybidir.

Mustafa Kemal Ağlıyordu!

Ali Fuad Cebesoy, o yıllarla ilgili anılarında şöyle yazar:

“Trablusgarp Savaşı başlamıştı. Adriyatik sahilinde toplanacak ordunun, Manastır'daki Kurmay Kurulu'na atanmıştım. Oraya giderken Selanik'e uğradım. İki gece, üç yıldır görmediğim arkadaşım Mustafa Kemal'e konuk oldum. Mustafa Kemal, Trablusgarp'a gitmenin hazırlıkları içindeydi. İki gün sonra İstanbul'a hareket edecekti. Ertesi günü akşamüstü beraberce Beyazkule Bahçesine gittik. Ben, Türk-İtalyan ilişkilerinin ön aşamalarını anlattım. İtalyanların savaş hazırlıklarıyla

ilgili İstanbul'a yazdığım mektupları, yaptığım uyarmaları bir bir açıkladım. Fakat hiçbirine yanıt bile verilmediğini söyledim. İçimi döktüm. Meğer o benden dertliymiş."

Mustafa Kemal'in çok hüznünlü bir hali vardı. Sonucu karanlık, anayurttan uzak ve halkı yabancı bir ülkenin savunmasında karşılaşacağı zorlukları düşündüğünü sanmıyordum. Mustafa Kemal, tam anlamıyla bir askerdı. Zorluklara, her türlü sıkıntıya göğüs germesini bilir, sanki bundan büyük bir tat alırdı. Her halde üzüntüsünün başka bir nedeni olmalı "Sende bir şey var," dedim. "Ne oldu?"

"Bir şey yok," dedi. "Ama üzüntülüymüm. Doğduğum büyüdüğüm Selanik, acaba Türklerin elinde kalacak mı? Ben eğer Trablus'tan dönersem yine buralara gelebilecek miyim?"

"Ne demek istiyorsun?"

Gözleri nemlendi.

"Korkuyorum, Fuad, korkuyorum!"

O gece saatlerce konuştuk. Balkan'ların durumunu inceliyor, Balkan Savaşı'nı olabilir ve yakın görüyor, hükümet edenlerin ilgisizliğini, İttihatçı askerlerin yine politikadan ayrılmamış olmalarını üzüntüyle anlatıyor; Arnavutluk Harekatı sırasında Kurmay Başkanı olarak bulunduğu **Mahmut Şevket Paşa**'ya tehlikeleri birer birer sayıp döktüğünü söylüyor:

"Paşa, artık cemiyete söz geçiremiyor!" diyordu. O gece ay, Olimpos Dağları'nın arkasında yitip giderken, Mustafa Kemal içini çekerek:

"Ah Selanik, seni bir daha Türk olarak göreceğim miyim?" dedi. Baktım ağlıyordu. O altın sarısı saçlarını okşadım. Yatıştırmaya çalıştım. Ben Mustafa Kemal'in bütün ortak hayatımız boyunca, böylesine üzüntülü olduğunu görmedim, diyebilirim."

1912 yılı Ekiminde **Balkan Harbi** başlamıştı. Mustafa Kemal, 24 Ekim 1912'de Trablusgarp'tan hareket ederek İstanbul'a geldi. 21 Kasım 1912'de Gelibolu'da bulunan Bahr-i Sefid (Akdeniz) Boğazı Kuvay-ı Mürettebesi Komutanlığı Harekât Şubesi Müdürlüğüne atandı. Bu atama üzerine **Gelibolu** ya geldi. Olaylar

süratle gelişmiş, baba memleketi Selânik düşmüş, Bulgar Ordusu ilerleyerek Çatalca'ya kadar gelmişti. Bu elim vaziyet kendisini çok üzdü. Bu cephede bir süre sonra **Bolayır Kolordusu Kurmay Başkanlığına** getirildi. Bu görevde iken Dimetoka ve Edirne'nin düşmandan geri alınışında büyük hizmetleri gördü.

Mustafa Kemal, Balkan Harbinden sonra, 27 Ekim 1913 tarihinde Sofya Ataşemiliterliğine atandı. 11 Ocak 1914 tarihinden itibaren Belgrat ve Çetine Ataşemiliterliklerini yürütme görevi de kendisine verildi. Sofya Ataşemiliterliğine atandığı günlerde yakın arkadaşı Ali Fethi (Okyar) de Sofya Elçiliğine atanmıştı. Mustafa Kemal Sofya Ataşemiliterliği esnasında 1 Mart 1914 tarihinde yarbaylığa terfi etti. 1915 yılı Ocak sonlarına kadar Sofya'da kaldı.

Çanakkale Muharebeleri

Milletlerin tarihinde sonuçları itibarıyla yeni bir çağın açılması, yeni bir dönemin başlaması veya bir kırılma ve çözülmenin yaşanmasına vesile olan savaşlar vardır. Olumlu ya da olumsuz, sonucu ne olursa olsun bu savaşlar milletlerin hafızasında her zaman canlı ve taze kalırlar. Anadolu'yu Türklere açan Malazgirt Savaşı, yeni bir çağı başlatıp Osmanlı Devleti'ni bir dünya devleti haline getiren İstanbul'un fethi ve 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı bu cümledendir.

Çanakkale Muharebeleri de tıpkı bunlar gibi Türk milletin hafızasına kazınan, hatırası hep taze kalan, üzerinden geçen yıllara rağmen hâlâ coşkuyla anılan, hakkında kitaplar yazılıp filmler çekilen büyük bir zafer, kahramanlık ve mücadele örneğidir. Osmanlı Devleti ekonomik ve askerî yönden zayıf ve bitti gözüyle bakılan bir devlet durumunda iken girdiği I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında umulmayan parlak sonuçlar almışsa da uzayan savaşın ağır yükünü taşıyamamıştır. Savaşta uğranılan yenilgi Osmanlı Devleti'nin fiilen yıkılmasının başlangıcı olmuştur. Ancak yıkılırken bile eski ihtişamlı ve heybetli günlerine nazire yaparcasına zaferler kazanmaktan da geri kalmamıştır.

İşte bunlardan birisi, günümüzde bile bir darb-ı mesel olarak milletimizin dilinde dolaşan **"Çanakkale Geçilmez"** sözünü dost ve düşmana kabul ettiren, hem deniz hem de karada kazılan **Çanakkale Zaferi'**dir. Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin tesisinde maddî ve manevî açıdan Çanakkale Zaferi'nin büyük katkısı vardır.

Çanakkale Muharebeleri, Osmanlı Devleti tarihinde görülmedik derecede, millî bir ruhla yurdu korumak düşüncesiyle yapılmıştı. Burada yeşeren yurdu korumak fikri ve oluşan millî ruh Kurtuluş Savaşı'nın zeminini hazırlamıştır. Çanakkale Muharebeleri'ne yarbay rütbesi ile bir tümen komutanı olarak katılan ve zamanla üstün komuta yeteneği ve liyakatiyle parlayarak albay rütbesi ile kolordu komutanlığına getirilen, Anafartalar ve Conkbayırı muharebeleriyle düşmanın Çanakkale Cephesi'ndeki son ümitlerini de boşa çıkaran Mustafa Kemal **"Anafartalar Kahramanı"** ve **"İstanbul'u kurtaran komutan"** unvanlarıyla bütün yurttan tanınmıştır.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkenin işgale uğraması üzerine başlatılan **Millî Mücadele'**ye Türk milletinin inanması ve destek vermesinde hiç şüphesiz bu kurtuluş hareketinin başında Çanakkale'den dolayı bir kahraman olarak tanıyıp güvendikleri Mustafa Kemal'in bulunmasının etkisi büyük olmuştur.

Çanakkale Muharebeleri çeşitli renklerde, farklı milletlerden insanları (İngiliz, Fransız, Cezayirli, Hintli, Nepalli Gurkalar, Senegalli, Avustralya ve Yeni Zelandalı, Yeni Zelanda yerlisi Maoriler...) aynı cephede buluşturan, kara, deniz ve havada çok çetin mücadelelere sahne olan, birkaç metrelik bir siper hatını zapt etme veya bir tepeciği ele geçirmenin savaşın gidişatına tesir edebilecek ölçüde olduğu dar bir sahada cereyan eden, karşılıklı siperlerin arasındaki mesafe yer yer 8-10 metreye kadar inebilen benzeri görülmedik, kendine özgü özellikler taşıyan sıra dışı bir mücadeledir.

Mahşer mi? Hakikat Mahşer

18 Mart 1915'te yaklaşık bir aydır sürekli olarak bombalandığı boğazın her iki tarafındaki Türk tabyalarının artık sustuğunu varsayan 12 zırhlı, 18 muhrip, 7 mayın tarama gemisi, çe-

şitli nakliye destek gemisi ve uçak gemilerinden meydana gelen I. Dünya savaşının en büyük ve en modern donanması, boğazi geçme girişiminde bulunmuştur. Ancak ehliyetli ellerde sevk ve idare edilen kahraman Türk askerinin hayatını hiçe sayarak kanını fedakarca akıtması sayesinde dünyanın en modern silah ve teçhizatıyla donatılmış düşman donanması, 7 modern savaş gemisini ve binlerce askerini, kaybederek geri çekilmek zorunda kalmıştır. Zira, Mehmetçik, düşmanı denizden bir adım bile geçirmemeye yemin etmiştir.

Anadolu bozkırının o güne kadar deniz görmemiş çocukları, sanki kırk yıldır denizlerde savaşıp da pişmiş kişilere özgü beceriyle zırhlı düşman gemilerine geçiş hakkı tanımamıştır.

Bunun üzerine 25 Nisan ve 6 Ağustos 1915 tarihleri arasında düşman kara kuvvetleri **Gelibolu Yarımadasına** çıkarılmış olup, çıkarma şöyle özetlenebilir. Asıl kuvvetler Gelibolu Yarımadasının güney ucuna iki ayrı noktadan çıkacak ve boğazları kontrol eden tepeleri alacak, bunu başarmak için, iki tümen-den oluşan bir Anzac (Avustralya ve Yeni Zelanda) Kolordusu Kabatepe bölgesine çıkacak ve iki İngiliz ve bir Fransız tümeni ile bir Hint tugayından oluşan kuvvet, Seddülbahir bölgesini ele geçirecektir. Aynı anda bir aldatmaca olarak, boğazın güneyinde Kumkale bölgesinde ikinci bir çıkarma yapılacak ve bazı donanma birlikleri orada da çıkarma olacağı izlenimi vermek üzere Saroz körfezine doğru seyredecektir. Fakat, kahraman Türk askerinin hayatını hiçe sayarak kahramanca döğüşmesi Türk komutanlarının ve bilhassa Mustafa Kemal'in üstün sevk ve idareleri sonucunda düşman başarısızlığa uğrayarak savaş, siper savaşı halini almıştır.

Gelibolu Yarımadasında çıkarma yapan düşman kuvvetlerini meydana getiren askerlerin milliyetleri son derece enteresandır. İngiliz ve Fransızlar'ın yanı sıra, bizimle hiç ilgisi olmayan Cezayir Berberileri'ni Sengal zencilerini, Avustralyalı, Kanadalı, Yeni Zelandalı ve Hintlileri üzerimize salmışlardır. Şair. Şu mısralarla, *"Eski dünya, yeni dünya, bütün akvam-ı berşer, Kaynıyor kum gibi, tufan gibi, mahşer mi hakikat mahşer. Yedi iklimi cihanın duruyor karşında, Avustralya'yla beraber, bakıyorsun Kanada! Çehreler başka, lisanlar, deriler renga-*

renk, sade bir hadise var ortada, vahşetler denk. Kimi Hindu, kimi yamyam, kimi bilmem ne bela” diyerek, bunu ne güzel dile getirmiştir.

Evet, düşman yalnızca birkaç devletten ibaret olmayıp, sanki karşımızda bütün dünya vardı. Düşman donanması II. Dünya Savaşı’na kadar, dünyanın gördüğü en büyük ve en modern donanmasıydı. Hal böyle iken kazanılan zaferin değeri daha iyi anlaşılmaktadır. Zira bu savaş; yenilmez sayılan devletlerin mağlubiyetidir.

Çanakkale’de tarihin kaydettiği en büyük ve en kanlı savunma savaşları verilmiştir. Bu savaşlar Mustafa Kemal gibi bir askeri dehanın Türk ve dünya kamuoyu tarafından tanınmasının sağlanması açısından son derece önem taşımaktadır. Düşman durmadan saldırmaktadır. Anafartalar ve Arıburnu cephelelerinde emir komuta karmaşası vardır. Bu durum çok tehlikelidir. Yarbay Mustafa Kemal, Ordu komutanı Alman General liman Von Sandres’ten bütün mevcut kuvvetlerin emrine verilmesini ve bundan başka çare kalmadığını bildirmiş. Alman General “Çok gelmez mi?” diye sorduğunda Mustafa Kemal, “Az gelir” diye cevap vermiştir. Ertesi gün emir gelmiş ve bütün birliklerin komutası Mustafa Kemal’e verilmiştir. Bir cephe komutanlığının çok gelip gelmeyeceğini yarbay Mustafa Kemal’e soran ve “Az gelir” cevabını alan Alman General karşısındaki Türk’ün “Atatürk” olduğunu yıllar sonra öğrenecektir.

Çanakkale savaşları’nın temel ağırlık noktasını, Mustafa Kemal oluşturmuştur. Mustafa Kemal Çanakkale Savaşları başlamadan kısa bir süre önce 2 Şubat 1915’te Tekirdağ’da yeni kurulacak olan 19’uncu Tümen Komutanlığına atanmıştır. Derhal göreve başlayan Mustafa Kemal, o tümeni kısa bir zaman içinde savaşa hazır, seçkin bir tümen haline getirmiştir. Fakat kısa bir zaman sonra Mustafa Kemal bu bölgeden alınarak, tümeni ile birlikte Bigalı köyüne çekilmiştir. Mustafa Kemal, düşmanın Gelibolu çıkarmasına kadar, yani 25 Nisan 1915’e kadar orada yedek kuvvet olarak kalmış, fakat Arıburnu taarruzu başlar başlamaz, kendi inisiyatifi ve teşebbüsü ile emir beklemeden, Arıburnu’na yetişerek taarruza geçmiştir. Düşmanı Koca çimentepe’de durdurarak, yarımada’nın tahliyesine kadar düş-

manın ilerlemek için yaptığı bütün taarruzları ve şiddetli hücumları erimeye mahkum etmiş ve Türk'ün yiğit mehmetçigi Çanakkale'de sanki etten ve kemikten bir kale yaratmıştır.

Ölmeyi Emrediyorum!

Evet, Kara savaşı başlamıştır. Emrindeki 57. Alayı hemen Kocaçimen tepesine sürer. Kendisi de alayın başındadır. Zaten bu 57. alaydan hiç kimse kalmadan ve kahramanca dövüşerek şehit oldukları bilinmektedir. Arazi oldukça engebeli ve arazi hakkında fazla bilgileri de yoktur. Düşmanın çıkarma yaptığı **Arıburnu** ölü bir aç altındadır ve burası **Kocaçimen**'den görülmez. Çok güç koşullarda **Conkbayırı**'na ulaşırlar. Alayına dinlenmeleri için verdiği kısa süreden yararlanarak çevreyi kontrol ederken, tepedeki gözcü erlerin Conkbayırı'na doğru kaçıklarmını görür. Onların önüne geçer:

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Düşman geldi."

"Nerede?"

Elleriyle tepe yönünü gösterirler. Gerçekten düşman tepeye doğru ilerlemektedir. Onun elinde kuvveti yoktur. Düşman ona, Kocaçimen'deki askerlerinden daha yakındır. Düşman önlenmez ve gelirse onun kuvvetlerini yok edecektir. Hemen hızlı bir şekilde kararını verir. Mustafa Kemal bu kararını anılarında şöyle aktarır: *"Bir mantıki düşünme veya sevki tabii"* olarak isimlendirir. Kaçan erlere:

"Düşmandan kaçılmaz!" der.

"Üç saat, tam üç saat savaştık onlarla. Cephanemiz tükendi..."

"Süngünüz var ya. Süngü tak, yere yat!..."

Bizimkiler yere yatınca onlar da yere attılar kendilerini. Böylece zaman kazanıldı ve Mustafa Kemal'in en güvendiği 57. Alay arkadan yetişti. Onları coşturdu. Topların yerleştirilmesine bizzat yardım etti. Canını bile düşünmeden savaşı çok yakından izliyordu. Toplar yerleşince günlük komutunu verdi:

"Ben size saldırmayı değil, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimizi başka kuvvetler, başka komutanlar alacaktır."

Çok üstün kuvvetlere saldıran 57. Alayın tüm subayları ve erleri bu Çanakkale Savaşı'nda şehit düştükleri için Mustafa Kemal, onları her zaman sevgi ve saygıyla anar ve ruhlarının şad olmasını dilerdi. Onun ve 57. Alayın bu kahramanlığı, Gelibolu Savaşı'nın gidişini değiştirmiştir. Düşmanın geçirdiği bu çekinceli durumu Gelibolu Yarımadası'nın kilidi sayılan Conkbayırı'nın düşmanın eline geçmesini önler. 57. Alay'ın yetişmesiyle Türk karşı saldırısı başlar. Mustafa Kemal bu durumu daha sonra bildirir. Kolordunun Mustafa Kemal'in yapmak istediği ve fiilen de yaptığı hareket hakkında ordunun iznini alması da bu hareketin başlamasından çok sonradır.

Bütün savaşlardan farklı bir savaş malzemesi görülmüştür. Bu da **"İnanç"**tır. Topa, tüfeğe, üstün kuvvete, çeliğe karşı dimdik duran ve kafa tutan bir inanç kendini göstermiştir. Mustafa Kemal'in *"Size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında, yerinize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir"* dediği bu savaşlarda, herkes öldürmek ve ölmek için düşmana atılmıştır.

Mustafa Kemal, bu savaşı *"Bu öyle alelade bir taarruz değil, herkesin muvaffak olmak veya ölmek arzusuyla harekete geçtiği bir taarruzdur"* diye ifade etmiştir. Burada meşhur 57'inci Alay, hiç kurtulmamacasına Mustafa Kemal'in emrine uyarak tamamen şehit olmuştur. Nitekim çeşitli milletlerden meydana gelmiş, düşman askerleri, yapışıp, kaldıkları Anburnu'nun yalçın yamaçlarından bir adım bile ileri atamamışlardır.

Öncelikle İstanbul'u tehdit eden düşmanın Gelibolu Yarımadasına yaptığı bu taarruzu Kocaçimentepe'de durduran Mustafa Kemal, bu başarısından dolayı haklı olarak Albaylığa yükseltilmiştir. 6-7 Ağustos 1915'te Türk askerini yandan, yani Anafartalar'dan çevirmek isteyen Klichner ordusu da bu bölgenin Grup komutanlığına atanan Mustafa Kemal'in 10 Ağustos günü ayağının tozunu silmeden giriştiği karşı taarruz so-

nucunda eriyip gitmiştir. Mustafa Kemal bu savaş sırasında göğsünden bir şarapnel parçası ile yaralanmış, fakat kalbi üzerindeki saat kendisini mutlak bir ölümden kurtarmıştır.

Bu savaşların akabinde 17 Ağustos'ta **Kireçtepe Zaferini** 21 Ağustos'ta **2'nci Anafartalar Zaferini** kazanan Mustafa Kemal, düşmanı büyük hizmete uğratarak **Çanakkale Muharebelerinin** kaderi belirlenmiş, 9 Ocak 1916'da düşman, Türk topraklarından geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Halbuki 2 Mart 1915'te İngiliz Amiral Carden Londra'ya "Hava bozmazsa iki haftaya kadar İstanbul'dayız" şeklinde mesaj çekmiş, ayrıca İngiliz orduları Başkomutanı General Hamilton, resmi raporunda ise, "Türkler, birbiri ardınca mükemmel taarruzlarda bulundular" diye yazmıştır. Hatta bu harekatı hazırlayarak idare eden W. Churchill de hatıralarında muharebelerden bahsederken, Mustafa Kemal'in emsalsiz bir komutan, Türklüğün kaderine hakim bir deha olduğunun daha o zamanlarda anlaşıldığına işaret ederek, "Bir Miralay'ın karşımıza çıkışı bütün talihimizi değiştirdi" diye belirtmiştir.

Mustafa Kemal'in Çanakkale'de verdiği bütün emirler kesin ve sonuç alıcıdır. O, verdiği emirde aynen şöyle demiştir. "Benimle burada muharebe eden bilcümle askerler katiyen bilmedir ki, yuhdemize tevdi edilen namus vazifesini tamamen ifa etmek için bir adım bile geri gitmek yoktur. İstirahat aramanın, bu istirahattan yalnız bizim değil, bütün milletimizin ebediyen mahrum kalmasına sebebiyet verebileceğini cümlenize hatırlattırım. Bütün arkadaşlarımın hemfikir olduklarına ve düşmanı tamamen denize dökmedikçe yorgunluk belirtisi göstermeyeceklerine şüphe yoktur".

30 Nisan'daki komutanlar toplantısında Mustafa Kemal, "İçimizde ve askerlerimizde Balkan Harbi'nin utancını bir daha görmektense, ölmeyecek yoktur. Böyleleri varsa, onları kendi ellerimizle kurşuna dizelim." şeklinde kesin konuşmuştur. Çanakkale Zaferi, meydana getirdiği nihai sonuçlar açısından son derece önemlidir.

Mustafa Kemal Anlatıyor;

Mehmetçiğin Çanakkale Savaşı'nı Kazandıran Yüksek Karakteri

Bombasırtı olayı (14 Mayıs 1915) çok önemli ve dünya harp tarihinde eşine rastlanması mümkün olmayan bir hadisedir. Karşılıklı siperler arasındaki mesafe 8 metre, yani ölüm muhakkak. Birinci siperdekilerin hiçbirisi kurtulamamacasına düşüyor. İkinci siperdekiler yıldırım gibi onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar imrenilecek bir soğukkanlılık ve tevekkülle biliyor musunuz? Bomba, şarapnel, kurşun yağmuru altında öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor ve en ufak bir çekinme bile göstermiyor. Sarsılma yok. Okuma bilenler Kur'anı Kerim okuyor ve cennete gitmeye hazırlanıyor. Bilmeyenlerse kelime-i şahadet getiriyor ve ezan okuyarak yürüyorlar. Sıcak, cehennem gibi kaynıyor. 20 düşmana karşı her siperde bir nefer süngüyle çarpışıyor. Ölüyor, öldürüyor. İşte bu Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren dünyanın hiçbir askerinde bulunmayan tebriğe değer bir örnektir. Emin olmalısınız ki Çanakkale muharebelerini kazandıran bu yüksek ruhtur.

Şu Yaralı Kolumu Kesiver

Anafartalar Bölgesi'nin kuzey ucunda, Kireçtepe'ye ilerleyen düşman karşısında, Gelibolu Jandarma Taburu büyük bir kahramanlık gösterdi. Tabur erimiş, komutanı da şehit olmuştu. Düşman, ancak taburun ölüleri üzerinden geçebildi. Arslantepe'ye sonra Kanlıtepe'ye vardı. Bölgedeki 3 tabur karşı taarruzla Arslantepe'yi geceleyin aldıysa da düşman savaşa 12 tabur sokarak yine yüklendi ve Kanlıtepe'ye kadar ilerledi.

Grup Komutanı Mustafa Kemal öğleye doğru 127. Alayın 1. Taburunu yetiştirdi. **"Kanlıtepe ile Arslantepe geri alınacak".** Bombalar dağıtıldı, saflar dizildi. **"Allah, Allah!"** sesleriyle asker, kanlıtepe'ye çıktı. Tabur bu tepedeki düşmanı ezdi. Kalanını da önüne katarak Arslantepe'ye yöneldi.

Bölükler birer ok gibi gidiyordu. **Teğmen Ali Kâzım**, düşman cesetlerini çiğneyerek ilerleyen bölüğün başında, Arslantepe'nin

önüne gelmişti. Ama şimdi, sıkı duran bir düşman ateşiyle, çakılıp kalmıştı. Erlerinden vurulanlar oluyordu. Burada kalmak, ölmek demektir. Geriye de dönemezlerdi. Teğmen çareyi, hep birden düşmana atılmakta buldu. Durup ölmektense, tepeye varıp can vereceklerdi. Tam atılıma kalkılacağı anda bir kurşun sağ gözünü yaraladı. Ama gözüyle uğraşıp hücumu durdurmadı. Mendili gözüne tutarak atıldı. Bölüğü ile birlikteydi. Kısa bir boğuşma sonunda Arslantepe ele geçti. Ali Kâzım ise ikinci bir kurşunla, bir yara da omzundan almıştı.

Hastaneye kaldırılırken sevinç içindeydi. **"Bir göz insana yeter. Vatanımız var ya! Omzumdaki yara da herhalde zararsız gibi geliyor bana"**.

Ali Çavuş: **"Komutanım şu yaralı kolumu kesiver. Arkadaşlar taarruzda, onlara yetişemiyorum"**. Yahya Çavuş ise kopan bacağını tüfeğinin kayışı ile boynuna asıp, tek bacak ile düşmana saldırıyordu. Bursalı Hüseyin ise **"sakat, savaşamaz"** evraklarını yakarak, tek bacak ile askerlik şubesinin kapısına dayanıp **"cepheye gideceğim ve arkadaşlarımla intikamını alacağım"** diye şube başkanına yalvarıyordu.

Son Nasihat

1915 yılında , Çanakkale zaferi kazanılmış; ve fakat savaş, bütün korkunçluğuyla devam etmekteydi. Her tarafta müthiş bir hengame vardı. Diğer cephelere asker ve mühimmat sevki ile uğraşılmaktaydı...

Bilecik İstasyonunda bir trenin tüm vagonları, tarihin en parlak zaferini kazanacak olan Mehmetçiklerle hınca hınç doluydu. Yağmurlu ve serin bir sonbahar gecesiydi. Trenin kalkması için kampana çalınmış, istasyon hareketlenmişti. Sık sık çakan şimşekler, yaşlı ancak, dimdik duran bir Türk anasının çehresini aydınlanmaktaydı. Kadıncağz saatlerdir ayakta trenin yanında bekliyordu. Yağmura, soğuğa aldırış bile etmiyordu... Komutan, merak ve hürmetini celbeden bu mübarek annemize yaklaşıp, kimi uğurlamaya geldiğini sordu. Söğütün Akgünlü Köyünden Mehmet Oğlu Hüseyinin, kendi oğlu olduğunu, ona

selamet vermek için geldiğini ve kumandana oğlunu çağırmasını söyledi...Hüseyin çağrıldı. Annesinin elini öptü. Bu fedâkar anne, evladını bağrına basarken ona şöyle hitap eder:

Öl de, köye dönme!

Hüseyinim, aslan oğlum benim... Baban, Dömekede, dayın Şıpkada, ağaların da sekiz ay evvel Çanakkalede şehit düştüler. Bak, son yongam sensin !.. Minareden ezan sesi kesilecekse, camilerin kandilleri sönecekse, sütüm sana haram olsun !.. Öl de köye dönme !.. Eğer yolun Şıpkaya uğrarsa, dayının ruhuna bir Fatiha okumayı unutma ! Haydi oğul, Allah yolunu açık etsin... Hüseyin, annesinin elini hürmetle öptü ve trene bindi...

Bu, bir Türk annesinin evladına olan son nasihati idi.

Bu Bir Vatan Meselesi

Çanakkalede Kıyametler Kopuyor. Öyle bir dehşet ki korkulara sığmaz. Öyle bir savaş ki kelimeler anlatamaz. Sanki gökten ölüm yağmakta, havaya savrulan binlerce beden parça parça toprağa düşmekte. Toprağa ölüm ekilmekte...Ama, yapılacak işlerin önüne ölüm bile geçemez.

Bir tek askerin, hatta bir tek merminin çok önemli olduğu anlar yaşanmakta. Düşmanı aldatmak için konulan soba borusunun yerine gerçek toplar olsaydı, ne olurdu?Bırakın yüzlerceyi, bir tane top bile ne kadar önemli. İşte bir top! Çanakkale yolunda. Bu top hemen cephaneye varmalı. Bir an önce siperdeki yerini almalı, ama yaşanan gerçeküstü olaylar insanı ürpertiyor. Top arabası çamura saplanmış, çıkmak nedir bilmiyor. Harbiyeden daha mezun olmadan Çanakkaleye sevk edilen öğrencilerden Hulusi Bey, insan kuvvetiyle top arabasını balçıktan çıkarmanın mümkün olmadığını anlayınca, topun önüne çok sevdiği atını koşmuş.

Hayvan kendini paralarcasına arabaya asılıyor, askerler insanüstü gayretle çalışıyor. Fakat top arabasının tekerlekleri öylesine batmış ki balçığa, kurtarmak mümkün değil."Ha Gayret, Ha Gayret!" diye askerlerini destekliyor Hulusi Bey. Ne insan gücü yetiyor, ne beygir gücü. Top arabası kıpırdamıyor bile.

Şimdi ne olacak? Bu top menziline gitmez de kurulmazsa?.. Kurulamaz da gümbürdemezse?.. Onu bir kurtuluş, bir zafer ümidi gibi bekleyen askerler ne hale gelecekler? Diye düşünerek kahroluyordu.

Çaresizlik içinde atının boynuna sarılmış, kulağına bir şeyler fısıldıyor; işte o an herkes fark ediyor, gücü yetmeyen atın top arabasına bakıp çaresizlikten ağladığını. Kendisi de ağlıyor. Oysa, ağlamak bile büyük vakit kaybı. Hemen kendine geliyor. "Haydi, bir kez daha deneyelim!" Kimsede kıpırdanacak hal kalmamış... "Haydi, bir daha dedim!!" Herkes son bir kez daha atakta. Hep bir ağızdan bağırıyorlar "Ya Allah!..Ya Bismillah!.." Bütün askerler dört dönüyor top arabasının etrafında. Hepsı çamurdan bir adam... Ayaklar saplanmış balçığa, eller demir kelepçe, tekerleği döndürme çabasında. At en büyük destekleri. Korkunç bir çırpınış, akılları durduran bir gayret! Bir top arabasını balçıktan kurtarmaktan çok, İslam'a bin yıl bayraktarlık yapmış bir büyük milleti, düşman tuzağından kurtarmak istiyor sanki. Hulusi Bey : "Ha Gayret" "Olmuyor, kumandanım""Oluyor, olmak zorunda, Ha gayret!!"Balçığın inadı, komutanın gayretine yenik düşmek üzere. "Oynadı galiba!"Hulusi Bey hemen susturur oradakileri. "Konuşmayın, Asılın!"

Atın ayakları yüreğinde koşuyor sanki, göğsü dışarı fırlayacak gibi, körük misali açılıp kapanıyor...Ağzındaki köpükler kar tanesi gibi savruluyor yelelerine. Gırtlığında hazin hırıltılar... Nallarını kendine doğru çekerken, her bir ayağını çamurun içinde sallayarak vurduruyor. Belli ki, ayağına bulan balçığı; tuttuğunu bırakmayan, dünyayı tongasına düşürmek isteyen İngiliz siyasetinin çamuruna benzetip tiksiniyor. Son bir hırsla silkiniyor, gövdesi göğü kucaklamak istercesine arkaya doğru geriliyor.Gözleri ağzından çıkan köpüklerin arasında şimşek gibi çakıyor. Ön ayakları kurtulup şaha kalktığı anda; Top arabası, İngiliz siyasetinden kurtulan vatan misali çamurdan kurtuluyor.

Herkes sevinç içindedir. O an bir asker seslenir; "Kumandanım, at!" topu o çamurdan çıkaran At yerde soluk soluğa ya-tıyor. Hulusi Bey, bunca yıl kendine yarenlik etmiş bu yol ar-

kadaşının yanına gidince gözlerindeki sevinç ışığını görüyor. At artık ağlamıyor. Kumandanın yüzüne uzunca bakıp vedaya benzeyen bir ses çıkartıyor... Bir iki ölüm kıpırtısından sonra Hulusi Bey'in başı önünde titreyen sesi duyuluyor : "Öldü Zavallı!" Askerler merak içinde; "Ne dediniz, kumandanım? Ne dediniz kulağına da, at çatlayacak kadar aşka geldi?"

Hulusi Bey, etrafındakilere atının kulağına **"Bu bir top arabası meselesi değil, bu bir Vatan meselesi!"** şeklinde fısıldadığını söyler.

Her meselemiz, bir top arabası meselesi kadar önemlidir. Ve her meselemiz, bir Vatan meselesidir. Bu şuurda yapmalıyız her işimizi. Yapmalıyız ki; Vatan için can veren şehidlerimiz ruh şad olsun.

Gizlenen Kutü'l-Ammare Zaferi

Bu arada biz sizlere gölgede kalan bir zaferi hatırlatalım. Bir yanda İngiliz ordusu, diğer tarafta hasta adam Osmanlı devleti... "Tarih bu savaşı yazmaya kelime bulamayacaktır."

Çanakale savaşının gölgesinde kalan bu olay, Osmanlı Ordusunun o yokluk ve darlık zamanlarında bile ne büyük bir zafer kazandığının delilidir...

11 Kasım 1914'te Birinci Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephelerden biri, İngilizlere karşı oluşturulan Irak cephesidir. Osmanlı dönemi kaynaklarında Irak-ı Arap olarak adlandırılan bölge, jeopolitik ve stratejik bakımdan önem arz eden Dicle-Fırat havzasında tarihteki Mezopotamya'yı (Verimli Hilal) içine alır ve Basra Körfezine kadar uzanır. Geri çekilen İngiliz Kuvvetleri teması keserek 3 Aralık sabahı Kutü'l-Ammare'ye ulaşmışlardır. General Townshend Kutü'l-Ammare'ye kapanarak burayı bir kale gibi savunmaya karar vermiştir. Türk kuvvetleri takviye birliklerinin gelmesiyle 5 Aralık günü Kutü'l-Ammare'ye taarruz etmişlerdir.

Irak Ordusu Komutanlığı, 8 Aralık 1915 tarihinde General Townshend'e gönderdiği mesajda, direnmemesi ve Türk kuvvet-

lerine teslim olması çağrısında bulunmuş, ancak Townshend'dan olumsuz cevap gelmesi üzerine 14 Aralık 1915 tarihinde birliklerine taarruz emrini vermiştir.

15 Aralık günü de devam eden taarruzda bir sonuç alınamamış ve taarruza son verilmiştir. Ancak kuşatmanın daha şiddetli devamı kararlaştırılmıştır. İngilizler, Kutü'l-Ammare'de mahsur kalan General Townshend'i kurtarmak için bundan sonra Aralık 1915-Nisan 1916 tarihleri arasında pek çok girişimde bulunmuşlar, ancak sonuç alamamışlardır. Bu başarısız girişimler üzerine İngiliz Kolordu Komutanı bütün ümidini kaybetmiştir. İngiliz makamlarınca deniz ve kara yoluyla Kutü'l-Ammare'ye yardım gönderme girişimleri de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bundan sonra Türk makamlarıyla yapılan görüşmelerde teslim şartlarının müzakeresine başlanmış ve General Townshend, 29 Nisan 1916 tarihinde teslim olmuştur. Türkler, Kutü'l-Ammare'de İngilizlerden başta İngiliz Tümen Komutanı General Townshend olmak üzere bir tümeni esir almışlardır.

Kut Bayramı

- 1- Bugün Türkler'e şerefü şan, İngilizlere kara meydan olan şu kıvgın toprağın müşemmes semasında şühedamızın ruhları şadü handan pervaz ederken, ben de hepinizin pak alınlarından öperek cümnenizi tebrik ediyorum.
- 2- Bize iki yüz seneden beri tarihimizde okunmayan bir vakayı kaydettiren Cenab-ı Allah'a hamdü şükür eylerim. Allah'ın azametini bakınız ki, bin beş yüz senelik İngiliz Devleti'nin tarihine bu vakayı ilk defa yazdıran Türk süngüsü oldu. İki senedir devam eden Cihan harbi böyle parlak bir vaka daha göstermemiştir.
- 3- Ordum gerek Kut karşısında ve gerekse Kut'u kurtarmaya gelen ordular karşısında 350 subay ve on bin neferini şehit vermiştir. Fakat buna mukabil bugün Kut'da 13 general, 481 subay ve 13.300 er teslim alıyorum. Bu

teslim aldığımız orduyu kurtarmaya gelen İngiliz kuvvetleri de 30.000 zayıat vererek geri dönmüşlerdir.

- 4- Şu iki farka bakınca cihanı hayretlere düşürecek kadar büyük bir fark görülür. Tarih bu vakayı yazmak için kelime bulmakta müşkülata uğrayacaktır.
- 5- İşte Türk sebatının İngiliz inadını kırdığı birinci vakayı Çanakkale’de, ikinci vakayı burada görüyoruz.
- 6- Yalnız süngü ve göğsümüzle kazandığımız bu zafer yeni tekemmül eden vaziyeti harbiyemiz karşısında muvafakiyeti atiyemizin parlak bir başlangıcıdır.
- 7- Bugüne Kut Bayramı namını veriyorum. Ordumun her ferdi, her sene bu günü tesit ederken şehitlerimize yasinler, tebarekeler, fatihalar okusunlar. Şühedamız, hayatı ulyatta, semevatta kırmızı kanlarla pervaz ederken, gazilerimiz de atideki zaferlerimizle nıgehbhan olsunlar.

Ordum gerek Kut karşısında ve gerekse Kut’u kurtarmaya gelen ordular karşısında 350 subay ve 10.000 erini şehit vermiştir. Fakat buna karşılık bugün Kut’ta 13 general, 481 subay ve 13.300 er teslim alıyorum. Bu teslim aldığımız orduyu kurtarmaya gelen İngiliz kuvvetleri de 30.000 zayıat vererek geri dönmüşlerdir.

Mirliva Halil – 6. Ordu Komutanı

Savaşın bilançosu:

Şu iki farka bakılınca, cihanı hayretlere düşürecek kadar büyük bir fark görülür.

Tarih bu olayı yazmak için kelime bulmakta müşkülata uğrayacaktır. İşte Türk sebatının İngiliz inadını kırdığı birinci zaferi Çanakkale’de, ikinci zaferi burada görüyoruz.

Osmanlı kuvvetleri: 350 subay ve 10.000 erini şehit vermiştir. İngiliz birlikleri de buna karşılık: 13 general, 481 subay ve 13.300 er rehin alındı. 30.000 de zayıat vermişlerdir.

Tarihi bir kez daha okumaya tabi tutmalı ve sahip olduğumuz dinamiklerin farkında olmalıyız. Yaşanan bu zaferin

üzerinden henüz 92 yıl geçmişken, ortadoğudaki yerimizi düşünmeliyiz. Kutül Ammare'yi unutmamalı, tarihi tozlu sayfalarına hapsetmemeliyiz. En az Çanakkale Zaferi kadar hatırlamalı ve anmalıyız. Sonuç olarak; Kutü'l-Ammare Muharebesi; Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun zor şartlar ve imkansızlıklar içerisinde, Çanakkale'den sonra İngilizlere karşı kazandığı ve bir tümeni bütün personeli ile birlikte esir aldığı eşsiz bir zaferdir.

Mondros Ateşkesi

Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlılar ve müttefiklerince kaybedilmesi üzerine, İtilaf Devletlerinin Osmanlılarla bir ateşkes anlaşması yapmaları beklenmekteydi. Mustafa Kemal bunun bir an önce yapılması için İstanbul Hükümeti'ni uyarmıştı. Fakat bu sırada Talat Paşa Hükümetten istifa etmişti. Yerine Ahmed İzzet Paşa Sadrazam oldu. Yeni sadrazam, Mustafa Kemal'in eski komutanlarındandı ve iyi niyetliydi.

Başkan Wilson'a başvurularak ateşkes anlaşmasının yapılması istendiyse de İngilizler Osmanlı Hükümeti'ne Limni'nin Mondros limanında bulunan Agamenon zırhlısına temsilcilerini göndermelerini ve bir anlaşma yapılacağını bildirdi.

Yapılan görüşmeler sonunda 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros ateşkesi imzalandı. Bu ateşkeste özet olarak şu hükümler bulunuyordu: Çanakkale ile İstanbul boğazları açılacak ve buradaki savunma tesisleri İtilaf Devletlerince işgal edilecekti. Osmanlı Ordusu terhis edilecek, silah ve cephaneleri yabancılara verilecekti. Donanma teslim edilecek ve belirlenen bir limanda demirli olarak tutulacaktı. Toros tünelleri yabancı devletlerin işgaline terk edilecekti. Telsiz-Telgraf, Osmanlıların kontrolünden çıkarılacaktı. Aynı durum demiryolları için de geçerli idi. Ateşkes anlaşmasının en önemli ve Osmanlılar için en tehlikeli olan yedinci maddesine göre ise, İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum ortaya çıktığı zaman stratejik bölgeleri işgal edebileceklerdi.

Mondros Ateşkesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun teslimi anlamını taşıyordu. Sadrazam Ahmed İzzet Paşa da anlaşma-

nın şartlarını ağır buluyordu. Tek tesellileri, Bulgaristan'a daha ağır şartların kabul ettirilmiş olmasıydı. Mebusan Meclisi anlaşmayı hemen onayladı.

2 Kasım 1918 tarihinde ateşkesin hükümleri Osmanlı Ordusu'na duyurulup buna uyulması bildirildi. Anlaşmanın 19'uncu maddesine göre, Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan Alman ve Avusturyalılar bir ay içinde Osmanlı topraklarını terk edeceklerdi. Buna uyan Liman von Sandres kumandayı Mustafa Kemal'e bırakarak ayrıldı.

Geldikleri Gibi Giderler

Ateşkesin yapılması Mustafa Kemal için bir son değil, yeni bir mücadelenin başlangıcı idi. Manastır'daki askerî okulda iken yakın arkadaşlarına sık sık söylediği ülkesinin kurtuluşu için yapılması gerekenleri uygulama alanına sokmak için harekete geçme zamanıydı. Anadolu'daki kuvvetlerin dağıtılmamasını istiyor ve İstanbul'daki yetkililere küçük bir kuvvet olarak kalsa bile Yıldırım Orduları grubunun muhafaza edilmesini duyuruyordu. Bu istediği kabul edilmeyince mücadelesini başka bir biçimde sürdürmeye karar verdi ve İstanbul'a gitmek için yola çıktı. Mustafa Kemal'in Adana'dan bindiği tren, 1 Kasım 1918 günü Haydarpaşa istasyonuna gelmiştir. Aynı gün İtilaf Devletlerinin donanmaları da İstanbul'a gelmiş ve adeta şehri kuşatmıştı. Karşıya geçmek için Mustafa Kemal'in Haydarpaşa'dan bindiği motor, bu yabancı savaş gemilerinin arasından geçiyordu. Ne var ki, koskoca imparatorluk büyük bir hezimete uğramış, her yönü ile çöküntü içine düşmüş olmasına rağmen, otuz yedi yaşındaki genç general, ilerisi için ümit doluydu ve gayet sakin bir şekilde limandaki gemilere bakarak "geldikleri gibi giderler" diyebiliyordu.

O günlerde İstanbul büyük bir kargaşa içindeydi, İttihat ve Terakki'nin liderleri Talat, Cemal ve Enver Paşa'lar kaçmışlar, İttihat ve Terakki'nin milletvekilleri ise canlarını kurtarabilmek, sorumluluğu yüklemek için Maliye Nazırı Cavit Bey'i savaşa girmeyi uygun bulan Şeyhülislam ile partinin genel sekreterliğini yapmış Fethi beyi hedef olarak seçmişlerdi. Padişah, Sad-

razam İzzet Paşa'ya bu üç kişinin kabineden çekilmesi gerektiğini bildirmişti. İzzet Paşa bunu kabul etmedi, ama kendisi de daha fazla bu görevde kalmayı istemiyordu. Mustafa Kemal İstanbul'a geldiği gün Rauf Beyle birlikte hemen İzzet Paşa'ya gittiler. Onun hükümetten istifa etmesine engel olmak istiyorlardı. Osmanlı Hükümeti emin ellerde olmalı ve birlikte mücadele sürdürülmeliydi. Ancak bu sırada padişah, sadrazamlığa Tevfik Paşa'yı atamıştı bile. Bu durumda yapılacak iş, Mebusan Meclisi'ne etkili olmak ve Tevfik Paşa kabinesine güvenoyu verilmesini engellemekti.

Mustafa Kemal bu konuda çalışmaya başladı. Görüşme olanığı bulduğu bütün milletvekillerine düşüncesini açıklıyor ve Tevfik Paşa kabinesine güvenoyu verilmemesini anlatıyordu. Fethi Bey'in aracılığı ile Mecliste milletvekilleriyle toplu bir konuşma yapma fırsatını dahi buldu. Her zaman olduğu gibi son derece etkili konuşmuş, inandırıcı olmuştu. Ne var ki, sıra oylamaya gelince yine de Tevfik Paşa kabinesine güvenoyu verdiler. Meclisten istediği sonucu alamayan Mustafa Kemal, veli-ahtlığı zamanından beri tanıdığı ve birlikte Almanya'ya seyahat ettiği padişaha başvurmayı düşündü. Vahdettin ile görüşmeye gittiği zaman padişah gayet kesin bir şekilde ordudaki subayların kendisine bağlı olup olmadıklarını öğrenmek istemişti. Mustafa Kemal, bunun aksine düşünmesinin mümkün olmadığını söylediği zaman da "sadece bugünü değil, yarını da kastediyorum" cevabını aldı. Bu durumda genç generalin düşündüklerini sultana açmasına neden kalmamıştı. Padişahın girişeceği bazı hareketler vardı, açıkçası Meclisi kapatmaya karar vermişti, 21 Aralık 1918 tarihinde Osmanlı parlamentosu dağıtıldı.

Bu arada İtilaf Devletleri ateşkes anlaşmasına aykırı olarak ülkenin pek çok yerini işgal etmeye başlamışlardı. İzmit, Eskişehir, Afyon, Samsun, Batum ve Merzifon'a İngilizler birliklerini çoktan göndermişlerdi. Halbuki Mondros'taki görüşmelerde İngiliz Amirali Calthrope, Rauf Bey'e söz vermiş ve ülkenin işgal edilmeyeceğini bildirmişti. Ne var ki şimdi 7'inci maddeye dayanarak güvenliklerinin tehlikeye düştüğünü söylüyorlardı. Özellikle İngiliz Başbakanı Lloyd George Türklere hayat hakkı

tanımak istemiyordu. Yine anlaşma hükümlerine dayanarak İtalyanlar da Konya, Alaşehir ve Afyon'a küçük birlikler göndermişlerdi. Böylece demiryollarını yönetimleri altına alıyorlardı. Fransızlar da hemen Adana'ya asker çıkardılar.

Yabancı devletlerin ülkenin çeşitli bölgelerine girmeleri, yerli azınlıkların da devletin çökmesi için el altından ya da açıktan çalışmalar yapmalarına neden oluyordu. İstanbul Rum Patriğinin yönetimindeki Mavi Mira Derneği'ne Yunan Kızıl Haçı, Göçmenler Komisyonu da yardımcı olarak illerde çeteler kurup propaganda çalışmaları yapıyorlar ve Ermeni patriği Zaven Efendi de bunları destekliyordu. Karadeniz kıyılarında bir Pontus devleti kurmak için de bir dernek meydana getirilmişti. Öte yandan İngiliz Muhibleri Cemiyeti, İmparatorluğu güya dünyanın en üstün yapıdaki insanları olan İngilizlerin himayesi altına sokabilme mücadelesine girişmişti. Üstelik bu cemiyete Hürriyet ve İtilafçılar da katılıyordu. Ali Kemal gibi bir nazır ve yazar, Sait Molla gibi bir softa da bunlarla birlik olmuştu ve hepsini yöneten de İngiliz Din Adamı Rahip Frew idi. Bunların dışında Kürt Teali Cemiyeti, Teali İslam Cemiyeti gibi ülkeyi bir azınlığın eline geçirme ya da bir din devleti kurma çabalarını sürdürmek isteyenler vardı.

Yıllar Önce Söyledikleri

Osmanlı İmparatorluğu için artık yapılacak hiçbir şey kalmamıştır. Türk topraklarını parçalara ayıran sözde barış antlaşması imzalanmış, İmparatorluğun Başkenti İstanbul işgal edilmiştir. Mustafa Kemal'in yıllar önce söyledikleri bir bir gerçekleşmektedir. Anadolu toprakları parçalanmış, Ermenistan, Kürdistan, Pontus gibi birçok devlet meydana getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak, ülkenin çeşitli yerlerinde milis güçleri kurulmakta ve bunlar gerilla taktikleriyle işgalcilere karşı harekete geçmeye başlamışlardır. Bu durum işgalcileri telaşlandırmakta ve onların elebaşlığını yapan İngilizler, İstanbul'daki kukla idareye nota üzerine nota vermekteler, bu gerilla faaliyetlerin durdurulmasını istemektedirler. Adı geçen notada ısı-

rarla şu hususlar üzerinde durulmaktadır: Doğu Anadolu'da askerî durum iyi değildir. Bu sebeple Ordu Komutanı Yakup Şevki Paşa'nın görevden alınması istenmiştir. Erzurum, Erzin-can, Bayburt ve Sivas'ta kurulan şuralarca, askerî kontrol altında, devşirme asker toplanmıştır... Bunlar derhal durdurulmalı ve bu durumla ilgili olarak alınacak tedbirler konusunda acele bilgi verilmelidir.

Daha önce belirtildiği gibi, Mondros Ateşkesinin 24. Maddesi 6 Doğu ilinde karışıklık çıkması halinde buraların işgalini öngörmekteydi. Paris'e giden Ermeni delegasyonu 6 Doğu ilinin yanı sıra Maraş'la birlikte Kilikya'yı ve Trabzon ilini içine alacak "**Büyük Ermenistan**" oluşturulmasını istemekteydi.

Diğer taraftan özellikle Doğu Karadeniz Bölgesinde Rize'den İnebolu'ya kadar uzanacak bir **Pontus-Rum devleti** kurmak için yoğun faaliyet vardı. Bu maksatla bir taraftan Paris Barış Konferansına heyet gönderiliyor, diğer taraftan bölgede Rum Çeteleri oluşturularak asayiş bozmak, Müttefiklerin müdahalesini sağlamak, Müslüman halkı kaçırmak amacı güdülyordu. Bölgede ezici çoğunluğa sahip olan Müslüman halk, Hristiyan çetelere karşı can güvenliğini sağlamak için gerilla grupları oluşturuyordu. Rumlar, bölgedeki nüfus dengesini etkilemek için Rusya'dan Kuzey Anadolu'ya Rum göçmenleri getirmekteydiler.

Türk tarafı bunu önleme gayretlerine girişince, Rumlar bu durumlardan şikayetçi olmuşlardı. Onların şikayeti üzerine, İngilizler, Samsun ve çevresindeki asayişsizliğin önlenmesini, aksi halde kendilerinin önlem almaya mecbur olacaklarını belirtmişlerdi. Nitekim 9 Mart 1919'da Samsun, 200 kişilik bir müfreze ile İngilizlerce kontrol altına alınmıştır. 30 Mart'ta Merzifon işgal edilmişti. İngiliz işgal kuvvetlerinden moral bulan Rum çeteleri saldırılarını daha da artırırlar. Öyle ki olaylardan etkilenen bir Türk teğmeni 17 Mart'ta dağa çıkarak direnişe geçer.

Yakup Şevki Paşa'nın 9. Ordu Komutanlığından alınması da bölgedeki olumsuzlukları artırmıştı. İtilâf devletlerinin bu olumsuzlukları bahane ederek, bölgede Pontus-Rum Devleti, Doğu Anadolu'da Büyük Ermenistan, Güneydoğu'da Kürdistan oluşturulmasından endişe ediliyordu.

Şans Kutarıcının Ayağına Geliyor

Aslında her şey 1919 baharının güneşin insanın içini ısıtmaya başladığı günlerinde Samsun'daki İngiliz işgal kuvvetleri komutanlığından İstanbul'daki karargâha bir telgrafın gönderilmesiyle başlamıştı. Deniyordu ki, "Bölgedeki Rumlar, Pontus devletini diriltme sevdasına kapıldılar..." Ve de Türklerin bu girişime direnmek için harekete geçebilecekleri, oluk oluk kan gövdeye akabileceği, Rum köylerinin korunması için ivedi önlem alınması gerektiği anlatılıyordu. İstanbul'daki işgal kuvvetleri temsilcilerinden oluşan Yüksek Mütareke Komisyonu bu mesajı Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya iletti ve "Önlem almazsanız, biz gereğini yapacağız" ultimatoomunu dayadı.

Eldeki bilgilere göre İngiliz girişimlerinden telaşlanan Sadrazam Damat Ferit Paşa, meseleyi İçişleri Bakanı Mehmet Ali Bey'e açarak, alınacak tedbir konusunda görüşünü sorar. Bakan şikayete konu olan bölgelere muktedir bir generalin, durumu yerinde incelemek ve gerekli önlemleri almak maksadıyla gönderilmesini önerir. Bu konuda kimi düşündüğü sorusuna da Mustafa Kemal Paşa cevabını verir. Sadrazam, Mustafa Kemal'i tanımak ister.

Bu sağlanır. Sadrazamın Paşa hakkındaki kanaati olumludur. Harbiye Nazırı Şakir Paşa'ya, İngiliz şikayetleri ile ilgili konuyu incelemeye Mustafa Kemal Paşa'yı memur etmesini söyler.

Bakan, Mustafa Kemal'in o sıralar iyi ilişkiler içinde olduğu Bahriye Nazırı Avni Paşa'nın kayınpederidir. İngiliz şikayetlerine ait dosyayı inceleyen Mustafa Kemal, görevin yapılabilmesi için memuriyetine bir şekil verilmesi, bir makam ve yetki sahibi olması gerektiğini belirtir ve Genel Kurmay Başkanı ile temas için izin ister. Başkan Fevzi Paşa (Çakmak) görevli olarak İstanbul dışındadır. İkinci Başkan Kazım Paşa (İnanç) ile görüşür. Hatta amacını da kısmen açıklamakta sakınca görmez. Gayesi mümkün olduğu kadar geniş yetkilerle Anadolu'ya geçmektir. Kazım Paşa, ordu müfettişlikleri kurulacağını ve o sıfatla gitmesinin kolay olacağını söyler.

Mustafa Kemal önce hükümetçe kendisinden ne beklenildiğini öğrenilmesini ister. Hükümetin istedikleri özetle şunlardır:

1. Mıntıkasındaki asayişsizlik sebeplerini tespit edecek, asayiş ve istikrarın temini için gereken tedbirleri alacaktır.
2. Mıntıkasındaki silâh ve cephane toplanacak ve muhafaza altına alınacaktır.
3. Anadolu'da kurulmakta olduğu söylenen millî şuralar dağıtılacaktır.

Mustafa Kemal, hazırlanan talimata ne isterlerse yazın, yalnız birkaç noktayı ben ilave edeyim, der. Paşa yetki ile ilgili bazı hususları kendi ekler. Fakat hazırlanan talimatı, Harbiye Nazırı imzalamaktan çekinir. Mührünü verir. Mühür alındıktan sonra talimatname biraz daha genişletilerek mühürlenir. Talimatnameye göre Mustafa Kemal'in görevi, hem mülkî ve hem de askerîdir

Paşa, Paşa Devleti Kurtarabilirsiniz

Talimatnamedeki geniş yetkiler, görev alanının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Daha önce kısaca belirtildiği gibi Doğu Karadeniz Bölgesinde, içeriden ve dışarıdan yoğun destekli bir Rum-Pontus Devleti kurma faaliyeti vardır. Doğu Anadolu'da karışıklık çıkması halinde 6 ilin işgal edileceği öngörülmüştür. Doğu'da çok ciddi bir Ermeni tehlikesi mevcuttur. Güneydoğu'da ise, İngiltere himayesinde **"Kürdistan Devleti"** oluşturma çalışması vardır. Bundan başka Enver Paşa'nın, Kafkaslardan Anadolu'ya geçmesinden endişe edilmektedir. Galip devletler ateşkes hükümlerini pervasızca çiğnemekte, savaş sırasında yapmış oldukları gizli anlaşmaları uygulamaya koyarak istedikleri yerleri işgal etmektedirler.

İnönü'nün deyimiyle o dönemlerdeki İstanbul Hükümetlerinin ve devlet adamlarının hiçbirinde mütarekeyi bozarak mücadeleye girmek fikri yoktur. Dolayısıyla Padişahın, 21 Nisan

tarihli İngiliz notasındaki istekler karşısında, hükümetin olaya muktedir, duruma hâkim olabilecek, İngilizlerce şikayete konu olan hususları önleyebilecek kapasitede bir general gönderme önerisini, bölgenin hassas durumunu da dikkate alarak onayladığı açıktır. Bu kişinin Mustafa Kemal olmasında sakınca görmemiştir. Çünkü Padişahla Mustafa Kemal arasında Almanya gezisinden itibaren bir dereceye kadar bir yakınlık oluşmuştur. Padişah, Yaveri Mustafa Kemal'in yeteneklerine güvenmektedir. Onun hükümetin politikası istikametinde önlem alarak duruma hâkim olacağı ve İngiliz şikayetlerini önleyeceği inancındadır. Dolayısıyla atamayı onayladığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan atamanın gerçekleşmesi İstanbul'da her şeyi kontrol eden İngiliz yönetiminin olurunun alınmasına bağlıydı. Padişah ve İngiliz taraftarı olan bir hükümetin **"Persona Grata"** olarak kabul ettiği bir kimseyi haliyle İngiliz işgal makamları da olumlu karşılamışlardır.

Aslında Padişahın ondan beklediği İngiliz şikayetlerine yol açan durumları önlemek ve böylece bölgede yabancı işgaline meydan vermemektir. İnönü'nün değerlendirdiği gibi **"Atatürk'ün Anadolu'ya bir vazifeye gönderilmesi kararı, umumi siyasi tehlikeler yüzünden, Karadeniz sahillerinde, İtilâf Devletlerinin Türkiye'yi itham edemeyecekleri, bir inzibatın, bir idarenin tesis edilmesi ihtiyacından doğmuştur."**

Mustafa Kemal'in 9. Ordu Müfettişliğine atama iradesi, 30 Nisan 1919'da Padişahça onaylanır. 5 Mayıs'ta Bakanlar Kurulunda tartışılan talimat, 6 Mayıs'ta görev yerine acele hareket etmesi için kendisine, 7 Mayıs'ta da kolordulara duyurulur. Mustafa Kemal Paşa, müfettişlik karargâhının seferi karargâhı sayılmasını ve personelin 3 aylık maaşlarının önceden verilmesini ister. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra sadrazam ve Padişaha veda eder. Veda esnasında Padişahın sözleri anlamlıdır: **"Paşa, paşa, şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin. Bunların hepsi artık bu kitaba geçmiştir. Bunları unutun. Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden önemlidir. Paşa, Paşa devleti kurtarabilirsin."** Güven ve ümit ifade eden bu sözlerle, Paşa saygı ve teşekkür ifade eden cümlelerle karşılık verir.

Saraydan ayrılırken Mustafa Kemal'e " zat-ı şahanenin ufak bir hatırası " verilir. Bu, kapağının üzerine padişahın mührü işlenmiş bir altın saatir.

Mustafa Kemal'in Padişah'ın huzuruna çıkmasından bir gün önce İzmir'in işgali haberi gelmişti. Yunan ordusu 20 bini aşkın kuvvetle karaya çıkmış ve Lord Kinross'un "Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu" adlı nefis kitabında aktardığı, dönemin İngiltere Bahriye Nazırı Churchill'in sevincini güçlkle bastırdığı cümlesiyle "Küçük Asya'yı istila ve fetih yolunda, bayrağını dalgalandıra dalgalandıra demiryolu boyunca Ege içlerine ilerlemeye başlamıştı."

Osmanlı'nın elinde kalan son birkaç karış toprağın yasa gömüldüğü, Sultanahmet Meydanı'nda Halide Edip'in öncülüğünde işgali tel'in mitingi hazırlıklarının yapıldığı saatlerde Mustafa Kemal, Harbiye Nezareti'nde Samsun yolculuğunda kendisine eşlik edeceklerin listesine son biçimini veriyordu.

Artık Mustafa Kemal'in önünde ince ve uzun bir yol vardır. Bu yol onu ölümsüzlüğe ve devleti de ebedî bağımsızlığa götürecek olan yoldur.

Bandırma Gemisini Batıracaklar!

15 Mayıs gecesi Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul'dan Samsun'a hareket etmek için son hazırlıklarını yürütüyordu. Gecenin geç saatlerinde, Mustafa Kemal'in üç yıl önce kiralandığı ve bugün müze olarak kullanılan Şişli'deki evinin kapısı çalındı. Gelen kişi, Saadeddin Ferid (Talay)'di. Saadeddin Ferid Bey, Mustafa Kemal'in bir gazete aleyhine açtığı davaya bakan avukattı. Mustafa Kemal kapıda onu görünce, davayla ilgili bir konuda görüşme yapmak için geldiğini sandı. Fakat Saadeddin Bey, bambaşka bir haberi bildirmek için gelmişti. Getirdiği haber, son derece önemliydi:

"İngilizler, Bandırma Gemisi'ni Karadeniz'de batıracaklar."

Mustafa Kemal, bu bilginin doğruluğunu saptayabilmek için kaynağını öğrenmek istedi:

“Kimden öğrendiniz, bu bilgiyi?” diye sordu.

Saadeddin Bey, bilginin kaynağına olan güveniyle yanıt verdi:

“Berç Keresteciyan Efendi'den, efendim...”

Mustafa Kemal yine sordu: “Siz kendisini tanır mısınız?”

Saadeddin Bey'in “Şahsen tanımıyorum, fakat ismen biliyorum” yanıtından sonra Mustafa Kemal bu kez, “Bu kişinin güvenilir biri olup olmadığını” sordu.

Saadeddin Bey, bu soruyu ise şöyle yanıtladı:

“Kendisi Osmanlı Bankası müdürüdür ve aynı zamanda Hilâl-i Ahmer (Kızılay) ikinci başkanıdır” dedi. “Hilâl-i Ahmer Başkanı Hamit Bey'e sordum. Bana, 'kişiliğinin, doğasının ve ahlakının son derece düzgün olduğunu' söyledi. Sizin avukatınız olduğumu duyunca bana geldi ve kaynağını belirtmeden şu bilgileri verdi: 'Mustafa Kemal Paşa'nın bindiği vapur boğazdan çıktıktan sonra batırılacak. Bu görevin torpidoya mı denizaltına mı verilmesi bile araştırıldı.' Ben de bunları duyduktan sonra Hilâl-i Ahmer Başkanı Hamit Bey'e sordum, kendisini nasıl tanıdığını...” Mustafa Kemal, verdiği bilgi için kendisine teşekkür eder.

Bir bilinmezliğe doğru yol alacak olan Mustafa Kemal, İstanbul'daki son gecesini evde annesi ve kız kardeşiyle beraber geçirir. Zübeyde Hanımın hazırladığı yemeği odanın ortasına koydukları sininin çevresinde bağdaş kurup yediler. Mustafa Kemal, kendilerine, nereye olduğunu bildirmeden “çok önemli bir görevle” derhal yola çıkmak üzere olduğunu söyledi. Haber almaları biraz gecikebilirdi. İş başarılabilmesi için kafasının rahat olması gerekirdi. Ne onlar kendisi için üzülmeli; ne de o, onların üzüntülerini kendisine tasa etmeliydi. Bankaya gerekli miktarda para bırakmış, ihtiyaçları olduğu vakit çekebilirlerdi.

Zübeyde Hanım haberi duyunca fenalık geçirdi. Kız kardeşi Makbule ise şaşkındı. Ağabeyi eskiden de savaşa giderdi, çarpıştığını bilirlerdi. Ancak bu sefer nereye, ne yapmaya gittiğini, başına neler geleceğini kestirmek zordu.

Karadeniz'in Ortasında Suikast Girişimi

16 Mayıs sabahı erkenden kalkarak, annesi ve kız kardeşi ile vedalaşarak evden ayrılan Mustafa Kemal, bulunduğu yol arkadaşlarıyla önce Cuma namazı için cami'ye gittiler. Ardından Beşiktaş Vapur İskelesinden "Askeri yollama"nın bir motoruna binerek, Kız Kulesi açıklarında bekleyen Bandırma Vapuruna geçtiler.

Mustafa Kemal, arkadaşlarına şöyle bir bakar, hepsinin yüzlerinde değişik ifadeler vardır. Bazı yüzlerde endişeli bakışları yakalar. Oysa kendi içi kıpır kıpırdır. Daha fazla vakit kaybetmek istemez. Saat 16.30 sıralarında Süvari İsmail Hakkı Kapitanı yanına çağırır ve ilk emrini verir; "Bu andan sonra geminin komutanı benim ve siz benim komutam altındasınız" dedikten sonra geminin rotasını değiştirmesi ve kıyıya olabildiğince yakın yeni bir rota izlemesi buyruğunu verdi.

Ardından şimşek gibi bakan mavi gözlerini İşgal donanmalarına çevirerek seslenir:

- Kaptan derhal ve bütün süratinle denize açıl!

Motora tam yol verilir ve Köhne bandırma vapuru bilinmez kaderine doğru dalgalara kendini teslim eder.

İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e çıktıktan sonra hafiften esen rüzgâr birden kendini şiddetli bir rüzgâra bırakmış ve 279 grostonluk gemiye yüklenmeye başlamıştı.

Rauf Bey'in rıhtıma kadar gelerek uğurladığı Bandırma gemisinin Boğazdan Karadeniz'e henüz açıldığı saatlerde, İşgal Kuvvetleri Yüksek Komisyonunda ataşemiliter olarak görev yapan Wyndham Deedes telaşla Babıali'ye Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya koşmuştu. Ancak Ferit Paşa sakin bir şekilde koltuğuna yaslanmış, iki parmağını şaklatarak, "Çok geç kaldınız ekselans. Kuş uçuşu" yanıtını vermişti.

Kuş uçuşu yanıtıyla çılgına dönen ateşemiliter, derhal İngiliz Donanma Komutanlığı'nı arayarak, Karadeniz'e açılan Bandırma Vapurunun ardından bir destroyer gönderilerek, Bandırma vapurunu geri çevirmek ya da torpilleyerek batırılmasını istemiştir. İstanbul'dan hareket eden bir destroyer, Karadeniz'e doğru hızla yol alırken, Aynı anda da Karadeniz'de bulunan

İngiliz Donanmasına ait bir torbidoya da telsizle mesaj geçilmiştir. Hedefi bulun ve batırın.

Fakat Bandırma vapuru İngiliz işgal kuvvetlerinin planladığı rotayı takip etmeyip, Mustafa Kemal'in çizdiği ve kıyıyı takip eden rotası sayesinde, ne İngiliz destroyeri ne de torpidosu saatlerce Karadeniz'in hurçın sularında bandırmanın izini bulamamıştır. Sanki o hurda denilen Bandırma Vapuru kuş olup uçmuştur.

Güvertede Rumeli Türküleri

Oysaki 16 Mayıs gecesi 1878 yapımı, yani 41 yaşında, iki kez batırılıp yeniden yüzdürülmüş, makineleri eski, hatta paslı, Bandırma vapuru İnebolu'yu geçip dalgalı ufuklara yönelirken, güverteden bir Rumeli türküsünün ezgileri yayılıyordu. Tiz, utangaç, üstelik sigaranın neden olduğu hırıltılı bir sestir bu: "Manastır'ın ortasında var bir havuz..." Türküyü bitirince birkaç adım gerisindeki gölgeye, Kurmay Başkanı Manastırlı Kazım Bey'e seslendi. Başını çevirmeden.

- Özledin mi memleketi?

- Evet komutanım. Ama hemşerilerim sayesinde o hasreti bir nebze giderebiliyorum.

-Ben de öyle, ben de...

Seslenen Mustafa Kemal'di. Rumeli Türküleri ve Manastır'ın, onun gönlünde apayrı bir yerleri vardı. Sonra yutkunup sustu. Başını küpeşteye yasladı, son birkaç gün bir film şeridi gibi geçti gözlerinin önünden.

Bandırma vapuru 18 Mayıs 1919 günü saat 12 civarı Sinop limanına girmiştir. Gemide konuk olarak bulunan Sinop Mutasarrıfı (Valisi) Mazhar Tevfik Bey bir sandalla karaya çıkarken, Mustafa Kemal Paşa bir ara arkadaşları ile birlikte Sinop'a çıkıp oradan da kara yolu ile Samsun'a gitmeyi düşünmüştür. Böylece takip eden savaş gemisinden kurtulmuş olacaktı. Fakat kara yolcuğunun yol şartları nedeniyle deniz yolculuğundan daha çetin olacağı anlaşıncı bu fikirden vazgeçilerek Vapurla yolculuğa devam kararı alınmıştır.

Bandırma Vapuru 19 Mayıs 1919 Pazartesi günü sabah 08.15' de Samsun' a demir atarken, İsmail Hakkı Kaptan yaşamının en mutlu anını tadıyordu. Bu güç görevi yerine getirebilmenin kıvancı içersinde Allah' a şükrediyordu. Dil iskelesi açığına demir atan Bandırma Vapuru'ndan taka aracılığı ile Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları, bugünkü Samsun Büyük Oteli ve Yaşar Doğu Spor Salonu arasında bulunan ilk adım anıtının olduğu yerdeki Fransızlardan kalma Dil (Reji) İskelesinden karaya ayak basmışlardır. 19 Mayıs 1919 günü Samsun' a çıkan Mustafa Kemal'in, Kurtuluş harekâtını başlatacağını kimse bilmiyordu. Resmi görevi Samsun ve çevresinde baş kaldıran bazı çeteleri yola getirmektir. Resmi unvanı ise ordu müfettişliği idi.

Gemide: Atatürk ve kurmayı 22, Er ve erbaşlar 25, Müşavir ve kâtipler 8, Gemi personeli 21 olmak üzere toplam 76 kişi bulunmaktaydı.

Bu arada, Ermeni asıllı Berç Keresteciyan İstanbul'dan hareket etmeden önce, Mustafa Kemal'in avukatı vasıtasıyla kendisine İngilizlerin yapacağı suikastı haber vermeseydi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını Samsun'a götüren Bandırma Gemisi, İstanbul Boğazı'ndan çıkıp, Karadeniz'e açıldıktan bir süre sonra, büyük bir olasılıkla torpillenmiş ve batırılmış olacaktı.

Mustafa Kemal, 1934 yılında emekli olan Berç Keresteciyan'ın kahramanlığını ve hizmetlerini hiçbir zaman unutmadı. Doğum yeri olan Afyonkarahisar'dan milletvekili adayı gösterdi ve onun, milletvekili olarak TBMM'ne girmesini sağladı. TBMM'de ilk gayrimüslim (Müslüman olmayan) milletvekili olan Berç Keresteciyan'a Mustafa Kemal, soyadı yasası çıktığında "Türker" soyadı vererek ona, kendinin ve ulusunun teşekkürlerini bildirmiş oldu.

Rumlar Yunan Donanmasını Beklerken!

Mustafa Kemal ve arkadaşlarının uzun ve tehlikelerle dolu yolculuğu Samsun'da nihayete ererken, bu arada Yunanistan'ın Pontus hayaliyle Samsun'a yolladığı subaylarına kurdurttuğu 40 kadar çete; Türk köylülerini soyuyor, yaşlı, kadın ve çocuk ayı-

rımı yapmaksızın on binlerce Türkü kendi vatanlarında, kendi topraklarında hunharca katletmeye devam ediyordu.

Karadeniz Rum kökenli Araştırmacı yazar Hristos Samuelidis, "Karadeniz" adlı kitabından aldığımız aşağıdaki bölümler, Pontus gerçeğini Rum çetelerinin gizli ve açık faaliyetlerini çok açık bir şekilde gözler önüne seriyor.

Rum kökenli Yunanlı yazar kitabında bakın neler yazıyor:

"Pontus'lu gençlerin Türklere karşı savaşmak için Yunanistan'ın onlara irtibat subayı olarak yolladığı Pontus kökenli Üsteğmen Karaiskos, Yunanistan'dan acele olarak silah ve cephane gönderilmesini istemişti. Atina'dan kısa süre sonra gelen gizli bir mesajda bol miktarda silah ve cephanenin bir gemiye yüklendiği ve geminin Samsun'a doğru yola çıktığı bildiriliyordu. Yunanlı İstihbarat subayı Karaiskos, Samsun'da Kızılhaç temsilcisi örtüsü altında faaliyetlerini gizliyordu."

"Müttefikler, yenilgiye uğramış Türkiye'yi, en sonunda, parçalamaya ve paylaşmaya karar vermişlerdi. Yunanlılar paylaşımına düşen İzmir'i işgal etmek için gerekli emri almışlardı. Yunan askerinin İzmir'e çıktığı duyumları Samsun'da yayılmıştı. Bu arada, Türkler korku içinde, kirpiler gibi toplaşarak ölümcül darbenin gelmesini bekliyorlardı. Rumlar ise çok sevinçliydi. Kurtuluş zamanları yaklaşıyor diye düşünüyorlardı. Şehrin ve civar köylerin Rumları gözleri Kara Deniz'in açıklarına dikilmiş vaziyette hasretle mavi beyaz bayraklarla donatılmış Yunan savaş gemilerinin gelmelerini bekliyorlardı. Ancak, boşuna bekliyorlardı. Samsun limanına gele gele, çirkin bir ticari vapur gelmişti. İçinden ise ülkesinin tarih akışını değiştirecek sert ve kanlı bir savaşı başlatmayı kendine amaç edinmiş, ırkımız (Rumlar) için ölümcül bir tehlike teşkil eden insan çıkmıştı."

İşte 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa Samsun'a ayak bastığında, Karadeniz'in hırçın sularında günlerdir mavi beyaz bayraklı yunan savaş gemilerini bekleyen yerli Rumlar büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Şok içine düşen Rumlara inat, Mustafa Kemal Paşayı coşkulu bir şekilde karşılayan Türk halkının sesi tüm şehirde yankılanıyordu.

Nereden Nereye?

Mustafa Kemal'e, Samsun'a çıkmasından sadece iki gün sonra Harbiye Nezareti'nden İstanbul'a dön emri geldi. Sonra yol boyunca her durakta bu çağrıyı tekrarlayan bir telgraf uzatıldı kendisine. Havza, Amasya, Tokat, Sivas, Erzurum... Artık iş 'dön' çağrısının ötesine geçmiş, tutuklanması, derdest edilerek İstanbul'a gönderilmesi emrine dönüşmüştü.

Erzurum'da telgraf makinesi başında Padişah'ın başmabeyincisiyle saatlerce tartıştı. Mabeyinci yalvarıyordu: "Ne olur İstanbul'a dönün. Gelmek istemiyorsanız, izinli olarak Anadolu'da kalın ama görevi bırakın..." Bunun bir adım sonrasının azil olacağı anlaşılmıştı.

Ege gezisi sonrası kendisine katılan Rauf Bey, Refet Bele ve Kazım Karabekir Paşa, bunu önlemek için istifa etmesini öneriyorlardı. Hatta sadece görevinden değil, ordudan da ayrılmalıydı. Mustafa Kemal tereddüt ediyordu. Aslında kendine güveni sarsılmıştı ve hızla bir ruhsal çöküntüye sürükleniyordu. Çünkü üniformadan ayrılırsa, halkın kendisini desteklemekten vazgeçeceği korkusuna kapılmıştı.

Ama sonunda istemeye istemeye arkadaşlarının telkinine uydu, Harbiye Nezareti ile Padişah'a hem görevinden hem de ordudan ayrıldığını bildirdi. Ertesi gün morali son derece bozuk halde Kurmay Başkanı Albay Kazım Bey'le oturmuş, istifa telgraflarına gelen cevapları gözden geçiriyorlardı. Son telgrafi da okudu Mustafa Kemal, sesindeki titremeyi güçlkle bastırmaya çalışarak bir kahve istedi.

Ve o sırada Albay Kazım ayağa kalktı:

- Paşam biristirhamım var.
- Söyle.

- Ordudan istifa ettiğinize göre artık yanınızda kalamam. Kazım Paşa'ya gidip bana başka bir askeri görev vermesini rica edeceğim.

Oysa daha bir gün önce "Sonuna kadar sizinleyim" güvencesi vermişti. Mustafa Kemal'in yüzü bembeyaz olurken, ekledi:

"Bu evrakı kime devretmemi istersiniz?" Öylesine sarsıldı ki, bir an ne söyleyeceğini bilemedi, kekeledi: "Yaa... Öyle mi

efendim? Peki efendim... Evrakı Hüsrev Bey'e devredebilirsiniz... Buyurun gidebilirsiniz... Kazım Bey, sert adımlarla odadan çıktı.

Ve sonrasını Rauf Bey anılarında şöyle anlatıyor: "Mustafa Kemal'i 1909'dan beri tanırım. Nice mihnetli anlarına şahit olmuşumdur. Ama o gün, orada, Kurmay Başkanı'nun evrakını toplayıp karşısına dikildiği ve o sözleri söylediği andaki ruh düşkünlüğünü hiçbir zaman görmedim."

Emrinizdeyim Paşam

Ona hayatının en koyu karamsarlığını yaşatan Kazım Bey'in şokunun sarsıntısını atlatmadan telaşla yaveri Cevat Abbas girdi odaya: "Kumandan Paşa geliyorlar. Arkalarında bir bölük süvari var." Mustafa Kemal, Harbiye Nezareti'nin kendisinden boşalan yeri Kazım Paşa'ya teklif ettiğini biliyor, bunu kabul etmesinden ve onu tutuklamaya gelmiş olmasından çekiniyordu. Sararmıştı. Sinirlerinin son halkaları da pes etmek üzereydi. Yerinden kalktı, odanın ortasına ilerledi. Ayaktaydı. Gözlerini kapıya dikti. Beynini soru işaretleri kemiriyordu.

Kazım Karabekir Paşa kapıda görüldü. Arkasında subaylar dizilmişti. Yüz hatlarından bir şey anlamak mümkün değildi. Bina önünde de süvari bölüğü saf tutmuştu. Karabekir ilerledi, yaklaştı, durdu. Hazır ola geçti, selam verdi:

"Emrinizdeyim Paşam. Ben, subaylarım, erlerim, kolum, hepimiz emrinizdeyiz."

Biraz durup tamamladı:

"Size makam arabanızı ve süvari muhafız kıtanızı getirdim."

Mustafa Kemal heyecandan sendeledi. Bir kâbustan uyanmış gibi gözlerini ovuşturdu. Kazım Paşa'yı kucaklayıp iki yanağından öptü. Karabekir sadece makam aracını ve süvari muhafız kıtasını getirmemişti; az önce pervasızca çekip giden Kurmay Başkanı Albay Kazım Dirik Bey'i de yeniden emrine vermişti. Mustafa Kemal acı bir tebessümle baktı onun yüzüne.

Yıllar sonra bu iki Kazım, Mustafa Kemal'in hayatında sürpriz bir değişiklik daha yapacaklardı.

Milli Mücadele Başlıyor

Artık Anadolu'da başlayan Millî Mücadele, liderini bulmuş, dağınık ve bölgesel mukavemetler bir bayrak altında toplanmaya başlamıştı. Bunun ilk örneğini 22 Haziran 1919'da Mustafa Kemal imzasıyla Amasya'dan bütün memlekete duyurulan bir tamimde görüyoruz. Bu genelgede kutsal bir ses iştiliyordu: *"Vatanın bütünlüğü, milletin istiklâli tehlikededir. Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır"*. Bu cümleler Milli Mücadele'nin örgütlü olarak fiilen başladığının onun imzası ile bütün cihana ilânı idi. Bu genelge diğer bir maddesiyle beliren millî tehlike karşısında izlenecek ilk yolu da belirtiyordu: *"Her vilâyetten seçilecek milletin güvenini kazanmış delegelerle, Anadolu'nun en emin yeri olan Sivas'ta derhal bir millî kongre toplanacaktır"*.

Mustafa Kemal Paşa, Amasya Tamimi adıyla ünlü bu genelgesini yaptıktan sonra Erzurum'a geçmek üzere 27 Haziran 1919'da halkın sevinç gösterileri arasında Sivas'a geldi. Şehirde kaldığı 1 günlük süre içinde, Erzurum Kongresi'ni takiben Sivas'ta yapılacak Kongre için ilgililere gerekli direktifleri vererek Erzurum'a hareket etti. Atatürk, 3 Temmuz 1919 günü Erzurum'a geldi. Kendisi der ki *"Benim Erzurum'a gelişim, bütün milletin ateşten bir çember içine alınmış olduğu bir zamana tesadüf etti. Bütün millet bu çemberin içinden nasıl çıkılacağını düşünmekte idi"*.

Bu Milletle Neler Yapılmaz

İlca önlerinde Erzurumlular tarafından coşkun bir şekilde karşılandığı zaman Çukurova'da muhacir olarak bulunup Erzurum'a dönen ihtiyar Mevlüt Ağa ile aralarında geçen konuşma, bu ateşten çember içinden mutlaka çıkılması gerektiği fikrini Atatürk'te daha da perçinledi. İhtiyar, fakat dinç Mevlüt Ağa'ya Mustafa Kemal Paşa sordu:

- Çukurova gibi verimli bir memleketten niye döndün? Yoksa geçinemedin mi?

Mevlüt Ağa derhal cevap verdi: - *Hayır Paşam, geçimiz çok rahattı. Son günlerde işittim ki İstanbul'daki ırzıkırıklar, bizim Erzurum'u Ermenilere vereceklermiş. Geldim ki göreyim, bu namertler kimin malını kime veriyorlar?*

Bu sözler, milletle beraber, millet için çalışmak üzere Erzurum'a gelen Mustafa Kemal Paşa'yı çok duygulandırmış, gözlerini yaşarmıştı. Etrafındakilere döndü ve :

"Bu milletle neler yapılmaz."

Atatürk, Erzurum'a gelişinden 5 gün sonra, 8/9 Temmuz 1919'da "Sine-i millette bir ferd-i mücahit" olarak çalışmak üzere çok sevdiği askerlik mesleğinden ve görevinden istifa etti.

Erzurum'da Parlayan Kıvılcım

Erzurum Kongresi, 23 Temmuz 1919'da tek katlı bir ilkokul salonunda 62 delegenin iştirakiyle toplanmıştı. Kongre bir kurucu meclis gibi çalışarak 14 gün devam etti ve 7 Ağustos 1919 da çalışmalarına son verdi. Kongreyi geçici başkan olarak Erzurum delegelerinden Hoca Raif Efendi açmış, delegelerin ismi okunarak yoklaması yapıldıktan sonra başkanlık seçimine geçilmişti. Yapılan oylamada Mustafa Kemal Paşa başkan seçildi.

Erzurum Kongresi'nin toplanışı ve çalışmalarına başlamasıyla İstanbul da Saray ve Hükûmet tarafından, Anadolu'da yükselen bu kurtuluş sesini boğmak için yoğun bir faaliyet başladı. Ajanslarla Mustafa Kemal'in devlete başkaldıran bir asi olduğu, Erzurum Kongresi'nin kanunsuz toplandığı ilân edildi. Mustafa Kemal Paşayı tutuklamak için her türlü tedbire başvuruldu. İstanbul Hükûmeti, Erzurum Kongresi'nin dağılmasını, Kongre ye katılanların yakalanarak İstanbul Divan-ı Harbine sevklerini emretti ise de millet fertlerini saran o zamanki millî hava içinde hiçbir makam bu emri yerine getirmeye teşebbüs edemedi.

Sonuçları bakımından bu derece önem taşıyan Erzurum Kongresi için Mustafa Kemal Paşa, kapanış konuşmasında "*Tarih, bu Kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir*" ifadesini kullandı.

Erzurum Kongresi'nde parlayan kıvılcımı söndürmemek, Sivas'ta onu meş'ale haline getirerek millî kurtuluşa daha emin adımlarla yürümek gerekiyordu. Bu sebeptedir ki Mustafa Kemal Paşa, doğu illerinin mukadderatı için toplanan Erzurum Kongresi'ni -gayesini daha da genişleterek- bu amaca yöneltmek istedi. Bu sebeptedir ki Erzurum Kongresi'ni Sivas Kongresi'ne bağlayarak Millî Mücadele'ye memleket yüzeyinde genişlik kazandırdı.

İşte böyle bir hava içinde Mustafa Kemal Paşa, bir kısım Heyet-i Temsiliye üyeleriyle beraber Sivas Kongresi'ne iştirak etmek üzere 2 Eylül 1919'da Erzurum'dan Sivas'a geldi. Sivas, Millî Mücadele liderini emsalsiz sevgi gösterileri ve coşkun bir sevinçle karşıladı.

İstanbul Hükûmeti Erzurum Kongresi'nde yaptığı gibi Sivas Kongresi sırasında da bütün gücüyle Mustafa Kemal'i tevkife yönelmişti. Anadolu'nun hemen her valisine telgraflar çekilerek Mustafa Kemal'in ne pahasına olursa olsun tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesi isteniyordu. Bunu gerçekleştirmek üzere valiliklere, mutasarrıflıklara yeni atamalar yapıldı. Fakat hiçbir idareci, şahlanan millî irade ve millî hava içinde İstanbul Hükûmetinin isteklerini yerine getirmek cesaretini gösteremedi.

Mustafa Kemal'in İdam Kararı

Mustafa Kemal'in, Padişah Vahdettin ile görüşmesinin ardından 16 Mayıs 1919 günü, köhnemiş Bandırma Vapuru ile İstanbul'dan hareket edip, 19 Mayıs günü Samsun'a ayak basmasının üzerinden tam 10 ay 20 gün geçmiştir.

Anadolu'da yaptığı çalışmalarla, başta İngilizler olmak üzere İstanbul Hükûmeti'ni oldukça rahatsız eden Mustafa Kemal, artık söz dinlemez bir asi olarak görülmektedir. Yapılan o kadar çok geri gel çağrılarına cevap vermeyen, bu mavi gözlü adamın etrafına topladığı kalabalıklar çığ gibi büyümektedir ve bundan en çok rahatsızlığı İngilizler duymakta olup ileride başlarına gelebilecekleri tahmin etmektedirler.

Mondros Mütarekesi'nden sonra aralarında gizlice daha önceden kararlaştırdıkları planı uygulamaya başlayarak Türkiye'yi yer yer işgal eden, İtilaf Devletleri ve kendi çıkarları için durumdan yararlanmayı fırsat sayan azınlıklar da isteklerini gerçekleştirme yolunda önemli mesafeler almışken, birden ortaya çıkan Mustafa Kemal bu planları alt üst etmeye başlamıştı.

Bu yüzden Mustafa Kemal'in derhal ortadan kaldırılması lazımdı. Daha önce kendilerinin de İstanbul'dan çıkmasına vize verdikleri bu adamın görevinden alınıp, İstanbul'a geri çağırılması önemliydi. İngilizler defalarca Padişah'a yaptıkları başvuruların neticesiz kaldığını görünce bu sefer yönlerini Sadrazam Damat Ferit'e çevirmeyi uygun gördüler.

Sadrazam Damat Ferit, 4. kez sadrazamlık makamına getirilmiş ve Padişah Abdülmecit'in kızlarından Mediha Sultan'la evliydi. Bu sebeple de, Padişah Vahdettin'in eniştesi oluyordu. Yıldız Sarayı'na kapanmış bir çare durumda bulunan Padişah'a tek etki yapacak insan Damat Ferit'ti.

Aslında İttihatçıların baş düşmanı olan Padişah Vahdettin, ablası Mediha Sultan'ın telkinleriyle Damat Ferit'e bağlanıp inanmış, içine düşülen zor durumdan memleketi ancak enişte paşa'nın kurtaracağı ümidine kapılmıştı. Hele hariciyeci olan ve daha önceden Paris, Berlin, Petersburg ve Londra elçiliklerinde bulunan Damat Ferit'in İngiltere Kraliyet Ailesi'ne her istediğini yaptıracak güçte olduğunun söylenmesi, Padişah'ın kurtuluşu Damat Ferit'te görmesine sebep oluyordu.

Enişte Ferit Paşa, İngilizlerin her istediklerini yerine getirmenin tek kurtuluş yolu olduğuna padişahu inandırmayı çok kolay başarmıştı. Bu yüzden de Anadolu'da başlayan milli muhavemet hareketlerini bastırır ümidiyle gönderilmesini onayladığı ve Nişantaşı'ndaki konağında görüştüğü Mustafa Kemal'in, Türkiye'nin kurtuluşu için millici güçlerin başına geçmesini de içine bir türlü sindiremiyordu.

İşte ileride başıma dert olur. Belki beni indirerek yerime sadrazam olur korkusuyla acele ederek, Bandırma Vapuru ile yolcu ederek, kurtulduğunu zannettiği Mustafa Kemal'in gidişinin ardından tam 10 ay 20 gün sonra eline tekrar bir fırsat geçmişti. İngilizlerin isteğini tekrarlatmadı. Derhal Dürriyade

Abdullah Efendi'den, Anadolu'daki kurtuluş hareketini kötüleyen ve hareketin başındaki ile arkadaşlarının idam edilmesinin vacip olduğuna dair fetva aldı. Kendisi de bir belge hazırlattı, önce büyük bir zevkle kendi imzaladı. Daha sonra da reddedemeyeceğini bildiği Padişah Vahdettin'e götürüp bu belgeyi imzalattı. Onları fitne ve fesat çıkarmakla, İngiliz dostlarıyla aralarını bozmakla suçluyordu.

Evet, o belge Mustafa Kemal'in idam fermanıydı. İşte Mustafa Kemal'in idam fermanı;

Padişah Buyruğu

Dosya Tasnifi

Harbiye Divan-ı Harp

Dosya No: 70

Harbiye Nezareti

Adliye-i Askeriye Dairesi Şubesi

Nüsha: 705

Padişah Buyruğu

Mehmet Vahidüddin

"Kuva-yı Milliye adı altında çıkardıkları fitne ve fesatla, anayasaya aykırı olarak halktan zorla para toplamak, asker almak, bunun aksine hareket edenlere işkence ve eziyet ederek şehirleri yakıp yıkmaya kalkışmak suretiyle iç güvenliği bozanların tertipçisi oldukları iddiasıyla haklarında dava açılan, Üçüncü Ordu Müfettişliğinden alınarak askerlik mesleğinden çıkarılmış bulunan Selanikli Mustafa Kemal Efendi, Eski yirmi yedinci fırka kumandanı miralaylıktan emekli İstanbullu Kara Vasıf Bey, Eski yirminci kolordu kumandanı Mirliya Salacaklı Fuat Paşa ile Eski Vaşington (Washington) elçisi ve Ankara milletvekili Midillili Alfred Rüstem ve sıhhiye eski müdürü İstanbullu Doktor Adnan Bey ile Üniversite Batı Edebiyatı eski öğretmeni Halide Edip Hanımın, ayrıntıları 11 Mayıs 1336 (1920) tarihli ve 20 numaralı karar tutanağında yazılı olduğu üzere,

Mülkiye Ceza Yasası'nın kırk beşinci maddesinin birinci fıkrası delaletiyle elli beşinci maddesinin dördüncü fıkrası ve elli altıncı maddesi uyarınca, sahip oldukları askeri ve mülki rütbe ve nişanlarla, her türlü resmi unvanlarının kaldırılmasına ve idamlarına, halen firarda bulunmaları dolayısıyla yasa hükümleri gereğince mallarının haczedilerek, usulüne göre yö-

netilmesine ilişkin İstanbul bir numaralı sıkıyönetim mahkemesi tarafından gıyaben verilen hüküm ve karar, ele geçirildiklerinde tekrar yargılanmak üzere onaylanmıştır.

Bu Padişah Buyruğu'nu yürütmeye Harbiye Nazırı görevlidir.

24 Mayıs 1336 (1920)

Sadrazam ve Harbiye Nazırı Vekili, Damat Ferit

Damat Ferit, İngilizlere aşırı inancının feci yanlığı içinde-
dir. Bir düşmandan medet ummanın, cehennemde zebaniler-
den yardım beklemekten farksız olduğunu anlayamamaktadır.
İngilizler, sinsice Ferit Paşayı istedikleri gibi oynatmaktadırlar.
Kendi emellerinin sekteye uğramaması için Milli Mücadele ha-
reketini boğmak için Kuvay-ı İnzibatiye'yi kurdurmaları, Er-
zurum ve Sivas Kongrelerini engelleme gayretleri, Yunanlıları
Anadolu'ya musallat edişleri, iç isyanlar düzenleyişleri hep
boşa çıkacaktır.

Korktukları da başlarına gelecektir. Çünkü Mustafa Kemal
önderliğindeki Türk Ordusu, 1922 Eylül'ünde Milli Mücadele
hareketinin zaferle sonuçlandığını onların ve yordakçılarının
suratına bir şamar gibi vuracaktır.

Damat Ferit ne mi oldu? Korkusundan Padişahu ve aile-
sini İstanbul'da bırakarak yurt dışına kaçtı. 1923 yılında da ya-
ban ellerde öldü.

TBMM Kuruluyor

Mustafa Kemal, İstanbul'un işgali üzerine valiliklere ve
kolordu komutanlıklarına talimat vererek Ankara'da toplana-
cak fevkalâde salâhiyete sahip bir meclise yeni temsilciler seç-
melerini bildirdi. Seçimler sür'atle sonuçlandı. Nihayet 23 Ni-
san 1920'de yurdun her bölgesinden gelen millet temsilcileriyle
Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Mustafa Ke-
mal, millet iradesini ve egemenliğini temsil eden bu Meclise
ve onun hükümetine de başkan seçilerek artık Türk bağımsız-
lık mücadelesinin her bakımdan, askerî, siyasî ve sosyal lideri

oldu. Ama memleketin içinde bulunduğu şartlar, kendisinin omuzlarına yüklenen görevi gerçekten çok ağırdı. Tarihten silinmek istenen bir milletin ölüm kalım savaşının, istiklâl mücadelesinin liderliğini yapıyordu.

Ankara'da Millet Meclisi'nin açılması, millî bir hükûmetin kurulması üzerine Padişah ve İstanbul Hükûmeti de millî mücadeleyi daha geniş ölçüde baltalama yollarına sapmıştı. Anadolu'da binbir fedakârlıkla oluşturulan millî kuvvetlere karşı halife ve padişah orduları kuruluyor, başta Atatürk olmak üzere Millî Mücadele kahramanları, âsi sayılarak idama mahkûm edilmiş bulunuyordu. Diğer taraftan İzmir'e çıkan Yunanlılar da Anadolu içlerine doğru taarruza hazırlanıyordu. Mütareke ile örgütlü ordu resmen dağıtılmış, silâhları alınmış olduğundan, işgal altındaki yörelerde düşmana ancak mahallî kuvvetler ve gönüllü müfrezeler karşı koyuyordu. Bu düşman saldırılarının yanı sıra Anadolu'nun bazı yörelerinde Anzavur gibi, Çopur Musa gibi, Postacı Nâzım gibi aldatılmış kişilerin elebaşılık ettiği iç isyanlar devam ediyordu.

Çerkez Ethem Sorunu

Şimdi 1920 yılının Aralık sonlarındayız. Birçok millî müf-reze, gönüllü örgüt sür'atle millî ordu içinde toplanmaktadır. Ne çare ki ellerinde bir kısım kuvvet bulunan Çerkez Ethem ve kardeşleri, Batı Cephesi kuvvetlerine bağlı kalmak istememişler, başlarına buyruk bir siyaset izleme yoluna gitmişlerdi. Bunlar, Millî Mücadele'nin güç zamanlarında başardıkları bazı işlerin verdiği şımarıklıkla bulundukları bölgelerde sivil memurları diledikleri gibi azlediyor, değiştiren, kendilerine göre atamalar yapıyorlardı. Batı Cephesi, tek komuta altında örgütlendikçe, düzenli kuvvetler haline geldikçe, Ethem ve kardeşlerinin huzurları daha da kaçıyor, Batı Cephesi yanında Ankara Hükûmeti'ne, hatta Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne dil uzatmaktan çekinmiyorlardı. Artık tutumları, millî hükûmete karşı bir isyan halini almıştı.

Durum gerçekten nazikti. Binbir emek ve fedakârlıkla kurulan düzenli orduda emir ve komuta birliğini temin bakımından bu sorunun, kesin şekilde çözümlenmesi gerekiyordu. Zira Ethem müfrezesi ordu içinde kaldıkça hiçbir zafer kazanılamayacağı gibi, aksine bu âsi kuvvetler her başarıda orduya ayakbağı olacaktı. Bu sebeple hükûmet Çerkez Ethem kuvvetlerinin ortadan kaldırılmasına karar verdi.

29 Aralık 1920 günü Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey'le Güney Cephesi Komutanı Albay Refet Bey, Çerkez Ethem ve kuvvetlerini ortadan kaldırmak üzere ileri harekete geçtiler. Kütahya yörelerinde bulunan Çerkez Ethem kuvvetleri, Batı Cephesi kuvvetlerin Kütahya'yı işgali üzerine Gediz'e çekildi. Millî kuvvetler, âsileri takiple 5 Ocak 1921 günü Gediz'i de işgal edince Çerkez Ethem müfrezesi Simav yönüne çekilmek mecburiyetinde kaldı.

Çerkez Ethem belasının halledilmesinin ardından, İsmet Paşa idaresindeki Türk Ordusu Eskişehir önlerinde Yunan Kuvvetleri ile karşılaştı. Çok çetin geçen mücadelelerin ardından Yunan ordusu mağlup olarak geri çekilmek zorunda kaldı. Tarihe İnönü Zaferi olarak geçen bu olaydan sonra 11 Ocak 1921 günü Mustafa Kemal, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey'e şu telgrafi çekiyordu: *"Bu başarının, mukaddes topraklarımızı düşman istilâsından tamamen kurtaracak olan kesin zafere hayırlı bir başlangıç olmasını Allah'tan diler, Batı Cephesinin bütün subay ve erlerini kazandıkları bu zafer dolayısıyla tebrik ederim"*. Gerçekten I. İnönü zaferi, Mustafa Kemal'in ifadesiyle kesin zafere hayırlı bir başlangıç olmuş, onu II. İnönü, Sakarya, 26 Ağustos ve 30 Ağustos gibi daha büyük zaferler izlemiştir.

I. İnönü zaferi içerde ve dışarda büyük etkiler yarattı; büyük siyasî gelişmelere sebep oldu. Bu zaferden sonradır ki, ümitsizlikler boğulmuş, yeni kurulan devlet, sarsılmaz temeller üzerine oturmaya başlamış, 20 Ocak 1921 günü ilk Anayasamız, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmişti. Yine bu zaferle içerde asayiş ve güven sağlanmış, muntazam ordu kurma çalışmaları daha da kolaylaşmıştı.

Başkomutan Mustafa Kemal

5 Ağustos 1921 günü, "Mustafa Kemal Paşaya 3 ay süre ile askerliğe ait hususlarda Meclis'in yetkilerini kullanmak koşuluyla Başkomutanlık tevcih eden Kanun, Büyük Millet Meclisi'nde oybirliği ile kabul edildi. Kanunda şu sözlere yer veriliyordu: "Millet ve memleketin mukadderatına bilfiil el koyan yegane yüce kuvvet olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başkomutanlık fiili vazifesine kendi reisi Mustafa Kemal Paşayı memur etmiştir. Başkomutan, ordunun maddî ve manevî kuvvetini artırma ve yönetimini bir kat daha kuvvetlendirme hususunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin buna ait salâhiyetini Meclis namına fiilen kullanmaya yetkilidir. Bu sıfat ve salâhiyet üç ay müddetle sınırlıdır. Meclis lüzum gördüğü takdirde bu müddetin bitiminden evvel dahi bu sıfat ve salâhiyeti kaldırabilir."

Başkomutanlık verilışinden sonra Mustafa Kemal Paşa kürsüye geldi. Memleketin düşman istilâsından kurtarılacağına dair sarsılmaz inancını bir kere daha ifade ederek Meclis'e şu teminatı verdi:

"Efendiler! Zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları, Allah'ın yardımıyla behemehal mağlûp edeceğimize dair olan emniyet ve itimadım bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada bu kesin inancımı yüksek heyetinize karşı, bütün millete karşı ve bütün âleme karşı ilân ederim." Başkomutan aynı gün ordu ve millete de bir bildiri yayımladı. Bu bildiride de şu cümleler yer alıyordu: *".... Bana bu vazifeyi tevdi etmiş olan Meclis ve bu Meclis'te beliren milletin kesin iradesi, hareket tarzımın mihrakını teşkil edecektir. Hiçbir sebep ve suretle değiştirilmesine imkân olmayan bu kesin irade, her ne olursa olsun düşman ordusunu imha etmek ve bütün Yunanistan'ın silâhlı kuvvetlerinden oluşan bu orduyu, anayurdumuzun mukaddes ocağında boğarak kurtuluşa ve bağımsızlığa kavuşmaktır."*

Millet ve Ordu El Ele

Başkomutan, artık planını yapmış ve kesin şekilde uygulamaya başlamıştır. Hedef, muvaffakiyete götürecek bütün tedbirleri en kısa zamanda almaktır. Bu amaçla 7 ve 8 Ağustos 1921 günleri, kendi imzasıyla 10 adet "Tekâlif-i Milliye" yani "Millî Vergi" emri yayımladı. Bu emirler gereği her ilçede bir "Millî Vergi Komisyonu" kuruluyordu. Her evden ordunun ihtiyacı için bir kat çamaşır, bir çift çorap, bir çift çarık isteniyordu. Ordunun malzeme ihtiyacı için tüccarın elinde bulunan stoklardan yüzde kırkına parası zaferden sonra ödenmek üzere el konuluyordu. Herkes hububat, hayvan ve yem bakımından stoklarının yüzde 40'ını yine parası sonradan ödenmek üzere orduya verecekti. Halkın elinde bulunan savaşa elverişli bütün silâh ve cephane, 3 gün içinde ordu ambarına teslim edilecekti. Memleketteki demircilerin, dökümcülerin, marangozların, sanayi imalâthanelerinin listesi çıkacak ve sahiplerinin isimleri belirlenecekti. Böylece bütün memleket, gelecekteki zafer için olağanüstü bir seferberliğe davet edilmişti. Artık millet ve ordu el ele idi ve topyekûn bir harp başlatılmıştı.

Başkomutan bu acil tedbirleri aldıktan sonra 12 Ağustos 1921 günü Ankara'dan hareketle Polatlı'daki Cephe Karargâhına geldi. Artık Mustafa Kemal Paşa, cephede ve fiilen Türk ordusunun başında idi.

Tekalifi Milliye Emirleri

Mustafa Kemal başkomutanlık kanunu ile meclisin bütün yetkilerini eline alarak devlet işlerinde tek başına ve çabuk karar verme fırsatı bulmuştu.

Bu yetkiler üç aylık sürelerle uzatıldı. 20 Temmuz 1922'de ise süresiz hale getirildi. Mustafa Kemal cumhurbaşkanı seçilene kadar da durum devam etti. Mustafa Kemal Türk ordusunu Sakarya savaşına hızla hazırlamak ve savaş gücünü artırmak için tekalifi milliye emirlerini yayımlattı. Bu emirlerle halktan büyük fedakarlıklar istendi.

Buna göre:

1. Her kazada bir tekalifi milliye komisyonu kurulacak. Her komisyon tekalifi milliye emirlerinde istenilen malları toplayıp bildirilen cepheye gönderecek.
2. Her ev bir kat çamaşır, bir çift çorap, ve çarık hazırlayacak.
3. Tüccar ve halk elindeki çadır, bez, kumaş, astar, kösele hayvan malzemesi v.s'nin %40'ını bedeli sonra ödenmek şartıyla ilgili komisyona verecek.
4. İnsan ve hayvan yiyeceklerinin %40 teslim edilecek.
5. Nakil malzemeleri ayda bir de olsa 100 km kullanılacak.
6. Ordunun ihtiyacı olan terk edilmiş bütün mallara el konacak.
7. Akaryakıt, araba lastiği v.s'nin %40'na el konacak.
8. Silah ve malzeme yapan demirci, marangoz, saraç, dökümcü ordunun emrine alınacak.

Bu tedbirler olağanüstü şartlarda olağanüstü tedbirlerdir. Sırtını İngiltere gibi güçlü bir devlete dayamış olan Yunanlılar karşısında ne kadar güç şartlar altında mücadele edildiği anlaşılmaktadır. Bu emirler dünyada ilk defa topyekün bir savaş uygulamasıdır. Bu emirlerin yayımlanması ve uygulaması ile halkadaki ümitsizlik kaybolmaya başlamıştır. Tekalifi milliye emirleri Osmanlıdaki "avarız" vergisiyle benzerlik göstermektedir.

Sakarya Savaşı Öncesi Hazırlık

"Harp, yalnız iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla ve ellerindeki her şeyle, bütün elde tutulur ve tutulmaz güçleriyle birbirleriyle karşı karşıya gelmesi ve birbiriyle vuruşması demektir. Bundan dolayı, bütün Türk milletini, cephede bulunan ordu kadar fikren, hissen ve fiilen ilgilendirmeliydim. Milletin her ferdi, yalnız düşman karşısında bulunanlar değil,

köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı gibi kendini öden almış hissederek, bütün varlığını mücadeleye verecekti... Gelecekteki savaşların yegane başarı şartı da en ziyade bu söylediğim hususta yer almış olacaktır."

Bu gerçeği yıllarca sonra keşfetmiş olan Churchill, Mustafa Kemal'in elinde yeteri kadar deve ve öküz bulunmadığı için, taşıt işlerinde cephedeki askerlerin eşlerinden ve kızlarından nasıl yararlandığını anlatır. Kadınların seferber edilmesi milli duygunun geliştirilmesinde büyük bir rol oynamış; asker, sivil herkesin topyekun gayret göstermesi ihtiyacını iyice belirtmişti.

Sivas, Erzurum, Diyarbakır ve Trabzon gibi dağınık merkezlerden toplanan silahlar, saman yığınlarının altına yüklenecek kağnılarla taşınıyordu. Şalvarlı, dolaklı köylü kadınları ta Sümerler zamanındaki gibi, gıcırtilı sesler çıkaran kağnılarını sürerek saatte beş kilometrelik yolları aşıyor, cepheye doğru ilerliyorlardı. Çoğu, emzikteki çocuklarını, sıkıca sırtlarına bağlamışlardı. Top mermilerini, halat kulplu cephane sandıklarını kucaklarında taşıyarak arabalara yükleyip indiriyor, iki omuzlarına birer gülle yüklüyor, çok kez tapaları bozulmasın ya da ıslanmasın diye, çocuklarını açıkta bırakmayı bile göze alarak, üzerlerini örtüyle kapatıyorlardı. Tekerlerin kırılıp kağnının yolda kaldığı da oluyordu. O zaman kadınlar, içindekileri sırtlarına yüklenir ve kilometrelerce taşırldı. Evlerinde kalkanlar at, hayvan ve araçları el konmuş olmasına bakmadan, çapa çapalıyor, tohum ekiyor, ekin biçiyor, orduya yiyecek yetiştiriyorlardı.

Refet Paşa, Milli Müdafaa Vekilliğine geçmiş, bütün enerjisi ve buluşlarıyla çalışmaya başlamıştı. Öküz arabasıyla yapılan taşımayı, yeni bir menzil sistemi kurarak daha hızlı hale getirdi. Artık köylülerin alışık oldukları gibi her kasabaya gelince araba değiştirecek yerde, belirli yerlerde öküzler değiştiriliyor ve taşıtlar, doğruca savaş alanına kadar gelebiliyordu. Kilimlerden askerlere kaput, gaz tenekelerinden ilaç kutusu yaptırdı. Un bulunmazsa, köylülere, değirmenleri tamir edilmeye kadar, buğdayı kaynatarak ya da havanda döverek yemelerini söyledi. Çorak yaylada odun bulunmadığından, ahşap evleri yıktırıp, tahtalarını lokomotiflerde yakıt olarak kullandı.

Sapan demirlerinden kılıç yapıyordu. Ankara'daki demiryolları atölyesi süngü ve hançer fabrikası haline sokulmuştu. Bir tek bozuk silah kalmaması için her yerde tamir atölyeleri kurulmuştu. Yurdun en ücra köşelerinden bile orduya asker toplanıyordu. Halk, minarelerden askere yazılmaya çağrılıyordu. Orduya katılmak isteyenler çoğu kez haydutların kasıp kavurduğu yerlerden geçerek, yüzlerce kilometre yaya yürümek zorundaydılar. Geldikleri zaman da kendilerine verilecek silah bulunmadığı olurdu. Bu erlere, cepheye giderken, düşmandan başka, yaralı ve ölülerin silahlarını almaları söylenirdi. Bu arada askerden kaçanlar yakalanıp şiddetli cezalara çarptırılıyor, silah altına yeni sınıflar alınıyor; Adana bölgesinden, Doğu illerinden, Karadeniz'den ve daha başka uzak yerlerden takviyeler getiriliyordu.

Türklerin, kendilerini bekleyen önemli savaşa hazırlanmak için üç hafta kadar vakitleri vardı. Ankara, bu haftaları endişe içinde geçirdi. Sivillerin morali adamakıllı çökmüştü. Varlıklı eşraf ve tüccarlar, yanlarına ailelerini ve servetlerini alarak Kayseri'ye göç ettiler. Daha başka kimseler de göç hazırlığına girişti, hatta resmi görevi olanlar bile...

Benim Adım "Anadolu"

Ayşe Hatun sekiz aylık kızı kucağında omuzunda mermi ve cepheye cephane götürüyor. Sekiz aylık kız dinler mi düşmanı, ağlamaya başlıyor. Ve bu sırada ölmesi falan problem değil Hatun'un, ama düşman eğer onları fark ederse çok kısıtlı olan cephane cepheye gidemeyecek, bütün düşüncesi o Ayşe Hatun'un. Ve bu arada çocuğunu göğsüne yaslar, düşman biraz geç gider, indirdiği zaman kendi elleriyle çocuğunu şehit ettiğini görecektir Ayşe Hatun ya da diğer adıyla Tayyibe Hatun.

Peki ne yapar?

Çocuğunu koyar, üzerini bayrakla örter ve aynen şunları söylemiştir. "Sen yüzlerce binlerce yıl sonra doğacak Türk çocukları için şehit oldun" (yani şurada oturan bizler için şehit olan) "bu benim için de senin içinde bir şereftir. Yeterki vatan sağolsun" diyor, omuzuna alıyor cephanesini ve yola koyuluyor.

Yine Kurtuluş Savaşında Kütahya sırtları, -30oC, -40 oC. Ve 75-80 yaşlarında bir nine. Bütün yorgan battaniye ne varsa cephanenin üstüne örtmüş kendisi pazen elbiseyle. Nineye sorarlar; “Nine kar sepeliyor hava çok soğuk bari şu yorganı alsan sırtına” dediğinde aynen şunları söyler “Dokunma ona, o millet malıdır, nem kapmasın. Ben bir ölürüm ama onunla binler doğacak binler. Hayır oğlum hayır hiç üşümüyorum, soğuğu hiç duymuyorum ki. Düşman bu topraklara girdi gireli benim içim yanıyor içim a oğul” diyen bir nineyi tanıdı

Albay Hulusi Atak’ın kafilesinde olan genç bir kadınıımız hastadır ve cephane taşırken yere düşmüştür, ölmek üzeredir. Hulusi Atak sorar “bacım bana adını söyle seni tarihe yazdıracağım” dediğinde aldığı cevap “adımı ne yapacaksın a oğul yaz benim adım Anadolu” cevabındaki adımın ne önemi var önemli olan ülkemizin adı ve gururu düşünüşü keşke, keşke uyarlık savaşımızda aynı şiddetiyle sürebilseydi bugün.

Ülkemiz, bu savaşta ekmek pişirerek askere götüren ama bu düşmanlar tarafından tespit edilip askerimizin yerini öğrenmek için çok işkence gören ama söylemediği için ekmek pişirdiği fırına atılarak yakılan Nazife Kadın’ı tanıdı.

Kurtuluş Savaşında rütbe alan kadın askerlerimiz de vardır; Binbaşı Ayşe Altuntaç, Üsteğmen Emine Vardarlı, Üsteğmen Fatma Şimşek. Ama dünya tarihine tek geçen bir üsteğmenimiz var; 700 erkek 43 kadından oluşan bir müfrezenin reisliğine bizzat Atatürk tarafından atanmış, Üsteğmen Kara Fatma. Evet dünyadaki ilk müfreze reisesi kadın ünvanını taşıyor Kara Fatma. Kara Fatma Erzurumlu; Erzurum’u 13 kadınla müdafaa ediyor, atına atlıyor Bursa’ya kadar geliyor, Bursa’nın Kurtuluşuna da tanık oluyor. Üç oğlunu şehit vermiş, kızının parmakları İzmit muharebesinde kesilmiş, Tamim gazetesinde Kara Fatma’yla yapılmış bir röportajda gazeteci soruyor diyor ki; “çok fakirsin çok çok ihtiyacın var paraya neden üsteğmenlik maaşını sana bağlanan maaşı kızılaya bağışladın” diyor. Verdiği tarihi bir cevap aynen şöyle:

“Ben Kurtuluş Savaşında yaptıklarımı bir menfaat ve çıkar karşılığında yapmadığımı inandığım için en son vatani vazifem olarak maaşımı Kızılai’a bağışlıyorum” diyecektir.

9 Yaşındaki Çocuğun Kahramanlık Öyküsü

Cumhuriyet tarihinin ilk İstiklal Madalyası bir çocuğa verilmişti. Dokuz yaşında savaşan Nezahat Onbaşı, o madalyayı hiçbir zaman alamadı. İşte onun kahramanlık öyküsü...

Nene Hatun, Halide Edip, Erzurumlu Kara Fatma, Adile Onbaşı, Kara Ayşe ve daha nice... Onlar İstiklal Harbi'nin sembol kadınlarıydı. O listede adı çok anılmayan; ama daha küçük bir kız çocuğu iken cephelerde at süren, çarpışan bir de Nezahat Onbaşı vardı. Babasıyla Geyve Savaşı, Konya İsyanı, I. ve II. İnönü Savaşları ile Sakarya ve Gediz muharebelerinde gösterdiği kahramanlıklarla anılacaktı. Yaşı küçük olduğu için Cumhuriyetin kadın kahramanlarının listesine bile çok sonraları girecekti. Çünkü o, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İstiklal Madalyası ile ödüllendirmeye karar verdiği ilk çocuktü.

Nezahat Onbaşı'nın hikâyesi aslında Çanakkale Savaşı günlerine kadar uzanıyor. Savaş yıllarında annesi Hadiye Hanım daha 24 yaşındayken ince hastalığın (verem) kurbanı olur. O günlerde İstanbul işgal altındadır, küçük kızın babası Albay Hafız Halit Bey ise cepheden cepheye koşmaktadır. Hafız Halit Bey bir müddet sonra komutasındaki 70. Alay ile Anadolu'daki Milli Mücadele saflarına katılma kararı alır. Tabii kızını da yanında götürmek zorunda kalır. Böylece kader Küçük Nezahat'ı daha 9 yaşındayken cephelerle tanıştırır.

At sırtında geçen ilk günün gecesinde donma tehlikesi atlatır. El bebek gül bebek büyüyeceği bir dönemde öksüz kalmıştır çünkü. Hafız Halit Bey küçük kızını kimseye emanet edemeyeceğini düşünerek adeta cephelerde büyütür. Küçük Nezahat, askerlerden at binmeyi, silah tutmayı öğrenir. Tam üç sene cephelerde bilfiil babasının katıldığı her muharebeye katılır. 70. Alay'ın simgesi olur adeta. Cephede Mustafa Kemal Atatürk'ün ve İsmet İnönü'nün de dikkatini çeker.

Ben Babamla Ölmeye Gidiyorum

İstiklal Savaşı başladığında Alay Komutanı Albay Halit'e, Yunan askerleriyle en çetin çarpışmaların yaşandığı Gediz hat-tını müdafaa görevi verilir. Minik Nezahat, yarı başında süngü

süngüye çarpışan Mehmetçik'in şehit oluşunu görecektense kadar savaşın içindedir artık. Gediz Cephesi Yunanlılara karşı ilk yenilginin alındığı cephelerden biridir. Ancak Türk askeri düşmanın lojistiğini kesmek için verdiği mücadeleyi sonuna kadar sürdürür. Zor anlar yaşanır. Tarihe kaybedilen muharebe olarak geçen Gediz Cephesi'nde sadece bir alay başarılı olmuştur. O da Hafız Halit Bey'in kumandasındaki 70. Alay'dır. Küçük Nezahat'i onbaşı yapacak, daha sonra onu Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsülerindeki tartışmalara taşıyacak en önemli olaylardan biri de bu sırada vuku bulur.

Türk askeri Yunan saldırıları karşısında zor anlar yaşamaktadır. O sırada cepheden kaçmayı düşünenler bile olur. Yaklaşık 600 kişilik alayı ile en zor sınavı veren Hafız Halit, umutların tükendiği noktada atıyla askerlerin önünü kesen küçük kıızı Nezahat'i bulur. Minik, ama vatan sevgisiyle dolu yürek cephe gerisine kaçmaya çalışan askerlerin karşısına duvar gibi dikilir ve ağzından şu sözler dökülür: *"Ben babamın yanına ölmeye gidiyorum, siz nereye gidiyorsunuz?"*

Babasına destek olmak isteyen bir çocuğun çırpınışlarının ötesindedir gayreti. Atın üstündeki küçük kız, askerlerin yüzüne tokat gibi bir gerçeği, **"vatan sevgisini ve şehadeti"** haykırınca hepsi geri döner. Çoğu cephede şehit düşer, ancak Gediz muharebesi kaybedilse de Yunan askerinin Anadolu'nun içlerine kolay sızması geciktirilir. Küçük Nezahat, sınavı kazanmıştır. Artık o elinde oyuncaklarıyla askerlerin arasında gezen bir kız çocuğu değil, 70. Alay'ın Nezahat Onbaşı'dır.

İlk İstiklal Madalyası

Bu kahramanlık hikâyesi Cumhuriyet'in ilânından hemen sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin en hararetle tartışmalarından birine konu olur. Tarih 30 Ocak 1921'dir. Bir milletvekili Meclis Riyaseti Celilesi'ne (başkanlık) Nezahat Onbaşı'ya ilk İstiklal Madalyası'nın verilmesini önerir:

"Bursa Mebusu Operatör Emin Beyin, muhtelif harp cephelerinde bilfiil müsademata iştirak eden (çatışmalara katılan) 12 yaşlarındaki Nezahat Hanımın İstiklal madalyasıyla taltif

edilmesine dair takriri... Muhtelif harp cephelerinde bilhassa son Gediz ve İnönü meydan muharebelerinde bilfiil müsademata iştirak ve her an efrat ve hatta zabitanı teşci eden (cesaretlendiren) yetmişinci alay Kumandanı Hafız Halid Beyin kerimesi on iki yaşlarında Nezahat Hanıma ilk İstiklal madalyasının itasını teklif ve teklifi vakım Heyeti Umumiye'nin tasdikine arz edilmesini rica ederim.

(30 Kanunusani 1337 - Bursa Mebusu Operatör Emin Bey)"

Sakarya Meydan Muharebesi

Şimdi 1921 yılı Ağustos başlarındayız. Yunan ordusu 13 Ağustos 1921 günü Sakarya'daki Türk mevzilerine doğru yenden ileri harekâta başladı. 15 Ağustos 1921 günü Yunan Kralı Konstantin, ordularına "Ankara'ya!" emrini verdi. Durmaksızın ilerleyen Yunanlılar, birçok şehir ve kasabalarımızı işgal ederek sonunda Sakarya'daki savunma hattımıza dayandılar.

23 Ağustos 1921 günü, Yunan ordusunun taarruzu ile Sakarya Meydan Muharebesi başladı. Bütün cephe boyunca taarruz ve karşı taarruzlarla çok şiddetli muharebeler oldu. Yunan taarruzu, bir çok yerde kıtalarımız tarafından düşmana ağır zayıat verdirilerek durduruldu. Ancak takviyeli Yunan kuvvetlerinin önemli mevzilerimizi ele geçirdikleri, Polatlı'ya kadar yaklaştıkları, top seslerinin Ankara'dan duyulduğu zamanlar oldu. Türk mevzileri bir çok noktada yarılmasına rağmen, her nokta inatla savunuluyor, kaybedilen her hattın gerisinde yeni bir savunma hattı oluşturuluyor, böylece düşmanın ilerlemesine imkân verilmiyordu. Zira Başkomutan, savaş stratejisi için şu formülü koymuştu:

"Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler, orana tâbi olamaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar dayanmaya ve mukavemete mecburdur".

22 Gün 22 Gece

Başkomutanın ortaya koyduğu, harp yönetimi bakımından büyük önem taşıyan bu kural, Sakarya'da aynen uygulanmış ve mukaddes vatan toprakları, her kaybedilen hattın gerisinde vakit geçirmeksizin yeniden bir hat teşkili suretiyle sonuna kadar savunulmuştur. Düşman aştığı her tepenin ardında "Ankara var!" huyasıyla harp ediyor, Mustafa Kemal Paşa ise Yunan kuvvetlerini, son darbeyi indireceği yere, memleketin harim-i ismetine çekiyordu. Nihayet düşmanın taarruz gücü, ilerleme kuvvet ve kudreti gittikçe tükenmeye başladı. Yunan birlikleri ana mevzilerinden çok uzaklaşmış, gerçekten Türklerin harim-i ismetine düşmüştü. Artık taarruz sırası Türklerindi. 10 Eylül 1921 günü başlayan karşı taarruzumuzla düşmana ağır zayıat verdirilmiş, bu taarruz sonucu Yunanlılar batıya doğru çekilmeye başlamıştı. Bütün savaş boyunca cepheden ayrılmayan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, zaman zaman da en ileri mevzilerde görünmüş, hatta ateş hattına girmişti. Başkomutanın en ileri hatta, taarruz eden kıtaların yanında görülmesi ve muharebeyi ateş hattında bizzat takip edişi şüphesiz ki subay ve erlerimizin maneviyatları üzerinde büyük tesir yaptı.

"Sakarya Meydan Muharebesi" adını alan bu büyük ve kanlı savaş, 22 gün 22 gece devam etmiş ve nihayet 13 Eylül 1921 günü, düşman Sakarya Nehri'nin doğusunda tamamen imha edilerek büyük bir zafer kazanılmıştı. Bu anlamlı ve büyük başarı üzerine 19 Eylül 1921 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya Kanunla Müşir (Mareşal) rütbesi ve "Gazi" unvanı verildi. Sakarya Zaferinin sonuçları siyasî alanda da kendisini gösterdi. 13 Ekim 1921'de Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması, 20 Ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Antlaşması imzalandı.

Büyük Taarruz Başlıyor

Yunanlıların, tutundukları bu son mevzilerden de atılmaları, Türk ordusunun kesin sonuçlu bir muharebeyi kazanmasına gerek gösteriyordu. Ancak bu suretle düşmanın Anadolu'dan tamamen çıkartılması mümkün olabilecekti. Diğer taraftan gerek

Yunanlılar gerekse İngilizler, mevsimin ilerlemiş olduğu, Türk hükûmetinin içinde bulunduğu güçlükler ve Anadolu'daki ekonomik durumun ağırlığı sebebiyle Türk ordusunun genel bir taarruzunu imkânsız görüyorlar; ordumuzun bir süre daha dayandıktan sonra ister istemez barış isteğinde bulunacağını hesaplıyorlardı. Bu sebeple kendileri barışa yanaşmıyorlar, işgal ettikleri toprakları ellerinde bulundurarak vakit kazanmak suretiyle daha kârlı çıkmayı amaçlıyorlardı.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ise düşmanın hayal ürünü bu hesaplarının dışında taarruz hazırlıklarını sürdürmek suretiyle gerçekçi bir yol izliyor; ancak taarruzun zamanını ve şeklini son derece gizli tutuyordu. Çünkü Atatürk'e göre, "Yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha kötü idi". Nihayet eldeki bütün imkânlar kullanarak, memleketin maddî ve mânevî bütün güçleri seferber edilerek taarruz zamanının geldiğine karar verildi. Ama yine de Yunanlılar asker sayısı, araç ve gereç yönünden üstünlüklerini korumakta idiler.

Başkomutan tarafından en ince ayrıntılarına kadar hazırlanan Büyük Taarruz ve onu izleyecek meydan muharebesi planı, 27/28 Temmuz 1922 gecesi, Akşehir'e çağrılan ordu komutanlarına açıklandı. Onların da görüşleri alınarak Batı Cephesi Ordularına 6 Ağustos 1922'de gizli olarak "taarruza hazırlık" emri verildi.

Büyük taarruz planı gerçekten dâhiyane, dâhiyane olduğu kadar da cüretli ve tehlikeli idi. Zira kuvvetlerimizin hemen tamamı, taarruzun siklet merkezi olarak kabul edilen Afyon-Konya demiryolunun güneyine kaydırılmış, başka cephelere kuvvet ayırma hususu ister istemez ikinci planda düşünül-müştü. Bunun sonucu olarak Eskişehir-Ankara istikameti açık denecek bir durumda bırakılmıştı. Keza cephenin ağırlık merkezi olarak kabul edilen bölgenin arkası da göller bölgesine dayanıyordu. Başarısızlık halinde, bu bölgede savaşılan I. Ordu'nun akıbeti kritikleşebilirdi.

Bu plan, ancak büyük komutanların sevk ve idaresinde başarıya ulaşabilirdi ve bütün riskleri etkisiz kılacak faktör, ne pahasına olursa olsun mağlup olmamak kararı idi. Gerçekten de öyle oldu.

Mustafa Kemal Kocatepe'de

26 Ağustos 1922 sabahı saat 5.30'da topçılarımızın ateşiyle Kocatepe'den Büyük Türk Taarruzu başladı. Başkomutan da bu esnada Kocatepe'de bulunuyordu. Taarruz, kısa sürede Afyon Konya demiryolu hattı boyunca başarılı bir şekilde gelişti. Bu hattın güneyinden I. Ordu, kuzeyinden II. Ordu taarruz ediyordu. Ancak cephenin ağırlık merkezi, I. Ordu bölgesinde toplanmıştı.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın büyük bir basiretle ateş hattında yönettiği bu taarruzda ordumuzun Genelkurmay Başkanlığını Fevzi (Çakmak) Paşa, Batı Cephesi Komutanlığını İsmet Paşa üstlenmişti. I. Ordu'ya Nurettin Paşa, II. Ordu'ya Yakup Şevki Paşa Süvari Kolordusu'na da Fahrettin (Altay) Paşa komuta ediyordu.

Süratli taarruz sonucu, 26/27 Ağustos gecesi Yunan ordusunun birçok mevzii düşürüldü. Ani baskın şeklinde gelişen bu taarruz karşısında şaşırان Yunanlılar çekilmeye başladı. 27 Ağustos 1922'de ordumuz düşman işgalindeki Afyon'a girdi. Türk ordusunun bu ilerleyişi karşısında Yunan ordusu, Dumlupınar mevzilerine çekilme kararı aldı. Kuvvetlerimiz 29 Ağustos günü de Dumlupınar mevzilerine taarruza başladı. 30 Ağustos günü Dumlupınar bölgesinde 200.000 kişilik Yunan ordusu tamamen kuşatılmıştı. "Başkomutan Meydan Muharebesi" adını alan bugünkü savaşta, düşmanın büyük kısmı imha edildi. Bu gece Kütahya da ordumuz tarafından kurtarılmış bulunuyordu.

Ordular! İlk Hedefiniz Akdenizdir, İleri

Ancak, mağlup düşmanın çekilme yollarının da kesilmesi ve İzmir doğrultusunda aralıksız takibi gerekiyordu. Başkomutan, 1 Eylül 1922 günü komutası altındaki kuvvetlere: "Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir, ileri!" emrini verdi.

Soñ süratle İzmir yönünde ilerleyen kuvvetlerimiz, 1 Eylül'de Uşak'ı, 2 Eylül'de Eskişehir'i, 3 Eylül'de Nazilli, Simav, Salihli, Alaşehir ve Gördes'i, 6 Eylül'de Balıkesir ve Bilecik'i, 7 Eylül'de

Aydın'ı, 8 Eylül'de de Manisa'yı kurtardılar. Bu takip esnasında 1. Yunan Ordusu Komutanı General Trikopis ile 2. Yunan Ordusu Komutanı General Diyenis ve bir kısım yüksek rütbeli Yunan subayları esir alındılar. Nihayet Türk birlikleri 9 Eylül 1922 sabahı İzmir'e ulaştılar. Bu sabah Kadifekale'de Türk bayrağı dalgalanıyordu. Artık Anadolu, 4 yıl süren düşman istilâsından, düşman işgalinden kurtarılmış, "Türkiye Türklerindir!" gerçeği bir kere daha gözler önüne serilmişti.

Savaş Sonrası Dünya Değişti

Evet, Emperyalist devletlerin 1. Dünya savaşı'nın ardından Osmanlı İmparatorluğu topraklarını kendi aralarında paylaşıp, parçalama isteklerini kursaklarında bırakan Mustafa Kemal idaresindeki Türk Milletinin verdiği Kurtuluş Savaşı'nın ardından, Dünya çapında tarihsel bir olay gerçekleşmiş ve Emperyalizm ilk defa durdurulmuş ve sonra da hiç olmazsa Dünya'nın bir yöresinde, Anadolu ve Doğu Trakya'da çekilmek mecburiyetinde kalmıştır. Orta Doğu'da olduğu gibi Asya ve Afrika'da sömürge olarak ezilen ulusların beynindeki "Emperyalizm'in Yenilmezliği" anlayışı değişmeye başlamıştır.

Hristiyan Batı Dünyasının hayalindeki Hristiyan Dininin doğduğu Anadolu ve ona bağlı Rumeli'nin Hristiyanlaştırılması planı suya düşürülmüş ve bu toprakların ebediyen Türk ve Müslüman kalması sağlanmıştır.

Savaş döneminin sona erdiği 1922 yılının son günlerinde ve özellikle Emperyalist Âlemde, yenilgi sonrası İngiltere ve Yunanistan'da meydana gelen siyasi gelişmeler bütün Dünya'nın dikkatini çekiyordu.

Yunanistan'da bir askeri darbe yapıldı. Kral Konstantin 27 Eylül'de genel isteğe uyarak tahtını terk etti. Yerine getirilen II. George 28 Eylül'de ant içti. Eski Başbakan Venizelos'dan müttefik devletlerle ilişkilerde Yunanistan'ı temsil etmesi istendi. İhtilalciler 19 Ekim 1922'de General Pangalos'un başkanlığında, Anadolu felaketinin sorumlularını incelemek üzere bir araştırma komitesi kurdular.

23 Ekim'de Bakanların özel bir Savaş Divanı tarafından yargılanacakları basında açıklandı. Savaş Divanı 13 Kasım'da, Parlamento binasında ilk duruşmaya başladı ve 28 Kasım günü sabah'ın erken saatlerinde kararını açıkladı. Sanıklardan sekizi de vatana ihanetten suçlu bulundu. Başbakan Dimitrios Gounaris, İçişleri Bakanı Nikolaos Strotos, Petros Protopapadakis (1922 Mayıs'ında kralcı koalisyon hükümetinin son Başbakanı) Georgios Baltazis (İzmir doğumlu, 1921-22 yıllarında Dışişleri Bakanı), Nikolaos Theotukis (1921-22 yıllarında Savunma Bakanı) ve General Georgios Hacı Anesti (Anadolu'daki Yunan Kuvvetleri Başkomutanı) ölüme mahkûm edildiler. Xenophon Stratigos (Gounaris hükümetinde Genelkurmay Başkan Yardımcılığı, 1922'de Ulaştırma Bakanı) ve Goudas da ömür boyu hapse mahkûm edildiler. Ölüm cezası aynı gün suçluların kurşuna dizilmesiyle yerine getirildi. Venizelos, şansı sayesinde kurtulmuştu ve Yunanlılar için yeniden umut ışığı oldu ve yıldızı parladı.

İngiltere'de 15 Kasım genel seçimlerinde Muhafazakârlar Avam Kamarasında çoğunluğu kazandı. Bu seçimde Liberallerden W.Churchill de, Dundee seçim bölgesinde seçimi kaybetmişti. Koalisyon'un Liberal liderleri arasında yerini koruyan bir tek Lloyd George oldu. Ama o da bir daha kabineye giremedi. "Çanakkale'deki Lord Kitchener ve Winston Churchill gibi o da politik varlığının Türkler tarafından yıkıldığını görmüştü." Bütün bu başarısızlıkların nedeni aynı kişi olmuştu. Genç Türk Generali Mustafa Kemal; Batılıların bütün gücüne ve avantajlarına rağmen Emperyalistlerin hayallerini yıkmış, Anadolu ve Trakya'nın Hristiyanlaştırılmasını, sömürgeleştirilmesini önlediği gibi, Osmanlı Devletinin enkazı arasından genç ve yeni modern bir devlet kurmayı başaramış, adeta inanılmaz bir mucize gerçekleştirmişti.

Tabii ki bütün bu gelişmeler belirli bir dönemin sonunu getirirken, yeni bir dönemi, "Özgürlükler Dönemini" başlatmıştır. Bu yeni dönemi başlatanlar bu sefer Avrupalılar değil Türklerdir. Avrupa ve Hristiyan batı dünyası Türkler için zor şartları oluşturmaya çalışmışlar, ancak gördükleri direnç ve akıllı stra-

tejiler sonunda başarılı olamamışlardır. Onları başarısızlığa uğratan, 1922'de 41 yaşına gelmiş olan Mustafa Kemal; artık ezilen bütün dünya insanları için bir umut, bir ışık, bir özgürlük temsilcisi olmuştur. Bu konuda bazı izlenimler O'nun sadece Türk ve Müslümanlar için değil, diğer uluslar için ne anlam taşıdığını açıklamaya yeterli olacaktır.

Osmanlı yenilgisinin ve mütarekenin şoka uğrattığı İslam Dünyası, 1919 baharından itibaren Türkiye'deki olayları büyük bir dikkatle izlemeye başladı. O güne kadar tanınmamış biri olan Mustafa Kemal'i keşfetti ve Mustafa Kemal'in Avrupa'ya meydan okuyuşunu heyecanla izlemeye başladılar. Ege'de Yunan işgali, Müttefik birliklerin İstanbul'a girişi, Sevres Anlaşması, İslâm toplumlarının Türklerle dayanışmaya girmelerinin çeşitli nedenlerini oluşturuyordu. Bu cümleden olmak üzere, Tunus'ta Türkiye olayları çok yakından izleniyordu. İstanbul'un İngilizler tarafından işgalini protesto amacıyla Mart 1920'de kralın sarayının önünde bir gösteri düzenlendi. Bu olaylar dizisi içinde, Eylül 1921'de yapılan Sakarya Meydan Muharebesi tartışmasız dönüm noktasını oluşturdu. Türklerin Yunanlılara ve bunların arkasındaki İngiliz emperyalizmine karşı zaferi, sömürgeleştirilmiş Müslüman halklara, Avrupa'ya kafa tutulabileceği duygusunu veriyordu. İngiltere yenilmez değildir.

Tunus'ta olduğu gibi Suriye'de de gazeteler Kemalistlerin lehinde aktif bir kampanya yürüttüler. Mustafa Kemal'in ve Halifenin etrafında toplanmayı savundular. Zaferin ilanı, Tunus kentinde gösterilere yol açtı. Türklerin davasına duyulan sempati, giderek İslâm Dünyasının kurtuluşu biçiminde daha genel bir umuda dönüşüyordu.

Ancak Türklerin lehine yapılan en gösterişli dayanışma toplantıları Anadolu'yu yeniden fetheden Türk birliklerinin Eylül 1922'de İzmir'e girişi dolayısıyla yapıldı. İslâm Dünyası, Fas'tan Endonezya'ya kadar toplantılar düzenleyerek, mitingler yaparak Türklerin zaferinden duyduğu sevinci ortaya koydu. Filistin'de, Şam'da, Tunus'ta, Hindistan Müslümanları arasında, Yemen'de ve Hatta Etiyopya'da Adis Ababa'daki Müslüman halk arasında düzenlenen gösteriler hakkında tanıklar vardır.

Türklerin zaferi ilan edilince Kudüs Mustafa Kemal'in resimleriyle donatılıyor, Gazze'de, Nablus'ta pencerelere Türk Bayrakları asılıyor, camilerde dualar okunuyor ve Kudüs'teki El Aksa caminde büyük bir toplantı yapılıyordu... Malezya'da Hintli Müslümanlar tarafından işletilen dükkânlar Mustafa Kemal'in resimlerini satıyor ve Malezyalı gençler bunlardan yüzlerce satın alıyorlardı. M. Kemal'in portresi, Türk dostu çevrelerde boy gösteriyordu. Öyle anlaşıyor ki, Pakistan'daki eski ailelerin çatı katlarında günümüzde bile bu resimlere rastlanıyor.

Mısır'dan Hindistan'a kadar bütün İslam diyarında, köylüler O'nu Allah'ın sevgilisi, din adamları imanun kılıcı, siyaset adamları Doğunun devrimcisi diye andılar.

O günlerde gelişmeleri çok yakından izleyen bir Fransız basın mensubu Pierre Benoit şahit olduğu olayları şu sözlerle anlatmaktadır:

"Bazı Arap ülkelerinde gençler, başlattıkları hürriyet mücadelesinde, kendilerini durdurmak için açılan ateşler karşısında semayı dalgalandıran bir gürleyişle coşkun ve korkusuzca haykırıyor ve ' Yaşasın Mustafa Kemal' diye bağınıyorlardı."

Hürriyet mücadelelerinin dışında Atatürk'ün yaptığı reformlar da özellikle Müslüman ve Gayrı Müslim topluluklar için emsal teşkil etmiş, gelişmekte olan birçok ülke lideri onun reformlarını örnek alarak kendi uluslarının gelişmesine katkı sağlamışlardır.

Aşırı İyi Niyet Devlet Yıktı!

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına kadar azınlıklarına tanıdığı sosyal, iktisadi, ticari imtiyazlar, bir başka ifadeyle Osmanlı Devleti'nin aşırı iyi niyeti, toleransı, bazı batılı yazarlara, Mustafa Kemal ve devrinin idarecilerine göre, Osmanlı Devleti'nin yıkılışını sağlayan en önemli sebeplerden biri olmuştur.

Nitekim bu görüşü haklı çıkaran olaylar İmparatorluğun her yerinde bilhassa Doğu Anadolu'da cereyan etmiş, gerek dışarıdan, gerekse içeriden yapılan tahrikler sonunda başta Ermeniler olmak üzere azınlıklar arasında isyanlar, ihtilâller çıkmış-

tır. Bunlardan bir kısmı düşmanla işbirliği edip ihanet etmişler ve sonucunda da “sevk ve iskân”a veya meşhur olan adıyla “tehcir”e ve mübadeleye tâbi tutulmuşlardır.

Alınan bu insani tedbirlere rağmen, başta Ermeni ve Rumlar olmak üzere Türkiye’deki azınlıklar veya bunlardan yurtdışına göç etmiş olanlar, batılılarla beraber, hem Osmanlı Devleti yetkililerini, hem de kuruluşundan günümüze kadar Türkiye Cumhuriyeti idarecilerini karalamaktan kendilerini alamamışlardır. Birinci Hükümeti, göçü ve sözde soykırımı başlatmakla, Mustafa Kemal Hükümetini devam ettirmek ve sonuçlandırmakla, suçlamaktadırlar.

Ermeniler Katliam Yaptı

“Dünya efkârı, Ermeni ahalinin tehciri hususunda almaya mecbur kaldığımız karar için bize karşı haklı bir ithamda bulunamaz. Bize karşı yapılmış olan iftiraların aksine, tehcir edilmiş olanlar hayattadır ve bunlardan ekserisi şayet İtilaf Devletleri bizi tekrar harp etmeye zorlamasa idi evlerine dönmüş olurlardı.”

Bu sözleri Mustafa Kemal, 26 Şubat 1921’de Amerikalı gazeteci Clarence K. Streit’in, Ermeni tehcirine ilişkin sorusu üzerine söylemişti. Günümüze ışık tutacak olan Ermeni tehciri ve sözde Ermeni soykırımı hakkında Mustafa Kemal şu tarihi gerçekleri dile getirmişti:

“Düşmanca ithamda bulunanların sürdükleri büyük mübalağalar dışında Ermenilerin tehciri meselesi aslında şuna inhisar etmektedir: Rus ordusu 1915’te bize karşı büyük taarruzunu başlattığı bir sırada o zaman Çarlığın hizmetinde bulunan Taşnak Komitesi, askeri birliklerimizin gerisinde bulunan Ermeni ahalisini isyan ettirmişti. Düşmanın sayı ve malzeme üstünlüğü karşısında çekilmeye mecbur kaldığımız için kendimizi daima iki ateş arasında kalmış gibi görüyorduk. İkmal ve yaralı konvoylarımız acımasız bir şekilde katlediliyor, gerimizdeki köprüler ve yollar tahrip ediliyor ve Türk köylerinde terör hüküm sürdürülüyordu.

Bu cinayetleri işleyen, saflarına eli silah tutabilen bütün Ermenileri katan çeteler, silah, cephane ve iâşe ikmallerini, bazı büyük devletlerin daha sulh zamanından itibaren kendilerine kapitülasyonların bahşettiği dokunulmazlıklardan istifade ve bu maksada matuf olarak büyük stoklar husule getirmeye muvaffak oldukları Ermeni köylerinde yapıyorlardı.”

Mustafa Kemal, Ermeni çetelerinin yaptıkları katliamlar konusundaki görüşlerini de şu sözlerle dile getirmişti:

“İngilizlerin sulh zamanında ve harp sahasından uzak olarak İrlanda “ya reva gördüğü muameleye hemen hemen kayıtsız bir şekilde bakan dünya efkârı, Ermeni ahalinin tehciri hususunda almaya mecbur kaldığımız karar için bize karşı haklı bir ithamda bulunamaz. Bize karşı yapılmış olan iftiraların aksine, tehcir edilmiş olanlar hayattadır ve bunlardan ekserisi şayet İtilaf Devletleri bizi tekrar harp etmeye zorlamasa idi evlerine dönmüş olurlardı. Brest Litovks Muahedesi’nin akdini müteakip Rusların şark vilayetlerimizi tahliyeye başladıkları sırada Ermeni çetelerinin yapmış oldukları katliam ve tahribat kâfi derecede herkesin malumudur.”

Patrikhanenin Hedefi Mustafa Kemal

Devlet güçlü olduğu zaman bağlılık yeminleri eden, zaıfılayınca veya güç durumunda bulununca da düşmanla işbirliği yapıp ihanet eden kiliseler ve patrikhaneler olmuştur. Bir örnek verecek olursak İstanbul Ermeni Patrikhanesi 1922 yılında İstanbul’da yayınladığı “Les Atrocites Kemalistes” (Kemalist Mezalim) isimli kitapta aynen şu ifadelere yer vermiştir:

“Milliyetçilerin Hükümeti ele geçirmelerinden beri 1915–1916 yıllarında Ermenilerin soykırımında önemli yerleri olan bölge siyasileri de yavaş yavaş iktidara geldiler. Geçen yıldan beri Ma’mûratü’l-Aziz vilayetinin idaresi, Anadolu’nun her vilayetinde teşekkül edip merkezi Ankara olan Milli Müdafaa Grubu’nun eline geçti. Mustafa Kemal Paşa da onun reisi’dir...”

Benzer ithamların yer aldığı kitabın bir başka sayfasında ise şu ifade mevcuttur:

“Hiç şüphe yok ki, tebaadan olan veya Ankara Hükümeti’nin faaliyet sahasında bütün Hristiyanların öldürülmesini hedef alan müthiş olayların Kemalist Türkiye’de hâlen sürdürülmesi, Türkiye’yi gerçekten Türkleştirme programının bir parçasını teşkil etmektedir. Ankara’da İktidarda bulunanlar, bütün Hristiyanları yok ederek Hristiyanlık problemini ortadan kaldırmayı kararlaştırdılar. Ne tahmin yapıyor, ne de dedikodudan bahsediyorum; sunduğum deliller kesindir” .

Bu iki ifadede Mustafa Kemal ve diğer yetkililer, hem sözde Ermeni soykırımını yapmakla, hem de Anadolu’daki Hristiyanların kökünü kazımakla suçlanmıştır. Şayet Türk yetkililerinin böyle bir niyeti olsaydı -ki bunu gerekli kılacak zemin ve şartlar da mevcuttu- bir batılı yazarın dediği gibi, Türkiye’de hiç bir Hristiyan kalmazdı.

Amerikalı gazetecilerin Mustafa Kemal ile yaptığı bu röportajın, başta Amerika’daki gazeteler olmak üzere Avrupa’nın belli başlı gazetelerinde yayınlanmasının ardından, İstanbul Ermeni Patrikhanesi’nin yayınladığı kitapta Mustafa Kemal’i hedef göstermesi üzerine merkezi Erivan’da olan ve Ermeni terör gruplarıyla, Yunan istihbaratından teşekkül olan Nemesis teşkilatı, Mustafa Kemal’i de öldürme kararı alır.

Nemesis Suikastları

Nemesis eski Yunan efsanelerinde; adalet ve intikam tanrısı olarak geçer. Nemesis: Tehcirin intikamı harekâtını başlatanlar, bu yolla kendilerine büyük katliam yapıldığını, kendilerini de bu olayın intikamını almak istedikleri mesajını vermek istemişlerdir.

Nemesis çalışmaları 1919 yılında, İstanbul ve Erivan’da başlamıştır. Erivan’da toplanan Batı Ermenistan 2. kongresinde, Talat Paşa, Cemal Paşa, Said Halim Paşa, Dr. Nazım, Bahattin Şakir ve Cemal Azmi Bey gibi Osmanlı Yöneticileri, sözde Ermeni soykırımından sorumlu tutularak, burada giyaplarında idamlarına karar verilmiştir.

Karara ek olarak, vurucu militan timlerin oluşturulması ve bu kişilerin bulundukları yerlerde vurulması da istenmiştir. Bunun dışında, Bazı Ermeni terör grupları ve Yunan istihbaratı; İttihat ve terakkinin ileri gelenlerini öldürme kararı almışlardır.

15 Mart 1921 tarihinde, Talat Paşa Berlin’de vurulmuştur. Olayın sorumlusu, Ermeni teröristi Soghomon Tehliran’dır. Cinayet silahı, işleniş biçimi ve işleyen kişi açık olmasına rağmen, olayın Mahkemesi, Türklerin suçlandığı siyasi bir arenaya dönüştürülmüştür. Davada; Türklerin, Ermenileri toptan yok etmek istediklerini iddia eden Ermeni tarafı, bu olayın baş sorumlusunun Talat Paşa olduğunu ve cinayette ağır tahrikin bulunduğunu iddia etmiştir.

Böylece katil “Ermeni Ulusal Kahramanı” ilan edilirken, Batı basınının Türkleri suçlar tavrı, Ermeni terörünün bugüne kadar yaşamasına ve Ermeni sorununun sonuçsuz kalmasına katkıda bulunmuştur.

Cinayetler Talat Paşa olayı ile sınırlı kalmamış, 6 Aralık 1921’de; Sait Halim Paşa, Roma’da, Arshavir Shirakian tarafından katledilmiş, 17 Nisan 1922’de ise Bahattin Şakir Bey ve Cemal Azmi Bey, Berlin’de vurularak öldürülmüşlerdir. 21 Nisan 1922 günü de, Tiflis’te Cemal Paşa ile yaverleri Binbaşı Nusrat ve Teğmen Süreyya Beyler, öldürüldüler.

Patrikhaneler Kapatılmalıdır

Mustafa Kemal, gerek savaş yılları ve gerekse Cumhurbaşkanlığı sırasında, azınlık faaliyetlerini çok yakından takip etmiş ve geçmişte onlara verilen imtiyazların kaldırılması ve onların da Türkler gibi hak ve vecibelerde eşit vatandaş hâline getirilmesi için gayret sarf etmiştir.

20 Kasım 1922’den 24 Temmuz 1924’e kadar yaklaşık iki yıl süren Lozan Konferansı sırasında da başta Mustafa Kemal olmak üzere Türk idarecilerinin kesin kararı, hem azınlık meselesini yurt içinde ve yurtdışında milletler arası bir statüye kavuşturmak, hem de azınlıklara ait Patrikhane, Hahamhane, Ki-

lise, Havra ve yabancı mektepler gibi müesseselerden, Hilafet müessesesinde olduğu gibi, Patrikhaneleri ve Hahamhaneyi ortadan kaldırmaktı.

Yerli kamuoyu buna hazırdı ve bu hususu Mustafa Kemal yabancı kamuoyuna da ilân etmek maksadıyla, Lozan görüşmelerinin devam ettiği sırada, New York Herald Gazetesi muhabiriyle 4 Mayıs 1924 tarihinde yaptığı mülakatta bunu aynen şöyle ifade etmişti:

“Hilafetle beraber Türkiye’de mevcut olan Ortodoks ve Ermeni kiliseleri, Patrikhaneleri ile Musevi Hahamhanelerinin ortadan kalkması lazımdır... Patrikhanelerin hiddetini tahrik etmeden usul-i tedrisimiz tebdil edilemezdi. Bunlar muavenet maksadıyla daima ecnebi Hükümetlere müracaat ediyorlardı.

Asırlardan beri Rusya, İstanbul Rum Patrikliği üzerindeki hegemonyası sayesinde işlerimiz üzerinde muzır bir nüfuz sahibi oldu. Rum Ortodoks ve Ermeni Patrikhaneleri vasıtasıyla idare usulümüz, diğer kilise idareleri ihdasını elzem kıldı. O vakit Rum-Katolik Patrik’ini ve Yahudilerin hahambalarını tasdike mecbur olduk... Türkiye’de mektepler ve kiliseler tahrikâtın ocağı idi...”

Lozan’da Hahamhane ve Patrikhaneler kaldırılamamış, ama hiç olmazsa Türkiye’deki azınlıklara tanınmış olan imtiyazlar kaldırılabilmiştir. Yine ırk ve din esasına göre yapılan düzenlemede, Müslümanlar gibi Müslüman olmayanlara, azınlıklara, kamu hizmetlerinde, kanun önünde tam eşitlik sağlanmıştır.

Ayrıca Türkiye’de bu esaslara aykırı olabilecek hiçbir mevzuatın yapılamayacağı ve uygulanamayacağı belirtilmiştir. Bütün bunların yanı sıra tarihin hemen her devrinde, belki de biraz cömertçe, gördüğümüz “Af Beyannamesi’ni veya “Aff-ı Umumîyi’ TBMM kabul etmiştir. Buna göre, savaş sırasında, isyan, ihanet eden, düşmanla işbirliği yapan, Türklere karşı savaşan azınlıklardan Ermeniler ve Rumlar da dâhil bütün azınlıklar affedilmiştir.

Lozan’da Hahamhane ve Patrikhaneler kapatılamamıştır, ama bunların faaliyetleri sadece din işleriyle sınırlı tutulmuş, dünyevi işlerle, siyasetle uğraşmaları, ideolojik çalışmalarda

bulunmaları yasaklanmıştır. Yine yapılan inkılâplarla, azınlıkların aile hukukunu kendi ananelerine göre düzenlemeleri hususunda farklılıklar ortaya çıkınca da 15 Eylül 1925'te Yahudiler, 17 Ekim 1925'te Ermeniler ve 27 Kasım 1925'te de Rumlar bu farklılığın kaldırılması için müracaat etmişler ve ülkede ayrı muameleye tâbi olmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

Lozan'da Ermenistan ve Pontus hayalleri yıkılan Ermeniler, Rumlar ve onları destekleyen Batılıların yanı sıra Osmanlı Devleti'nden ayrılmış olan Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, Irak ve Kafkaslardaki Ermeniler ve Rumlar, burukluğu ortadan kaldırmak amacıyla faaliyete geçmişlerdir.

Hedef Mustafa Kemal

Ermenilerin Nemesis suikast projesinin hedefleri arasında Mustafa Kemal Paşa da vardır. Hedef kişilerin hemen hepsi öldürülmüştür. Atatürk istisnadır. Ermenilerden Mustafa Kemal'e karşı da birçok defa suikast girişimi olmuştur. Ancak bu girişimler başarısız olmuştur.

Nemesis'in ölüm listesine alınan Mustafa Kemal'e ilk suikast girişimi, 1924 yılında olmuş ve bu suikast girişimi başarısız kalınca, Ermeniler defalarca Atatürk'e suikast girişiminde bulunmuşlardır. Ancak Yüce Türk Milletinin duaları ve Ata'nın etrafında bulunan insanların dikkatleriyle, Mustafa Kemal'in önsüzleri bütün bu suikastları boşa çıkarmıştır.

Küllerinden Yeniden Doğan Ülke

Aradan yıllar geçmişti. İşgal altındaki bir imparatorluktan, bağımsız bir ulus-devlet yaratma girişimi sonrası tarihteki yerini alan Türkiye Cumhuriyeti; çağdaşlaşma amacıyla ekonomiden başlayarak eğitim, hukuk, politika, sanat, sosyal hizmetler vb. birçok alanda devrimler yaparak yeni bir yapılanma içerisine girmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarındaki ülkenin genel durumu değerlendirildiğinde, yaşanan koşulların ne kadar güç olduğu ve verilen bağımsızlık mücadelesinin önemi karşımıza çıkacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son sekiz yılı harpler içerisinde geçmiştir. Savaş sonrasında millî ekonomi tam bir çözümlenme ve çöküntü halindedir. Bu zamanda başlayan ve dört yıl süren Kurtuluş Savaşı'nda, ülkenin beşeri ve maddi kaynakları son damlasına kadar kullanılmıştır. Kurtarıcı yöneticilerin başlıca amaçları, bu harap ülkede yeni bir devlet kurmak, siyasal, sosyal ve hukuki alanlarda devrimler yaparak çağdaşlaşmaya yönelmiş modern bir toplum yaratmaktır.

Nitelikli insan gücü olarak değerlendireceğimiz okur, yazar ve üretici insan kaybı Kurtuluş Savaşı sırasında çok fazla olmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında her 13 ere karşı bir subay şehit olurken, bu oran Sakarya Muharebesi'nde daha da artarak 8 ere karşılık bir subayın şehit olmasıyla sonuçlanmış ve bunun sonucu nitelikli nüfus kaybında büyük bir düşüş yaşanmıştır.

Savaş yıllarının asıl önemli yıkımı insan gücü alanında olmuştur. Savaşlar (özellikle Çanakkale ve Sakarya) ülkenin eğitilmiş insan gücünde büyük ölçüde kayba yol açmıştır. Aynı durum diğer çalışanlar için de geçerlidir. Ek olarak savaş sonrası dönemde azınlıkların ülkeyi büyük ölçüde terk etmeleri, nitelikli işgücü sorununa önem kazandırdı.

Üç Kuşak Cumhuriyet isimli kaynaktaki cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye nüfusunun 13 milyon civarında olduğu, kilometre kare başına 17 kişinin düştüğü, bu yıllarda savaş sonrası pek çok toplumda olduğu gibi, çocuk ve yetişkin ölümlerinin yüksekliği, savaş kayıplarından kaynaklanan üretken -özellikle erkek- nüfusun azaldığı belirtilmektedir.

Yeni Devlete Doğru

Mondros Mütarekesiyle başlatılan ve Sevr Antlaşmasıyla gerçekleştirildiği zannedilen Türk milletini Anadolu topraklarından çıkarmak ve tarihten silmek isteyen korkunç ve hain zihniyete karşı, milletimizin maddî ve manevî bütün güç kaynaklarını seferber ederek kazandığı bu büyük zaferler Atatürk'ün ifadesi ile tek bir amaca yöneliktir: "Kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak!" Atatürk diyor ki: "Hiçbir zafer, gaye

değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için gereken vasıtaadır. Gaye, fikirdir. Zafer bir fikrin elde edilmesine hizmeti nispetinde kıymet ifade eder. Bir fikrin elde edilmesine dayanılamayan bir zafer, ömürlü olamaz. O, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir âlem doğmalıdır, doğar. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayret olur”.

Büyük Türk zaferinden sonra da Türk milleti için yeni bir âlem doğmuş; çağdaş, demokratik ve lâik Türk devletinin kuruluşuna uzanacak olan bütün yollar açılmıştı. Bu sebeptendir ki memleketi düşman istilâsından temizleyen büyük askerî zaferleri takiben bu başarıların semerelerini toplamak üzere siyasî faaliyetlere önem verildi.

1 Kasım 1922’de Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile saltanatla hilâfet birbirinden ayrılarak saltanat kaldırıldı. O gün Mustafa Kemal Paşa, Meclis kürsüsünden şunları söylemişti: “Millet, mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve hâkimiyetini bir şâhısta değil, bütün fertleri tarafından seçilmiş vekillerden oluşan bir Meclis-i Âlî’de temsil etti. İşte o Meclis, Meclis-i Âlî’nizdir; Türkiye Büyük Millet Meclisi’dir. Milletin saltanat ve hâkimiyet makamı yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi’dir”. Meclis’in bu tarihî kararı üzerine Vahdetin bir İngiliz harp gemisiyle yurt dışına kaçtı.

Artık sıra barış görüşmelerine gelmişti. Lozan Barış Konferansı, 20 Kasım 1922 günü toplandı. Aylarca süren, zaman zaman da çok çetinleşen bu görüşmelerde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetini -Mudanya görüşmelerinde olduğu gibi- İsmet (İnönü) Paşa temsil ediyordu.

Nihayet 24 Temmuz 1923 günü antlaşma imzalandı. Bu antlaşma ile yeni Türkiye Devleti’nin bağımsızlığı bütün dünyaca onaylanıyor, millî sınırlarımız çiziliyor, Ekonomik alanda Osmanlılar devrinden kalma eski pürüzler temizlenerek kapitülasyonlar kaldırılıyordu. Diplomasi alanında kazanılan bu sonuç gerçekten çok önemliydi. Zira bu antlaşma Atatürk’ün ifadesiyle “Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşmasıyla tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın yıkılışını

ifade eden bir vesika" idi. "Bu sebeple Osmanlı devrine ait tarihte benzeri görülmemiş bir siyasî zafer eseri idi".

13 Ekim 1923'de Ankara, Büyük Millet Meclisi kararı ile, Türkiye Devleti'nin Hükûmet Merkezi oldu. Artık mevcut yönetimin isminin de açıkça ifadesi ve ilânı gerekiyordu. Nihayet 29 Ekim 1923 akşamı, -yapılan bir Anayasa değişikliği ile - Cumhuriyet ilân olundu. Milletvekilleri bu büyük olayı ayakta "Yaşasın Cumhuriyet!" sesleriyle kutladılar. Bu sonucu takiben Cumhurbaşkanlığı seçimine geçildi. Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Paşa, oybirliği ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçildi.

Cumhuriyetin ilânı ile gerçekleşen bu büyük inkılâbın yanı sıra devlet örgütü ve toplum yönetiminin de çağdaş devlet anlayışına uygun olarak lâikleşmesi gerekiyordu. Böyle bir anlayış içinde halifeli Cumhuriyet söz konusu olamazdı. Bu sebeple 3 Mart 1924'te artık hiçbir lüzumu kalmayan, aksine zararlı bir kuruluş halini almış bulunan halifelik de kaldırıldı ve son halifeyle beraber Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.

Artık devletin modern bir şekil alması ve milletin çağdaş uygarlık seviyesine en kısa zamanda erişebilmesi yolunda büyük inkılâplar birbirini takibe başladı. Bu devre esnasında şapka ve kıyafet inkılâpları yapıldı. Halkı uyusukluğa sevk ederek her türlü hayat enerjisini yokeden tekkeler, zaviyeler, türbeler kapatıldı; Şerîye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı.

Lâik devlet prensibi kabul edilerek din ve devlet işleri kesin olarak birbirinden ayrıldı. Hukuk alanında, şerîye mahkemeleri ve Mecelle kaldırılarak Türk Medenî Kanunu'yla beraber birçok yeni kânunlar kabul edildi. İlim ve kültür işlerine büyük önem verildi; Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurularak Türk tarihi ve Türk dili üzerinde çalışmalar yapıldı.

Medreseler kapatılarak çağdaş kültürü benimseyen Cumhuriyet okulları açıldı. Eğitim ve öğretimde, lâik ve millî bir yol takip edildi. Atatürk'ün en büyük eserlerinden biri olan harf inkılâbı meydana geldi; Arap harfleri terk edilerek Lâtin harfleri esasına dayanan Türk alfabesi yapıldı.

Üniversite’de de büyük bir reform gerçekleştirilerek ona çağdaş bir görünüm kazandırıldı; bu arada ihtiyaç duyulan çeşitli fakülteler ve kürsüler açıldı. Uluslar arası takvim, saat ve rakamlar kabul edildi. Kadın hukukunda reform yapılarak Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanındı. Ekonomik hareketlere önem verildi. 1923 yılında Türkiye’de ilk defa olarak bir İktisat Kongresi toplanarak memleketin ekonomik problemleri görüşüldü. Ziraat faaliyetler genişletildi; ticaret ve millî sanayi geliştirildi. Sağlık işlerine önem verildi. Güçlü bir ordu kuruldu. Yeni Türkiye Devleti’nin temeli olan bütün bu inkılaplara **“Atatürk İnkılapları”** adı verildi.

Atatürk’e İndirilen Darbe!

Savaşlar, barışlar, yeni bir devletin kurulması, iktisadi çalışmalar, suikast girişimleri ve çeşitli sıkıntılar, sıkıntılar. Bütün bunlarla mücadeleye can mı dayanır? Mustafa Kemal’in de vücudu artık isyan etmeye başlamıştı. Son yıllarda etrafında git-tikçe daralan bir çember ve sinsice dostlarından koparılma çalışmaları. Birşeyler oluyordu hem etrafında, hem de sağlığında. Hasta olmayı hazmedemeyen Mustafa Kemal, artık kendi sağlığından şüphelenmeye başlamıştı.

Hasta olan arkadaşlarına kızan, doktor muayenesini sevmeyen Atatürk, artık fırsat buldukça çok güvendiği Neşet Ömer Bey (İrdelp)’e kendini muayene ettirmeye ve sağlık durumu hakkında bilgi almaya başlamıştı. Ancak ilk muayene sonunda, kalbinde, karaciğerinde, böbreğinde bir şey bulunamamıştı. Buna rağmen Atatürk’ün renginde ve yüzündeki çizgilerde bariz değişiklikler başlamıştı. İki kez grip olmuş, zatürreeden çekinmeye başlamıştı. Bir gün doktoru, kendisine daha iyi bakmasını öğüt verdi.

Atatürk’ün 1937 yılının ilk aylarından bu yana rahatsızlıkları artmaya başlamıştı. Burnu kanıyor, vücudu kaşınıyor ve kabarıyordu. Yüzü solmuş, sinir dengesi bozulmuştu. Kendini iş-tahsız ve halsiz hissediyordu.

Çocuk Ben Hastayım

O günleri Celal Bayar şöyle anlatıyor:

"Balkan Antantının Ankara toplantısı günleri idi. Yugoslav-Başbakanı Dr. Stoyadiniçle görüşüyordum. Şükrü Kaya yaklaştı:

"Sağlık Bakanlığı müsteşarı Dr. Asım derhal görüşmek istiyor." dedi. Mevzuun, Atatürk'ün sağlığı ile ilgili olduğunu hemen anladım. Çünkü meslek ve şahsiyetine güvendiğim Dr. Asım Arar hükümet namına, Ata'nın müdavi tabipleriyle da-ima temasta idi. Bana endişelerini açıkladı:

"Burnundan kan geldiğini söylediler. Bu hastalığın yeni merhalesidir. Dışardan mütehassıs getirilmesi tavsiyemi tek-raren arz ediyorum." dedi.

Atatürk'ün gerek görmediği tavsiyeyi bu sefer ısrarla rica ve kabul ettirmek kararıyla Çankaya'ya gittim. Beni beklemiyordu. Arzumu sükûnetle dinledikten sonra:

"Ortada Hatay meselesi var. Hastalığının dışarıda duyulmasını istemem. Neşet Ömer'le konuş. Burada zaten tıp kongresi var. Bizim doktorlar konsültasyon yapsınlar." cevabını verdi.

Doktorlar geldiler. Muayeneden sonra alkol ve sigara almaması, mutlak dinlenmesi gibi şart, fakat bir anda hepsinin birden yerine getirilmesi güç tavsiyelerini tekrar ettiler.

Atatürk hekimlerin ortak kararını dinledikten sonra : **"Zan-nederim haklıdır"** dedi.

Ben sağlığının ülke için asıl şart olduğunu ve bu temel mevzuun yanında Hatay üzerinde menfi tesir yapma dâhil, hiçbir ihtimalin düşünülmeceğini ısrarla tekrarladım. Derin teessürümü mümkün olduğunca saklama gayretime rağmen, benliğime hâkim acının elbette ki farkında idi. Yavaş bir ses tonu ile:

"Çocuk... Ne yapacaksan yap, ben hastayım" dedi.

Her şeyini, memleketi için hizmet saydığı emeklerini cömertçe feda etmiş Atatürk, ilk defa hastayım diyordu.

Mustafa Kemal'in Önceki Sağlığı

Mustafa Kemal, klasik çocukluk hastalıklarının dışında 20 yaşına kadar ciddi bir hastalığa yakalanmamıştı. 20 yaşında geçici bir süre yakalandığı sıtma hastalığının atlatılması yine aynı yılda bel soğukluğu hastalığı takip etti. O yıllarda yaygın olan bu hastalık ona ilerideki yıllarda İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde üroloji kliniğini kurdurttu. İdrar yollarındaki bu müzmin hastalığa ilaveten, Anafartalar Savaşı sonrasında, 1916 yılında akciğer iltihabı dolayısıyla ateşi yükselerek yatağa düştü.

2 yıl sonra Yıldırım Orduları Komutanı iken böbrek ağrıları başladı. Karlsbad Kaplıcaları'nda tedavi gördü. 1919 yılında Şişli'deki evinde bir süre kulağından rahatsızlık geçiren Mustafa Kemal, aynı yıl 19 Mayıs'ta çıktığı Samsun'da tekrar nökseden Böbrek ağrılarından dolayı 19 gün Havza Kaplıcalarında kaldı. Samsun'da iken tekrar sıtmaya yakalandı. Aynı yılın son günlerinde, 27 Aralık'ta böbrek ağrıları tekrar başladı. 1921 yılı Nisan'ında sol yanağında çiban çıktı, daha sonra attan düşerek 3 kaburgası kırıldı. Bu hali ile cepheye gitti. 1923 yılında ise ufak tefek kalp rahatsızlıkları geçirdi. 1927 yılı Mayıs ayında göğüs ağrıları çıktı.

Berlin ve Münih üniversiteleri tıp fakültelerinin dâhiliye klinik direktörleri Prof. Dr. Friedrivh Kraus ile Prof. Dr. Ernest Von Remberg hükümet tarafından Türkiye'ye getirtilerek Atatürk'e konsültasyon uygulattırıldı. 1936 yılı Kasım ayında üşütme sonucu ateşi yükseldi, ama kısa sürede iyileşti. 1936 yılı sonuna kadar bunların dışında Atatürk'ün başkaca ciddi bir sağlık sorunu olmadı.

Daha gerilere gidildiğinde, genç Mustafa Kemal'in Manastır Askerî İdadisinde ciddi bir sıtma hastalığı geçirdiği bilinmektedir. Trablusgarb'a giderken at vurmasından İskenderiye'de tedavi gördüğünü Salih Bozok'un anılarından öğreniyoruz. Derne savaşlarında gözünden yaralanmış ve Viyana'da tedavi görmüştü. Büyük Harp sırasında başlayan böbrek rahatsızlığı uzun süreler devam etmişti. Böbrek rahatsızlığı nedeniyle 1918'de Avusturya'da Karlsbad kaplıcalarında tedavi görmüştü.

Millî Mücadele esnasında da böbrek sancılarının devam ettiği, Sakarya öncesinde üç kaburga kemiğinin kırıldığı bilinmektedir. Cumhurbaşkanlığı döneminde, 1924 ve 1927'de kalp rahatsızlıkları geçirmişse de gerekli tedavi sonucunda sağlığına kavuşmuştu. 1936'da da soğuk algınlığı sonucu ateşli bir akciğer rahatsızlığı geçirmişti. Bu gelişmelere rağmen, yakınları onun gayet sıhhatli olduğu kanısındaydılar. Ancak 1937 başlarından itibaren Atatürk'ün durumunda yukarıda belirtilen rahatsızlıklar kendini göstermeye başlamıştı. Ancak bu belirtiler gerektiği gibi ciddiye alınmamış geçici tedbirlerle yetinilmişti.

Atatürk Zehirlendiğini Anlamıştı

31 Temmuz 1938 günü Viyana'dan gelen Prof. Dr. Eppinger Atatürk'e çiğ yemiş kürü uygulayarak bol bol kavun karpuz yedirmiş, ertesi gün Almanya'dan getirilen Prof. Dr. Bergman da Atatürk'e rendelenmiş elma yedirtmiştir. Daha sonra da bu iki doktor bir araya gelerek damar tıkanıklığını düşünerek Atatürk'e damar açıcı ilaç uygulamaya karar vermişlerdir. Aynı gün yapılan konsültasyonda bu Alman ve Paris'ten getirilen Prof. Dr. Fissinger ise yukarıdaki doktorlardan farklı tedavileri uygun görüyordu.

Zehirlendiğini anlamıştı Atatürk, Afet İnan'a yazdığı mektupta aynen şöyle diyordu; **"Afet, vaziyetim şudur; bence doktorların yanlış görüş ve hükümleri sebebiyle hastalık durmamış ilerlemiştir.. Hükümet benim reyimi almaya lüzum görmeksizin Fissinger'i getirtti."**

Türk Ordusuna Son Mesajı!

Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü günü geldi. Önce, 29 Ekim'de bağrından çıktığı orduya bir mesajla seslenir: *"Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahraman Türk Ordusu... Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini dahili ve haricî her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret vazifeni her an yapmaya hazır olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam iman ve itimadımız vardır."* sözleri ile ordunun bayramını kutlar.

Hasta yatağında, Ankara'ya gidememenin üzüntüsü içinde yatarken, birden deniz tarafından bağırış, çağırışlar duydu. Bu sesler onun çocuklarından, küçük askerlerinden geliyordu. Onlar Atatürk'ün askerleriydi. Ata'ları cumhuriyet kutlamalarına gelemeyince, Atatürk'ün askerleri onun ayağına gitmeye karar vermişlerdi. Kuleli Askeri Lisesi'nden bir grup öğrenci, vapurla Dolmabahçe Sarayının önünden geçiyorlardı. Hep bir ağızdan, **"Atamızı görmek istiyoruz!"** diye bağırmaya başladılar. Atatürk, seslerini duyunca yanındakilerin kendisini tutmak için uğraşmalarına rağmen, pencereye gitmekte ısrar etti. Bir iskemleye oturttular. Dışarıya, öğrencilere baktı. Gençler onu görünce, sevinçle haykırmaya başladılar. Bazıları üniformalarıyla suya atlayıp onu daha yakından görmek için saraya doğru yüzdüler. Atatürk'ün gözleri dolmuş, kalp atışları hızlanmıştı. Heyecanı en üst seviyeye çıkmıştı. O an bıraksalar o da, Dolmabahçe sarayının balkonundan denize atlayacak, gücü yettiği kadar kulaç atacak ve kendine doğru yüzen askerleriyle kucaklaşacaktı. Ancak, selamlamak için kaldırdığı elini bile havada zor tutuyordu.

O gece bütün İstanbul ışıklarla donatıldı. Ertesi gün, Celal Bayar da, Ankara'dan dönerek geçit törenini ve halkın bunu nasıl coşkunlukla izlediğini ayrıntılarıyla anlattı.

Bir Tarih Parçası Ölüyor

Tüm tedavilere rağmen günden güne eriyen Atatürk'ün, Yakınları ile son görüşmesi 6 Kasım'dadır. Atatürk, yataktan son olarak kalktı. Afet hanımla, yanında hizmet edenler onun ayağa kalkmasına yardım ettiler. Omuzları incelmış, kemikleri fırlamıştı. Yalnız elleri o güzel biçimini kaybetmemişti. Hepsine teker teker elini uzattı, onlar da bunu bir daha yapamayacaklarını iyi bilerek, bu eli öptüler.

Ertesi gün doktorlar, bir ponksiyon daha yaptılar ve yine çok miktarda su aldılar. Bundan sonra canı enginar istedi. İstanbul'da bu mevsimde enginar bulunmadığı için Hatay'dan ısmarladılar. Ancak enginar gelince Atatürk'e yemek kısmet olmadı. Aradan çok geçmeden, şiddetli bir nöbetten sonra, **"Al-**

laha İsmarladık," diye mırıldandı. Son komaya girdi. Görünüşe bakılırsa sakın ve rahattı.

8 Kasım'da tekrar ağır bir komaya girer. Saat 19 dolaylarında başlayan koma gittikçe ağırlaşır. Bu rahatsızlıkta Atatürk'ün midesi bulanmış ve kusmaya çalışmıştı. Sürekli istifra etmeye çalışan Atatürk, bu sırada Hasan Rıza Beye (Soyak) bakarak **"Saat kaç?"** diye birkaç kez sormuş, Hasan Rıza Bey her soruşunda **"Saat 7 efendimiz"** diyerek cevap vermişti.

Bu sırada kendisine haber verilen Neşet Ömer Bey de gelmişti. Abravaya ile Atatürk'e gereken tedavileri yapıyorlar ve bazı önlemler alıyorlardı. Neşet Ömer Bey bir ara **"Dilinizi göreyim efendim."** diye seslendi. Atatürk dilini yarıya kadar dışarı çıkardı. Neşet Ömer Bey **"Biraz daha uzatınız efendim."** diye seslenince, Atatürk, Neşet Ömer Bey'e bakarak ;

- **"Vealeykümüsselam"** diyerek gözlerini kapattı. Atatürk son kez komaya girmişti.

Ertesi gün gece yarısına doğru, kriz en yüksek noktasına varmıştı. Artık son anlarını yaşadığı belli oluyordu. Doktorlardan biri ağlıyor, öteki ikisi ayaklarını ovuyorlardı. Hasan Rıza, Kılıç Ali ve İsmail Hakkı, asker gibi yatağın ayakucunda hazır ol vaziyetinde duruyorlardı. Hasan Rıza, Kılıç Ali'ye: **"Bak,"** dedi, **"bir tarih parçası ölüyor."** Yüzünde hiç renk kalmamıştı. 9 Kasım gecesini rahatsız geçiren Atatürk artık derin bir uykuda gibi yatıyor ve ölümü bekliyordu.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği tekrar resmî bildiri yayınlamaya başlar. 9 Kasım 1938'de saat 24'de yayınlanan bildiri **"umumî durumunun tehlikeli bir hal aldığı"** vurgulanır.

10 Kasım 1938 günü saat 8 gibi bir ara gırtlğından **"Hı... Hı... Hı"** sesleri çıkarmıştı.

10 Kasım 1938 sabahı, saat dokuzu biraz geçe, gözlerini açtı. Bu gözler, bir an için yine her zamanki mavi ışığıyla, kendini bilmeden, çevresindekilere doğru parıldıdı, sonra kapandı. Başı yastığın üzerine düştü. Sevgili Atatürk, kendisini tedavi etmeye çabalayan hekimlerinin gözyaşları arasında, saat 9.05'te hayata veda eder.

Türk Milletinin Kurtarıcısı Gazi Mustafa Kemal Atatürk ölmüştü.

Türk Halkı Ağlıyor!

Haber duyulduğu an İstanbul neye uğradığını anlamamış gibi acı bir sessizliğe gömülmüştü. Çocuklar başlarındaki fiyongları, kordelaları çıkardılar. Sokaklarda kadınlar ağlaşıyor, Ata'nın siyah tüllere bürünmüş resimleri önünde dua ediyorlardı. Naşı tahnit edilerek, merasimle Dolmabahçe Sarayındaki muayede salonunun, avizeleri söndürülmüş yıldızlı kubbesi altına konuldu. Abanoz ağacından yapılmış tabutu, Türk bayrağına sarılmıştı. Tabutu, altı meşale aydınlatıyor, kara, deniz, hava kuvvetlerinden dört subay, yalınkılıç, katafalkın çevresinde nöbet tutuyorlardı. Üç gün, üç gece böyle kaldı. Bu süre içinde, yüz binlerce İstanbullu, bitip tükenmez bir insan seli halinde, önünde sessizce, saygı ile eğilerek geçiyor, yavaş sesle, **"Atam, Atam,"** diyerek ölmüş Ataları için dualar mırıldanıyorlardı.

Aziz naaşı, 19 Kasım 1938'e kadar Dolmabahçe Sarayı'nda katafalkta kaldı. İstanbul halkı, Son gece, sabaha kadar sokaklarda kaldılar. Uzun cenaze alayını görebilmek için kaldırımları doldurmuş, ağaç dallarına çıkmış, camilerin kubbelerine, minarelerine tırmanmışlardı. Atatürk için son vazifeler yerine getirilirken, dini şart ve örfler itina ve hassasiyetle yerine getirilmiştir. Cenaze namazının bir camide kılınup kılınmama yolunda dinen ne gerektiği konusunda, Makbule Atadan Hanımefendi Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a danıştı, İlahiyat Fakültesi kelim ilmi ve İslam Felsefesi ordinaryüs Profesörlerinden Mehmed Şerafettin Yaltkaya'nın fikri alındı. Din âlimi, cenaze namazlarının muhakkak camilerde kılınması yolunda kesin bir kayıt olmadığını bildirmiş ve daha çok makam, kıdem ve selahiyeti olarak, bir de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görüşlerinin alınmasını tavsiye etmiştir.

Bunun üzerine Diyanet İşleri Başkanı Mehmed Rifat Börekçi'nin fikri sorulmuştur. Milli Mücadelenin meşruiyetine dair Anadolu Uleması fetvasına, ilk imza koyan din adamı, **"O'nun cenaze namazı, tertemiz hale getirdiği bütün vatanda, bu farızanın yerine getirilebildiği her yerde kılınabilir"** fetvasını vermiştir.

Atatürk'ün cenaze namazını, Diyanet İşleri Başkanlığı yapan, Ord. Prof. Mehmet Şerafettin Yaltkaya kıldırmuştur.

Kral Mezarına Gömülüyor!

Ulu Önderin tabutu 12 general tarafından top arabasına alınarak, sarayın rıhtımından ağır ağır yola çıktı. Arkasında, kadife yastık üzerinde bir tek madalyalı, İstiklal Madalyasını taşıyan bir subay yürüyordu. Alay, Chopin'in Ölüm Marşı'na ayak uydurarak Galata Köprüsünden geçti. Önce Sarayburnu'na, oradan Zafer torpidosuna nakledildi. Bu arada, bütün dünyada bağımsızlık savaşı ve barışın sembolü olan bu büyük insanın cenaze töreni için İstanbul'a gelen Rus, Fransız, Yunan ve Roman savaş gemileri, onu 21 pare top atışı ile son yolculuğunda selamladılar. Kutsal emanet daha sonra Yavuz zırhlısına aktarıldı. Büyük Önderin naaşını 101 tane top atışı ile selâmlayan Yavuz, şerefli emaneti İzmit'te özel trene aktardı.

Tabut, o akşam, İzmit'te Cumhurbaşkanlığı beyaz treninde, Atatürk'ün özel kompartımanına yerleştirildi. Ve çok sevdiği Ankara'ya doğru yola koyuldu. Çevresinde yine altı meşale yanıyor, yalnkılık dört subay nöbet tutuyorlardı. Işıksız tren, gecenin içinde ağır ağır yol alırken, yalnız onun kompartımanı, ışıklı bir dikdörtgen halinde Anadolu'nun sonsuz kırlarına doğru ilerliyordu. Yol üzerinde biriken binlerce köylü, treni bekliyor, Ata'larının son geçişini görmek istiyorlardı. Meşalelerini sallıyor ve ellerindeki azıcık petrolü yere dökerek tutuşturuyorlardı; toprağından yeni bir Türk Milleti yaratmış olduğu Anavatan'a dönüş yolunu ışıklandırmak için.

Yol boyunca halkın gözyaşlarıyla uğurladığı tren, 20 Kasım günü Ankara garında yeni Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve hükümet erkânı tarafından törenle karşılandı. Ankara, kaderini değiştiren ebedî şefini, 101 tane top atışıyla selâmladı.

Atatürk'ün tabutu Türkiye Büyük Millet Meclisinde hazırlanan katafalka konuldu. Silah arkadaşları, general, subay ve askerlerin tazim nöbeti tuttıkları katafalkın önünden başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, Ankaralılar saygıyla geçtiler. Atatürk'ün naaşı 21 Kasım'da görkemli bir törenle, Etnografya Müzesinde hazırlanan, geçici kabire yerleştirildi. Törende görülen manzara çarpıcıydı. Atatürk yedi düvele karşı milli bağımsızlık bayrağını dalgalandırmış, sömürgecilere karşı savaşmış,

esir milletlerin ümidi haline gelmişti. Şimdi ise, millî bağımsızlık ve çağdaşlaşma önderinin tabutunun arkasında, dünyanın dört bir tarafından gelen temsilciler yer almışlardı. Bunlar arasında faşistler, demokratlar, Naziler ve komünistler yan yana saygı yürüyüşüne katılmışlardı. Sonu gelmez acılar içinde kıvranan Türk halkı ise, her kesimi ile kahramanının tabutunu, hıçkırık ve gözyaşlarıyla istirahatgâhına uğurlamaktaydı.

Ulu önderin naaşı, 15 sene sonra, 10 Kasım 1953'te Etnografya müzesinden alınarak ebedî istirahatgâhu olan Anıtkabire, yani Kral mezarına yine görkemli bir törenle nakledildi.

Bölüm Sonu Derken

Evet buraya kadar önce Mustafa'nın çocukluğunu, daha sonra Mustafa Kemal'in gençliğini ve askerliğini, en sonunda da Mustafa Kemal Atatürk'ün vatan aşkını ve Türk milletine olan sevgisini anlatmaya çalıştık. Elbette Mustafa Kemal, düzenli ve güçlü bir ordu içinde yetişmiş büyük bir Osmanlı paşasıdır. Fakat, vatanın elden gitmekte olduğunu gördüğünde bütün rütbelerini bırakarak düzensiz halk hareketlerini düzenleyen, yönlendiren ve yönetebilen bir büyük liderdir de. İşgal edilmekte olan vatan topraklarında ve düzenli ordular karşısında, bir gerilla lideri gibi halkı silahlandırıp, onlara savaşmayı öğretmiştir. Düşman ordusuna karşı baskın yaptırmayı, vur-kaçı öğretmiştir. Ve vatanı kurtarmak için bir gerilla lideri gibi cesurdur ve carunu ortaya koyacak kadar da Kurtuluş Savaşı'nın sıcak çarpmaları içindedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yenilen ama teslim olmayan tek ülke Osmanlı ülkesidir. Bunun tek nedeni ise Mustafa Kemal'in vatan sevgisi ve bağımsızlık düşüncesidir. Ya bağımsız olunacaktır ya da ölünecektir. Bu onun çizdiği yoldur. Silahsız ve düzenli bir orduya sahip olmayan Osmanlı bunu başarabilecek miydi? Ne İtalya, ne Fransa ne de onların maşası konumundaki Yunanistan buna inanıyordu. Çünkü Mustafa Kemal'de bilinen, yalnızca bir ordu komutanı olma niteliği vardı. Ya ondaki ölümüne kadar savaşım ruhunu yaratan gerilla ruhu? İşte o hiçbir zaman hesaba katılmadı.

Okullarımızda, Mustafa Kemal'in vatanı kurtarış müca-
delesi tam olarak anlatılmadığından, çocuklarımız işin boyut-
larını tam kavrayamıyor. Oysa, onun **dünyada emperyalizme**
karşı "Kurtuluş Savaşı"nı başlatan ilk lider olduğunu anlatabilmek
için ciltlerce kitaplar yazılmalıydı. Onun ezilmiş dünya halkları
için nasıl bir öncü olduğunu anlatan dersler verilmeliydi. Mus-
tafa Kemal'in yaşam öyküsünden çok onun felsefesi, savaşımları,
amaçları anlatılmalıydı. Devrimlerinin inkılâp değil, gerçek bi-
rer devrim olduğu ve yapıldığı zaman içinde ne büyük deği-
şimler olduğu yalnızca maddeler halinde değil, felsefesiyle an-
latılmalıydı. Mustafa Kemal'in attığı her adımın onlarca sene
geleceğin dünyasını da biçimlendireceğini düşünerek attığını
öğretmemiz gerekirdi.

Mustafa Kemal, bir çırpıda okunacak ve anlaşılacak bir kişi
değildir. O çok boyutlu ve ilkeleri, düşünceleri, devrimleri hâlâ
yaşayan ve her şeyi ile dosdoğru bir insandır. Bizler onu hâlâ
anlamış ve anlatabilmiş durumda değiliz. Eğer anlayabilsey-
dik bugün Türkiye Cumhuriyet'i dünya ülkelerinin çok daha
ilerisinde olurdu.

Atatürk'ün ilke, devrim ve felsefesinden ayrıldığımız gün-
den beri yanlış yoldayız. Ve ne yazık ki Atatürk gibi insanlar
bir ülkenin başına yüz yılda bir bile gelmiyor...

Türk bağımsızlık hareketinin liderini ve dünya bağımsızlık
hareketlerinin öncüsünü saygı ile analım. O, dünyada eşi ben-
zeri bulunmayan büyük bir insandır. Kendimize örnek bir lider,
büyük bir insan, gerçek bir düşünür arıyorsak, dışarıda arama-
mıza gerek yoktur: O kişi **Mustafa Kemal Atatürk'tür...**

2. Bölüm

İnsan Atatürk

İkinci Bölüme Başlarken

Birinci bölümde Mustafa Kemal Atatürk'ün Askeri ve siyasi yönünü anlattık. Ancak unutmayın ki Atatürk de et artı kemik artı kandı. İnsanüstü değildi yani Atatürk, herkes gibi kusurları olan, küçük büyük ve çirkin de olabilirdi ama güzeldi, yorgunluk kahvesini bir su başında yudumlamayı, Serhat türkülerini, Alaturkayı, mesela Safiye Ayla'yı, yemeklerden fasulye pilakisini seven, Miri kelam bir İstanbul efendisi. Aşık ve şair, mahcup ve ürkek, Karadenizli değil ama Karadeniz kadar canlı, Adanalı değil ama Adanalı kadar sıcak kanlı ve bir Aydın'lı kadar oturaklı ve zeybek. Velhasıl bizim mayamızdan bizim kumaşımızdandı Mustafa Kemal. İnsan üstü değildi Atatürk, Tam insandı. Şimdi de Mustafa Kemal Atatürk'ün diğer yanını, insan Atatürk'ü, yetim kalan, suikastlere uğrayan, espri yapan, çocukları çok seven, ağlamasını bilen, dinine düşkün, kin tutmayan, çevreci, sanatçı, dünya liderlerini kendine hayran bırakan, Türk milleti için canını veren Mustafa Kemal Atatürk'ü sizlerle paylaşacağız. Ve sizden tekrar isteğimiz, bu bölümü muhakkak çocuklarınıza da okuyun ve her satırı belgelerle hazırlanan bu araştırmaya sahip çıkın. Üç kuruş para kazanmak için, bilmem ne nobelini kazanmak uğruna Mustafa Kemal Atatürk'ü kullanmaya kalkanların yaptığı bazı sözde eserlere rağbet etmeyin.

Haydi şimdi hep beraber insan Mustafa Kemal Atatürk'ü inceleyelim.

İnsan Atatürk

Babası öldü. Yetim büyüdü. Üvey evlat oldu. Tutuklandı. Hapse atıldı. Sürüldü. İşsiz kaldı.

Böbreklerinden Hastalandı... Göğsünden Vuruldu... Mesleğinden atıldı. İdama çarptırıldı. Kardeşleri öldü. Çocuğu olmadı. Boşandı. Karacığeri iflas etti.

Evet, bu insan Mustafa Kemal Atatürk

Evladı olmayan bir yetimin, duygularını anlatın... Anlatın ki, o yetimin, evlatlarımıza bıraktığı hediyein kıymetini anlasın evlatlarımız.

Cumhuriyet, çocuklara anlatıldığı gibi, folklorik bir müsamere coşkusundan ibaret değil çünkü... Anlatın ki, kökeninde barınan derin hüznü kavrasınlar.

İşte liste yukarıda.

Kısacık ömründe bir insanın başına ne felaket gelebilirse, gelmiş... Bunu anlatın. Direnen... Teslim olmayan ruhu anlatın.

Korkmasınlar engellerden, yalnız kalmaktan, işsizlikten, parasızlıktan, alçaklardan, doğrulardan.

Yürek dediğin...

Sadece organ değil arkadaş.

Bunu anlayın!!!

Atatürk'ün insanlık değerlerine içten ve büyük saygısı vardı. O, bütün insanlığın asırlar boyu övdüğü ve övündüğü meziyetleri üstün kişiliğinde toplamıştı. Hayatı boyunca gösterdiği davranışlar bu meziyetleri sergiliyordu. Şöyle ki:

-Muzaffer Başkomutan olarak İzmir'e girdiği gün, önüne serilen düşman bayrağını, "Bayrak bir milletin bağımsızlık alâmetidir; düşmanın da olsa saygı göstermek gerekir!" diyerek, onu yerden kaldırtan,

-Bir milleti hürriyet ve bağımsızlığa kavuşturan büyük eserinin haşmeti karşısında, memleketin büyük sanatkârları, şairleri, tiyatro sanatçıları elini öpmek istedikleri zaman "Sanatkâr el öpmez; sanatkârın eli öpülür!" cevabını veren ,

-Çanakkale’de kendisine karşı savaşıırken bir kolunu kaybeden ünlü Fransız Generali Gouraud’ya, yıllar sonra Ankara’da karşılaştıkları zaman -Generalin boş kolunu. işaret ederek : “Türk topraklarında yatan şerefli kolunuz, memleketlerimiz arasında son derece kıymetli bir bağıdır!” diyen ,

- Çanakkale şehitleri törenine konuşma yapmak üzere giden bir Bakanına, harpte ölen diğer millet askerleri için de: “Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur içinde uyuyunuz!” diye not yazdıran,

- Mısır elçisine, bir sabah, Çankaya sırtlarından doğmakta olan güneşi göstererek: “Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Şu anda günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Bu milletler, bütün güçlülere, bütün engellere rağmen mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir âhenk ve işbirliği çağı alacaktır!”

Diyen Büyük Atatürk, gerçekten insan sevgisinin ve insanlık idealinin kolay erişilemeyecek bir örneği idi. Bu davranışlar, belki de insanlık tarihinde eşi olmayan şeylerdi ve onun büyüklüğünü, onun genişliğini, onun engin hoşgörüsünü simgeliyordu.

Beni Bu Zevkten Ayırmayın!

Mustafa Kemal sık sık yaptığı yurt gezilerine çıkmak üzere bir Akşam üstü Ankara Tren Garı’na gelir. Gazi’nin yurt gezisine çıkacağını duyan Ankaralıları uğurlamak üzere tren garını dolup taşıyor. Atatürk tam trene bineceği sırada bir köylü kalabalığı yararak koşa koşa onun yanına ulaşmayı başarıyor, ayaklarına kapanıyor. Yaverleri, ilgililer köylüyü tutup götürmek istiyorlar.

"-Bırakın!..." diye sesleniyor. O an yere yatırılmış olan köylü vatandaşı kendisi eğilip kaldırıyor.

"-Nasılsın vatandaşım?"

"-İyiim Paşam, iyiim."

"-Senin iyiliğine memnûn oldum. Benden ne istiyorsun?"

"-Hayır Paşam, bir şey istemiyorum."

"-Niçin geldin öyleyse?"

"-Seni gördüm, kendimi tutamadım, ayaklarına kapanmak istedim."

"-Yok, sen benden bir şey istiyorsun, söyle bana yapacağım."

"-Sağlığından başka bir isteğim yok Paşam."

"-Ben biliyorum senin istediğini, sen benimle kucaklaşmak istiyorsun."

Köylü yoksul, üstü başı dökülüyor, üstelik giysileri çamurlar içinde.

Gazi, sarılıyor köylüye, kucaklıyor onu, bağrına basıyor, yanaklarından öpüyor.

O sırada orada kalabalık arasında bulunan Feridun Cemal Erkin diyecektir ki:

"-Etrafıma baktım, herkes mendili çıkarmış ağlıyordu."

(...)

O, Cumhuriyet'in 3. yıldönümünde tribünlerden inip, çevreindeki asker çemberini kaldırtıp, yaverini de uzaklaştırıp halkla birlikte, ellerini iki vatandaşının omuzlarına dayamış yürürken duyduğu mutluluğu tatmak isteyecekti hep.

Halk nasıl da kendiliğinden onu incitmemek için arada bir boşluk bırakmıştı o gün. Halkın içinde onlarla yanyana, omuz omuza, el ele, epeyi yürümüşlerdi öylece.

"-Artık otomobile binseniz..." demişti birileri.

Onlara dönüp demişti ki:

"-Sen belki ömründe sevmişsindir. Fakat hiç sevildin mi? Bundaki zevk hiçbir şeyde yok. Hele âşığın Türk milleti olursa!..."

Ve eklemişti:

"-Beni bu zevkten biraz daha ayırmayın..."

(...)

Aradan yıl geçecek... Cumhuriyet'in 12. yıldönümü için dövizler hazırlanmış:

"Atatürk bizim en büyüğümüzdür",

"Atatürk bu milletin en yükseğidir",

"Türk milleti asırlardan beri bağrından bir Mustafa Kemal çıkardı" ... böyle sürüp gidiyor.

Atatürk, bunları tek tek gözden geçirmekte, ama hiçbirini beğenmeyerek hepsinin üstünü çizmekte...

Kalemi eline alarak asılacak dövizleri kendi yazacak:

"Atatürk bizden biridir."

Sevme, Fakat Hakaret Etme!

Atatürk gerçekçi bir insandı. Siyâsî açıdan karşı çıktığı Osmanlı padişahlarını, târihî açıdan dâima savunmuştur.... Bunun bir örneğini Nizâmettin Nazif Tepedelenlioğlu bakın, nasıl anlatıyor:

"1937 yılında idi... Doğrudan doğruya kendi kontrolündeki bir gazetede 'Makedonya' adlı bir eserim tefrika ediliyordu... Bir akşam üstü Celâl Bey beni telefonla aradı. Dolmabahçe Sarayı'na dâvet edildim. Saray'a gidince de, hemen hiç bekletilmeden, üst kata çıkarıldım. Bir kapı açıldı, kendimi o büyük adamın karşısında buldum... Saygılarımı bildirince, mu'tat bir nezâket cümlesi ile beni taltif etti... sonra,

"Yazınızı okuyorum... Hürriyet'in ilân edildiği zaman, küçük bir çocuk olman lazım. Fakat, tebrik ederim, o günleri iyi canlandırıyorsun. Yalnız Abdülhamid'i hiç sevmediğin belli!" dedi... Biraz durdu. Sonra birdenbire şu sözler çıktı ağzından:

"Sevme Abdülhamid'i... Gene de sevme! Fakat sakın hatırasına hakaret edeyim, demel!.. Senin neslin biraz daha temkinli kararlar vermeye alışmalı."

"Bak çocuk!.. Şahsi kanaatimi kısaca söylüyeyim: Tecrübeler göstermiştir ki, toprakları üzerinde yaşayan insanların çoğunun ahvâli meşkûk ve hudutları yalnız düşmanlarla çevrili bir büyük devlette, Abdülhamid'in tarzı, azâmi müsâmahadır... hele bu idâre, 19. yüzyılın son yıllarında tatbik edilmiş olursa!"

Yaa, gördünüz mü?.. Atatürk bir defa padişahlara, özellikle 2. Abdülhamid'e hakaret edilmesini istemiyor!.. İkincisi, onun siyâsetinin yeni nesil tarafından anlaşılmasını istiyor!.. Yâni, "Biz içinde bulunduğumuz şartlar dolayısıyla onları eleştirmiş olabiliriz, ama siz daha temkinli davranın, daha tarafsız bir gözle değerlendirin," diyor!... Üçüncüsü, o yüzyılda Abdülhamid'in tutumunu hiç "Müstebid" olarak görmüyor, son derece müsâmahalı görüyor!.. Dördüncüsünü, söylemiyor, ama imâ ediyor!.. Nizâmettin Nazif anlamış mı, anlamamış mı, bilmeyiz, ama biz de onu açıklıyalım.

Bir devlet adamının, bir hükümdârın büyüklüğü, içinde yaşadığı devrin ve şartların değerlendirilmesi ile anlaşılır.

Atatürk ve Dünya Malı

Atatürk, Fransız dilinin inkişaf etmesinin sebeplerinden birini, Fransızların tiyatrodaki çok ileri düzeye erişmelerine bağlıyordu. Bunun için üç tiyatro eseri yazılmasını istedi. Bunların adlarını da bizzat kendisi koymuştur. Bu oyunların adları:

Bay Önder, Taş Bebek ve Ülkü Yolunda. Münir Hayri'ye yazdırdığı kendi hayatını ve fikirlerini sembolize eden, "Bay Önder" adlı eseri çiftlikteki Marmara Köşkü'ne tahsis ederken,

(...) Bundan sonrasını, Münir Hayri Egeli şöyle anlatıyor:

Atatürk ayağa kalktı. Pencereden çiftliğe baktı.

- "Bazı kör kafalılar benim bu çiftlikleri kurmamı dünya hursına atfediyorlar.

Bazı dalkavuklar da sadece herkese örnek vermek için yaptığımı ilân ediyorlar.

Ben parayı ne yapayım, malı ne yapayım? Öldükten sonra elbet bu millet gömüldüğüm çukurun üstüne bir taş diker."(...)

Diyen Atatürk'ün bu sözleri, şahsi hiçbir dünya hırsı olmayan geniş ufuklu, büyük şahsiyet olduğunun ifadesidir. Başka bir konuşmasında da kendisi için en büyük mükafatı şöyle anlatıyor:

"Benim için dünyada en büyük mevki ve mükâfat, Türk milletinin bir ferdi olarak yaşamaktır.

Eğer Cenab-ı Hak (c.c) beni bunda muvaffak etmiş ise şükrederim. Bugün olduğu gibi ömrümün nihayetine kadar milletin hizmetinde olmakla iftihar edeceğim."

Bizi de Kurtar!

1923 Martı Ayı'nın 15. Pazar günüydü. Mustafa Kemal Atatürk, Adana istasyonunda trenden inmiş, sağı solu dolduran halkın coşkun alkışları ve "Yaşa, varol!" sesleri arasında yaya olarak şehre gidiyordu. Yarı yolda karalar giymiş bir kadın kalabalığın içinde göze çarptı sonra onların arasından ikişer levha taşıyan dört kız çocuğu çıktı, Atatürk'ün önünde durdular.

Arkalarında bir kız çocuğu daha göründü ve önüne geçti. Kız çocuğu hıçkırıklar, inilti ve yalvarışlarla dolu bir nutuk söylemeye başladı. Bu kız çocuğun şahsında, henüz esir bulunan Hatay'ın Türk olan bütün halkı "Bizi de kurtar!" diye yalvarıyordu.

Herkesin gözleri yaşarmıştı, hıçkırıklarını tutamayanlar vardı. Atatürk'ün de gözleri nemliydi ve başı eğilmiş gibiydi. Gençliğe yeni adım atmakta olan bu kız çocuğunun nutku bitince alnı yükseldi, mavi gözlerinde ve pembe yüzünden bir çelik parıltısı görüldü. Her kelimesi üzerinde kuvvetle durarak:

"Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalamaz!" dedi.

On altı yıl sonra Hatay davasının en heyecanlı günlerinde hasta ve bitkin olmasına, mutlak istirahat tavsiyesine rağmen, Hatay'a yakın olmak için tekrar Adana'ya gitti. Dört saat ayakta durmak ve çalışmak gibi olağanüstü metanet gösterdi. Hatay kurtuldu, fakat Mustafa Kemal Atatürk'ü kaybettik.

Yetimler Yurdu

Atatürk, çocukları çok sever, kimsesiz olanlarına acır, hele yetim ve öksüz kelimelerini yerli yersiz kullanmaktan bilhassa kaçınırdı. Bir gün Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'i çağırarak "Babaları büyük harpte, İstiklal Savaşı'nda şehit olan çocukları bir çatı altında toplayınız, onları memlekete faydalı birer genç olarak yetiştiriniz." emrini verdi.

İşgal yıllarında yabancı kuvvetlerin karargâhı haline getirilen Balmumcu Kışlası, o sıralarda Jandarma Bölge Komutanlığı olmuştu. Bina hemen Maarif Vekâletine devredildi. Ayrıca bugün Zincirlikuyu'daki Yapı Meslek Usta okulunun binası da Vekâlet tarafından satın alındı. Adına "Darüleytam" yani "Yetimler Yurdu" denildi. Kısa zamanda, öğrenime başlandı. Ortaköy'de Galatasaray Lisesi'nin kız kısmının yer aldığı eski Feriye Sarayı da yetim kız çocukları için okul haline getirildi.

Yıl 1927... Atatürk Millî Mücadele'den sonra ilk defa İstanbul'a gelmişti. Bir gün "Söğütlü" yatıyla Boğaziçi'nde bir gezintiye çıktığı sırada, Ortaköy önlerinden geçerken bir okulun rıhtımında toplanmış olan tertemiz kıyafetli sevinç içindeki pırıl pırıl çocuklarının, el sallayarak kendisini selamladıklarını görünce ilgilendi. Yanındaki Maarif Vekiline dönerek "Necati Bey, bu saraylarda hâlâ yabancı çocukları mı var?" diye sordu. "Hayır, paşam." diye cevap verdi Mustafa Necati Bey. "Hamdullah Suphi Bey'e verdiğiniz emir mucibince yetim çocukların okuludur burası, babaları Çanakkale'de, Sakarya'da, İnönü'de şehit olan öksüz çocuklar... Darüleytamlılar..." Atatürk başını çevirdi, gözleri dolu dolu olmuştu. "Güzel değil Necati" diye mırıldandı. "Bundan sonra bu mekteplerin adı Darüleytam olmayacak. Şehir Yatılı Okulu olacak. Cumhuriyeti bu çocuklara emanet edeceğiz. Onları en iyi şekilde yetiştirmeliyiz. Yetimliklerini, öksüzlüklerini onlara hissettirmeden..." Ertesi gün çıkan gazetelerde bu okulların adlarının değişimine dair haberler yer alıyordu.

Çocukluk Ne Güzel Şey

Atatürk, yaşamı boyunca tüm sevdiklerine “Çocuk” diye seslenirdi. Çocuk sözcüğünü çok severdi. Bu sözde bir sevgi, bir yaşam ve bir canlılık bulurdu. Onun çocuğu yoktu! Ama içinde bitip tükenmeyen bir çocuk sevgisi vardı.

Atatürk’ün yanından hiç ayırmak istemediği, şipşirin bir çocuk vardı. Ona Ülkü adını vermişti. Hasan Rıza Soyak anılarında Ülkü’yü şöyle anlatır: “Ülkü, çocuklara karşı beslediği derin ilgiyi, ne kadar yerinde ve ne güzel belirten isim. Küçük Ülkü’yü sık sık Çankaya’daki evine getirirdi. Henüz yürümeye, birkaç kelime ile konuşmaya başlamış olan bu çok sevimli hareketli yavruyu kucağına alır, kendisiyle saatlerce meşgul olurdu. Bir gün yanına girdiğim zaman onu yine büyük adamın kucağında bulmuştum. Şakalaşıyorlardı. Çocuk katıla katıla gülerек onun altın sarısı saçlarını çekiyor, burnuna yapışıyor, ara sıra yumuk elleriyle, yüzüne küçük küçük tokatlar indiriyordu. O da çocuklaşmış gibiydi. Bir yandan kahkahalarla gülüyor, bir yandan da, güya başını korumaya çalışıyordu. Bir aralık bana baktı. Gök parçası gözleri sevgi ve neşeden ıslı ıslıldı.”

Atatürk o gün Genel Sekreterine “Çocukluk ne güzel şey..” deyip şunları ekler: “Çocuklar ne güzel, ne tatlı yaratıklar değil mi? En çok hoşuma giden halleri nedir bilir misin? Riyakârlık bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklamaları.”

Yine Soyak’ın anlattığına göre: “Sonra, Ülkü’yü derin bir şefkatle bağrına bastı, iki yanağından öptü. Ben bu öpücüklerde, bütün çocuklara karşı olan sonsuz sevgisinin izlerini görür gibi oldum.”

Ülkü, bir gün Atatürk’ü Çankaya’daki bahçede çimenler üzerinde görünce “Kalk, Atatürkçüğüm, hasta olacaksın” der. Bu söz Atatürk’ün çok hoşuna gider, “Ne duygulu çocuk.” demekten kendini alamaz. “Kim olduğumu bilmeden beni nasıl seviyor.” diye de duygularını belirtir.

Başka bir gün, çocuk eğitiminden konuşuyorduk, bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklamıştı:

“Çoğu ailelerin öteden beri çok kötü bir alışkanlıkları var, çocuklarını söyletmez ve dinlemezler. Zavallılar lafa karışınca ‘Sen büyüklerin konuşmasına karışma.’ der, sustururlar. Ne kadar yanlış, hatta zararlı bir hareket... Halbuki tam tersine, çocukları serbestçe konuşmaya, düşündüklerini, duyduklarını, olduğu gibi ifade etmeye teşvik etmelidirler; böylece hem hatalarını düzeltmeye imkân bulunur hem de ileride yalancı ve riyakâr olmalarının önüne geçilmiş olur.”

Çocuk Bayramının üçüncü ya da dördüncü günü idi. Bir akşam Atatürk’ün sofrasında bulunuyorduk. Küçük Ülkü, Atatürk’ün sağındaki sandalyede oturuyor ve çocuk bayramında gördüklerini Atatürk’e anlatmaya çalışıyordu. Atatürk onu sevgi ve şefkatle dinliyordu. Sonra Ülkü’ye, “Kalk da bayram yerinde gördüklerini şu beylere anlat.” dedi. Ülkü sandalye üzerinde ayağa kalkarak bayramda gördüklerini anlatmaya başladı. Güzel güzel anlattı. Ülkü’nün konuşmasından ve hareketlerinden Atatürk çok memnundu, neşelenmişti... Onu alkışladı, biz de alkışladık. Çocuk Bayramı ve Ülkü’nün konuşması münasebetiyle Atatürk, evlenme, çocuk ve aile konuları üzerine bazı felsefi görüşlerini açıkladı. Sofrada bulunanların aile durumlarını ve çocuklarını sordu. Sorularına cevaplar aldıktan sonra:

“Eşini mesut edecek herkes evlenmelidir... Çoluk-çocuk sahibi olmalıdır... Bana bakmayınız. Bu meselede örnek İsmet Paşadır. Benim hayatım başka türlü düzenlenmiştir. Buna rağmen tecrübesini yaptım. Sonradan anladım ki bu iş benim başarabileceğim iş değilmiş. Çocuk sevgisi insan için bir ihtiyaçtır. Hele yaş ilerledikçe bu ihtiyaç kendisini daha kuvvetli hissettiriyor. Onun için de Ülkü’yü yanımdan ayırmak istemiyorum.” buyurdular.

Atatürk, ilk kez Ülkü’yü Gazi İstasyonunda anasının kucağında görmüştü. Ülkü o zamanlar altı aylık ve şirindir. Onu kucağına alır, sevip okşar. Ülkü sarılır ve öper. Sonraları Ülkü’süz yapamaz. Sıkıldığı zamanlarda Ülkü’yü getirmelemini buyurur.

Sonraları da bu buluşma düzenli sürer. Son hastalığında bile komadan çıktığında Ülkü’yü arar. Ülkü’nün anası bu ko-

nuyu şöyle anlatır: “İlk komadan dört gün sonra, Ülkü’yü istedi. Yatağının yanına oturttu. Onu okşayarak bana ‘Cumhuriyet Bayramı yaklaştı, Ankara’ya gidin bayramı görsün Ülkü.’ dedi. Ülkü Atatürk’ün boynuna sarılıp ‘Sensiz Ankara’ya gitmem.’ dedi. Bunun üzerine Atatürk ‘Ben de geleceğim.’ dedi.”

Her Zaman Sözüne Sadık Kaldı!

“Ben de geleceğim.” diyen Mustafa Kemal Atatürk, her zaman olduğu gibi yine sözünü tutacaktı ancak Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bu sözünü yerine getiremedi. Biraz erteledi bu verdiği sözü. Çünkü sağlığı bu sözünü geciktirdi. Yine de küçük Ülkü’ye söylediği “Ben de geleceğim.” sözüne sadık kaldı!

Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk, Dolmabahçe Sarayı’ndan Ankara’ya hareket ederken onu bu yolculuğa uğurlamaya milyonlarca İstanbullu geldi. Küçük çocuklar, anneleri, babaları, dedeleri, nineleri sel gibi akan gözyaşlarıyla ve ellerindeki beyaz mendilleriyle, arkasından el sallayarak önce Saray Burnu’ndan bir küçük gemiye bindirdiler.

Marmara Denizinin ortalarına gelen küçük gemiden onu daha büyük olan Yavuz savaş gemisine aldılar. Mavi gözlü, sarı saçlı Mustafa Kemal’i, Marmara denizinin mavi sularında başkaları da uğurlamaya gelmişti. O başkaları ülkesini daha önce işgal etmeye gelip Dolmabahçe Sarayı’nın önlerine demir atan ülkelerin savaş gemileriydi.

O İşgal günlerinde, Saray’ın camından bakıp “Geldikleri gibi giderler.” sözünü söylemiş ve dediği olmuştu.

Geldikleri gibi gidiverdiler. Şimdi tekrar geri dönmüşlerdi! Ancak bu sefer amaçları işgal için değildi. Onu, sözünde duran adamı, Mustafa Kemal Atatürk’ü Ankara’ya uğurlamaya gelmişlerdi. Yavuz savaş gemisi önlerinden geçerken onlar da düdüklarını acı acı öttürüyorlardı!

Yavuz savaş gemisi İzmit sahiline ulaştığında, onu orada özel bir tren bekliyordu. Bu tren, sözünde duran adamı Ankara’ya götürmek için çiçeklerle süslenmişti. Artık hava da kararmış, gecenin o karanlık perdesi İzmit semalarını kaplamış, karanlık

gökyüzü dahi onun Ankara'ya olan yolculuğunun ardından sanki ağlamaya başlamıştı. Özel Tren Ankara'ya doğru hareket etmiş, geçtiği her yerleşim yerinde insanlar gözyaşları içinde ona el sallıyorlardı. Sabahın ilk ışıklarında Tren Ankara'ya ulaşmıştı. Treni karşılamaya bütün Ankara halkı gelmişti. İnsanlar Ankara Tren Garı'ndan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne uzanan o geniş caddelerde sağlı sollu yer almıştı. Yine kalabalığın ön taraflarında o çok sevdiği küçük Türk çocukları vardı. Milyonlarca insan gibi onlar da ağlayarak Atalarını karşılıyorlardı. O küçük çocukların Atatürk'ü artık devamlı Ankara'da kalacaktı. Hep birlikte onu Türkiye Büyük Millet Meclisi önündeki özel yerine götürdüler ve büyük bir saygı ile onun huzurundan geçerek ona olan sevgilerini gösterdiler.

Evet, küçük Ülkü'ye olan sözünü yerine getirmişti. "Ben de geleceğim." demiş ve Ankara'ya gelmişti!

Tarihler 1938 yılının o uğursuz Kasım Ayı'nı gösteriyordu.

Çünkü, Atatürk Ölmüştü!..

Atatürk'ün Çocukları

Biri erkek, sekizi kız, dokuz çocuğu evlat edinmişti Atatürk... Kendi evlatlarıymış gibi sevdiği bu çocuklarla yakından ilgilenmiş, onların en iyi şekilde yetiştirilmelerini istemişti...

Atatürk'ün çocuklara karşı pek büyük sevgisi vardı. Onun gözünde ve dilinde çocuk demek sevgi demekti. Sevdiklerine yaşları ne olursa olsun, "Çocuk!" diye seslenmesi, hitap etmesi de bunun belirgin bir işaretidir.

"Çocukluk ne güzel!.. Çocuklar ne sevimli ne tatlı yaratıklar değil mi? Onların en hoşuma giden halleri nedir. Bilir misiniz? Riyakârlık bilmemeleri, bütün istek ve duygularını içlerinden geldiği gibi açıklamalarıdır."

Onun bu sözlerinde de çocuklara karşı olan büyük sevgisinin sıcaklığı en güzel şekliyle hissedilmektedir.

Türk'ün ve Türkiye'nin tarihinde yepyeni bir devrin başlangıç günü olan 23 Nisan'ı çocuklara bayram günü olarak armağan eden de odur. Bu hareketiyle dünyada çocuklara bir bayram günü veren ilk devlet adamı olmak gibi ebedi bir mazhariyete daha erişmesinde de bu çocuk sevgisinin ve ülkenin yarınları olan çocuklara duyduğu güvenin rolü pek büyüktür.

Atatürk'ün çocuğu olmamıştı. Bundan ötürü yüreğinde zaman zaman bir burukluk duymuş mudur bilinmez. Fakat memleketin tüm çocuklarını kendi öz evladı olarak görmesi onun yüce gönlündeki çocuk sevgisini tatmine yetmiştir muhakkak ki.

Atatürk'ün gençlik yıllarından itibaren kız ve erkek dokuz çocuk evlat edindiği bilinir. Bu konuda uzun yıllar hizmetkârlığını yapmış ve yanından eksik olmamış bulunan Cemal Granda'nın şu sözleri pek ilginçtir:

“Hiç çocuğu olmayan Atatürk'ün bu koruyuculuk huyu daha çok yaşamı boyu evlatsız kalıp annesinin ölümünden sonra kız kardeşinden başka bir yakınının bulunmayışından ileri gelmektedir.”

Himayesine aldığı bu kimselerin iyi yetişmeleri için elinden geleni yapardı. Hesabını kitabını çok iyi bilmekle tanınan Atatürk, bu evlat saydıklarından hiçbir şey esirgemez, çevresindekilerin de onları sevip saymalarını isterdi.

Ölümünden sonra vasiyetnamesiyle çocuklarına aylık bağlanması da onlara düşkünlüğünün açık belirtisidir.

Atatürk, sofrasında her zaman manevi evlatlarını da bulundurur, her isteklerini yerine getirirdi. Çankaya köşkünde manevi evlatlarının hepsinin bir arada bulunduğu zamanlarda aralarına kıskançlık girmesin diye iş bölümü yapardı. Manevi evlatlarının harcamalarını Umumi Kâtip Hasan Rıza Soyak'a gördürür, harçlıklarını da onun eliyle verdirirdi.

Türk milletini oluşturan her fert, Yüce Ata'mızın bir evladı, onun bir parçasıdır.

Atatürk'ün Manevi Evlatları...

Fakat tarihte öyle isimler var ki, Onlar gerçekten Ata'nın bir evladı olma şerefine bahşedilmiş şanslı ve gururlu kişilerdir. Büyük Atatürk'ün manevi çocukları olarak bilinenler şunlardır:

Abdurrahim: İlk manevi evladı olarak bilinir. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Van'da bulunurken (1916), orada görüp tanıdığı bu kimsesiz ve muhtaç sekiz yaşındaki çocuğu alıp İstanbul'a getirmiş, Akaretler'deki evinde annesinin yanına bırakmıştı. Büyük Zafer'den sonra Abdurrahim'i Ankara'ya getirterek Sanaî Mektebine yazdırmış, okutup bir meslek sahibi yapmıştı. Ankara'dayken, Abdurrahim'i okula Fikriye Hanım götürür, getirirdi. Fikriye Hanım'ın ölümünden sonra Abdurrahim'i İzmir'e, annesinin yanına yollamıştı.

Afife: Birinci Dünya Savaşı sırasında Bitlis çekilmesi günlerinde Mustafa Kemal, yanına sığınan 6 yaşındaki Afife isimli kız çocuğunu önce cephe gerisine göndermiş, sonra alıp İstanbul'a getirerek annesinin yanına bırakmıştı. Atatürk, Afife'yi büyütmüş, okutmuş sonra evlendirerek İzmir'e gelin göndermişti.

Zehra: Mustafa Kemal, Latife Hanımla evlendikten sonra Kâğıthane Darüleytam'ından aldığı bu kimsesiz küçük kızı büyütmüş, önce Amerikan Kız Kolejinde sonra da Londra'da okutup iyi bir eğitim verdimişti. Bu talihsiz kız Avrupa'da öğrenimde iken geçirdiği ruhsal bunalım sonucunda Fransa'da kendini trenden atarak intihar etmişti.

Rukiye: Konya gezisi sırasında görüp tanıdığı bu kimsesiz kız çocuğunu Ankara'ya getirtip okutan Mustafa Kemal, daha sonra Rukiye'yi bir jandarma yüzbaşısıyla evlendirip düğününü Ankara Palas'ta yaptırmıştı. Bu düğün sırasında ilk dansı manevi kızıyla yapmıştı.

Nebile: 1927 yılında Çapa Öğretmen Okulu'nda öğrenciyken himayesine aldığı bu kızı da okutmuş, sonra bir hariciyeyle evlendirmişti. Mustafa Kemal, onun düğününü de Ankara Palas'ta yaptırmıştı. Atatürk'ün hastalığı sırasında derin bir teessüre kapılan Nebile, onun ölümünden sonra önce gözlerini kaybetmiş sonra da felç olmuş ve 37 yaşında Yakacık Sanatoryumunda ölmüştü.

Sabiha Gökçen: 1924 yılında Bursa gezisi sırasında görüp tanıdığı küçük Sabiha'yı manevi evlat edinen Atatürk, onu Ankara'ya getirtmiş ilk ve orta öğrenimini orada yaptırdıktan sonra İstanbul'daki Amerikan Kız Koleji'ne yollamıştı. Sabiha Gökçen'e havacılık sevgisini o aşlamış ve dünyanın ilk askeri kadın pilotu oluşunu havacılıktaki başarılarını büyük bir gururla izlemişti.

Afet İnan: Çocukluk arkadaşı ve eski Ankara Valisi Asaf İlbaş'la eşinin tavsiyesiyle himayesine aldığı Afet İnan da, Atatürk'ün gurur duyduğu manevi evlatlarından biri olmuştu. Onun tarih profesörü olarak yetişmesinde Atatürk'ün çok önemli rolü bulunmaktadır. Afet İnan son yıllarda Atatürk'ün yanından eksik olmayan ve uzun uzun tarihi sohbetlerinden haz duyduğu bir insan olmuştu.

Bülent Hanım: "Ertuğrul" yatı güvertesinden Kemal Kaptan'ın kızı olan Bülent Hanım da manevi evlatların arasında bir süre yer almıştı. Amerikan Kız Koleji'nde öğrenim yapan Bülent Hanım'ın bir Hristiyan genciyle flört etmesi üzerine, bu olaya çok kızan Atatürk tarafından köşkten uzaklaştırıldığı bilinir. Flört ettiği gençle evlenen Bülent Hanım kısa bir süre sonra hastalanıp ölmüştü.

Ülkü: Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın büyüttüğü ve mutsuz bir izdivaçtan sonra çaresizlik içinde kendisine sığındığı Vasfiye Hanım'ın, Atatürk'ün izniyle Gazi Orman Çiftliği istasyon memuru Tahsin Çukuroğlu ile izdivacından dünyaya gelen Ülkü'nün isim babası Atatürk olmuştu. Daha doğduğu gün doğum haberini alan Atatürk "Vasfiye'nin çocuğunun adı Ülkü olsun." demişti.

İşte Onların Hayatı

Afet İnan

Atatürk, 11 Ekim 1925'te İzmir'e geldiğinde, birçok kurumun yanı sıra okulları da gezerek konuşmalar yaptı. Yine o günlerde İzmir ilkokullarından birinde bir toplantıda Afet

Hanım'la karşılaştı. Afet İnan, ilköğrenimini Eskişehir'in Miha-
lıççık ilçesinde, Ankara ve Biga'da tamamladıktan sonra, Bursa
Kız Öğretmen Okulu'nu 1925 yılında bitirmiştir. İlk görevine
17 yaşındayken, babasının görevi gereği bulundukları İzmir'de,
Reddi İlhak İlkokulu'nda başlamıştır. Atatürk, Afet İnan'ın ai-
lesinin Makedonya kolunu tanıdığından, kendisinin meslek ve
durumu ile ilgilenir. Afet İnan'ın isteği, öğrenimini sürdürmek
ve yabancı dil öğrenmektir. Bunun yerine getirilmesi için Ata-
türk, Afet İnan'ın babası ve annesi ile görüşerek, kendisini o yıl
İsviçre'nin Lozan şehrine Fransızca öğrenmeye gönderir (1925
- 1927). Sonra, İstanbul'da Fransız Kız Lisesinde (Notre Dame
de Sion) bu öğrenimini sürdürür (1928-1929). Ortaöğrenim ta-
rih öğretmenliği sınavına girerek öğretmenlik belgesini alır ve
Ankara Musiki Öğretmen Okulu'na, Tarih ve Yurt Bilgisi öğret-
meni olarak atanır (1929-1930). Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş
çalışmalarında yer almış ve orada uzun yıllar Asbaşkanlık yap-
mıştır. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün
de müdürlüğünü yapmıştır. Akademik çalışmalarına devam
eden Afet İnan, 1938'de lisans, 1939'da doktora çalışmalarını ta-
mamlayarak 1942'de doçent ve 1950'de de profesörlüğe yükse-
lir. Prof. Dr. Afet İnan'ın Atatürk ve Türk tarihi ile ilgili birçok
yayını bulunmaktadır. 8 Haziran 1985 tarihinde ölmüştür.

Atatürk vasiyetnamesinde Afet İnan için; "Yaşadığı müd-
detçe şimdilik (şimdiki hâlde) ayda 800 lira verilecektir." diye
vasiyette bulunmuştur.

Sabiha Gökçen

Sabiha Hanım 1913 yılında Bursa'da doğdu. II. Abdülha-
mid tarafından Bursa'ya sürgün gönderilen vilayet başkâtibi
Hafız Mustafa İzzet'in kızıdır. İlkokula gittiği yıllarda babasını
kaybetti ve kardeşlerinin yardımıyla öğrenimini sürdürdü. Ata-
türk, 1925 yılında çıktığı Bursa gezisinde Sabiha Gökçen'le ta-
nıştı ve içinde bulunduğu güç yaşama şartlarını öğrenince de
onu evlat edindi. Ankara Çankaya İlkokulu'nu, daha sonra da
Üsküdar Kız Koleji'ni bitiren Sabiha Hanım, Türk Hava Kuru-
munun Havacılık Okuluna girdi (1935). Burada geçirdiği başa-
rılı öğrenim hayatından sonra, yüksek planörcülük kurslarına

katılmak üzere Sovyetler Birliği'ne gönderildi. Dönüşte Eskişehir Hava Okulu'na girdi, aynı zamanda 1. Tayyare Alayı'nda av ve bombardıman uçakları alanında uzmanlaştı.

Sabiha Gökçen, 1937 Ege ve Trakya manevraları sırasında başarılı uçuşlar yaptı. Aynı yıl çıkan Şeyh Rıza İsyarı sırasında yapılan kara harekâtını, Dersim ve çevresini havadan bombalayarak kolaylaştıran Sabiha Gökçen, 1938'de yaptığı Balkan turuyla ününü Avrupa'ya yaydı. 1938'de Türkkuşu'nda başöğretmenliğe atandı ve 1955'te uçuculuktan ayrıldı. Türk Hava Kurumu Yönetim Kurulu üyesi oldu.

Atatürk'ün manevi kızı, Türkiye'nin ilk kadın havacısı Sabiha Gökçen, tedavi gördüğü Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hastanesi'nde (GATA) 22 Mart 2001 Pazartesi günü saat 08.15'te kalp ve solunum durması sonucu vefat etti.

Ülkü Adatepe

Ülkü Adatepe, Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın evlatlık kızı Vasfiye Hanım ile Fransızca öğretmeni ve gar şefi Mehmet Tahsin Çukurluoğlu'nun kızıdır.

Zübeyde Hanım'ın küçük yaştan itibaren yetiştirdiği Selanikli Vasfiye Hanım, Zübeyde Hanım'ın ölümünden sonra bir süre Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım'la kalmış, Atatürk kendisini, Gazi Orman Çiftliği'nde istasyon şefliği yapan Mehmet Tahsin Bey'le evlendirmişti. Vasfiye Hanım ile Mehmet Bey'in çocukları olacağını öğrendiğinde ona ister kız, ister erkek olsun Ülkü isminin verilmesini isteyen Atatürk, 9 aylıkken Ülkü'yü Çankaya Köşkü'ne aldırdı ve büyüdüğü zaman yurt gezilerine beraber götürdü.

Daha iki aylık bebekken Çankaya'ya getirttiği Ülkü'yü gören Atatürk, bu küçük çocuğa büyük bir muhabbetle bağlanmıştı.

Cemal Granda "Atatürk'ün uşağı idim." adlı kitabında bu konuda şunları yazmaktadır:

"Küçük Ülkü Dolmabahçe'de bulunduğu zamanlar yanından hiç ayrılmaz 'Atatürk'üm seni özledim gel yanıma!' dediği zaman her işini bırakıp Ülkü'nün yanına koşardı. Onun ya-

nunda adeta çocuklaşırdı. Öyle serbest bir eğitim sistemi uygulanıyordu ki çocuğun her istediği yerine getiriliyordu...

Ülkü büyüdüğü ve konuşmaya başladıktan sonra Atatürk'ün ilgisini daha çok çekmiş, onunla oyalanmaya başlamıştı. Gazi, Orman Çiftliğine her gelişinde Ülkü'yü yanına getirtir, onun çocuksu sözlerini hazla dinler, bir büyük adammış gibi ona önem verir, bazen otomobiline alıp yanına oturtur, arkadaşmış gibi konuşurdu.

Atatürk'ün uyku saati geçtiği zaman Ülkü yatak odasının kapısı önüne gider, gürültü patırtı yaparak uyandırır. Erken kalkması gerektiği sabahlar, uyandırmaktan çekindikleri zaman Ülkü'yü ileri sürerler, ona kızmayacağını bildiklerinden 'Haydi git kaldır.' derlerdi. O da gider 'Çok uyudun Atatürk-çüğüm haydi kalk bak güneş çıktı.' diye uyandırır.

Atatürk çocuğun bu masum isteğine kızmaz, hoşgörüsüyle karşılardı. Atatürk'ü uyandırmak yürekliliğini görevlilerin dışında yalnız Ülkü gösterebilmiştir...

1937 yılında Ülkü hastalanmış, Dolmabahçe Sarayı'nda paratifodan yatıyordu. Florya Köşkü'nde kalan Atatürk, her gün Dolmabahçe'ye gidiyor, doktorların bulaşıcı hastalıkla temasını istemedikleri halde tavsiyelerine aldırıyor, yanına giriyor, sağlık durumuyla yakından ilgileniyordu. Hastalık nedeniyle ona düşkünlüğü iyice artmıştı. Başına topladığı doktorlara 'Bu çocuğa bir şey olursa ben yaşayamam, ne yaparsanız yapın, kurtarın.' diyordu..."

Ülkü 5 yaşındayken Atatürk öldü. Üsküdar Amerikan Koleji'nde başladığı öğrenimini maddi sıkıntılar nedeniyle tamamlayamayan Ülkü, genç yaşta evlendi. İlk evliliğini Sabiha Gökçen'in amcasının oğlu Üsteğmen Fethi Doğançay ile yaptı. 13 yıl süren bu evliliğinden 2 oğlu oldu. İkinci evliliğini ise işadamı Öke Adatepe ile yaptı. Şişli, İstanbul'da Doğançay Apartmanı'nda yaşamaktadır.

Abdurrahim Tunçak

Mustafa Kemal Atatürk'ün özel hayatında önemli bir yer teşkil eden, manevi evlatları arasında belki de en önemlilerinden biri olan Abdurrahim Tunçak'tır.

Evlatlıklarından Abdurrahim, o zamanlar Van'dan aldığı kimsesiz bir çocuktur. İstanbul'a getirdiği sekiz yaşındaki Abdurrahim'i Beşiktaş Akaretler'de 78 numaralı evlerinde annesi Zübeyde Hanım'ın yanına bıraktı. Zaferden sonra da Ankara'ya getirerek, Salih Bozuk'un oğlu Cemil ile beraber Çankaya Köşkü'ne yakın bir ilkokula yazdırdı. Daha sonra Sanayi Mektebi'ne gönderilen Abdurrahim, Atatürk Latife Hanım'la evlenince İzmir'e Zübeyde Hanım'ın yanına gönderilmiş ve ayrıldıklarında tekrar Ankara'ya geri getirilmiştir.

Mustafa Kemal, öğrenimine yurtdışında devam etmesini uygun gördüğü Abdurrahim'i 1929 yılında Berlin Teknik Üniversitesi'ne göndermiş ve tüm giderlerini karşılamıştır. 1934 yılından sonra Tunçak soyadını alan Abdurrahim Bey, Savarona'nın satın alınması görüşmelerinde tercümanlık yapmıştır.

Zübeyde Hanım, ölümünden yıllar sonra 1971'de açılan vasiyetnamesinde Abdurrahim Tunçak'a 20 lira verilmesini istemiştir.

Zübeyde Hanım'ın koynunda büyüyen Tunçak, sadece Mustafa Kemal'in değil, Zübeyde Hanım'ın ve Makbule Hanım'ın da hayatında önemli bir yer almıştır. Bunu daha iyi anlayabilmek için Dr. Behçet Uz'un ağzından çözülmüş bant kayıtlarına göre, son günlerinde Zübeyde Hanım'la arasında geçen olayı anlatmakta fayda vardır:

"Güler yüzlü, metal çerçeveli gözlüklü, beyaz saçlı, benim boyumda (Behçet Uz kendi boyuyla kıyaslıyor) başörtülü, Selanik şivesiyle güzel Türkçe konuşan, ilk görüşte herkese saygı telkin eden Zübeyde Hanım Efendi, kendisi hasta olduğu halde, hep yanındaki küçük bir erkek çocuğuyla ilgileniyordu. 6-7 ay kadar Zübeyde Hanım ve üzerine titrediği bu oğlanla hep ilgilendim... Beni üç defa Gazi Paşa'nın Başyaveri Salih Bey aradı. Zübeyde Hanım ve yanındaki oğlanı sordu. Yazılı rapor istedi, yazdım." demektedir.

Atatürk tarafından Akaretlerdeki eve getirildiğinde kendi ifadesiyle üç yaşında olan Tunçak, Atatürk'ün, Zübeyde Hanım'a, "Bu çocuğu biz büyütelim. Bu çocuk bizim çocuğumuz olsun." diyerek annesinin yanına bıraktığı Tunçak'ı, Zübeyde Hanım bir süre önce kaybettiği ve acısını unutamadığı kızı Naciye'nin yerine koyarak. "Naciyemin erkeciği" diyerek sevmiş ve kollamıştır.

Mustafa Kemal'in çok yakınında bulunmasına rağmen hiç şımarmayan, aksine o mütevazı tavrı ile Paşa'ya yakışır bir terbiyeyle yetiştirilen Tunçak, bu ailenin en acı ve en mutlu günlerinde bulunma şerefine ermiştir. Abdurrahim Tunçak nüfus kütük kayıtlarına göre, 1324 (1908) yılında Diyarbakır'da doğmuş ve Atatürk tarafından İstanbul'a getirtilmiştir.

Abdurrahim Tunçak'ın babası Ali, annesi olarak da Havva gösterilmektedir. Kendisi ile yapılan röportajda ise Tuncak şöyle demektedir:

"Ben ana da bilmem, baba da bilmem. Kendimi bildiğimde, annem olarak kabul ettiğim Zübeyde Hanım'ı, Halam Makbule Hanım'ı, bir de Paşamızı tanıdım..

Benim ailem, bu aileydi. Ben kendimi bu ailenin çocuğu olarak kabul ettim ve hep de öyle kaldım. Gerçek annemin ve babamın kim olduğunu asla öğrenemedim. Kesin olarak bildiğim, üç yaşındayken Mustafa Kemal Paşanın evinde olduğumdur. Beşiktaş da, Akaretler'deki evimizdeydik. Evde annem (Zübeyde Hanım), Makbule Halam ve Mustafa Kemal Paşa ile birlikteydim."

Zübeyde Hanım vasiyetinde (7 Şubat 1922) Tunçak'a da yer vermiştir.

Zübeyde Hanım'ın Vasiyeti

Vasiyetini, vefatından 1 yıl önce (7 Şubat 1922) yazdırmıştı. Kendisini halsiz hissettiği günlerde Cemal Bolayır'a bu isteğini söylemiş ve yardımcı olmasını istemişti. Cemal Bey, üç tanık bulacak ve isteklerini yazacaktı. Hatim ve duaları için 450 lira ayırdığını, her cuma namazdan bir saat önce ezan okununcaya kadar uygun bir camide cemaate karşı iki cüz'i şerif okutulmasını istiyordu. Kurban Bayramı'nın birinci günü 5 adet kurban kesilmesini ve Öksüzler Yurdu'na verilmesini, bu harcamalar için 1.800 lira para ayırdığını belirtmişti.

Bir başka isteği de bir çeşme yaptırılmasıydı. Onarımı için de 474 lira ayırmıştı. Yanında çalışanları da unutmamıştı. Hayriye Hanım için 10 lira, manevi evladı Ayşe'nin çeyizi için 10 lira, Selanik'teki biraderi Hasan Ağa'nın oğlu Abdurrahman'a 30 lira, yetim Abdurrahim'e 20 lira, Vasfiye isimli hizmetlisi için de 20 lira ayırdı."

Rukiye Erkin

Atatürk Rukiye'yi bir Konya gezisinde tanımıştı. O vakitlerde Rukiye hayatının en zor yıllarını yaşıyordu. Kimsesizdi. Atatürk, Rukiye'yi Ankara'ya getirerek bakımını ve okutulmasını sağlamış ve bir jandarma yüzbaşı ile evlendirmiştir. Nikahları Ankara Belediyesi'nde kıyılmış, zamanın İç İşleri ve Dış İşleri Bakanları da şahitlik etmişlerdir. Düğünleri İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında yapılmış, düğünde Atatürk ilk dansı Rukiye ile yapmıştır.

Nebile

Temmuz 1927'de İstanbul Çapa Öğretmen Okulu'ndan üç kız öğrenci Dolmabahçe Sarayı'na getirilmişti. Bunlardan Nebile Atatürk'ün manevi kızı olarak kalmıştır. Daha sonra öğrenimi için Ankara'ya getirilen Nebile, evlenme çağı geldiğinde, o yılların Viyana Büyükelçiliği Baş Kâtibi, Tahsin Bey'le evlendirilmiştir. Düğün 17 Ocak 1929'da Ankara Palas'ta, Atatürk ve diğer davetlilerin katılımıyla yapılmıştır. Atatürk'ün hastalandığı günlerde Nebile de hastalanmıştı. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak hayata gözlerini kapamıştır.

İçki Sofrası Değil, Akademi Sofrası

Kurtuluş Savaşı'nın ardından ilan edilen Cumhuriyet ile birlikte başkent Ankara'da Atatürk'ün hemen hemen her akşam kurdurduğu ve daima kalabalık olan sofraları daima konuşulur olmuştur. Atatürk'ün her akşam köşkte verdiği yemek davetleri konusunda, o dönemde yaşamış ve sofralarda bulunmuş kişilerin birleştiği ortak görüş, bu sofraların bir yemek masası, ya da içki ve eğlence masası değil, bir tür akademi olduğudur.

Bazılarının iddia ettiği gibi bu yemekler bütün devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı bir yer de değildi. Aksine bu kalabalık masalarda yer alan seçkin konuklar ülke ve dünya sorunlarıyla ilgili görüşlerini açıklar ve o sorunlarla alakalı çözüm yollarını ortaya dökerlerdi.

Atatürk'ün en büyük zevki değer verdiği insanlarla birlikte bir sofraya etrafında toplanmasıydı. En yakın dostlarından Kılıç Ali, Atatürk'ün bu konuda şöyle dediğini nakleder:

“ Bir lokma ekmek, bunu birkaç yakın arkadaş ile oturup beraberce yemek içmek bana kâfidir.”

Çok düzenli ve dikkatli bir insan olan Atatürk, masaya otururken her şeyin yerli yerinde olmasına dikkat eder, masa örtüsünden tabaklara, bardaklardan çatal – kaşıklara varıncaya kadar her şeyin düzenli ve düzgün olmasına özen gösterirdi. Çünkü o masasına çağırdığı konuklarına değer verirdi.

Yemek masasının bulunduğu salonun görünür bir yerine daima büyük bir kara tahta, tebeşir ve silgisiyle birlikte hazır bulunurdu.

Verilen yemek sırasında masada, iç ve dış politika, tarih, dil, coğrafya gibi çeşitli bilimsel konular konuşulur, günün önemli meseleleri hakkında görüş – alışverişinde bulunulurdu. Masada bulunan tüm konuklar açık konuşur, herkes düşüncesini söylerdi. Bu konuda yine Kılıç Ali hatıralarında şöyle açıklamaktadır:

“ Sofra, bazılarının sandığı ve telkin ettirmek istediği gibi, bütün devlet işlerinin müzakere yeri değildi. Bu önemli noktayı fark edemeyerek 'sofrada devlet işleri hallediliyor' diye dedikodu çarkını işletenler, bir vesile ile o masada yer aldıkları zaman konuşulan konuları duyduklarında, yaptıkları dedikodu karşısında utançlarından yedikleri lokmaların boğazlarında dizildiğini ve yüzlerinin kıpkırmızı kesildiğine az mı şahit olduk.”

Atatürk'ün yemek masalarında hemen her şey konuşulurdu, ancak “dedikodu” asla yapılmazdı. Bu konulara asla izin vermez ve hoşgörülü davranmazdı. Çeşitli düşüncelerin ve kanaatlerin rahatlıkla açıklandığı bu masada bazen tartışmaları ileri götürenleri de yine hoşgörü ve sabırla karşılardı.

Atatürk insanların ardından kesinlikle konuşmaz, aksine onların suçlarını ve yanlışlıklarını yüzlerine söylerdi. Fakat bu konularda da haksız davranmadığı görülmezdi. Onun kişiliğinde kin, garaz ve intikam yoktu.

Atatürk'ün yemek davetinin kuralları vardı. Başyaver, akşama doğru Atatürk'ün huzuruna gelir, o akşam sofrada bulunmasını istediği kişilerin isimlerini not eder, daha sonra bu kişiler telefon ile davet edilirdi.

Davetliler köşkün büyük salonunda toplanır ve Atatürk'ü beklerlerdi. Tüm davetlilerin geldiği anlaşıldığı an Atatürk davetlilere *"Hoş geldiniz"* der ve ellerini sıktıktan sonra *"Buyurun masaya oturalım"* diyerek önlerine düşer ve masaya otururdu.

Masada, Atatürk titizlik göstererek yemek seçmez, çoğunlukla masaya hangi yemek gelirse onu yerdi. Ancak onun sevdiği başlıca yemekler, omlet, karnıyarık ve *"yağlı fasulye"* diye adlandırdığı kuru fasulye idi. Karnıyarık ile pilavı karıştırarak yemeyi çok severdi.

"Atatürk'ün sofrası başlı başına bir âlemdi, orada az mı şeyler gördük, içtirik" diyen, Kılıç Ali şunları hatırlatıyor:

"Atatürk'ün sofrasında az mı vakalara şahit olduk! O sofralardan neler, kimler gelmiş geçmiştir. Asıl bahtiyarlık o sofradaki yerini, sonuna kadar, sendelemeden sabırla muhafaza edebilmektir."

"Biz o sofraya müdavimlerimizden öyle adamlar tanımışızdır ki, gösterdikleri suni dostluk gösterilerinden, bizimle yaptıkları özel sohbetlerden daha o zaman, samimi olmadıklarını anlamışızdır. Nitekim bu adamların ne kadar aşağı, ne kadar bayağı olduklarını Atatürk'ün vefatından sonra, daha iyi anlamış bulunuyoruz."

Atatürk, bazılarının iddia ettiği gibi her akşam içki içmez ve kimseyi içki içmeye zorlamazdı.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise Atatürk'ün yemek sofrası alışkanlığı ile ilgili bir yazısında şöyle der: *"Atatürk'ün sofrasından hepimizin ruhunda ve dimağında nice derin, tatlı ve ibret verici anılar, yaşama ve insanlığa dair, nice değerli dersler kalmıştır."*

Atatürk'ün sofradaki sözleri, felsefesi, yol göstericiliği, fıkraları, vecizeleri gerçekten bir hazine idi. Bu sofrada esen hava sevgi, vefa ve arkadaşlıktı. Burada ilim, sanat, kültür, nesnel görüşler, gerçeklikler, idealler yer alırdı. Ülke sorunları, gele-

ceği, çözüm biçimleri aranırdı. Gönül sohbet ister, kahve bahane şiirinde olduğu gibi, M.Kemal için de amaç, tartışmalardı, iyiyi doğruyu bulmaktı. Akıla yol açmaktı. Sofra ve içki ise bir araçtı. Gece yemekleri bazen müzikli oluyor, çeşitli sanatçılar konser veriyordu.

Karatahta, tebeşir, silgi ve kütüphaneden gelen kitaplar, sofranın bir parçası idi.

Onun döneminde devlet görevlilerinin sofralarında et yemeği hemen hemen yoktu. Kebaplar, yağlı ağır yemekler yemiyordu. Bazen tavuk ya da hindi yeniyordu. Anadolu'da halk eti Kurban Bayramında görebiliyordu. Ülke yoksul durumda idi. Halkın et yemediğini Atatürk çok iyi biliyordu. Kendi sofrasında da bazen etli yemek oluyordu. Onun ülkenin bu yoksul durumunu göze aldığını ve bu nedenle de et yemediği söylenebilir. Yemek sofrasında ve sevdiği yemeklerde daha çok sebze ağırlıklı yemekler dikkati çekiyor.

Yemeklerdeki gelenekselliği sürdürmesi, Onun geleneksel Türk kültüründen kopmayışının bir kanıtıdır.

İçkiye Karşı Nefsine Hâkimdi

Mustafa Kemal'e en yakın olan Halide Edip şunları yazıyor:

“Odasında Mustafa Kemal meşgul görünüyordu. Önünde İslam tarihinin ilk sayfaları yani demokrasiye en yakın olan yirmi dört yılı kaplayan bölümü oluşturunuyordu. Mustafa Kemal Paşa ilk aylarda, hatta daha sonraları kritik anlarda, kendisiyle çalıştığım zaman hep dürüst, hep içkiye karşı nefesine hakimdi. İçkiye düşkünlüğü söylendiği halde ağzına bir damla alkol almamıştı.”

Alkolik ise, Bunları Kim Yaptı?

Mustafa Kemal Atatürk, sürekli içki içen, kadınlara düşkün, diktatör ve hep yalnız kararlar alan bir lider ise;

Peki, Mustafa Kemal bu kadar içki içerken, övündüğümüz İstiklâl Savaşı'nı nasıl organize etti. Büyük Millet Meclisi'nin verdiği Başkomutanlık görevini nasıl yaptı?

Sürekli içki içerken, nasıl savaştı, savaş sonrası diploma-siyi nasıl idare etti?

Anadolu'yu adım adım nasıl dolaştı.

Mustafa Kemal Atatürk, rakı ve çerezden ibaret bir hayat sürdü ise;

Türkiye Cumhuriyeti gibi bir devleti nasıl kurdu, kurguladı?

Mustafa Kemal, gerçekten içki masasından kalkmadıysa, Türkiye nasıl ortaya çıktı?

Güya sürekli içki içen, zevk sefa ve kadın peşine düşen Mustafa Kemal, bir kütüphane dolusu kitabı ne zaman, nasıl okudu ve araştırdı?

Mustafa Kemal Atatürk gerçekten din düşmanı olsa idi, acaba Türkiye'de bu gün İslam'ın İ. si kalır mıydı?

Bu kadar alkolik ise, Misak-i Milli'nin yeniden hayata geçirilmesi için nasıl çalıştı? Hatay'ı topraklarımıza nasıl kattı?

Mustafa Kemal madem bu kadar içkiciyse, Trablusgarp'ta, Şam'da, Galiciya'da, Çanakkale'de, Sakarya'da nasıl savaştı ve savaş idare etti? Ankara'da bunca işi nasıl yaptı:?

Mustafa Kemal Atatürk eğer bir ırkçı olsaydı, acaba bugün Türkiye'de Kürt, Arap, Ermeni, Çerkez ve diğerleri kalır mıydı?

Çanakkale'de, Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Ortadoğu'da, Afrika'da savaşılmasaydı, acaba haritadan hangi etnik unsurlar silinirdi, hiç baktınız mı?

Mustafa Kemal'in, **"Ne Mutlu Türküm Diyene"** sözü emperyalizme, Siyonizme, Adaletsizliğe ve Şerefsizliğe karşı bir haykırıdır. Adaletin ve İnsanlığın uyarısıdır... Birliğin gücünü, emperyalizmin yüzüne şamar gibi vurmaktır!

“Türk Milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum.”

-Mustafa Kemal Atatürk-

Atatürk'ün Din Anlayışı

Bilindiği üzere Mustafa Kemal Atatürk'ü n modern Türkiye'nin inşasında ayrı ve müstesna bir yeri bulunmaktadır. Atatürk, modern Türk devletini, önündeki bütün düşünsel ve pratik problemleri büyük bir ustalıkla ve ileri görüşlülükle çözerek kurmuştur. O, bir taraftan İslami değerleri devlete temel yaparken, diğer taraftan çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilmek için köklü reformlara girişerek devlet kurumlarını reorganize etmiştir. Bunu yaparken milli ve manevi mirası asla reddetmemiş, bilakis bu değerleri Batı dünyasını yakalama gayretine ivme kazandıran bir unsur olarak telakki etmiştir.

Bir önder olan Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunu çağdaş uygarlık istikametine doğru dönüştürmek için giriştiği inkılaplarında öncelikli olarak Türk milletin köklü manevi değerlerine dayanmıştır. Onun belirgin olarak göze çarpan başarısı, dini doğru bir şekilde anlaması ve ondan ülkenin dirilmesi ve kalkınması için hakkıyla yararlanmasıdır. Nutku, söylev ve demeçlerine baktığımızda sürekli olarak İslamiyet'e ait kavramlara atıfta bulunduğunu görmekteyiz. Bir Konuşmalarında Kur'an ayetlerine referansta bulunmuş, Hz. Muhammed'in hadislerini zikretmiş ve İslam'ın çeşitli meseleleri ile ilgili bakışını belirtmiştir.

Bu konuşmalardan, Atatürk'ün dinine bağlı bir lider, İslamiyet hakkında geniş ve zengin bilgisi olan bir kimse olduğunu anlıyoruz. Konuşmaları dikkatlice tahlil edildiğinde, onun din anlayışının, çağının mevcut birikiminin çok ötesinde olduğunu görüyoruz. Dini taassubun çok yaygın olduğu, din adına sofatların halk üzerinde tesir ve nüfuz elde ettikleri, Osmanlı'dan kalma medrese geleneğinin hâlâ direnç gücüne sahip olduğu bir dönemde aşağıda tafsilatıyla vermeye çalışacağımız fikirleriyle Atatürk, din alanında da çağdaş görüşlere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü onun 1920'lerin koşullarında söyledikleri aradan bunca yıl geçtikten sonra bugün ülkemizin ilahiyatçılarının birçoğu tarafından İslam'ın sahih yorumu olarak ileri sürülmektedir.

Konuyu daha fazla uzatmadan, Atatürk'ün din konusunda dile getirmiş olduğu ve muhtelif kaynaklarda yer verilen sözlerinden tespit edebildiklerimizi burada zikretmek yerinde olacaktır:

“Türk milleti dindar olmalıdır, yani bütün sadeliğiyle dindar olmalıdır demek istiyorum. Bizzat hakikate nasıl inanıyorum- sam buna da öyle inanıyorum... Din şuura muhalif, ilerlemeye engel hiçbir şey ihtiva etmiyor.”

“Bizim dinimiz en tabi ve makul dindir ve ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dine tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uygun olması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur.”

“Ey Arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür- Adalet-i ilahiye, O'nun tecellilerine bakarak diyebiliriz ki, insanlar iki sınıfta, iki devrede mütalaa olunabilir. İlk devir insanlığın çocukluk ve gençlik devridir. İkinci devir, insanlığın kemal devridir.”

“Ey millet! Allah birdir, şâni büyüktür. Allah'ın selameti, atıfeti ve hayrı üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenab-ı Hak tarafından insanlara dini hakikatleri tebliğe memur ve resul olmuştur. Koyduğu esas kanunlar cümlemizce malumdur ki Kur'anî azimuşşândaki husustur. İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz son dindir, temel dindir. Çünkü dinimiz akla mantığa hakikate tamamen uyuyor. Eğer akla man-

tığa, hakikate uymamış olsaydı bununla diğer ilahi ve tabi kanunlar arasında aykırılıklar olması gerekirdi. Çünkü bütün kanunları yapan Cenab-ı Hak'tır."

"Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanın emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünce ve tefekküre karşı değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyoruz, kasta ve fiile dayanan bağnaz hareketlerden sakınıyoruz. Gericilere fırsat vermeyeceğiz."

"Efendiler.." Camiler itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapılmak lazım geldiğini düşünmek danışmak için yapılmıştır. Millet işlerinde her kişinin zihninin başlı başına çalışması lazımdır. İşte biz de burada din ve dünya için geleceğimiz ve istiklalimiz için ve en çok milli egemenliğimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnız kendi düşüncelerimi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşündüklerini anlamak istiyorum. Milli ülküler milli irade yalnız şahsın düşünmesinden değil tüm millet fertlerinin ülkülerinin toplamıyla yaratılır.. " "Milletimiz dil ve din gibi kuvvetli iki hazineye sahiptir. Bu faziletleri hiçbir kuvvet milletimizin kalp ve vicdanından çekip alamayacaktır ve alamaz."

"Minberlerin halkın anlayacağı bir dille ruh ve dimağa hitab olunmakla İslam ehlinin vücudu canlanır, iman kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. Fakat buna nazaran hatiplerin haiz olmaları lazım gelen özellik yetenek ve dünyanın gidişini bilmeleri çok önemlidir."

"Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin ahkâmını eşit olarak öğrenmeliyiz. Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır, orası da mekteptir."

"Bu başarının, kutsal topraklarımızı düşman istilasından büsbütün olarak kurtaracak olan kesin zaferin hayırlı bir başlangıcı olmasını Tanrının lütfundan dilerim."

"Biz ne Bolşevik'iz, ne de Komünist. Ne biri, ne diğeri olmayız, Türkler milliyetperver ve dinlerine hürmetkar bir millettir. Bizim hükümet şeklimiz tam bir Demokrat Hükümetidir."

Atatürk hiçbir zaman dine karşı olmamıştır. Onun mücadele ettiği, din maskesi altında insanların sömürülmesi, dini kullana-

rak kendine makam, mevki ve çıkar sağlayarak dini yozlaştıranlardır. Onun gerçek anlamdan neden şikayetçi olduğu hususu, 16 Mart 1923'te Adana'da Türk Ocağında esnaf ve sanatkarlarla yaptığı konuşmasında ortaya çıkmaktadır:

"Bizi yanlış yola sevk eden habisler, bilirsiniz ki, büyük ölçüde din perdesine bürünmüşler saf ve nezih halkımızı hep şeriat sözleriyle aldata gelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz. Görürsünüz ki, milleti mahveden, esir eden, harap eden fenalıklar hep din kisvesi altındaki küfür ve melanetten gelmiştir. Onlar her türlü hareketi dinle karıştırdılar. Halbuki, el-hamdülillah, hepimiz müslümanız, hepimiz dindarız. Artık bizim dinin icabını öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur. Analarımızın babalarımızın kucaklarında verdikleri dersler, bize dinimizin esaslarını anlatmaya kafidirler. Buna rağmen hafta tatili, dine mugayirdir gibi hayırlı ve akla, dine muvafık meseleler hakkında, sizi iğfal ve idlale çalışan habislere iltifat etmeyin. Milletimizin içinde hakiki ve ciddi ulema vardır. Milletimiz bu gibi ulema ile müftehirdir. Onlar milletin emniyetine ve ümmetin itimadına mazhardırlar. Bu gibi ulemaya gidin: Bu efendi bize böyle diyor, siz ne diyorsunuz deyiniz. Fakat suret-i umûmiyede buna da ihtiyaç yoktur.

Bilhassa bizim dinimiz için herkesin elinde bir miyar vardır. Bu miyarla hangi şeyin bu dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz"

Bu sözlerden, Atatürk'ün dar çerçeveli din anlayışına, din sömürücülüğüne, taassuba ve yobazlığa karşı tavır aldığı, ulusumuzu bunlara karşı uyanık tutmak istediği açık ve seçik bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra Atatürk'ün dinin pratiklerini yerine getirmeye de karşı olmadığı, görevini aksatmamak kaydıyla herkesin dini vecibelerini dilediği gibi yerine getirebileceğini istediği anlaşılmaktadır: Bir gün Atatürk'ün yakın arkadaşı Necip Ali kendisine, müşterek dostları Münir Hayri Egelî'nin namaz kıldığını söyler. Münir beyi sevmeyenler bu durum karşısında kovulacağını düşünürler. Ancak Atatürk onlara: "Batmak üzere olan bir gemide bulunsanız, herhalde "Yetiş Ya Gazi! demez,

Allah dersiniz. Bundan daha tabii ne olabilir”, der ve Münir beye de dönerek: “Dünyadaki işlerine zarar vermemek şartıyla namazını kıl, heykel yap, resim de. Çünkü çalışmak da ibadettir.” cevabını verir.

Onun Meclis Başkanlığı döneminde 03 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 429 Nolu Kanunda Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuş, dini müesseselerin, cami ve mescitlerin yönetimi, müftü, vaiz, imam-hatip ve müezzin- kayyımların tayin ve azilleri bu teşkilata verilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşunun 2. yılında 21 Şubat 1925 tarihinde bütçe müzakerelerinde, “dini neşriyat” üzerinde durulmuş, Kur’an-ı Kerim meali ve tefsirinin, hadis-i şerif tercümelerinin devlet tarihinde imkanlarıyla yaptırılması kararlaştırılmış ve bu iki işin masrafları için o günün maddi imkansızlıkları içinde Diyanet bütçesine 20 bin liralık ek ödenek konulmuştur.

Neticesinde, Elmalı Hamdi Yazır’ın hazırladığı “Hak Dini Kur’an Dili, Yeni Mealli Türkçe Tefsir” adlı 9 ciltlik meal ve tefsir ile Ahmet Naim ve Prof. Dr. Kamil Miras’ın hazırladıkları “Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi” adlı 12 ciltlik hadis tercemesi ortaya çıkmış, tüm masraflar devlet bütçesinden karşılanmıştır.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılacağı 23 Nisan 1920 Cuma günü, yurdumuzun her köşesinde Milli ve dini törenler yapılması maksadıyla uzun bir program hazırlamış ve bu büyük tarih olayının bütün milletimize yüksek bir heyecanla duyurulması hususunda bir tamim yayınlamıştır. Yayımlanan bu tamimde Meclis’in açılışının, özellikle kutsal gün olan Cuma günü yapılacağı, manevi bir güç sağlaması bakımından Hacı Bayram Veli Camiinde kılınacak Cuma namazını müteakip Kur’an okunup, dualar yapılacağı ve bilahare Meclis’e gidilerek dua okunup kurban kesileceği, Meclis’e gidilmeden önce hatim okunacağı, ancak; hatimin son bölümünün Meclis’in önünde okunacağı, yurt sathında da Kur’an ve hatim okunacağı ve Salavat-ı Şerife getirileceği, ayrıca Cuma namazından önce uygun suretle mevlidi şerif okunacağı belirtilmiştir.

Bu tamim gereğince de, 23 Nisan 1920 Cuma günü Ankara'nın Ulus semtinde Hacı Bayram Veli Camiinde kılınan Cuma Naimazından sonra Peygamberimizin Sancak-ı Şerif-i ve Sakal-ı Şerif-i taşınarak tekbirlerle, salat-ü selamlarla, şimdi Ulus meydanı altında müze olan Meclis binasına gelinmiş, kesilen kurbanlardan, yapılan dualardan sonra saat 13.45'te en yaşlı üye olan Sinop Milletvekili Şerif Beyin Başkanlığında 120 Milletvekiliyle Türkiye Büyük Millet Meclisi açılıp tarihi görevine başlamıştır.

Atatürk Samimi Bir Müslümandır

Atatürk'ün düşünceleriyle, Türk ulusuna duyurularını öğrenmek için, başta büyük Nutuk olmak üzere, belgelenmiş olan söylev ve demeçler, orjinal kaynak olarak elimizde bulunmaktadır. Bu kaynaklar incelendiğinde, onun tarih, hukuk, ekonomi, siyaset, askerlik, sanat, dil ve din gibi pekçok konu üzerinde konuştuğu, yurdun çeşitli sorunlarına ışık tutan açıklamalarda bulunduğu görülür. Tüm bu belgeler içerisinde, Atatürk'ün laik anlayış, din ve vicdan özgürlüğü üzerindeki aydınlatıcı sözleri yanında onun, inanç sömürücülüğüne (dinin istismarına) ya da gerici (irticaî) eylem girişimlerine karşı büyük bir hassasiyetle ulusunu uyanık tutmak istediği açık ve seçik olarak anlaşılır.

Atatürk'ün aşağıdaki sözleri, bu gerçekleri tüm açıklığı ile bildiğine gayet güzel bir belgedir:

"Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşü ve düşünceye muhalif değiliz. Biz sadece din işlerini, millet ve devlet işleriyle karıştırmamağa çalışıyoruz. Kaste ve Fiile dayanan taassupkâr hareketlerden sakınıyoruz. Gericilere asla fırsat vermiyeceğiz."

Gerçekten de hem Hristiyanlık hem de İslam tarihini inceleyecek olursak, dinde politik çıkar, ya da maddî kazanç sağlamak isteyenler daima toplumların inançlarını sömürmüşlerdir. Ayrıca, kara cehalet içerisinde bırakılan halk, gerçek din ilkelelerinden gittikçe uzaklaştırılmış ilkel anlayış içerisinde kaba kuvvet gösterileri dindarlık olarak gösterilmiştir. Bu tür olaylara yüzyıllar boyu siyasal tarih bilgileri içinde pek sık rastlanır.

Vebadan Binlerce Ölüm Oldu

Osmanlı İmparatorluğu döneminde dinin devlet işlerine karıştırılmasıyla ortaya çıkan olumsuz sonuçları yansıtan belgeler devlet arşivlerindedir. Çağdaşlaşma hareketlerine karşı koyan tutucuların, bağnazların bu gibi hareketlerine ilişkin somut bir olaya kısaca değinerek, Atatürk'ün laik düzen getirmesiyle de nelere set çekmiş olduğunu daha iyi anlayabiliriz:

1831 yılında veba gibi korkunç ve öldürücü bir hastalık Türkiye'nin sınırlarına dayanmıştır. Hükümet, bu öldürücü salgın hastalığa karşı halkı korumak için gemilerin karantina altına alınmasına karar verir. Fakat tutucular:

“Bu bir bid'attır; Karantina denilen şey Frenk âdetidir. Ehl-i İslam dininde buna riyaet caiz değildir” diye baş kaldırılar.

Devlet; sağlık, akıl, şeriat yollarının hepsine başvurduğu halde “İstemezük” gürültüsünü bastıramamıştır. Tasavvur edilebilir mi ki, bu yüzden tam 7 yıl vapurlara ve salgın olan bölgelere karantina uygulanamamıştır... Yani devlet kaba kuvvetin karşısında sinmiş, İstanbul halkını Azrail'in ölüm tırpanıyla karşı karşıya bırakmıştır. Sonunda İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde binlerce insan veba salgınından hayatını kaybetmiştir.

Tutucular karantinaya karşı direnişini sürdürdüğü için hükümet 1838 yılında Takvim-i Vekaî gazetesinde “Edille-i Şer'îye ve Akliye” yani Şer'i ve Aklî Deliller başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Bu alanda daha pekçok örnek verilebilir.

Fetva alınamadığı için Matbaanın yurdumuza sokulması 300 yıl kadar gecikmiştir. Ayrı şekilde, Paratonerlerin minarelere konulmasına da karşı çıkmıştır.

İnkılâp Tarihi hocalarımızdan Prof. Dr. Enver Ziya Haral'ın belirttiği hususlar konumuza daha da açıklık getirecektir.

“140 veya 150 yıl önce öğrenciler okullarda yere oturlardı. Okullara sıra konunca hocalar kâfir icadıdır diye kıyamet koparmışlardır. Bacaklar sallanarak Kur'ân okunmasının günah olduğunu öne sürmüşlerdir. Sonunda, Padişahın önünde hocaların ve çağdaş eğitimcilerin temsilcileri düşüncelerini açıklamışlardır. Varılan uzlaşma şu olmuştur: Kur'ân dersinde öğrenciler

sıraların üzerine çıkıp bağdaş kuracaklar ve ders göreceklerdler. İşte din bu biçimde yaşamın tüm konularına girmişti. Dine bağlanan âdet ve gelenekler özgür düşünceyi demirden bir çember gibi çevirmişti. Her şeyi dine bağlamak zihniyeti Cumhuriyet devrine kadar sürdü.”

Laiklik bu bakımdan, Türkiye’de yalnız dinle devletin ayrılması demek değildir, özgür düşünceyle de düşünmek demektir.

Bizim Dinimiz Kusursuzdur

Atatürk, gerçek dindara karşı değildi. O, kendi çıkarları yararına dini sömürenleri, araç olarak kullananları ortadan kaldırmak istiyordu:

“Bizi yanlış yola sevkeden habisler, biliniz ki, çok kere din perdesine bürünmüşlerdir. Saf ve temiz halkımızı hep şeriat sözleriyle aldata gelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz, görürsünüz ki milleti mahveden, esir eden yıpratıcı kötülükler hep din kılıfı altında küfür ve alçaklıktan gelmiştir. Onlar her hayırlı davranışı dinle karşılarlar, halbuki hamdolsun hepimiz müslümanız, hepimiz dindarız, artık bizim dinin gereklerini, dinin yasaklarını öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur. Analarımızın, babalarımızın kucaklarında verdikleri dersler bile bizim dinimizin esaslarını anlatmaya kâfidir... Bilhassa bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçü ile hangi şeyin dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz. Hangi şey ki akla, mantığa, ulusun yararına, İslâmîliğin yararına uygunsa, hiç kimseye sormayın, o şey dindir. Eğer bizim dinimiz akla, mantığa uygun bir din olmasaydı, kusursuz olmazdı, dinlerin sonuncusu olmazdı “

Atatürk Ankara’da Ulus egemenliği temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gölge düşürebilecek kasıtlı hareketlerden dolayı endişelerini şöyle açıklamaktadır:

“Asırlar boyunca ve bugün de kavimlerin cehil ve taassubundan faydalanarak binbir türlü siyasi ve şahsi menfaat

temini için dini alet ve vasıta olarak kullanmak teşebbüsünde bulunanların iç ve dışta varlığı yüzünden bu zeminde olanları söylemekten kendimizi alamıyoruz. Beşeriyette din hakkında bilgi ve duygular her türlü hurafelerden tecerrüt ederek hakiki ilim nuru ile temizleninceye kadar din oyunu aktörlerine her yerde tesadüf olunacaktır.”

“İnanıp bağlanmakla, mutlu olduğumuz İslâm dinini, yüzyıllardanberi alışageldiği gibi bir siyaset aracı haline düşmekten kurtarıp yüceltmenin pek gerekli olduğu gerçeğini görüyor ve biliyoruz. Kutsal ve tanrısal olan inançlarımızı ve vicdan işlerimizi karışık ve değişik olup her türlü çıkarlarla hırsların kıpırdanışlarından bir an önce ve kesinlikle kurtarmak ulusun bu dünyada olduğu gibi öteki dünyada da mutluluğunun gerektirdiği bir sorumluluktur; ancak böylelikle İslâm dininin yüceliği belirmiş olur.”

“Laiklik prensibinde ısrar ediyoruz. Çünkü, millî iradenin, insanlığa mal olmuş değerlerin belki de en mukaddesi olan özgürlük ancak lâiklik prensibine bağlanmakla korunabilir.”

Atatürk, laik devletin pozisyonuna ve laik tutum ve anlayışa bir diğer açıklamada daha bulunur.

“Laiklik, yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. Bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyetini tekeffül etmek demektir. Ona göre düzeltiniz.”

Düşünce ve inanç özgürlüğü demek olan laiklik ilkesi, Atatürk'ün dünya görüşünün kilit önemindeki ögesi, bütünüyle Atatürk devriminin genel karakterini belirleyen özelliğidir. Bilim ve sanatın gelişmesi, bilimsel düşünüşün toplumun yönetimine egemen kılınması, kadın haklarının tanınup gerçekleştirilmesi ancak laik bir ortamda olabilir. Kutsal sayılan konularda inanç ve düşünce farklılıklarının dünya işlerinde dayanışma ve işbirliğini engellememesi ortamı demek olan laikliğin, bu niteliği ile demokratik bir toplumsal ve siyasal düzenin de vazgeçilmez gereği olduğu açıktır. Bütün bunları, derinden ve bütün kapsamıyla kavramış olduğu içindir ki Atatürk şunları söylüyordu:

“Tekkelerin gayesi halkı meczup ve aptal yapmaktır. Oysa ki halk meczup ve aptal olmaya karar vermemiştir. Biz dünya uygarlık ailesi içinde bulunuyoruz. Uygarlığın bütün gerektir-diklerini uygulayacağız.” (31 Ağustos 1925).

“Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müridler ve meczuplar ülkesi olamaz. En ger-çek, en doğru tarikat uygarlık tarikatıdır. Uygarlığın emir ve ge-reklerini yapmak, insan olmak için yeterlidir.” (1 Eylül 1925).

Atatürk gerici tavır ve eylemler karşısında kesin ifadelerle konuşmuş ve Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine bağlı olan herkesin de disiplinle böyle hareket etmesini istemiştir. O şöyle der:

“Bir takım şeyhlerin, dedelerin, seyyidlerin, çelebilerin, babaların emirlerin arkasından sürüklenen ve falcılara, büyü-cülere, üfürükçülere, muskacılara talih ve hayatlarını, emanet eden insanlardan kurulu bir topluma uygar bir ulus gözü ile bakılabilir mi? Ulusumuzun gerçek görünüşü yalnız anlamda gösterebilen ve yüzyıllarca göstermiş olan bu gibi unsurlar ve müesseseler, yeni Türkiye devletinde, Türkiye Cumhuriyeti’nde sürüp gitmeli miydi? Buna önem vermemek, ilerleme ve yeni-leşme adına en büyük ve düzeltilmesi imkansız bir hata olmaz mıydı? ... Biz her vasıttan yalnız ve ancak, bir bakımdan fay-dalanırız. O da şudur: Türk Ulusunu uygar dünyada, layık ol-duğu mevkie çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyeti’ni sarsılmaz te-melleri üzerinde her gün daha ziyade kuvvetlendirmek...”

“Uygarlık tarikatı Türkiye; şeyhler, dervişler memleketi ola-maz. Ölülerden yardım ummak uygar bir topluluk için lekedir. Ortada bulunan tarikatların gayesi kendilerine bağlı olan kim-seleri dünyevî ve mânevî hayatta mutlu kılmaktan başka ne ola-bilir? Bugün ilmin, fennin bütün şümûlü ile uygarlığın göz ka-maştırıcı ışığı karşısında filân ve falan şeyhin irşâdiyle maddî ve mânevî mutluluğu arıyacak kadar ilkel insanların Türkiye uygar topluluğunda var olabileceğini asla kabul etmiyorum...”

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’ni çağdaş temeller üzerine kurarken, Türk toplumunu Ümmet

Çağı anlayış ve tutumlarından özgür düşünce ve inanca sahip bir Türk Ulusu olmanın bilincine kavuşturmak istemiştir. Bunun tek yolu da laikliği uygulamak ve uygulatmaktır. Böylece, Atatürk'ün laikliğe verdiği önem, bu ilkenin tüm inkılâpçı düşüncenin temeli durumunda oluşundandır.

Günahlarımı Affet Allahım!

Daha Harp Okulu yıllarında Mustafa Kemal, Dinin gösteriş haline getirilmesinden, istismar edilmesinden ve çıkar amaçlı olarak kullanılmasından nefret ediyordu. Harp Okulu'na başladığı günlerde, dinin nasıl gösteriş aracı haline getirildiğini açıkça ortaya koyan bir olay yaşamıştı.

O gün Ali Fuat ile birlikte, tüm arakadaşları gibi vakit namazlarından birini kılmak için okul camisinde saf tutacaklardı. Harp Okulu'nda iki binden fazla öğrenci vardı; fakat okulda ancak yedi ya da sekiz su musluğu bulunuyordu. Öğrencilerin, hatta subayların hepsinin abdest alabilmesi, zaman bakımından imkansızdı. Mustafa Kemal ve Ali Fuat erken davranıp bir su musluğunda sıraya girmişler ve vakit namazı gelmeden abdest almışlardı. Musluğun başından ayrılırken Ali Fuat, dahiliye subaylarının öğrencileri bilerek abdetsiz namaza götürdüklerini gördü. Ali Fuat ve Mustafa Kemal bu duruma tepki duydular.

Mustafa Kemal, Ali Fuat'ın kulağına eğilerek: "İslam dininde zorlama yoktur. Oysa padişah aralıksız her gün beş vakit, cemaatle birlikte namaz kılmak için irade yayınlamıştır. Bu zorlama değil de nedir? Fuat, şunu asla unutma ki, bir gün dinin gösteriş haline getirilmesine son vermedikçe bu millet daha çok sıkıntı çeker; daha çok sefil olur."

Bu konuşmanın ardından Mustafa Kemal ve Ali Fuat camide yan yana saf tuttular. Tekbir alıp namaza başlayacakları sırada, hemen yanbaşılarında duran öğrencilerden birinin ağzından şu sözler döküldü: "Abdestsiz namaza durdum, günahlarımı affet Allahım."

Atatürk Din Düşmanı Değildi

Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'da Anadolu topraklarına çıkararak başlattığı Milli Mücadele'nin ilk mitingi de Samsun Havza'da yapılacaktı. Mustafa Kemal bu ilk mitingin bir camide düzenlenmesini istemişti. Bu ilk Havza mitinginin ilginç bir öyküsü vardır.

Samsun'a çıktıktan bir hafta sonra Havza'ya giden Mustafa Kemal, Belediye Başkanı İbrahim Bey'i yanına çağırarak kendisine özetle şunları söylüyordu:

"Halkın sesini çıkarması zamanı gelmiştir. Ondan önce bu halka yol göstermek icap eder. Bu yüzden önümüzdeki Cuma günü, namazdan sonra Büyük Cami'de mevlit okutunuz. Mevlit bitince dışarıda fişek atılarak işaret verilsin. Böylece her üç camiden halk, ellerinde bayraklarla ve tekbir getirerek alayla çıkıp miting yerinde toplansın."

Mustafa Kemal Paşa'dan bu emri alan Havza belediye Başkanı İbrahim Bey, daha sonra şunları anlatıyor:

"Mustafa Kemal Paşa biraz düşündükten sonra 'Dur' dedi. Bu arada yapılması gereken bir iş daha var. Camide mevlit bittikten sonra, hitabeti kuvvetli bir arkadaşınız, halka silahlanmak lazım geldiğinden, zira düşmanların elinde esir bulunan padişah'tan bir medet ummanın manasız olacağından bahisle bir nutuk irad etsin."

Bu emri aldıktan sonra Paşa hazretlerine sordum:

- Miting yerinde kimin söz söylemesini münasip görüyorsunuz efendim?

Çenesini avuçlayıp bir an düşündükten sonra:

"Bir hoca efendi," dedi.

Bu durum karşısında arkadaşları toplayarak, gerekli hazırlıklara başladık. Civar köylerden birinde bulunan Hoca Sıtkı Efendi'ye haber gönderdik. Artık her hazırlığımız tamamdı.

Cuma günü geldi çattı. Namaz kılındı ve ardından mevlit okundu. Şeker bulunamadığından, cemaate külahlar içinde çekirdeksiz kuru üzüm dağıtıldı.

Sıra mitinge geldi. Halk toplanmış, sahayı doldurmuş, tam nutuk başlayacak... Fakat bu işe memur ettiğimiz Hoca Efendi'yi koydunsa bul! Sağa sola adam koşturduk, Nafile!..

Yok, yok!

Paşa da oturduğu yerden sinirlendiğini belirten bir halle bizi gözetliyor, halk sabırsızlanıyor, hemen paşa'nın yanına gittim.

- *Efendim, buyurunuz. İcap eden şeyler miting mahallinde söylenecektir.*

Hiç sesini çıkarmadan yerinden kalktı. Ben elimde bir bayrak, en önde, Havza'nın en büyük Şeyhi Ali Baba ile diğer bütün hacılar, hocalar, dervişler de ağır ağır beni takip ediyorlar. Ortalık tekbir sesleriyle uğulduyor. Diğer camilerden çıkanlar da sokak başlarında bize katılıyorlar. Fakat halka hitap edecek Hoca Sıtkı Efendi hâlâ ortalıkta yok. Bizi bir telaş aldı, ne yapacağız diye düşünüyoruz.

O sırada Mustafa Kemal Paşa'nın mahiyetinde bulunan Doktor Refik Bey (Saydam) önüne çıkarak bir an önce bir şeylerin yapılmasını istedi. Sonuçta benimle birlikte bir iki arkadaşımız kürsüye çıkarak halka konuştuk. Halkın desteği tamdı. Ancak Mustafa Kemal Paşa memnun kalmamıştı."

O bu mitingin, bu kutsal yolculuğun, kurtuluş mücadelesinin muhakkak bir din âliminin halka hitap ederek, Kuran-ı Kerim okunarak ve tekbirlerle, ilahilerle başlamasını istiyordu. (Atatürk'e dinsiz diyenlere arz edilir)

Mustafa Kemal, Belediye başkanı'na memnuniyetsizliğini belirterek, bu mitingin haftaya tekrar edilmesini istedi. Paşa'nın bu isteğine uyularak Havza'daki miting bir hafta sonra tekrarlandı ve bu kez gerçekten görkemli ve heyecanlı bir biçimde gerçekleştirildi.

İlk mitinge gelemediği için oldukça eleştirilen hatip Hoca Sıtkı Efendi, bu olayı şöyle anlatmaktadır:

- Havza'dan Bayram Con Bey'in bana gönderdiği haberi çok geç aldım ve 'Sıtkı Hoca korktu da gelemeyi'şayiasını duyunca beynimden vurulmuşa döndüm. Hemen cübbemi sırtıma alınca, doğru Havza'ya koştum. " Ben korkak adam değilim. Neler emrediyorsanız edin, derhal yapayım" dedim.

"Önümüzdeki Cuma günü miting tekrar edilecek ve sen çıkıp halka hitap edeceksin" dediler. " Hazırım" cevabını verdim.

Gün geldi. Camiler, sokaklar, meydanlar, her taraf bağıryanık halkla doldu. Mustafa Kemal Paşa hazretleri de, şimdi belediye Binası olan Ali Baba Oteli'nin penceresinden bize bakıyordu.

Tekbirler ve Lâilâheillallâh diyerek, meydana vardık. Bir hışımda çıktığım kürsüde şunları söyledim: "*Ey cemaat, düşmana karşı koymak için elde sopa lazımdır. Gücü yetmeyen, en fakir Müslüman ve Türk bile bugünden tezi yok, birer sopa olsun edinmelidir. Buna da iktidarım yok, diyebilen kimse var mı? Varsa, o da evindeki kazmayı, keseri, bıçağı, o da yoksa yumruğunu hazırlasın. Artık zamanı gelmiştir. Hazreti Allah da, Peygamberimiz Efendimiz de böyle emrediyor.*"

Böylece mükemmel bir miting yapıldı. Dualar edildi ve tekbirlerle dağıldı. Biraz sonra Mustafa Kemal Paşa, Belediye Reisi İbrahim Bey'i çağırttı:

" Memnun oldum. İstedığımız gibi bir miting yapıldı. Hoca Efendi de pek güzel konuştu. Artık benim de burada vazifem tamam oldu. Daima sizinle irtibat halinde olacağım. Müsterih olun. Ben de sizin gibi bir fert olarak, İnşallah kazanacağımız zafere kadar beraber, el ele çalışacağız." diyerek vedalaştı ve ertesi gün Amasya'ya intikal etmek üzere buradan ayrıldı.

Milli Mücadele'nin ilk mitingi Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Samsun'un Havza İlçesinde işte böyle tekbirler ve ilahilerle gerçekleştirilmişti.

Mustafa Kemal, zaferden sonra 20 Eylül 1924'te yeniden Samsun'a gittiği zaman, Belediye'de onuruna verilen yemekte yaptığı konuşmada şunları anlatmıştı:

"Düşmanlar İzmir'e çıktığı ve bütün vatanı parçalamaya karar verdikleri günlerde idi ki, İstanbul'dan çıkarak, Samsun'a gelmiştim. Bu güzel şehirde yabancı askerler dolaşıyordu.

Halkın merkez ile bağlılığı, Merzifon'da bulunan yabancı askerler tarafından kesilmişti. Karadeniz'e açık olan bu şehir ve onun vatanperver halkı düşman donanmasının tehdidi altında bulunuyordu. Fakat bunlara rağmen ben Samsun'u ve Samsunluları gördüğüm vakit, memleket ve millete ait bütün tasavvurlarımın, kararlarımın her halde kabili istihsal olduğuna bir defa daha kuvvetle kani oldum. Samsunluların vaziyetlerinde gördüğüm, gözlerinde okuduğum vatanperverlik ve fedakârlık beni müspet kanaate ulaştırmaya kâfi gelmiştir."

Haydi, şimdi Mustafa Kemal Atatürk'e dinsiz yaftası yapıştıranlara sormak lazım. Bu adam mı, dinsiz ve din düşmanı? Len gidin oradan soytarılar, siz de gayet iyi biliyorsunuz ama para ve nobel ödülü alma uğruna, sahiplerinizin önünüze attığı kemiği yalamak uğruna, Mustafa Kemal Atatürk'ü baz alarak asıl amacınızın Türk Milleti'nin değerlerini yok etmek istediğinizi cümle âlem biliyor. Ancak siz şunu bilmiyorsunuz? Eğer Türk toprakları sizin önünüze kemik atan sahiplerinizin eline geçerse, bunun zararını siz de görürsünüz. O zaman önünüze atılan kemiği yalayacak bir kulübeniz dahi olmayacaktır.

Sağ Elimi, Mustafa Kemal'e Uzattım

Libya'nın ulusal kahramanlarından ve din alimlerinden Şeyh Sunusî Hazretleri bir gece Peygamberimizi rüyasında görmüş ve koşup elini öpmek istemiş. Peygamber kendisine sol elini uzatmış, buna şaşırان ve mahzun olan Şeyh, Peygambere hitaben:

- Ya Resulâllah niçin sağ elinizi vermediniz? Diye sual edince şu cevabı almış:

"Sağ elimi Ankara'da Mustafa Kemal'e uzattım."

Gördüğü rüyayı bir türlü unutamayan Şeyh Sunusi Hazretleri, daha önceden Libya'da silah arkadaşlığı yaptığı Mustafa Kemal'e derhal bir mektup yazarak, gördüğü rüyayı anlatır ve kendisinin yanında Kurtuluş Savaşı'na katılarak şehit düşmeyi arzuladığını belirtir.

Mektubu alan Mustafa Kemal'in gözleri dolar. Manevi dünyası en üst seviyeye çıkmıştır. Derhal bir karşı cevap yazarak, Şeyh Sunusi Hazretlerini davet eder.

Hediye Kuran-ı Kerim

Mustafa Kemal, Trablusgarp cephesindeki görevi sırasında tanıştığı Şeyh Sunusi'nin kendisine hediye ettiği el yazması küçük Kuran-ı kerimi Sofya ateşemiliterliği görevine gidene kadar sürekli üzerinde taşımış, İstanbul'dan ayrılırken annesine emanet etmişti. (Bu Kuran, Kurtuluş Savaşı boyunca Zübeyde Hanım'ın sürekli hatim indirdiğini söylediği Kuran'dır; Zübeyde Hanım vefatından önce kızı Makbule Hanım'a verdi ve oradan da Halil Nuri Yurdakul'un ailesine intikal etti...)

İslâm Âlemi'ni Türkler Kurtarır

Millî Mücadele'nin kazanılmasında din adamlarımızın önemli hizmetleri vardır. Şeyh Sunûsî ve Özbekler Dergâhı'nın kahraman şeyhi Atâullah Efendi, bunlar arasında ilk akla gelen isimlerdir. Din âlimlerimizin yapmış olduğu önemli hizmetleri, dönemin İngiliz Gizli Servis yetkilisi Harron Armstrong şöyle anlatmaktadır:

"Elde ettiğimiz malumat ve karşılaştığımız hakikatler bizleri hayrete düşürdü. Bu din adamları münhasıran telkinlerle ve maneviyatı yükseltmekle iktifa etmemişler, fiilî olarak da mukavemet teşkilatı içinde vazife almışlardı. Halk üzerinde tesirleri fevkalade olduğundan, üzerlerine aldıkları vazifeleri muvaffakiyetle ifa etmişlerdi."

Şeyh Ahmed Sunûsî ve Sunûsîler, Mısır'a saldıran İngilizler ile Trablusgarp'a saldıran İtalyanlar'a karşı Mustafa Kemal gibi genç Osmanlı subaylarıyla birlikte kahramanca mücadele vermişlerdir. Hatta Sunûsîler'le başa çıkmakta zorlanan İngilizler, Şeyh Sunûsî'ye; "Tarafsız kalırsanız, Sunûsîler'i Libya'nın meşru siyasi iktidarı olarak tanırız. Ayrıca size Mısır'ın Batı Çölü'ndeki bazı vahaları veririz" teklifinde bulunmuşlardır. Fakat Şeyh Sunûsî, bu teklifi elinin tersiyle itmiştir.

Şeyh Ahmed Sunusi, Türk Milli Mücadelesi'nin müstesna şahsiyetlerden biridir. Şeyh Sunusi Afrika'da, özellikle Sahra ve Sudan bölgesinde geniş bir nüfuza sahip olan Sunusiler'in önderidir.

Sudan ve Libya'da, Mustafa Kemal'in gerilla eğitimi verip teşkilatlandığı ve Türk Ordusu'nun yanında yer almasını sağladığı Sunusilerin lideri olan, daha sonra da Teşkilat-ı Mahsusa'nın büyükleri arasında yer alan Şeyh Ahmet Sunusi, Kurtuluş Savaşı sırasında da, Kuva-yı Milliye hareketini destekledi. Anadolu'yu gezerek vaazlar verdi. İslam dünyasının Anadolu hareketine destek vermesi için çalıştı.

Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'nun birçok yerini gezerek, Kuva-yı Milliye'ye vaazlarıyla destek olmuştur. Sunusi Efendi, rengi, dili, kültürü, ırkı farklı olduğu halde, Türk'ün, İslam'a yapmış olduğu ve daha da yapacağına inandığı büyük hizmetler dolayısıyla, Afrika'nın kızgın çöllerinden, daha önce hiç görmediği Anadolu'ya koşmuş, Millî Mücadele'mize katılmıştır. O Millî Mücadele ki; aç, çıplak, silahsız, ama imanlı bir milletin, kendisine sırtlanca saldıran, emperyalist yedi düveli mağlûp edişinin ta kendisidir. Şeyh Ahmed Sunûsî, bembeyaz mahalli kıyafetiyle gittiği her yerde, verdiği vaazlarla, herkesi Millî Mücâdele'ye çağırıyordu. Onu bu topraklara çeken kuvvetin ne olduğunu, şu sözlerinden anlıyoruz:

“Bugün İslam milletleri arasında en kuvvetli ve haşmetlisi ve dini vahdet ve idare yönünden en ümit vericisi Türk Milleti'dir. Binaenaleyh, bütün İslamî hareket ve dayanışmanın kuvvet merkezi Türkiye olmalıdır. Kahraman Türk Milleti'ni bu yakın alâka ve yardıma, dayanışmaya ve bu çok mühim vazifeye ehil kılan birçok tarihî ve stratejik imtiyazları vardır.”

Kurtuluş Savaşı sonunda Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa, Meclis'te Şeyh Sunusi'nin onuruna bir davet verdi. Mustafa Kemal Atatürk, konuşmasında Şeyh'i şöyle takdim ediyordu:

“Bütün alem-i İslam'ın hürmet ve muhabbetini hakkıyla kazanmış olan bu tarikati ve onun mümtaz mümessilini, riya-setinde bulunduğum Büyük Millet Meclisi namına hürmetle se-

lamlar ve kendisine davamıza gösterdikleri necip alaka ve bizi bu yolda mücadeleye devam hususunda vaki teşviklerinden dolayı minnetle anarız. Afrika'nın en tabii reisini, en salahiyettar hükümdarını ve bize mazideki emsalsiz mücadeleleriyle rehber olmuş Sunusileri de burada kalbimizden gelen en büyük takdir ve takdis hisleriyle alkışlarız."

Kurtuluş Savaşı dönemi öyle bir dönemdir ki; vatan hainleri ile vatanseverlerin safları belli olmuştur. Şeyh Sunûsî, Kuzey Afrika'dan gelip, Türk Milleti'nin bu azîz mücadelesine bizzat iştirak ederken, şimdilerde kahraman ilan edilen birileri, 1921 yılında Türkiye'den kaçarak, "çok sevdiği" Sovyet Rusya'nın yolunu tutmuş, 1927 yılına kadar orada kalmıştır.

Şeyh Sunûsî: "Türkiye'nin ve İslam âlemi'nin kurtuluşu Allah-ü Teâlâ'nın izniyle, ancak Müslüman Türk Milleti sâyesinde mümkün olabilir ve böyle olacaktır" diyerek, bir dâvâ adamına yakışan tavrı sergiliyordu.

H. Muhammed (s.a.v.)'i Rüyasında Görmesi

İstiklal Harbi günlerinde, Sakarya Meydan Muharebelerinin en kritik dönemlerinde, top seslerinin Ankara'dan duyulmaya başlandığı ve Büyük Millet Meclisi'nin Kayseri'ye nakledilmesinin bile düşünüldüğü günlerde Atatürk, günlük çalışmalarının büyük bir kısmını yürüttüğü ve bugün müze olarak değerlendirilen Ankara Tren İstasyonundaki evde, bir sabah erken kalktığı bir sırada Çavuş Ali Metin'e:

"Acele olarak Fevzi Paşa'yı telefonla ara, bul ve hemen buraya gelmesini söyle." Diyor.

Ali Metin, Fevzi Paşa'yı telefonla arayıp bulduğunda, Fevzi Paşa da Atatürk'ün yanına gelmek üzere, hemen evden çıkmakta olduğunu söylüyor. Fevzi Paşa Atatürk'ün yanına girince, Atatürk ona bir kâğıt kalem uzatıp:

"Bugün gördüğün rüyayı yaz ve bana ver," diyor.

Kendisi de bir kâğıt kalem alıp aynı şekilde o gün gördüğü rüyayı, Fevzi Paşa'ya vermek üzere yazmaya başlıyor. Yazma işi bittikten sonra, her iki Paşa da karşılıklı olarak yazdıklarını alıp okuyorlar ve okuma işi bittikten sonra birbirlerine bakıp sevinçle gülümsüyorlar.

Her ikisinin de yazdıklarını kendi kâğıtlarından okuyan Ali Metin, her iki kâğıtta da şu rüyanın yazılmış olduğunu görüyor:

Hız.Peygamber (s.a.v) Efendimiz, Hacı Bayrâm-ı Velî'ye diyor ki:

"-Mustafa'ya söyle, korkmasın, sonunda zafer onların olacak."

Bilindiği gibi, aynı gecede rüyalarında Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimizi, Hacı Bayrâm-ı Velî'ye bu sözleri söylerken gören o iki muzaffer kumandanın o günkü isimleri, "Mustafa Kemal" ve "Mustafa Fevzi"dir.

Dinine Gönülden Bağlı Bir Lider

Büyük Önder Atatürk, Türk Milleti'nin dindar olmasını ve dini değerlerini muhafaza etmesini "Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur"; "Din vardır ve lazımdır." sözleriyle teşvik etmiştir. Milletini, batıl inanışlardan arındırıp, gerçek dine yöneltmeyi amaçlamıştır. Bunun için de Kuran'ın kolay bir şekilde okunup anlaşılmasını sağlamak amacıyla Türkçeye çevrilmesi emrini vermiştir. Mustafa Kemal bu konuyla ilgili Nutuk'da şunları söylemektedir;

"Sonra Kuran'ın tercüme ettirilmesini emrettim. Bu da ilk defa olarak Türkçeye tercüme ediliyor. Hz. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim."

Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi emrini verirken, Atatürk'ün isteği Müslüman milletin imanının güçlenmesidir. Bunu ifade ettiği sözleri şöyledir:

“Camilerin mukaddes mimberleri halkın ruhi, ahlaki gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır. Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve beyne hitap edilmekle Müslümanların vücudu canlanır, beyni temizlenir, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur.”

Büyük Önder, gerçek dinin temelini ve Müslümanların konuyu hangi kıstaslara göre değerlendirmeleri gerektiğini 7 Şubat 1923 tarihinde, Balıkesir’deki Paşa Camii’nde verdiği hutbede kendisini dinleyenlere şöyle ifade etmiştir:

“Allah birdir, şanı büyüktür. Allah’ın selameti, sevgisi üzerine nize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri Allah tarafından insanlara dini gerçekleri duyurmaya memur ve elçi seçilmiştir. Bunun temel esası, hepimizce bilinmektedir ki, Yüce Kuran’daki anlamı açık olan ayetlerdir. İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz son dindir. En mükemmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, gerçeğe tamamen uyuyor ve uygun düşüyor.”

Atatürk, İslam dininin tamamen ilme ve mantığa uygun bir din olduğunu bir başka sözünde de şöyle ifade etmiştir:

“Bizim dinimiz en makul ve en doğal bir dindir. Ve ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin doğal olması için akla, tekniğe, ilme ve mantığa uygun olması gerekir. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. ... İslam’ın sosyal hayatı içinde hiç kimsenin, bir özel sınıf halinde varlığını sürdürme hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler dini kurallara uygun harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur, hepimiz eşitiz ve dinimizin kurallarını eşit olarak öğrenmeye mecburuz”

Büyük Önder Atatürk, Türk Milleti’nin dindar olmasını ve dini değerlerini muhafaza etmesini de, sıklıkla vurgulamıştır. Ayrıca, Atatürk’ün Osmanlı Devleti’nin çöküşünü dine bağlayan, Türk düşmanlarına yanıtı ise kesin bir şekilde olmuştur:

“Düşmanlarımız, bizi dinin etkisi altında kalmış olmakla itham ediyor, duraklamamızı ve çöküşümüzü buna bağlıyorlar; bu bir hatadır. Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların, erkeklerden

geri kalmasını talep etmemiştir. Allah'ın emrettiği şey, Müslüman erkeklerle, Müslüman kadının beraberce din öğrenerek eğitilmesidir. Kadın ve erkek bu ilim ve eğitimi aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla mücehhez olmak zorundadır. İslam ve Türk tarihi incelenirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü kuralla bağlanmış zannettiğimiz şey yoktur. Türk sosyal yaşantısında kadınlar bilimsel yönden eğitim ve öğretim görmekte ve diğer konularda erkeklerden katiiyen geri kalmamışlardır. Belki daha ileri gitmişlerdir."

Laiklik Dinsizlik Değildir

Atatürk'ün baştanbaşa, kahramanlıklar, başarılarla dolu hayatında mutlaka kötülecek bir tarafı keşfetme çabasında bulunanlar, onun laiklik hususunda gösterdiği titiz tutumdan dolayı rahatsızlık duyarlar. İslamın ruhunun laikliğe uygun olmadığını söyleyenlerin bir bölümü teokratik zihniyetteki aşırı tutuculardır. Diğerleri ise, din ve İslam'a karşı olan Komünist düşünceye sahip olanlardır.

Çağının daima ilerisinde olan Atatürk'ün düşünceleri, II. Dünya Savaşından sonra Uluslar arası belgelerde ağıktan yer almaya başlamıştır. Din ayrımının kaldırılması ve din özgürlüğünün sağlanması hususunda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18. maddesi şöyledir: "Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır. Bu hak, din veya kanaat değiştirme hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette öğretim, tatbikat, ibadet ve âyinlerle izhar etme hürriyetini gerektirir." Bu ilkelerin uygar toplumlarda gerçeklik kazanması, yüzyıllar boyunca süren bir fikir savaşı sonunda kazanılmış bir başarıdır.

Yüzyıllar boyunca her şeye dinsel açıdan bakmaya alışık bir Doğu toplumunun laikliğe yönelivermesi kolay değildir. Bu nedenle Atatürk gerici tavır ve eylemler karşısında kesin ifadelerle konuşmuş ve Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine bağlı olan herkesin de disiplinle böyle hareket etmesini istemiştir. O şöyle der:

"Bir takım şeyhlerin, dedelerin, seyyidlerin, çelebilerin, babaların emirlerin arkasından sürüklenen ve falcılara, büyü-cülere, üfürükçülere, muskacılara talih ve hayatlarını emanet eden insanlardan kurulu bir topluma uygar bir ulus gözü ile bakılabilir mi? Ulusumuzun gerçek görünüşü yalnız anlamda gösterebilen ve yüzyıllarca göstermiş olan bu gibi unsurlar ve müesseseler, yeni Türkiye devletinde, Türkiye Cumhuriyeti'nde sürüp gitmeli miydi? Buna önem vermemek, ilerleme ve yenileşme adına en büyük ve düzeltilmesi imkansız bir hata olmaz mıydı? ... Biz her vasıttan yalnız ve ancak, bir bakımdan faydalanırız. O da şudur: Türk Ulusunu uygar dünyada, layık olduğu mevkie çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyeti'ni sarsılmaz temelleri üzerinde her gün daha ziyade kuvvetlendirmek... ve bunun için de istibdat fikrini öldürmek." (Büyük Söylev den)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ I. DÖNEM

3. Yasama Yılı Açış Konuşmaları

1 Mart 1922

Millet Medisi Tutanak Dergisi D 1, C. 18, Sa. 2

Şeri'ye Vekâletimizin (Din işlerini yürüten bakanlık) yıllık çalışmalarını büyük bir önemle inceledim. Varılan sonucu takdire layık buldum. Teşekkür ve tebrik ederim. Din işlerinin yürütülmesi konusunda görüş açıklamaya aslında gerek yoktur. Çünkü bu konu Kuran ile açıklık kazanmıştır. Yalnız akla gelebilecek olan bir noktayı söylemeden geçemeyeceğim.

Efendiler,

Camilerin kutsal minberleri halkın ruhani, ahlâki gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır.

Bu nedenle camilerin ve mescitlerin minberlerinden halkı aydınlatacak ve yol gösterecek kıymetli hutbelerin içeriğinin halkça anlaşılır olmasını sağlamak yüce Şeri'ye Vekâletinin önemli bir görevidir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve bilince hitap olunmakla İslam topluluğunun vücudu canlanır, zihni saflanır, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. (Alkışlar)

Fakat diğer yandan, hutbeyi yapanların sahip olmaları gereken bilimsel nitelik, özel yeterlik ve dünyadaki olayların durumunu anlama yeteneği önem taşımaktadır.

Bütün vaiz ve hatiplerin bu bilince yararlı olacak surette yetiştirilmesine Şer'iye Vekâletinin güç harcayacağını umarım.

Hutbeler Türkçe Olacak

Mustafa Kemal Atatürk'ün 07 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir Zaganos Paşa Camii'nde vermiş olduğu hutbenin metni.

"Ey Millet, Allah birdir. Şanı büyüktür. Allahın esenliği, sevgisi ve iyiliği üzerinize olsun. Peygamberimiz efendimiz hazretleri, Cenabı Hak tarafından insanlara dini gerçekleri duyurmaya memur ve elçi seçilmiştir. Temel kanunu, hepimizce bilinmektedir ki, yüce Kur'an'daki manası açık olan ayetlerdir. İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz, son dindir. En mükemmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, gerçeğe tamamen uyuyor ve uygun düşüyor. Eğer akla, mantığa ve gerçeğe uymamış olsaydı, bununla diğer ilahi tabiat kanunları arasında çelişki olması gerekirdi. Çünkü tüm evren kanunlarını yapan Cenabı Hak'tır.

Arkadaşlar; Cenabı Peygamber çalışmasında iki yere, iki eve sahip bulunuyordu. Biri kendi evi, diğeri Allah'ın evi idi. Millet işlerini Allah'ın evinde yapardı. Hazreti Peygamber'in mübarek yolunda bulunduğumuz bu dakikada milletimize; milletimizin bugününe ve geleceğine ait hususları görüşmek maksadıyla bu kutsal yerde Allah'ın huzurunda bulunuyoruz. Beni buna erıştiren Balıkesir'in dindar ve kahraman insanlarıdır. Bundan dolayı çok memnunum.

Bu fırsat ile büyük bir sevab kazanacağımı ümit ediyorum. Efendiler, camiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapılmasının gerekli olduğunu düşünmek yani konuşup tartışmak, danışmak için yapılmıştır. Millet işlerinde her kişinin zihninin ayrı ayrı faaliyetinde bulunması zorunludur.

İşte biz de burada din ve dünya için, geleceğimiz ve bağımsızlığımız için, özellikle egemenliğimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnız kendi düşüncemi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşündüklerinizi anlamak istiyorum. Milli amaçlar, milli irade yalnız bir

kişinin düşünmesinden değil, milletin bütün kişilerinin arzularının, emellerinin sonuçlarından ibarettir. Bundan dolayı benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim.

Hutbeler hakkında sorulan sorudan anlıyorum ki, bugünkü hutbelerin şekli, milletimizin duygusal fikirleri ve lisanı ile medeni ihtiyaçlarıyla uygun görülmektedir. Efendiler, hutbe demek topluma hitabetmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin manası budur.

Hutbe denildiği zaman bundan birtakım kavram ve manalar çıkarılmamalıdır. Hutbeyi söyleyen hatiptir. Yani söz söyleyen demektir. Biliyoruz ki, Hazreti Peygamber'in hayatta olduğu mutlu dönemlerde hutbeyi kendisi söylerdi. Gerek Peygamber Efendimiz ve gerek, dört halifenin hutbelerini okuyacak olursanız görürsünüz ki, gerek Peygamberin, gerek dört halifenin söylediği şeyler o günün sorunlarıdır, o günün askeri, idâri, mâli ve siyasi, sosyal konularıdır. İslam toplumunun çoğalması ve İslam ülkeleri gerilemeye başlayınca, Cenabı Peygamber'in ve dört halifenin hutbeyi her yerde bizzat kendilerinin söylemelerine imkân kalmadığından halka söylemek istedikleri şeyleri bildirmeye birtakım kişileri memur etmişlerdir. Bunlar herhalde en büyük ve ileri gelen kişiler idi. Onlar camilerde ve meydanlarda ortaya çıkar, halkı aydınlatmak ve doğru yolu göstermek için bir şart lazımdı.

O da milletin lideri olan kişinin halka doğruyu söylemesi, halkı dinlemesi ve halkı aldatmaması! Halkı genel durumdan haberdar etmek son derece önemlidir. Çünkü, her şey açık söylendiği zaman halkın beyni faaliyet halinde bulunacak iyi şeyleri yapacak ve milletin zararına olan şeyleri reddederek şunun veya bunun arkasından gitmeyecektir. Ancak millete ait olan işleri millettten gizli yaptılar. Hutbelerin halkın anlayamayacağı bir lisanda olması ve onların da bugünün gereklerine ve ihtiyaçlarımıza temas etmemesi, Halife ve Padişah sıfatını taşıyan despotların arkasından köle gibi gitmeye mecbur etmek içindi. Hutbeden amaç halkın aydınlatılması ve ona yol gösterilmesidir, başka şey değildir. Yüz, ikiyüz, hatta bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanları cahillik ve çağın gerisinde bırakmak demektir. Hatiplerin normal olarak halkın günlük kullandığı dil ile konuşmaları gereklidir.

Geçen yıl Millet Medisi'nde söylediğim bir nutukta demiştim ki "Minberler halkın akılları, vicdanları için bir ilim irfan kaynağı, ışık kaynağı olmuştur." Böyle olabilmek için minberlerde söylenecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması, ilim ve fen gerçeklerine uygun olması lazımdır.

Hutbeyi verenlerin siyasi olayları, sosyal ve mîdeni olayları her gün izlemeleri zorunludur. Bunlar bilinmediği takdirde halka yanlış aşılamlar yapılmış olur. Bu nedenle, hutbeler tamamen Türkçe ve günün gereklerine uygun olmalıdır. Ve olacaktır.

Neden Din Devleti Değil!

Mustafa Kemal, kurulacak devletin şekli ile ilgili toplumun her kesiminden insanlarla görüşmeler yaparken sıra, mollalar, şeyhler ve din büyüğü geçinen kişilere gelir. Mustafa Kemal, bunlara haber gönderir ve gelecek hafta kendileriyle bu konuyu görüşeceğini ancak konuşmalarının bir temeli olarak katılacak olan herkesin Bakara suresini 288. ayetine kadar okumalarını rica eder. Toplantı günü gelip çatığında, Mustafa Kemal kürsüye çıkar ve sorar: *“Arkadaşlar, buraya gelmeden önce hepimizden Bakara suresini 288’e kadar okumanızı rica etmiştim. Kimler okudu Bakara’yı 288’e kadar?”*

Salondaki bütün eller istisnasız olarak bu ricayı yerine getirdiklerini belirtmek için havaya kalkar. Bunun üzerine Mustafa Kemal sözlerine devam eder: *“Beyler işte, kuracağımız devletin neden din temeline dayanamayacağının açıklaması ortadadır, Bakara suresi yalnızca 286 ayettir.”*

Dinsiz Milletin Devamına İmkan Yoktur!

1930 Yılı’nın Temmuz ayında, Ankara Halk Evi’nde toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi’nin son günlerinde, Darülfünun profesörleri, liselerin, orta mekteplerin hocaları bu kongreye davet edilmişlerdi.

Toplantı bir hafta sürmüştü. Kongreye katılan davetliler yeni tezler, fikirler ve müşahedelere dayanarak ortaya çıkmışlar, birçok kitap ve kaynak meydana koymuşlardı. Bu kongrede Avram Galanti, Samih Rifat, Raşit Galip, Zeki Velidi ve Sadri Maksudi arasında hayli tartışmalar olmuş, birçok hakikatler meydana çıkmıştı. Atatürk’ün etrafını sarmış olan hocalar geliş güzel sorularla Atatürk’ü adeta bir baskı altına almış bulunuyorlardı.

Sorulan tüm sorulara cevap veren Mustafa Kemal Atatürk'e, toplantıya katılan bir başka muallim de şöyle bir soru sormuştu:

- "Paşam! Din lüzumlu bir şey midir? Hilafetin kaldırılması iyi mi olmuştur?"

Atatürk bu soruya gayet sakın bir tavırla hemen şu cevabı vermişti:

- "Evet, din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletin devamına imkan yoktur. Yalnız şurası vardır ki; din, Allah ile kul arasındaki kutsal bir bağlılıktır. Softaların din simsarlığına müsaade edilmemelidir. Dinden maddi menfaat temin edenler menfur kimselerdir. İşte biz, bu vaziyete müsaade etmiyoruz. Bu gibi din ticareti yapan kimseler, saf ve masum halkımızı aldatmışlardır. Bizim ve sizlerin asıl mücadele edeceğimiz ve ettiğimiz, bu kimselerdir."

Hilafete gelince;

"İşin garibi bazı arkadaşlardan bilhassa hariçten bana hilafet teklifi vaki olmuştur. "Siz halife olunuz." demişlerdi. Ben bu teklife daima gülerek cevap verdim. Hilafet lüzumsuz ve hatta zararlı bir müessese haline gelmişti. Bundan beklenen gaye tahakkuk etmemiştir. Birinci Cihan Harbi'nde gördük; Müslümanlar halife ordusuna karşı harp ettiler! Suriye'de arkadan vuranlar olmuştur. Bunlar halifeye bağlı Türk askerlerini şehit etmişlerdir. Hilafet faydalı halini muhafaza etmiş olsaydı, Müslüman âleminin buna uygun hareket etmeleri icap ederdi.

Dinle hilafeti birbirinden ayırt etmek lazımdır. Birincisi ne kadar faydalı ise, ikincisi o kadar lüzumsuz bir hal almıştır. Hilafeti lağvettiğimiz günden bugüne kadar kimsenin buna sahip çıkmaması, Müslüman dünyasının halifesiz de yürüyeceğine ve yürümekte olduğuna en güzel misal değil midir?"

Atatürk yine dinimizle ilgili şu mükemmel açıklamayı yapıyor:

"Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin buyruklarını eşit olarak öğrenmeye mecburuz."

“Her fert dinini, diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da okuldur.”

Nasıl ki her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lazım ise, dinimizin gerçek felsefesini tetkik, bilimsel ve feni telkin kudretine sahip olacak güzide ve gerçek büyük âlimler dahi yetiştirecek yüksek kurumlara malik olmalıyız.

İslam'ı Batılı devletlerin elinden kurtarmak konusunda o kadar inançlı olan Atatürk, din ve mezhepler konusunda bakın neler diyor;

- Din vardır ve lazımdır.
- Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur.
- Allah birdir, şanı büyüktür. Peygamberimiz, efendimiz hazretleri Cenabı Hak tarafından insanlara hakayik-i diniyeyi tebliğe memur ve resul olmuştur. Kanun-i Esasî'si, cümlenizce malumdur ki, Kur'anı Azimüşşandaki husustur. İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz son dindir. Ekmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa ve hakikate tamamen tevafuk ve tetabuk ediyor. Eğer akla, mantığa ve hakikate tamamen tevafuk ve tetabuk etmemiş olsaydı, bununla diğer kavanini tabiiye-i ilahiye beyinde tezat olması icap ederdi. Çünkü bilcümle kavanini-kevnineyi yapan Cenabı Hak'tır.
- Bizim dinimiz en makul ve tabii bir dindir ve ancak bundan dolayıdır ki, son din olmuştur. Bu dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. Müslümanların toplumsal hayatında, hiç kimsenin özel bir sınıf halinde mevcudiyetini muhafazaya hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler dini emirlere uygun harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz ve dinimizin hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, din duygusunu, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası mekteptir.
- Milletimizin, memleketimizin darül irfanları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır. Fakat nasıl ki her hususta âli meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lazım ise, dinimizin hakikatı felsefyesini tetkik, tettebbu ve telkin kudreti ilmiye ve fenniyesine tehasüp edecek güzide ve hakiki ulemayı kiram dahi yetiştirecek müessesatı aliyeye malik olmalıyız.

- Camilerin mukaddes minberleri, halkın ruhi, ahlaki gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır. Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve beyne hitap olunmakla Müslümanların vücudu canlanır, beyni temizlenir, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. Fakat buna karşılık hutbe okuyanların taşımaları gereken ilmi özellikler, özel liyakat ve dünya durumunu anlayıp bilme önemlidir.
- Minberlerden aksedecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması ve hakıki fenniye ve ilmiyeye mutabık olması lazımdır. Hutebayı kırımın ahvali siyasiye, ahvali içtimaiye ve medeniye her gün takip etmeleri zaruridir. Bunlar bilinmediği takdirde halka yanlış telkinat verilmiş olur. Binaenaleyh hutbeler tamamen Türkçe ve icabatı zamana muvafık olmalıdır ve olacaktır.

Göklere Çıktın Mustafa

Sabiha Gökçen naklediyor: “10-11 yaşında idim. Bursa’daki evimiz Atatürk’ün köşküne çok yakındı. Bir gün Atatürk Bursa’yı şereflendirmiş, köşkün bahçesinde dolaşıyordu, ben de onu yakından görmek arzusu ile kıvranıyordum. Yine bir gün bahçede dolaştığı sırada yerimden fırladım, Ona doğru koştum. Beni yolumdan çevirenlere ağlamakla karşı koymaya çalışıyordum, birden bir ses işittim; “*Bırakın onu!*” diyordu, “*Bırakın gelsin.*”. Koşarak Ata’nın yanına gittim, ellerine sarıldım.

Atatürk sordu: “*Çocuk, sen okula gidiyor musun?*” Harpler sebebiyle okulumu yarıda bırakmıştım ve bir yatılı okula alınmamı istedim. “*Ben seni yanıma alayım, gelir misin?*” diye sordu. “*Abime sorayım*” dedim. Kabul ettiler, derhal çağırarak onunla konuştu, anlaştılar. Böylece Çankaya’ya geldim.

Uzun zaman ayrı kaldığım okuluma yeniden başlamanın sevinci içinde memnundum. Çankaya köşkü bahçeleri içindeki eski bir seyis evi düzeltilerek okul haline getirilmişti. Köşkte çalışanların, yaverlerin ve diğer hizmetlilerin çocukları ile birlikte ben de bu okula gitmeye başladım. Bir sabah, Ata’nın elini öpmek üzere yanına girdim. İşleri ile meşguldü. Bir süre ayakta bekledim birden, derin bir iç geçirdi ve “*Allah!*” dedi. (O, sık sık bu şekilde yapardı.) Atatürk hakkında evvelce çok

şeyler duymuştum, bu tesirle olacak bir hayli şaşırdım. Onun ağzından Allah kelimesini duymak beni şaşırtmış ve heyecanlandırmıştı.

Ata'nın yüzüne şaşkın bir şekilde bakmış olacağım ki "*Sen dindar mısın?*" diye sordu.

Ben de ailemden aldığım din terbiyesi ile "Evet dindarım" dedim ve bu cevabımı nasıl karşılayacağını anlamak için ürkek ürkek yüzüne baktım. Cevabım hoşuna gitmişti.

"Çok iyi... *Allah, büyük bir kuvvettir. Ona daima inanmak lazımdır.*" dedi ve bu konuda uzun uzun izahat verdi. Ben de o zaman anladım ki Atatürk hakkında söylenenlerin aslı yoktur ve Ata, bütün söylenenlerin hilafına dindar bir insandır. Kimsenin inancına karışmaz, dindar kişilere saygı gösterir, yobazlara, softalara çok kızar, din kavramının sömürülmesine izin vermezdi. Allah ve Peygamberimiz hakkındaki konular, Atatürk'ün yanında tartışma konusu yapılamazdı...

Kadir geceleri mevlit dinlediği de olurdu. Hafız Yaşar Bey'in mevlidini saygı ile dinlerdi. Mevlidin miraç bölümünde, "**Gök-lere Çıktın Mustafa**" denince gözleri yaşardı. O zaman hemen kolonya götürürdük, inancı samimi idi.

Öyle "*Allah*" derdi ki yalnız kalınca, onun gibi kimse diyemez. Herkes çekilip yapayalnız kalınca gökyüzüne bakar, kendi kendine "*Allah*" derdi. Bir gün sofrada çevresindekilere, "*Bana Allah'ın büyüklüğünü anlatır mısınız?*" diye sordu.

Konuklar birer birer Allah'ı nasıl anlayabildiklerini anlatırlar. Atatürk hepsini dikkatle dinledi.

Bir yaz akşamı Dolmabahçe Sarayı'nda kadınlı erkekli bir yemek vardı. 8-9 saat süren yemek sona ererken salonun büyük kapısının parmaklıkları arasından güneş doğuyordu. Atatürk'ün bir işaretile manevi kızlarından Nebile Hanım, sandalyesinin üzerine çıktı. Sabah ezanı okumaya başladı. Ahenkli bir ses geniş salonda yankılandı.

Atatürk başını yukarı doğru kaldırmış, kendinden geçmiş bir halde ezanı dinliyordu. Bir an geldi, yanaklarından yaşlar süzölmeye başladı.

Yalana Çok Kızardı

Ülkü anlatmaya devam ediyor: “Annemi Zübeyde Hanım büyüt müştür. Onun anneme anlattığı bir anıyı aktarayım. Atatürk, 25 Ağustos’ta Kocatepe’ye çıktığı zaman orada şöyle dua ediyor: ‘Allah’ım senin bana verdiğin fikir ve zeka ile ben bütün planlarımı gerçekleştirdim. Bundan sonrası artık senin mukadderatın...’ O, Allah’ına inanan bir insandı. Paşa, ramazanda Dolmabahçe’de veya Çankaya’da olduğunda anneme “*Vasfiye oruç tutuyor musun?*” diye sorarmış, annem “*Tutuyorum.*” dediğinde çok memnun kalırmış.

Bana hastalandığımda dua ettirirdi, kendi de ederdi. Çok iyi hatırlıyorum; tifo geçiriyordum, çok üzölmüş beni kurtarması için Allah’a dua etmiş. Annesi Zübeyde Hanım da çok dindarmış. Anneme daha 7 yaşındayken Kur’an dersi aldirmaya başlamış. Kız kardeşi Makbule hanımın da devamlı namaz kıldığını biliyorum.”

Atatürk’ün çocuklara ve milletine karşı bir “psikolog” gibi davrandığını dile getiren Adatepe; O’nun, çocuk ruhundan çok iyi anladığını belirtmiştir.

“Ben yanındayken, sürekli şefkatle yaklaşıp bir şeyler öğretmeye çalışırdı. Atatürk yalana çok kızardı. ‘Ülkü, yalan bütün kötölüklerin başlangıcıdır.’ derdi. Kız ve erkek çocuklarını eşit görürdü. Manevi evlatlarını hep kız çocuklarından seçerek, topluma önemli bir mesaj verdi. Çocukların, gençlerin sevdikleri mesleklerde ilerlemesini isterdi. Onun için Sabiha Gökçen’i ilk harp tayyare pilotu yaptı. Öğretmen olan Afet Hanım da tarih profesörü oldu. Benim de müziğe karşı yeteneğimi bildiği için balerin olmamı çok istedi. Manevi kızlarına daima ‘*Kendinizi beğenmeyin, başkaları sizi beğensin.*’ derdi. Florya’da bana yüzmeyi öğretirken, denize girerken, halkıyla iç içe olmayı çok severdi. Korumaları halktı, sevgi çemberi de halktı.”

Türk Milleti Daha Dindar Olmalıdır

Dini meseleler hakkındaki görüşlerini öğrenmek isteyen Fransız gazeteci Maurice Perno'ya Atatürk yine kesin bir şekilde şu cevapları vermiştir:

M. Perno: Şu halde yeni Türkiye'nin siyasetinde dine aykırı hiçbir temayül ve mahiyet olmayacak demek?

Atatürk: *"Siyasetimiz dine aykırı olmak şöyle dursun, din bakımından eksik bile hissediyoruz."*

M. Perno: Zat-ı asilaneleri, düşündüklerini bendenize daha iyi izah buyururlar mı?

Atatürk: *"Türk Milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır, demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Şuura muhalif, terakkiye engel hiçbir şey ihtiva etmiyor. Halbuki Türkiye istiklalini veren bu Asya milleti içinde daha karışık, sun'î, batıl inanışlardan ibaret bir din daha vardır. Fakat bu cahiller, bu acizler sırası gelince aydınlanacaklardır. Eğer ışığa yaklaşamazlarsa kendilerini mahv ve mahkum etmişler demektir. Onları kurtaracağız."*

Makbule, Ramazan Geliyor

Atatürk her yönüyle olduğu gibi dindarlığıyla da milletine en güzel örnek olmuştur. Ulu Önder, dindar kişiliğinin bir göstergesi olarak din adamlarına karşı her zaman samimi bir şekilde hürmetkar olmuş ve saygı duymuştur.

Cumhuriyet'in ilk Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi, Atatürk'ün kendisine duyduğu saygı ve hürmeti şöyle anlatmıştır:

"Ata'nın huzuruna girdiğimde beni ayakta karşıladı. Utanır, ezilir, büzülür, 'Paşam beni mahcup ediyorsunuz' dediğim zaman 'Din adamlarına saygı göstermek Müslümanlığın icaplarından'dır.' buyururlardı. Atatürk, şahsi çıkarları için kutsal dinimizi siyasete alet eden cahil din adamlarını sevmezdi." Atatürk Kuran okutulmasına da son derece önem vermiştir. Hafız Zeki Çağlarman Atatürk'ün bu yönünü şöyle anlatmıştır:

“Atatürk’ün kız kardeşi Makbule Hanımla uzun yıllar komşuluk yaptık. Her yıl Ramazan ayı yaklaşınca Atatürk kız kardeşine; “Makbule, Ramazan geliyor, annemize hatim okutmayı ihmal etme” der ve hatim okuyacak hafıza hediye edilmek üzere bir zarf içerisinde para verirdi.”

Her Sarıklıyı Hoca Sanmayın

Eski Beykoz İmamı Hâfız Efendi, Ankara’da bulunduğu sırada Tarihin büyük adamlarının dîni inanışlarından bahsedilen bir toplantıda şu anektodu açıklıyordu:

Hâfız Efendi;

- Sırası gelmişken dedi; sizlere bütün ömrümce unutamayacağım bir hatıramı anlatayım da dinleyiniz. Büyük inkılâpların birbirini izlediği günlerdeydi. Ben o zaman Beykoz Câmîi’nde imamlık yapıyordum, sarıkların yalnız vazife başında sarılacağı bildirildiği için camiden çıkınca şapka giyyorduk. Bir ikinci vakti iskelenin yanındaki kahvede oturuyordum. Bir an kahvenin önünde birkaç otomobil birden durdu. En önde duran otomobilden, o zamana kadar hiç karşılaşmamış olduğum, fakat görür görmez tanıdığım Atatürk çıktı. Sevincimden şaşkına dönmüştüm. Onun geldiği haberi o kadar çabuk yayılmıştı ki, bütün Beykozlular bir anda etrafını sardılar. Ben de kendimi toplayarak kalabalığın arasına karıştım. Halkın sevinç nidaları uğultu hâlinde yükseliyor ve herkes biraz daha ileriye yaklaşmaya çalışıyordu. Atatürk etrafına baktıktan sonra halkı sükûta davet ederek:

“Beykoz İmamı burada mı? Gelsin konuşalım.” Dedi. Zaten tam karşıyındaydım. Kalabalıktan ayrılarak ileri çıktım.

- Buyur Paşam, dedim.

- Atatürk, sol avucunda duran üzümleri bana göstererek:

“Hoca, bu helâl de bunun suyu niçin haram? Bize anlat-sana” dedi

Birdenbire şaşırmıştım.. Bu güç suale ben nereden cevap bulacaktım. Bir müddet düşündüm; aklıma bir şey gelmiyordu...

Allah'tan bir imdat bekliyordum! Bir ara nasıl oldu bilmem, aklima gelen bir cümle dudaklarımdan döküldü:

- Paşam, karımız bize helâl de kızımız niçin haram?

Atatürk bu sözümü işitince hafifçe gülümseyerek yüzüme baktı ve başını sallayarak;

"Hoca, sen âlimsin; ben softaları arıyorum... Yarın saraya gel de seninle konuşalım." Dedi.

Ertesi günü saraya gittim, beni karşısına oturttu, saatlerce bana Kur'an'dan ayetler okutarak kendisi tefsir etti. Hacıbayram Câmii'nde okunan yatsı ezanının sadaları gelirken Hâfız Efendi sözlerini bitirmişti...

"O çok büyük adamdı, Allah rahmet eylesin!" diye mırıldanıyor, gözlerinden dökülen yaşlar, beyaz top sakalından süzülüyordu.

"Her sarıklıyı hoca sanmayın."

Atatürk'ün Yaptırdığı Camii

Türk İstiklâl Harbi'nde bozguna uğrayan Yunan ordusu kaçarken Anadolu'yu da yıkıp geçmişti. Mihaliççik ilçesindeki Aşağı Camii de bunlardan biriydi. Olay, Atatürk'e, Mihaliççik emireri Ali Metin aracılığı ile iletili... Atatürk ise hiç düşünmeden o zamanın parasıyla 5000 lira gönderdi. Tarihe önemli bir ışık tutan araştırmayı Şener Yılmaz yazdı. Erzurum Kongresi'nden itibaren Atatürk'ün yanında bulunmuş, hizmetini yapmış...

Ali Çavuş, bilahare soyadı da Atatürk tarafından verilen Ali Metin, Eskişehir'le ilgili bir anıyı anlatıyordu. 1930 yılında, Mihaliççik asker arkadaşları, Ankara'ya kendisini ziyarete gelirler. Mihaliççik'ta harap bir camiden bahsedip yapımı için Atatürk'ten yardım alıp alamayacaklarını sorarlar. Ali Metin, birkaç gün sonra Yaver Muzaffer Kılıç'la birlikte konuyu Atatürk'e iletirler. Onun anlatımıyla, Atatürk, Türk İstiklâl Savaşı'nda Eskişehir yöresinin durumunu çok iyi bildiği için, hemen Mihaliççik'a 5. 000 lira gönderir. Bu parayla cami yapılır.

Caminin yeniden yapılması, Atatürk ve silah arkadaşlarına dil uzatan yobaz, örümcek kafalı, cahil güruhuna da vurulacak bir şamar olur!... Tarihi Camii, Mihaliççık'ta Kabir Mahallesi'ndeki, "Aşağı Camii" idi.

Tarihi kaynaklara göre câmi, 1886 yılında Sivrihisarlı Hacı Süleyman tarafından yaptırılıyor. Yunanlılar Mihaliççık'ı yakıp yıkıyor. Bu arada cami de harap ediliyor, kullanılmaz hâle geliyor. Bir tek Yunan askerinin karargah olarak kullandığı bina ayakta kalıyor. Mihaliççıklı fakir. Maddî güçleri camiyi yeniden yaptırmaya müsait değil. Onun için Atatürk'ten yardım istiyorlar. Hemşehrileri Ali Metin aracılık ediyor. Atatürk de durumu ve şartları çok iyi bildiği için cami yapımı için para gönderiyor ve 1930'da camii yeniden yapılarak hizmete giriyor.

Allah Türk Milletine Bağışladı

Atatürk, bütün hayatı boyunca, ölümden korkmayan ve ölüme meydan okuyan, tabir yerindeyse gözünü budaktan esirgemeyen bir kahramandı. Hakkında çıkarılan idam kararlarına, düşman kurşunlarına aldırmayan, cephedeki savaşı karargâhtan yöneten bir komutan savaş meydanlarında en önde, bazen de siperlerin içinde Mehmetçikle omuz omuza nöbet tutan, kurşunlara karşı göğsünü siper eden bir askerdі. Düşmanın bir kör kurşununa saati siperi olmuştu da Allah (c.c) Atatürk'ü Türk milletine bağışlanmıştı.. Atatürk bu hadiseyi şöyle anlatıyor:

"Ölüme doğru en çok atılanlardan birisiyim... Kurşun ve gülle yağmuru altında birçok muharebelere iştirak ettim... Hatta ölüm bir defa kalbimin üstünden geçti. Kalbimin üzerinde bir cep saati vardı. Ve bu saat şarapnel parçasının şiddetini kırdı."

Ruşen Eşref hâdiseyi şöyle anlatıyor:

"Ortalık açıldıktan sonra idi ki, düşman hakikaten Conkbayırı'nı cehenneme çevirmişti ... Denizden, karadan, büyük çaplı topoların muhtelif cinsten mermileri Conkbayırı semasında bitmez tükenmez yıldırımlar vücuda getiriyordu."

Buraya kadar muhaverimizi, sâkin bir vaziyette dinleyen yüzbaşı Cevat Bey; Paşa'nın yâveri, kalın, sertliği hoş a giden bir sesle:

"Bu şarapnel misketlerinden bir tanesi de Paşa'nın göğsünü okşamıştı! Dedi. "Nasıl?" dedim.

"Bulunduğumuz yer, tamamen hücum edenlerin arası idi. Paşa da ilerleyen etrafımızı seyrederken, göğsüne bir şeyin gayet kuvvetle çarptığını duymuştu. Evet, sağ tarafta, ceketinde bir kurşun yeri gördüm. Yanımda bulunan zabıt: yayılırsa askerlerimizin kuvve-i maneviyesi üzerinden yapacağı menfi tesiri düşündüm. Elim ile zabitin ağzını kapattım.

"Sus!" dedim. Cevat Bey devamla:

"Bir şarapnel misketi göğsünün sağ tarafına tam saatin bulunduğu cebe isabet etmişti. Saat parça parça oldu... Fakat o darbe Paşa'nın göğsünde hafif bir leke bırakmaktan başka ileri geçmemiştir." Dedi.

"Peki, siz bu yaranızla uğraştığınız esnada, askerleriniz ne yapıyordu? Hücumla devam ediyor mu idi?"

"Tabi. O kahramanlar, başlarında fedakâr zabıtları olduğu halde, durdurulamaz saldırışları ile ilk düşman hattını bire kadar boğdular. Bundan başka, önlerine tesadüf eden, imdada gelen bütün düşman kıtalarını perişan ettiler. Hatta bizim münferit kısımlarımız boş buldukları istikametlerden denize kadar gitmişlerdir."

Bana, Her Zaman Dua Okusunlar

Atatürk'ün, ölümle ilgili bir olayına tanık olan çok yakın arkadaşlarından Münir Hayri Egeli Atatürk ile aralarında geçen bir anısını şöyle anlatmaktadır:

"Mevsim sonbahardır. Ankara'da Orman çiftliğinde idare ortasındayız. Çiftlik müdürü Tahsin Bey, yanında Alman mimarı ile birçok yeni inşaat projeleri hakkında izahat veriyorlar... Çiftliğin büyütülmesi planları ele alınıyor, sıra karşıdaki bir tepeciğe geldi. Orası bilmem hangi cinsi tavuklar için bir tesis yapılması düşünülmüş, Atatürk durdu, sonra:

“Olmaz. Bu tepe için benim başka bir düşüncem var.” dedi.

Sonra bana döndü:

“Benim için nasıl bir mezar düşünüyorsunuz?..” diye sordu.

- Hepimizin dili tutulmuştu, zannedersem Afet Hanım söze atıldı:

Böyle güzel bir günde, böyle şeyler nasıl aklınıza geliyor gibi bir cümle söyledi. Atatürk, güldü. O gün bilhassa neşeli, yüzü sıhhat ışıklarıyla nurlanmıştı:

“Ölüm beşeriyetin değişmez kaderidir. Marifet unutulmamaktır.” Dedi. Sonra uzun bir süre pencereden dışarı bakarak ilâve etti:

“Şu tepeye bana küçük ve güzel bir mezar yapılabilir, dört yanı ve üstü kapalı olmasın!... Esen rüzgârlar bana yurdumun her yanından haber getirir gibi kabrimin üstünde dolaşsın. kapisına gençliğe hitabem yazılsın. O, tepenin olduğu yer yol uğrağıdır. Her geçen, her zaman dua okusun !..”

Orada bulunan herkes susuyordu... Kimsenin bir kelime söyleyecek mecali kalmamıştı. Alman mimar da önüne bakıyordu...

Atatürk: “Mamañh bütün bunlar benim fikrim.. Türk milleti elbet bana münasip göreceğı şekilde bir yer yapar...” diyerek hüznü konuşmayı bitirdi.

Aradan yıllar geçti o tepenin adı hatıralar tepesi olarak öylece bomboş kaldı. Türk milleti ebedi atasına layık olduğu Anıtkabir’e gömdü (...) İnsan ihtiyatsız... Acaba diyor, Hatıra Tepesinde de bir taş dikilip üstüne Gençliğe Hitabe’si yazılsa...

Peygamberimizi Savunan Türk Paşa’sı

Yıl 1918. Birinci Dünya Savaşı’nı kaybetmek üzereyiz. Suriye, Irak, Filistin, Arabistan cephelerindeki ordularımız, İngilizler karşısında çökmek üzere. İngilizler, Arapları çil çil altın-

larla satın almış. Araplar, Türk ordusunu, dindaşlarını arkadan ve kallesçe vuruyor.

Ekim 1918. Bu cephelerde on binlerce şehit veren Osmanlı yenilmiş, Mondros Anlaşması imzalanmış. Anlaşma uyarınca ordular teslim oluyor.

Peygamberimizin Ravza-i Mutahhara adıyla bilinen mezarı, kutsal Medine kentinde. Komutanlığını Fahrettin Paşanın yaptığı Medine garnizonu, aylardan beri Arap ve İngilizler tarafından korkunç bir kuşatma altında. Açlık, susuzluk, silahsızlık, her şey felaket. Çaresiz kalan Fahrettin Paşa ordusuna emir yayınlıyor:

“Evlatlarım, çekirgeleri tavada pişirip yiyin. Ben yiyorum, çok güzel oluyor.”

Fahrettin Paşa, Arap ihanetini ve olacakları önceden görüyor, Medine’nin elden çıkacağını anlıyor. Peygamberimizin mezarına Osmanlı tarafından armağan edilen bütün değerli eşyaları son trenlerden birine bir muhafız kıtası eşliğinde yükleyip İstanbul’a gönderiyor. İşte bazıları:

Hazreti Osman’ın ceylan derisine el yazmalı Kuran’ı, pırlanta ve incilerle Peygamberimizin adı yazılı levhalar, pırlantalı, incili ve amberli tespihler, Kevkebi Dürri adlı 4 parça büyük elmas, her biri 50 kiloluk altın şamdanlar ve daha niceleri.

Medine, demiryolunun son durağı. Demiryolu, cephelerdeki ordumuzun tek can damarı. Araplar bu hatta sürekli sabotaj düzenleyip asker, yiyecek, cephane sevkini engelliyor. İngiliz altınları doğrusu çok işe yarıyor!

Mondros imzalanıyor, devlet teslim oluyor. Fakat Fahrettin Paşa teslim olmayı reddediyor. Aylar boyu Medine’de Arap-İngiliz kuşatmasına direniyor.

Haçlı-Suudi işbirliği, Türk ordusuna karşı sürüp gidiyor.

İstanbul hükümeti, Adliye Nazırı (Adalet Bakanı) Haydar Molla’yı Medine’ye İngiliz zırhlısıyla gönderip, direnen Fahrettin Paşadan teslim olmasını istiyor. Paşa yine reddediyor. Verdiği yanıt hep aynı: “Ben Peygamberimizin mezarını bunlara bırakmam. Al bayrak burada dalgalanacak.”

Dünya askerlik tarihinde böyle bir olay yaşanmadı. Devlet teslim olmuş, Fahrettin Paşa 3 ay daha Medine’de direniyor. İngilizler ve işbirlikçi Araplar, Medine’yi bir türlü ele geçiremiyor.

Ocak 1919. Sonunda olan olur. Bir sabah erken saatlerde Paşa, Peygamberimizin mezarında namaz kılarken, teslimden başka çıkar yol kalmadığını savunan bazı subaylar onun üzerine atılır ve yaka paça yakalar. Fahrettin Paşa, tabancasıyla kılıcını Peygamberimizin mezarına bırakır ve kuşatmacılara esir düşer.

Fahrettin Paşa bir süre Mısır’daki esir kamplarında kalır. Sonra bütün yurtseverler gibi, İngilizler tarafından Malta Adası’na gönderilir. Esirliği boyunca çizmelerini ve üniformasını bir gün olsun üzerinden çıkarmaz.

2,5 yıl sonra serbest kalınca 1921 yılında İtalya-Almanya-Rusya-Batum-Kars yoluyla yurda girer, vatan toprağını öper ve Kazım Karabekir Paşa ordusuyla Batı cephesine gidip İstiklal Harbi’ne katılır.

Ankara’da Mustafa Kemal Paşa, Fahrettin Paşa için “Daha sağlığında adını tarihe altın harflerle yazdırmış kumandanımızdır” der.

“Çöl kaplanı” ve “Medine kahramanı” olarak bilinen, düşmanlarının bile hayranlıkla söz ettiği Fahrettin Paşa, 1922 yılında Mustafa Kemal Paşa tarafından Afganistan’a, Kabil Büyükelçisi olarak atanır. Afganistan o yıllarda da bizim için çok önemli. Yeni rejimi tanıyan birkaç ülkeden biri.

Fahrettin Paşa sonraki yıllarda “Türkkan” soyadını alıyor. Hakkında yazılmış iki nefis kitap var. İkisinin de adı “Medine Müdafaası”. Birinin yazarı, Paşa’nın personel subayı Naci Kaşif Kıcıman, öteki ise Kızılay görevlisi Feridun Kandemir. Her ikisi de Medine’de Paşa ile birlikte görev yapmışlar.

Aradan yıllar geçiyor, Kandemir bir gün Fahrettin Paşaya sokakta rastlıyor ve kendisinden, anılarını yazmasını istiyor. Yanıtını kitaptan aynen aktarıyorum: “Evladım, herkes vatana karşı borçlu olduğu vazifeyi yapar ve orada iş biter.”

Fahrettin Türkkan, 1948 yılında vefat etti. Ebedi uykusunu İstanbul'da, Rumelihisarı Mezarlığı'nda uyuyor.

Fahrettin Paşa olayı, dünyada eşi olmayan bir ibret belgesidir. İngilizlerle para uğruna işbirliği yapan dindaşımız Arapların ihanetine uğrayan, devlet teslim olduğu halde Peygamberimizin mezarını onlara kaptırmamak için kelle koltukta, aç susuz direnen gerçek bir Müslüman'ın öyküsüdür.

İslamiyet Ortadan Kalkmalı

Fahrettin Paşa ve bir avuç Türk askerinin canlarını ortaya koyarak savundukları Medine, sonunda Vahabilerin idaresindeki Suudilere terk edilmişti. Ancak Vahabi inancı altındaki Suudi idaresi emirlerine girdikleri İngilizlerin de telkinleriyle kutsal yerleri tek tek yıkmaya başlamışlardı. İngilizlerin buradaki amacı İslamiyeti ortadan kaldırmak, bu yüzden de İslamın tüm izlerini silmek. Dört kutsal dini temsil eden peygamberlerden üçünün mezar yeri belli değildir. Bunlardan sadece İslam Peygamberi Hz. Muhammedin mezarı bellidir. Bu olay hem Yahudileri, hem de Hristiyanları oldukça rahatsız etmektedir. Yüzyıllardan beri dünyanın dört bir köşesindeki Müslümanlar Hacı olmak üzere Mekke'ye gelmekte buradan Medine'ye hareket ederek Hz. Muhammedin ve Sahabilerin mezarlarını ziyaret ederek Hacı olmaktadırlar. Bu Kutsal olay tüm Müslüman alemini birleştiren en büyük harekettir. İslamiyeti bir din, Hz. Muhammed'i ise peygamber olarak kabul etmeyen Musevi ve Hristiyan dünyası, islam dünyasını birleştiren bu konuyu ortadan kaldırmanın daima peşinde olmuştur. Fırsat da şu an ellerine geçmiştir.

Vahabi yöneticileri emirleri altına alan İngilizler planlarını uygulamaya koymakta geçikmediler. Bu plana göre önce Sahabilerin mezarları, ardından İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in mezarını ortadan kaldırmak ve en sonunda da Kabe'yi yıkmak. Bu sayede İslam dünyasını birleştiren bu dinin tüm izlerini silmek.

H. Muhammed'in Kabri Yıkılacaktı!

Yıllar sonra, bu konuyla ilgili belgeler tek tek ortaya çıkmaya başladı. 2008 yılının son aylarında Türk kamuoyunda, ortaya çıkartılmayan, daha doğrusu bazı çevreler tarafından saklanan bir belge konuşulmaya başlandı. Mustafa Kemal olmasaydı H. Muhammed'in mezarı yıkılır mıydı? Evet, son zamanlarda Prof Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın ortaya attığı bu iddia tartışılmaya başlandı.

Prof Dr. Nevzat Yalçıntaş, Atatürk'ün peygamberimiz H. Muhammed'in mezarını yıkılmaktan son anda kurtardığını iddia etti. Yalçıntaş'a göre; Mustafa Kemal, Vehhabiler'e sert bir nota vererek yıkımı durdurmuş. Ata'nın notası Dışişleri arşivinde mevcut ve açıklanmaktan çekiniliyor.

Prof. Dr. Yalçıntaş şunları konuyla ilgili söylüyor:

"...Vahabilik'te mezar ziyareti günah sayıldığı için Suudiler bütün mezarları yıkmaya başlamışlar. Sıra H. Muhammed'in mezarına gelmiş. Ülkedekiler Mustafa Kemal Atatürk'ten yardım istemişler. Atatürk bu olayı duyunca tüm manevi duyguları kabarmış ve Suudi Kralı'na H. Muhammed'in değil mezarına, türbesinin bir taşına dahi dokunulursa bedelinin çok ağır olacağını bildiren nota niteliğinde bir yazı göndermiştir. Bu vesika Dışişleri arşivlerinde mevcut ama yıllardır açıklanmamış."

Emperyalizme Müsaade Etmeyeceğiz.

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın gündeme getirdiği bu konunun izlerini sürdüğümüzde, Mustafa Kemal ve arkadaşlarına dinsiz diyen bazı çevrelerin iddialarına son verecek olan ve suratlarına şamar gibi inecek bu belgenin bir tanesi , İçişleri Bakanlığı Matbuat Umum Müdürlüğü antetini ve 20 Ağustos 1937 tarihini taşıyor. Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Cumhurbaşkanlığı'na hitaben yazdığı ön sunuş yazısında "Bombay Chronicle gazetesinin 27.8.1937 tarihli nüshasında 'Filistin'e el sürülemez, Kemal Paşa Avrupa'ya ihtar ediyor' başlığı altında bir yazı intişar etmiştir. Bu yazının Türkçe örneği ilişik olarak sunulmuştur. Bu

vesile ile saygılarımı tekrarlarım" diyor. Belgeden anlaşıldığına göre Mustafa Kemal Atatürk'ün, Meclis'te yaptığı bu konuşmayı, önce, Ankara'da Türkçe yayınlanan Hakimiyeti Milliye Gazetesi yayınlamış. Hindistan'da yayınlanan Bombay Chronicle Gazetesi de bu açıklamayı Hakimiyeti Milliye Gazetesi'nden almış. Aslı Ankara'da Milli Arşiv'de 030 10 266 793 25 numarası dosyada saklı tutulan belgeye göre, Mustafa Kemal Atatürk'ün Kutusal Topraklarla ilgili olarak Meclis'te yaptığı bu konuşmanın tam metni şöyledir: Bu belge 27.7.1937'de Atatürk'ün TBMM de yaptığı konuşma ile ilgilidir.

Kanımızı Dökmeye Hazırız

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, İngilizlerin verdiği altınlar sonucu Müslüman Türk askerlerini arkadan vuran, Hristiyanlarla birlik olup İslam aleminin lideri ve Halife olarak bilinen Osmanlı Padişahı'na bile isyan eden, Suudi Arabistanlı idareciler son yıllarda işi daha da azıtmışlardı. Petrolün kokusunu alan Avrupalı devletlerin oyuncağı olan Suudi Arabistan'ı idare eden idareciler, para uğruna mukaddes toprakları parsel parsel Avrupa'lı emperyalist devletlerin hizmetine sunmaları üzerine, Mustafa Kemal Atatürk TBMM'de önemli bir konuşma yapar. Bu konuşma sadece Suudi Arabistan'ı idare edenlere karşı değil, tüm Avrupalı devletlere de bir ikaz ve sert nota şeklindeydi.

Atatürk o konuşmada bakın özetle neler söylemiş;

"Araplar'ın Avrupa siyasetine nüfuz edemeyip sözde istiklal kelimesine inandıkları ve bu uğurda Arap memleketlerini Avrupa emperyalizmine esir kıldıkları çok şayanı teessüftür. Araplar'ın arasında mevcut olan karışıklığı ve hoşnutsuzluğu kimse bizim kadar bilemez. Biz vakıa birkaç sene Araplar'dan uzak kaldık. Fakat şimdi kendimize kafi derecede güvenip ve kudretimizi bildiğimiz için İslamiyetin mukaddes yerlerinin Museviler'in ve Hristiyanlar'ın nüfuzunun altına girmesine mani olacağız. Binaenaleyh şunu söylemek istiyoruz ki; buraların Avrupa emperyalizminin oyun sahası olmasına müsaade etmiyeceğiz.

Cedlerimizin, Selahaddin'in idaresi altında, uğrunda Hristiyanlarla mücadele ettikleri topraklarda yabancı hakimiyet ve nüfuzunun tahtında (altında) bulunmasına müsaade etmiyeceğimizi beyan edecek kadar bugün, Allah'ın inayeti ile kuvvetliyiz. Avrupa bu mukaddes yerlere temellük etmek için yapacağı ilk adımda bütün İslam aleminin ayaklanıp icraata geçeceğine şüphemiz yoktur. Biz şimdiye kadar dinsiz ve İslamiyet'e la-kayt olmakla itham edildik. Fakat bu ithamlara rağmen peygamberin son arzusunu yarı, mukaddes toprakların daima İslam hakimiyetinde kalmasını temin için hemen bugün kanımızı dökmeye hazırız." selametle

Bu konuşmanın ardından işin peşini bırakmayan Mustafa Kemal Atatürk'e bir bilgi daha gelir. O bilgiye göre Suudi Arabistan'ı yöneten Vahabiler, Peygamber Efendimiz zamanında ve ondan sonra yaşamış İslam büyüklerinin mezarlarını tek tek ortadan kaldırmaya başlamışlardı. Raporun son bölümünü okuyan Mustafa Kemal Atatürk, hırsından deliye döner. Çıldırılmış bir vaziyette odasında dolaşan Mustafa Kemal, odanın bir kenarında bekleyen yaverine sinirli bir sesle derhal Fevzi Paşayı çağırmasını emreder. Acil davet üzerine derhal köşke gelen Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'a elindeki rapor ile ilgili bilgi verir. Bu konulara karşı çok hassas olan Fevzi Paşadan, Türk Ordusu'nun son durumu hakkında bilgi alan Mustafa Kemal Atatürk, ordunun ne kadar sürede harekâta hazır olacağını sorar. Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın "Ordu her an göreve hazırdır" cevabı üzerine, biraz rahatlar ve kendisinden emir beklemesini söyleyerek, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ı yolcu eder.

Ardından masasına oturarak önündeki Cumhurbaşkanlığı antetli kağıda el yazısı ile acil kodu ile şunları yazar;

SERT BİR NOTA

Suudi Arabistan Kralı

Haşmetli Abdülaziz İbnissuud Hazretleri,

Mekke

Kral hazretleri, son zamanlarda yüksek şahsınızın idaresi altında bulunan İslamiyetin mukaddes topraklarında, İslam uğruna canını vermiş olanların mezarlarına karşı saldırıların yapıldığını ve mezar yerlerinin ortadan kaldırıldığı hakkında bilgi sahibiyiz. Vahabilik adı altında yapılan bu hareketler, başta ben olmak üzere tüm Müslüman Türk halkını oldukça rahatsız etmekteyken, en son gelen bilgiler, sıranın İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in mezarının bulunduğu Türbeye geldiği ve oranın da yıkma teşebbüsünde bulunulduğu öğrenilmiştir.

Haşmetli Abdülaziz İbnissuud Hazretleri, İslam Dünyası'nın sizlerin emanetine bıraktığı bu mukaddes topraklarda, Hz. Muhammed'in değil mezarına, türbesinin bir taşına dahi dokunulursa bedeli çok ağır olacaktır. İslamiyetin kılıcı olan müslüman Türk ordusu, daha önce idaresi altında bulunan bu toprakları tekrar koruması altına almaktan ve kanını akıtmaktan çekinmeyecektir.

Başta müslüman Türk Milleti'nin ve tüm İslam Alemi'nin mukaddes saydığı bu toprakları korumak uğruna değil Avrupa devletleri, bütün dünyanın ordularına karşı da canımızı feda etmekten çekinmeyeceğimizi gerek yüksek şahsiyetinize ve gerek veliahtınıza bildiririm.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı - Kemal Atatürk - 1937 / Ankara

Not: İşte Türk ve dünya kamuoyundan saklanan notanın meali bu şekildedir. Yukarıdaki telgrafta yazılanlar, Atatürk'ün yakın çevresi tarafından bildirilmiştir. Dışişleri'nde orijinali saklanmaktadır ve bir an önce açıklanmalıdır.

Ölüm Hakkındaki Düşünceleri

- 1 "Orasını kendime; üstü açık, küçük, sade bir mezar yeri düşünmüştüm..."
- 2 "Şu tepeye bana küçük ve güzel bir mezar yapılabilirdi. Dört yanı ve üstü kapalı olmasın!.. Esen rüzgarlar bana

yurdumun her yanından haber gibi kabrimin üstünde dolaşsın. Kapıya gençliğe hitabem yazılsın.”

- 3 “Ölüm beşeriyetin değişmez kaderidir. Marifet unutulmamaktır.”
- 4 “Ben gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim.”
- 5 “Büyük ölümlere matem gerekmez, fikirlerine bağlılık gerekir. Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır.”
- 6 “Ben ölürsem soylu milletimizin beraber yürüdüğümüz yoldan asla ayrılmayacağına eminim; bununla gönülüm rahat!”
- 7 “Beni milletim nereye isterse oraya gömsün; fakat benim hatıralarımın yaşayacağı yer Çankaya olacaktır.”
- 8 “Benim müstesna olduğuma dair bir kanun yoktur.”
- 9 “Benim gözümde hiçbir şey yoktur; ben yalnız liyakat aşığıyım.”

Atatürk'ün Not Defteri

Mustafa Kemal Atatürk'ün din ile ilgili görüşlerini kısaca öğrendikten sonra, onu daha iyi tanıyabilmek için kendi elyazısı ile yazdığı Not Defteri'ni de incelemek gerekir. Böbreklerinden tedavi olmak için gittiği Karlsbad kasabasında yazdığı ve Karlsbad Anıları olarak bilinen not defterinden başka yazdığı notları da vardır. İşte bu not defterine yazdığı bazı notlarıyla, yakkın çevresinin aktardığı bazı bilgileri sizlerle paylaşacağız.

- Erzurum Kongresi yapıldığı dönemlerde geçen bir konuşma:

"Mazhar not defterin yanında mı?"

"Hayır Paşam."

"Zahmet olacak ama bir merdiveni inip çıkacaksın. Al gel."

Mazhar Müfit Kansu'nun aşağıya gidip elinde not defteriyle geldiğini görünce, sigarasından bir iki nefes çektikten sonra: *"Ama bu defterin, bu yaprağını kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar gizli kalacak. Bir ben, bir sen, bir de Süreyya (Kalem Mahsus Müdürü) bileceksiniz, şartım bu..."*

Paşa'nun şartı kabul edildi. Bundan sonrasını olayın şahidi Mazhar Müfit Kansu'nun ağzından dinliyoruz: *"Öyleyse tarih koy"* dedi. Koydum: 7/8 Temmuz, 1919 Sabaha karşı.

"Pekala yaz" diyerek devam etti. *"Zaferden sonra Hükümet biçimi Cumhuriyet olacaktır... Bu bir. İki Padişah ve Hanedan hakkında zamanı gelince gereken işlem yapılacaktır. Üç örtünme kalkacaktır. Dört Fes kalkacak, uygar milletler gibi şapka giyilecektir."*

Bu anda kalem elimden düşüverdi. Yüzüne baktım. O da benim yüzüme bakıyordu. Bu, gözlerin bir takılıştı birbirlerine çok şey anlatan konuşuşuydu. Paşa ile zaman zaman senli benli konuşurdum. “Neden duraksadın?” dedi. “Darılıma ama paşam, sizin hayal peşinde koşan taraflarınız var” dedim.

Güldü...

“Bunu zaman gösterir, sen yaz” dedi. “Beş Latin harflerini kabul etmek.” “Paşam yeter, yeter...” dedim. Biraz da hayal ile uğraşmaktan bıkmış bir insanın davranışı ile: “Cumhuriyet ilanını başarmış olalım da üst tarafı yeter” dedim.

Defterimi kapattım. “Paşam sabah oldu. Siz oturmaya devam edeceksiniz, hoşçakalın” dedim. Yanından ayrıldım. Gerçekten gün ağarmıştı. O anda olayların beni nasıl aldattığını ve Mustafa Kemal’i doğruladığını ve Mustafa Kemal’in beni nasıl bir cümle ile yıllar sonra susturduğunu tarih önünde açıklamalıyım...

Aradan yıllar geçmişti...

Çankaya’da akşam yemeklerinde birkaç defa: “Bu Mazhar Müfit yok mu, kendisine Erzurum’da örtünme kalkacak, şapka giyilecek, Latin harfleri kabul edilecek dediğim ve bunları not etmesini söylediğim zaman, defterini koltuğunun altına almış ve bana hayal peşinde koştuğumu söylemişti” demekle kalmadı, bir gün önemli bir ders daha verdi.

Şapka devrimini açıklamış olarak Kastamonu’ndan dönüyordu. Ankara’ya geldiği zaman da otomobille eski meclis binası önünden geçiyordu. Ben de kapı önünde bulunuyordum. Manzarayı görünce gözlerime inanamadım!...

Kendisinin yanında oturan Diyanet İşleri Başkanı’nın başında da bir şapka vardı. Kendisi ne ise? Fakat kendisini karşılamaya gelenler arasında bulunan Diyanet İşleri Başkanına da şapkayı giydirmişti. Ben hayretle bu manzarayı seyrederken otomobili durdurdu. Beni yanına çağırdı ve şöyle dedi: “Azizim Mazhar bey, kaçınıcı maddedeyiz? Notlarına bakıyor musun?”

Tek İdare Şekli Cumhuriyettir

Mustafa Kemal, çok okuduğu için genç yaşında engin bir kültüre sahipti. Özgürlükçü, cumhuriyet ve demokrasi taraftarı Batılı aydınların eserlerini çok iyi takip etmiştir. Fransız ihtilali'nin sonuçları ile dünyayı nasıl etkilediğini çok iyi görmüştür. Bu sebeple ne Teokratik bir devlet düşünmüş, ne padişah ve halife değişikliğini çare olarak görmüş, ne de meşrutiyetin bekleneni getireceğine inanmıştır. Mustafa Kemal'in tavrı, düşüncesi daima halkın hâkimiyetinden yana olmuş; millet düşüncesini her şeyin üstünde tutmuş; daima "millî devlet" ideali ile yaşamıştır.

Mustafa Kemal, 7 - 8 Temmuz 1919'da daha Erzurum Kongresi'nin hazırlık çalışmaları sırasında, Mazhar Müfit (Kansu), Mustafa Kemal Paşa ile görüşmelerde bulunduğu sırada, hükûmetin şeklinin ne olacağını sorduğunda Mustafa Kemal Mazhar Müfit'in daha önceden de birkaç kez yinelediği bu sorusuna şu yanıtı vermişti: *"Muhakkak ki, mevcut hükûmet şekli bu memleketin refah, saadet ve terakkisine kâfi gelmeyecektir. Başka bir hükûmet şekli arayıp bulmamız lâzım geldiği kanaatindeyim. Açıkça söyleyeyim, hükûmet şekli zamanı gelince cumhuriyet olacaktır."*

16 Mart 1920 günü İstanbul'un müttelikler tarafından işgali ile Misak-ı millî'nin kabul edildiği, Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Mustafa Kemal, 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin toplanmasına karar vermiştir. Büyük Millet Meclisi; millî egemenliğin emanetçisi, Türk halkının tek temsilcisi olduğu inancıyla hareket ediyordu. Buna dayanarak İstanbul hükûmetinin 16 Mart 1920 tarihinden sonra yapmış olduğu tüm anlaşmaları ve taahhütleri İstiklal Mahkemesi kararı

ile hükümsüz ilan etmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisine bir anayasa projesiyle meclisin mahiyetini ve görevlerini açıklayan bir millî siyaset programı sunmuştur. Bu, memleketin ilerdeki rejimini tayin eden bir teşebbüstü. Gerçekte cumhuriyetin ilanı demek olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, 20 Ocak 1921'de kabul edilmiştir. Anayasaya göre, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir ve tüm yetkiler Türk devletinin idarecisi olan Büyük Millet Meclisinde toplanmıştır. 1921 Anayasası hilâfet ve saltanattan hiç bahsetmeksizin Türk Devleti adını kullanmıştır.

Mustafa Kemal, Türk Milleti'ne yakışan en iyi idarenin Cumhuriyet olduğunu 1924 yılında söylediği şu sözlerle en açık şekilde ifade etmiştir: *"Türk Milletinin karakter ve adetlerine en uygun idare; Cumhuriyet idaresidir. Bütün dünya bilsin ki, benim için taraflılık vardır. Cumhuriyet taraftarlığı, fikirsel ve sosyal inkılap taraftarlığı... Bu noktada yeni Türkiye Cumhuriyeti toplumunda bir kişinin bile bunun dışında kalacağını düşünmek istemiyorum."*

Siz Diktatör müsünüz?

“1930 Yılı’nun Temmuz ayında, Ankara Halk Evi’nde toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi’nin son günlerinde, Darülfünun profesörleri, liselerin, orta mekteplerin hocaları bu kongreye davet edilmişlerdi.

Toplantı bir hafta sürmüştü. Kongreye katılan davetliler yeni tezler, fikirler ve müşahedelere dayanarak ortaya çıkmışlar, birçok kitap ve kaynak meydana koymuşlardı. Bu kongrede Avram Galanti, Samih Rifat, Raşit Galip, Zeki Velidi ve Sadri Maksudi arasında hayli tartışmalar olmuş, birçok hakikatler meydana çıkmıştı. Atatürk’ün etrafını sarmış olan hocalar gelişi güzel sorularla Atatürk’ü adeta bir baskı altına almış bulunuyorlardı.

Muallimlerden biri Atatürk’e:

- “Paşam! Birçok Avrupalı muharrirler yazdıkları eserlerinde sizi diktatör diye vasıflandırıyorlar. Buna ne buyurursunuz?” diye bir soru sormuştu. Atatürk bu suale gayet soğukkanlılıkla ve gülerek şu cevabı verdi;

- “Ben diktatör değilim ve heveslisi de olmadım. Benim diktatör olmadığımı şuradan hüküm veriniz, eğer ben diktatör olsaydım, siz bana bu suali soramazdınız!” diye zarif ve çok makul bir cevap vermişlerdi.

Ben Bir Diktatör Değilim

Başkomutanlık Kanunu’nun uzatılması vesilesiyle bir milletvekilinin, kendisine “Meclis’in hakkını elinden aldığı, elinden almak istediğini” söylemesi üzerine 6 Mayıs 1922 günü Meclis’in gizli oturumundaki konuşmasından:

"Efendiler, açık ifade edeceğim, beni mazur görünüz! Her birinizin fevkalâde salâhiyet ile seçilmesine ve fevkalâde salâhiyete malik bir Meclis'in teşekkülüne ve bu Meclis'in, memleketin mukadderatına el koyan bir mahiyet kazanmasına çalışsan, benim! Bunda muvaffak olmak için en yakın arkadaşlarımla fikir mücadelesi yaptım. Bütün hayatımı, mevcudiyetimi, bütün şeref ve haysiyetimi tehlikeye attım. Bu sebeple bu, benim eserimdir. Ben eserimi küçültmek ile değil, yükseltmek ile görevliyim. Bu düşünceden sonra Meclis'in hakkını zorla almak sözünü, tamamen ...Efendiye ret ve iade ederim. Böyle bir şey söz konusu değildir ve olamaz!"

Geniş yetkilerle Başkomutanlık verilışinden ve Sakarya Zaferi'nden sonra bir kısım milletvekillerinin endişe duyduğu ve Meclis'in dağıtılacağı kuşkusuna düştükleri, kendisine hatırlatıldığı zaman söylemiştir:

"Ben asla böyle birşey düşünmedim ve düşünmem. Millet Meclis'inde bana ne kadar karşı koyan ve itiraz eden olursa olsun o, büyük Türk milletinin mümessili oldukça benim başımdır. Şüphem yoktur ki, onlara iş ve hareketlerim ve onun neticeleri ile yapabildiğim ve yapabileceğim hizmetlerin kıymetini izah edebileceğim. Bunu anlamakta Millet Meclisi tereddüt etse bile asil olan Türk milleti, yüksek sağduyusu ile bunu anlayacaktır. Bu taktirde meselenin halli benim şahsıma değil, tanıdığım Türk milletine yönelecektir; çünkü ben millet adamıyım, milletsever adamım. Onun sağduyusu haricinde hareket eder adam vaziyetine düşmem. Biricik emelim, bütün vatanseverlerin, bütün devlet ve ordu başlarının başını millete bağlamaktır. Millet, lâıyk olduğu büyük efendiliği bugün değilse yarın bütün mâna ve genişliği ile anlayacaktır; buna eminim. İşte o zaman, her millet ferdinin hakikî özellikleri millet tarafından belirtilecek ve tespit olunacaktır. Ben, o güne muvaffakiyetle yetişeceğimi ve millettten onun büyüklüğü ile orantılı mükâfatı alacağımı kuvvetle ümit ediyorum.

Ben istese idim derhal askerî bir diktatörlük kurar ve memleketi öyle idareye kalkışırdım. Fakat ben istedim ki, milletim için modern bir devlet kurayım ve onu yaptım. "

1932 yılında toplanan I. Türk Tarih Kongresi'nin sonunda Marmara Köşkü'nde verilen çayda, öğretmenlerden birinin Atatürk'e "Paşam! Birçok Avrupalı muharrirler yazdıklarında, eserlerinde sizi diktatör diye nitelendiriyorlar. Buna ne buyursunuz?" sorusuna verdiği cevap:

"Ben diktatör değilim ve heveslisi de olmadım. Benim diktatör olmadığımı şuradan hüküm veriniz, ben diktatör olsaydım siz bana bu suali soramazdınız!"

Ben diktatör değilim. Benim kuvvetim olduğunu söylüyorlar; evet, bu doğrudur. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü, ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine boyun eğdiredir. Ben, kalpleri kırarak değil, kalpleri kazanarak hükmetmek isterim. Ben de yüzbinlerce insanı idare ettim; onları ölüme giden yola, seve seve sevk ettim. Fakat bir tanesine kamçı kullanmadım.

Ben bir diktatörüm; fakat benim hayatımı tetkik edenler görürler ki, ben Mısır firavunları gibi şahsıma mezar yaptırmak için kırbaçlar altında insanları sürmedim. Ben, memlekette tatbik etmek istediğim herhangi bir fikri evvela kongreler toplayarak, onlarla konuşarak bu fikirleri onlardan aldığım salâhiyete dayanarak tatbik ettim. İşte Erzurum, Sivas kongreleri, işte Büyük Millet Meclisi bunun en canlı ifadeleridir. Kapıda duran nöbetçi bile benden korkmaz. İsterseniz kendisinden sorunuz. Korku üzerine hâkimiyet kurulamaz. Toplara dayanan hâkimiyet devamlı olmaz. Böyle bir hâkimiyet ve hatta diktatörlük, ancak ihtilâl olursa geçici bir zaman için lazım olur. Benim her emrim yapılır; çünkü benden, yapılmayacak emirler çıkmaz.

Benim kendi kuvvet ve kudretim, halkın bana gösterdiği inan ve güvenden ibarettir. Bu güven devam ettikçe, ben de bu güvene liyakat kazanmakta devam edecek ve geleceğe bu karşılıklı güvenle hep beraber yürüyerek inşallah pek az zamanda millette refah ve mutluluk verecek olan büyük amacımıza ulaşacağız!

Biz keyfi hareket etmeyiz. Müstebit asla değiliz. Hayatımız, bütün faaliyetimiz, memleket işlerinde keyfi ve müstebitçe hareket edenlere karşı mücadele ile geçmiştir. Bizim akıl, mantık, zeka

ile hareket etmek belli özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran vak'alar, bu gerçeğin delilidirler. Memleket ve millet işlerinde şahıslarıyla, yaptıklarıyla, fikirleriyle zararlı olmak vaziyetine düşenlere karşı, zaman zaman direndiğimiz olmuştur. Milleti gerçek düzelme yolunda yürümekten mene çalışmak isteyenlere sert ve amansız olmak istidadındayız. Toplumsal düzenimizi, bilerek veya bilmeyerek, bozucu kimselere müsaade edemeyiz; bunlar doğrudur. Bizden bu hususta sessiz kalma ve tarafsızlık isteyenleri tatmin edemiyorsak, bunun sebebi, memleket ve millet menfaatini her şeyin üstünde gördüğümüzdür. "

Kendisine "Atatürk" diye hitap edilmesi üzerine söylemiştir:

"Kendisine yalnız adıyla hitap ettiren, benim kadar demokrat devlet başkanı biliyor musunuz?"

Ömür boyu Cumhurbaşkanlığı teklifi söylentileri üzerine gazetecilere söyledikleri:

"Bana öteden beri bu ve buna benzer tekliflerde bulunanlar çok olmuştur. Siz ve kamuoyu bilmelisiniz ki bu yoldaki teklifler hoşuma gitmemiştir ve gitmez. Benim gayem Türkiye'de, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde millet egemenliğini takviye etmek ve ebedileştirmektir. Dediğiniz gibi bir teklifi, benim idealimi ciddiye rencide eden bir mânada telâkki ederim. Bu noktada şu veya bu tefsirlere giden sözlerin mânasını, beni iyi tanımış olan Türk milleti benden daha iyi takdir eder. "

İzmir'de, halkla yaptığı bir toplantıda söylemiştir:

"Efendiler, ben şimdi burada hazırlanmış bir nutuk verecek değilim. Maksadım halkla, kardeşçe sohbet yapmaktır. Bu dakikadaki muhatabınız, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan değildir; sade bir milletvekili ve sizi çok seven bir hemşerinizi Mustafa Kemal'dir. Bu sebeple benden neler öğrenmek istiyorsanız, serbest olarak sormanızı rica ederim. "

Konya'da esnaf ve tüccarlar tarafından tertip edilen ziyafette, bir tüccarın "Hükûmetin, ticaretimizi geliştirmek için ne gibi düşüncelere sahip olduğunu" sorması üzerine verdiği cevap:

“ Evvela şunu söyleyim ki, bendeniz içinizde hükûmet adına değil, meclis adına değil, ordu adına değil, sadece bir milletvekili gibi, belki de yalnız bir arkadaşınız, bir kardeşiniz gibi bulunuyorum. Onun için sualinize hükûmet adına cevap vermeye yetkim yoktur. Eğer sualinizi ‘Sen ne diyorsun? Senin ticaretimiz hakkındaki fikrin nedir?’ diye soraydınız o zaman cevap vermekte sakınca görmezdim ve kabul ediyorum ki asıl maksadınız da budur.”

Kendisine “Büyük Atatürk” diye hitap ettikleri vakit söylediği söz:

“ İsmime böyle riyakâr kelimeleri karıştırmayınız. Ben esasen saraylardan hoşlanmam. Devlet Reisi olmak mecburiyetiyle İstanbul’a geldiğim zaman, Dolmabahçe denilen soğuk bir yerde otururum. Ben orada rahatsız otururum. Ben bir evde oturmaktan, daha rahat ederim.

Annesi için yaptırılan mermer sandukalı ve uzun kitabeli kabrin fotoğrafını gördükten ve kitabede “Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin valide-i muhteremeleri Zübeyde Hanımefendi’nin...” diye başlayan cümleyi okuduktan sonra Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak’a söyledikleri:

“ İlk fırsatta İzmir’e gidersin, bu sandukayı ve kitabeyi kaldırtırsın; dağdan iki büyük ve uzun taş getirtirsin, birini olduğu gibi bir temel üzerine tespit ettirir, diğerini baş tarafına diktirirsin ve bunun bir yerini biraz düzelttirerek “Atatürk’ün anası Zübeyde burada gömülüdür” diye yazdırırsın, altına da ölüm tarihini koydurursun, yeter.”

İngiliz yazarı Armstrong’un “Bozkurt Mustafa Kemal” adlı kitabındaki görüşleri üzerine söylemiştir :

“ Bu İngiliz subayı bana bir “cihangir” gözüyle bakıyor. Ben, “cihangir” değilim; olmak da istemem! Biz Türk ordu-suyla “cihangirlik”e karşı koymuşuzdur.

Efendiler, kendimizi cihanın hâkimi zannetmek gafleti, artık hiçbir kafada yer bulmamalıdır. Gerçek vaziyeti tanımak-taki gafletle, gafillere uymakla, zavallı milletimizi sürüklediği-miz felâketler yetişir. Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz!

Artık millet, yalnız bir şeyi için silâha sarılacaktır: Millî sınırlarımız içinde hayatını, bağımsızlığını ve egemenliğini müdafaa için! Artık bizim saldırgan bir askerî siyasetimiz olmaya-caktır. Cihangirlik sevdasında, fütuhât peşinde bulunmayacağız. O zihniyeti takip yüzünden en ağır cezaları hâlâ çekmekteyiz.

Çamaşır Yıkayan Diktatör

İzmir kurtulmuş, çok tatlı bir yorgunluk, Ankara'ya hareket edecekler... Trene binerler ve kompartımana çekilirler. Ertesi gün, yaveri, Atatürk'ün kompartımanının kapısını çalar. Atatürk, yorgun, bitkin bir halde kravatını yıkamaktadır.

Yaveri: "Paşam bu ne hal, hiç uyumadınız herhalde; niye böylesiniz", der.

Atatürk: "Çocuk, kompartımanıma yastıkla battaniye koymayı unutmuşsunuz, kolumu yastık yaptım ağrıdı, setremi yastık yaptım üşüdüm, uyumadım kalktım", der.

Yaveri: "Aman Paşam! Birimize haber verediniz; hemen size bir yastıkla battaniye getirirdik", der.

Ve bir ülke kurtarmaktan dönen komutan tarihi bir cevap verir:

Atatürk: "Geç fark ettim, hepiniz en az benim kadar yorgundunuz, hiç birinize kıyamadım. Önemli olan benim uyumam değil; milletimin rahat uyuması."

Var mı böyle bir şey! Bu insana diktatör demeye kimin dili varabilir. Ayaklarının altına Yunan bayrağı serildiğinde bayrak bir ulusun onurudur diye basmayıp kaldırtan bir insanın kendi milletinin inancını çiğneyebileceğini düşünmek ancak onuru ve şerefi olmayan kişilerin işi olabilir diye düşünmeden de edemiyorum.

Atatürk'ten Hatıralar

Atatürk ve Nuri Conker, Florya Köşkü'nün tüm nöbetçilerini atlattılar ve köşkten kaçtılar. Altlarında, Nuri Conker'in bir arkadaşının arabası vardı. Eylül sonu akşamı sonbaharın tadını çıkararak, Çekmece'ye doğru gidiyorlardı.

Birden Atatürk'ün gözleri akşam güneşi altında çift süren bir köylüye takıldı. Yaşlı bir adamdı bu. Sapanının sapına iyice yapışmış, toprakları yavaş yavaş deviriyordu. Fakat çiftin bir yanında öküz, bir yanında merkep vardı. Eşit güçlerle çekilmediği için sapan yalpa yapıyordu.

Atatürk şoföre durmasını söyledi. İndiler. Köylüye seslendi:

"Kolay gelsin Ağa!.."

Köylü bu sese başını çevirmeden karşılık verdi:

"Kolay gelsin"

"İşler nasıl Ağa? Bu yıl mahsülden yüzünüz güldü mü?" Köylü isteksiz konuştu:

"Tanrı'nın gücüne gitmesin bey, bu yıl yufkaydı mahsül. Kabahatin acığı bizde, acığı yukarda! Biz geç davrandık, yukarı da rahmeti esirgedi."

"Bakıyorum, sapanın bir yanında öküz, bir yanında merkep koşulu. Öküzün yok mu senin?"

"Var olmasına vardı ya, hudrellezde vergi memurları satılır."

"Hiç vergi memurları köylünün üretim aracını satar mı? Olmaz böyle şey! Muhtara şikayet etseydin..."

Köylü güldü:

"Muhtar başında deel miydi memurun, a bey?"

Atatürk dudaklarını dişleri arasında ezerek konuştu:

"Kaymakama gitseydin."

Köylü iyice güldü.

"Sen de benle gönül mü eyleyon beyim?" dedi.

Atatürk konuşmayı sürdürdü.

"E... Peki, İstanbul şuracıktaydı geleydin valiye anlataydın derdini... Onun işi bu değil mi?"

Köylü Atatürk'ün saflığına inanmış iyiden iyiye gülüyordu. Konuşmanın tadını çıkardıği için keyiflenmişti de biraz. Kestirip attı:

"Bırak şu sağarı Allasen, biz onun buralardan gelip geçtiğini çok gördük. Yakasına yapışsak acep derdimizi duyurabilir miyiz?"

Atatürk sordu:

"Adın ne senin Ağa?"

"Halil... Köylük yerde sorsan, Halil Ağa derler..."

"Demek varlıklısın?.. Ağa dediklerine göre."

"Acık çiftimiz- çubuğumuz varken adımız ağa'ya çıkmış."

"Peki Halil Ağa, bu senin işin beni bayağı meraklandırı. Benim bildiğime göre, bir çiftçinin üretim aracı elinden alınmaz. Sen aldılar diyorsun. Hadi kaymakam şöyle, vali öyle diyelim; E... Peki bir Başvekil İsmet Paşa var bilir misin?"

"Bilmez olur muyum, beyim?"

"Tamam öyleyse, hemen her hafta İstanbul'a geliyor. Florya Köşkü'ne iniyor. Köşk de şuracıktaydı. Bir gün kapıda bekleyseydin de derdini dökseydin ona... Herhalde çaresini bulurdu."

"Sen benim konuşmamdan hoşlaştın, gönül eyliyorsun. Ama bak şimci, tatalım gittim vardım, beni o kapıya koymazlar ya...Tatalım ki kodular, koskoca İsmet Paşamızı göstertmezler ya. Tut ki gösterdiler ya ona halimi nasıl yanacağım hele; O sağarın sağarı! Heç işitmez beni..."

Nuri Conker, lafa karışmak istedi, Atatürk bir hareketiyle onu durdurdu.

"E... Peki, bakalım bu dediğime ne bulacaksınız!" dedi

"Atatürk koca yaz şuracıktayla oturup duruyordu. Gitseydin, çıksaydın önüne, anlatsaydın halini. O da seni yüzüstü bırakacak değildi ya!.."

Köylü iyice keyiflenmiş, gülüyordu.

"Sen ne diyorsun bey?" dedi.

"Mustafa Kemal Paşa Atatürk'ümüzün yüzünü görmek için Peygamber gücü gerek... Hem, tut ki gördük. Yiyip içmekten, işinden gücünden başını kaldırıp bizim öküzün arkasından mı seyrecek?.."

Halil Ağa, sigarasının son nefesini ciğerlerine doldururken, Atatürk'ten yeni aldığı sigarayı da kulağının arkasına yerleştiriyor, çiftinin başına gitmeye hazırlanıyordu. Konuşacak bir şey de kalmamıştı. Atatürk köylünün omuzuna elini koyarak, "Senden hoşlandım Halil Ağa" dedi.

"Bir gün köyüne de gelir, bir ayranını içerim. Açık yürekli bir vatandaşsın. Ama yine de sana söylüyorum, hakkını kimse bırakma ara!.."

Döndüler, arabaya bindiler. Halil Ağa, onları uğurladı.

"Meraklanma beyim, evelallah heç kimse bizim hakkımıza el değdiremez. Fakat bu, Devlet Baba'ya borçtur. Ödenmesi gerek... Otomobil hareket etti. Atatürk'ün canı sıkılmıştı.

"Bir uygun yerden dönelim, tadı kaçtı bu işin!.." dedi. Dönüş yolunda Atatürk konuşmuyor, sigara üstüne sigara yakıyordu. Yüzünde ince bir keder vardı.

"Yahu çocuk, şu Halil Ağa'nın vergi borcundan öküzünü satmışsınız, merkeple çift sürüyor, hâlâ da 'Devlet Baba' diyor. Ne mübarek millet, bu millet!.."

Köşke döndüklerinde Atatürk yaverine emretti:

"Şimdi" dedi: "İstanbul'da ne kadar bakan, milletvekili varsa hepsini telefonla bulacaksınız!..

Bu akşam kendilerini yemeğe bekliyorum. Ayrıca Vali Muhtetin Üstündağ ile İsmet Paşa'yı bul, onlara da haber ver." Ya-ver odadan çıktı. Atatürk, Nuri Conker'e döndü:

“Şimdi sen de arabayla çıkıp o Halil Ağa’ya gideceksin. Ona benim kim olduğumu söyleme. Tüccar, zengin bir adam filan dersin. ‘Seni sevdi, sana öküz alıverecek’ diye bir şeyler söyle, kandır. Kuşkulandırmadan al getir buraya.”

O akşam Atatürk’ün sofrasında Başbakan İsmet İnönü, bakanlar, milletvekilleri ve İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ’dan oluşan yirmi beş konuk vardı. Atatürk, “Bu akşam soframıza efendimiz gelecek” dedi. “Kendisine nasıl davranacağınızı çok merak ediyorum.”

Bir süre sonra içeri başyaver girdi ve Atatürk’ün kulağına bir şeyler söyledi.

Atatürk “Buyursun!” dedi.

Basyaver kapıyı açıp da Halil Ağa, gündüz konuştuğu beyin sofranın başında oturduğunu, yanı başında da İsmet Paşa’nın yer aldığını görünce, şaşkınlıktan dona kaldı. Dizlerinin bağı çözülmüştü. Atatürk onu görünce ayağa kalktı. Arkasından tüm konukları da ayağa kalktılar. Atatürk son konuşunu, “Hoş geldin Halil Ağa” diye karşıladıktan sonra kendisini sofradaki konuklarına tanıttı:

“İşte beklediğimiz, Efendimiz” dedi.

Nuri Conker, Halil Ağa’yı Atatürk’ün sağ başına oturttu, kendisi de yanındaki sandalyeye geçti. Atatürk, sofradakilere, o gün köşkten Conker’le birlikte nasıl kaçtığını, Halil Ağa’yı, bir yanında öküz, bir yanında merkeple çift sürerken nasıl gördüğünü, sigara yakmak bahanesiyle nasıl kendisi ile konuştuğunu ayrıntılı bir şekilde anlattıktan sonra şöyle dedi:

“Şimdi gerisini Halil Ağa ile birlikte yanınızda tekrarlayacağız. Ben sorduklarımı baştan soracağım Halil Ağa da orada bana söylediklerini olduğu gibi tekrarlayacak.”

Halil Ağa’ya döndü:

“Bak beri, Halil Ağa” dedi. “Sen bu akşam benim baş misafirimsin. Senin açık sözlülüğünü pekçok beğendiğimi bugün söyledim. Konuşmamızdan sonra sana hiçbir zarar gelmeyecek. Öküzünü de alacağım. Ama şimdi ben tarlada sorduklarımı baştan soracağım, sen de orada söylediklerini aynen tekrarlayacaksın. İşte soruyorum:

"Bakıyorum sapanın bir yanında öküz, bir yanında merkep koşulu. Öküzün yok mu senin?" Halil Ağa dudakları titreyerek Atatürk'ün ayağına kapanacak oldu. Atatürk önledi:

"Yoo, bak böyle şey istemem. Soruyorum cevap ver."

Soru - cevap valiye kadar aynen tekrarlandı. Sofradakiler, soluk almadan konuşmayı izliyorlardı. Ürkütücü sorulara gelmişti sıra. Atatürk sordu:

"Peki İstanbul şuracıkta, gideydin valiye, anlataydın derdini, onun işi bu değil mi?"

Vali Muhittin Üstündağ, Halil Ağa'nın ancak iki metre ötesinden kendisine bakıyordu. Nasıl desin? Ter basmıştı iyice, işi savuşturmanın yoluna kaçtı:

"Vali paşamızı biz görüp dururuz buralarda. Eteğine düşsek derdimizi duyurabilir miyiz ki..."

"Olmadı bu, Halil Ağa... Bana dediğin gibi, dosdoğru..."

"Böyle demedik mi beyim?..."

"Ya, ben mi yanlış anladım?.. Dur soralım bakalım Nuri'ye. Nuri, böyle mi dedi bize Halil Ağa?"

Nuri Conker karşılık verdi. "Hayır Paşam!..."

"Gördün mü?.. Demek aklında yanlış kalmış. Hani bir şey dediydin sen, vali neden duymazmış?.. Aynen bana söyledğin gibi söyle."

Halil Ağa kekeleyerek konuştu:

"Köylük yerinde bizim dilimiz sağar demeye alışmıştır, paşam" dedi. "Kusura kalma gayri..."

Atatürk gülmeye başladı:

"Diplomatsın ki, yaman diplomatsın, Halil Ağa... Ama şimdi diplomatlık sırası değil, doğruyu konuşacağız... Söyle bana, orada dediğin gibi..."

Halil Ağa gözünü yumup, başını yere eğdi:

"Şaşırmışım, ağzımdan yanlışlıkla 'Bırak bu sağarı' diye bir laf kaçırmışım..."

Sofrada gülüşmeler başlamıştı.

"Hadi buna da oldu diyelim. Geçelim gerisine:

“ E, peki bir Başvekil İsmet Paşa var, bilir misin?”

Halil Ağa İsmet Paşa’nın yüzüne baktı ve gözlerini yere indirdi:

“ Şanlı İsmet Paşamız bilinmez olur mu hiç? O bugüne bugün...”

Atatürk Halil Ağa’yı durdurdu.

“ Bırak şimdi övgüleri” dedi. “ Ben lafın gerisini getireyim: Tamam öyleyse, hemen her hafta İstanbul’a geliyor, Florya Köşkü’ne iniyor, köşk de şuracıkta. Bir gün kapıda bekleyseydin de derdini dökseydin ona. Herhalde bir çaresini bulurdu.”

Halil Ağa yine kaçamak yanıt verdi:

“ Kapıya koymazlar ya bizi, koysalar da şanlı paşamıza öküzümüzü mü yanacağız!..”

Atatürk’ün sesi iyice sertleşti:

“ Beni uğraştırma, Halil Ağa” dedi. “Erkek adam sözünü yalamaz. Ne dediysen, tıpkısını tekrarlayacaksın!..”

Halil Ağa ürktü, toparlandı. Başını yine yere gömüp konuştu:

“ Şanlı Paşamıza da sağır dedikti ya...”

“ Yalnız sağır değil, ‘sağarın sağıarı’ değil miydi?”

Halil Ağa yere eğik başını acıyla salladı:

“ Öyle dedikti paşam, doğrusun!..” diyebilirdi.

Atatürk, İsmet Paşa konusunda daha fazla ısrar etmedi, sözü kendine getirdi.

“ Son soruyu sorayım şimdi” dedi. “Bunun da karşılığını ver, öküzünü al git.”

“Koca yaz şuracıkta Atatürk oturmuyor mu? Gitseydin, çıksaydın önüne, anlatsaydın halini. O da seni yüzüstü bırakacak değildi ya?”

“ Hiç bırakır mı Aslan Paşam benim!.. Erip erişir de tarlama dek gelir, halimi dinler.”

“ Bırak bunları Halil Ağa, dediğini tekrarla.” Halil Ağa birden diklendi.

Her şeyi göze almış insanların yiğitliği içinde doğruldu. Atatürk’ün gözlerinin içlerine bakarak konuştu.

"İşte bunu demem Paşam" dedi. "Ağzıma atası doldur, işte bunu demem!"

Atatürk gülmeye başladı:

"Zorlatacak bizi bu Halil Ağa, laf anlamıyor." dedi. "Mustafa Kemal Paşa Atatürk'ümüzün yüzünü görmek için, Peygamber gücü gerek demiştin, yanılmıyorsam. 'Görsem de, işinden gücünden, yiyip içmekten başını kaldıracak da bizim öküzün arkasından mı seğirtecek' demiştin." Halil Ağa'nın gözlerinden yaşlar inmeye başladı. Taş kesilmiş, duruyordu. Atatürk konuşmasını içtenlikle sürdürdü:

"Atatürk de işi içkiye vurmuş, sarhoşun biri' demeye getirdin ya fazla üstelemeyeyim" dedi.

"Şimdi bak beni dinle, Halil Ağa... Seni şu kadar üzmemin sebebi, şunu anlatmak içindi: Şu gördüğün altı bay hükümet... Yani, biri Başbakan, ötekiler de Bakan! Memlekete göz kulak olacak, işleri evirip çevirecekler diye bu makama getirilmişler. Bir kanun gerekti mi, bu baylar hemen sıvanırlar, İsviçre'den mi olur, İtalya'dan mı olur, Fransa'dan mı, velhasıl neredense, bir kanun buluştururlar, Türkçe'ye çevirtirler, sonra basıp imzayı gönderirler Büyük Millet Meclisi'ne... Bu Millet Meclisi dediğim, şu altı baştan senin yanına kadar olan beyler. Kanun bunlara gelir. Bunlar da 'hükümet elbette incelemiş, gerekeni düşünmüştür, benim ayrıca zorlanmama gerek yok' derler ve kaldırırılar parmaklarını, olur sana bir kanun!.. Ama sonra bir vergi memuru gelir, vergi borcundan Halil Ağa'nın öküzünü çeker, satar... Halil Ağa da tarlasını bir yanda merkep, bir yanda öküz, ırgalana ırgalana sürmeye çalışır. Ama üretim düşürmüş, ekim zorlaşmış, kimin umurunda... Sonra ben bunları görürüm, içim kan ağlar, ısıtırım, tasalanırım! E, hakça söyle bakalım şimdi Halil Ağa... Sen benim yerimde olsan, efkar dağıtmak için, bunları bu beylerle konuşmak için içmez misin? Ama sonra da Halil Ağa tutar, sana 'sarhoş' der..."

Halil Ağa'nın dili çözülmüştü:

"Öyle diyen yok haşa!.. Dinden çıkmak gibidir... Buldun mu bunu, hacısı da içiş, hocası da içiş..."

Atatürk sordu:

“ Peki sen de içer misin?”

“ Hiç bulunur da içilmez olur mu, Paşam?.. İçeriz ki, tıpkı şerbet gibi!..”

Atatürk hizmet edenlere işaret etti, kadehleri doldurttu. Kendi kadehini Halil Ağa'ya uzattı:

“ Hadi bakalım Halil Ağa” dedi. “ Sağlığına içelim.”

Halil Ağa, “ Koca Allah, benim ömrümden de sana pay düşürsün Paşam, sağlık düşürsün” dedikten sonra Halil Ağa, edeple başını kenara çevirdi, eline verilen kadehi bir yudumda boşaltıverdi. Yüzü kızarmış, gözleri parlıyordu. Ellerini dizlerinin üzerine koyarak Atatürk'e döndü:

“ Yunan'ı denize döktün Paşam, bayrağımızı başucumuza diktin. Benim gibi bir köylü parçasını sofrana alıp içirdin, sana duaya bilem dilim dönmez ki... Nideyim ben şimdi? Bırak ki oh paşam, ayağını öpem...”

Halil Ağa Atatürk'ün ayağını öpmek için davranınca, Atatürk onu sıkıca tuttu ve bu hareketi yapmasını önledi. Halil Ağa bu kez, Atatürk'ün ellerine sarıldı, ellerini öpmeye başladı: “ Bayrağımız gibi sen de başımızdan eksik olma inşallah! Sana her kim düşman ise, onun yeri senin ayağının altı olsun!.. Gayri bana izin, koca Paşam!..”

“ Yemek yemedin!..”

“ Yemek kolay... Meraklanır çocuklar, ben köyüme dön-yim.”

Atatürk Nuri Conker'e işaret etti.

Conker kalkıp Halil Ağa'nın yanına geldi, kalktı Halil Ağa, önce Atatürk'ü, sonra sofradakileri selamlayıp kapıya doğru edeple geri geri çekildi. Kapı kapandığı zaman Atatürk sofradaki öteki konuklarına döndü:

“ Efendimizin halini gördünüz mü beyler?” dedi. “ Devlet size böyle davranırsa, siz ne yaparsınız? Mübarek millet bu, adam millet bu... Şimdi bu adam milletin karşısında 'adam olmak,' bize düşüyor!..”

Sofrada kesin bir sessizlik vardı. Kimse gözlerini Atatürk'ten ayıramıyordu:

“ Halil Ağa’nın öküzünü satıp, üretimini aksatan kanunu ya biz yaptık ya da bizim yaptığımız kanun yanlış yorumlanarak Halil Ağa’nın öküzünü satıyor. İkisi de bence birbirinden farksız... Böyle bir kanun yaptıksa, memleket çıkarlarına aykırıdır. Nasıl yaparız, nasıl yapmışız bunu? Eğer yaptığımız kanun doğru da, yorumlaması yanlış oluyorsa, o zaman sormak lazım. Hükümet nasıl bir yönetim içindedir? Sonra unutmayın ki, olay İstanbul’da geçiyor. Bunun Van’ı var, Bitlis’i var, kıyı bucak ilçesi var; acaba oralarda neler oluyor? Bu çark iyi dönmüyor beyefendiler!..”

Sanatçı Atatürk

Türk tarihinde ilk resim sergisini o açıyor, heykelde dinin etkisini kaldırıyor. Baş yönetmen Cezmi Ar, başrolde Mustafa Kemal, film çekiyorlar. Ve Cezmi Ar Mustafa Kemal’e tabi Cumhurbaşkanı ya diyemiyor şöyle dur böyle dur diye diğer oyunculara şiddetle bağırıyor. Atatürk “Gel Cezmi gel, burda başkomutan sensin. Ben bu işi bilmem. Önemli olan işin iyi çıkması. Bana da aynı şiddet ve hiddetle bağıracaksın” der. Cezmi Ar hayatının son günlerinde “ben bir daha asla öyle bir oyuncuyla çalışmadım” diyecektir.

Yıl 1937, Münir Hayri Egeliyle odalarına çekilirler. Çankaya’ da ne mi yaparlar? Atatürk bir film senaryosu yazmıştır, adını da koymuştur; “Ben bir İnkılap Çocuğuyum” dur adı. Kendi yazdığı film senaryosunu Münir Hayri Egeli çekecektir, Atatürk oynayacaktır. Ama yıl 1937’dir, ömrü vefa etmemiştir. Derim ki haydi filmciler bulun bu senaryoyu filme çekin, Mustafa’dan çok daha faydalı olacağına ben kesin gözüyle bakıyorum.

Kültür Antropoloğu

Peki ikinci sırrımız ne? İkinci Sırrımız; dünya tarihi sadece bir sıfatı Mustafa Kemal’e vermiştir. Başka dünyada hiçbir liderin alamadığı bir sıfattır bu, hangi sıfat mı? Ne dersiniz? Evet Başöğ-

retmen diyen var aranızda, hoşgörölü evet biliyorum hepsi gön-lünüzden geçen sıfatları Atatürk'ün, ama soruyorum sizlere bir insan doğumundan ölümüne kadar ya bir askerdir, ya bir devlet adamıdır ya çevrecidir ya tiyatrocudur ya sanatçıdır ya arkeo-logdur bir şeydir. Ama bunların hepsi birden olabilen dünyadaki tek lider Mustafa Kemal Atatürk olduğu için dünyada "Kültür antropoloğu" sıfatı verilebilen tek lider Mustafa Kemal'dir.

"Kültür Antropoloğu" nedir ne değildir uzun uzun başınızı ağrıtmayacağım. Hadi gelin 5 Mayıs 1935, Ahlatlıbel'e gidelim. Ahlatlıbel Ankara yakınlarındaki kazıların başladığı yer biliyor-sunuz. Bütün arkeoloji kazılarının yapılma emrini veren Mus-tafa Kemal, müzelerin açılma emrini veren de Mustafa Kemal. Ama bugünkülerde olduğu gibi açın, kazın, imza; öyle değil.

Bakıyorsunuz Efes kazıları başlıyor iki kere gidiyor, Konya'da Asar kazıları başlıyor başında, bir de bakıyorsunuz Ahlatlı-bel kazıları başlamış başında, toprak alıyor, ölçüyor, biçiyor. "Ya ne yapıyor Mustafa Kemal" diyorlar. Çankaya'ya gidiyor, Çankaya'da üç gün üç gece hiç uyumadan; uyumamak için al-nuna ıslak bezler koydurmuş, birilerini çağırıyor, telefonlar edi-yor bir heyecan bir telaş. Üç gün sonra "gelin diyor Ahlatlıbel'e gidiyoruz". Hemen geliyor diyorki "arkeologlar toplanın". Bi-liyorsunuz başlarında en büyük arkeologumuz Zübeyir Koşar var. Bu Zübeyir Koşar'ın bire bir anısıdır. Toplanıyor ve diyor ki Mustafa Kemal heyecanlı; "kazdığınız yer yanlış, şurayı kazmanız gerekir". Yabancı arkeologlar "el insaf pašam, an-ladık iyi askersin iyi devlet adamısın ama yanı bu iş de bizim işimiz niye karşıyorsun" der gibi aralarında birkaç şey oluyor ama emir büyük yerden. Başlıyorlar Mustafa Kemal'in göster-diği yeri kazmaya. Sonuç mu? Bütün bulgular ordan çıkacak-tır. İnât uğruna, kendi ceplerinden öder ve kendi dedikleri yeri kazarlar hiçbir bulguya rastlamayacaklardır.

Yürüyen Köşk

Yıl 1930 Atatürk Yalova köşküne doğru çıkmakta. Bir de bakar bir bahçıvan koca bir çınar ağacını kesmek üzeredir.

"Yahu" der "sen hayatında hiç böyle bir ağaç yetiştirdin mi ki? Kesmeye muktedir görüyorsun kendini ve niye?" der.

Bahçıvan der ki;

“Paşam çınar ağacının kökleri köşkün temelini kaldırdı, yaprakları da köşkün pencerelerine müdahale ediyor. Ya köşkü kaybedeceğiz ya ağacı keseceğiz. Onun için de kusura bakmanın ama biz ağacı kesiyoruz”.

Bir an düşünür;

“Hayır, gerekirse köşkü ağaçtan uzaklaştırırız” der.

Derler ki bu gün Mustafa Kemal bir hoş. Ne demek köşkü tutup da ağaçtan uzaklaştırmak?

Ama inanır mısınız mühendis değil, mimar değil, ziraatçı değil ama ne yapar biliyor musunuz?

İstanbul'daki köprü altındaki tramvay raylarını Yalova'ya taşır. Köşkü hiç yıkmadan olduğu gibi tutarak kendisi de kazma kürek temelini kazar ve köşkün altına tramvay raylarını döşeyerek köşkü ağaçtan 4 metre 80 santim kenara çekerek hâlâ Cumhuriyetimiz gibi ayakta durmakta olan çınar ağacının kurtuluşunu temin eder.

Ağlayan Atatürk

Atatürk'ü ağlarken tarih çok ender tespit etmiştir.

O günün Ankarası kurak, çorak bir köy. Çankaya'dan meclise gelirken yol üzerinde sadece ama sadece bir tek iğde ağacı varmış. Atatürk o iğde ağacının önünden geçişlerinde arabasını durdurmuş, inermiş ve o iğde ağacına selam verirmiş. “Aman demişler paşam ne yapıyorsunuz böyle?”, “Eee o demiş yediğim meyvenin, sığındığım gölgenin, soluduğum havanın bir neferi. En az diğer neferler kadar bunun da selama hakkı var”. Yani “niye şaşıyorsunuz?” der gibiymiş.

Ve bir gün yanında bulunan arkadaşına

“İşte bu benim...” derken birde bakıyor ağaç yok ortada, hemen iniyor “Ne yaptınız bu ağaca?” diyor.

“Paşam” diyorlar “yolu genişletmek için mecburduk, kestik o ağacı”.

“Yahu diyor bitek bana soraydınız bu ağacı kurtaracak bir yolu mutlaka bulurdum” diyor.

Daha fazla dayanamıyor, arabasına biniyor, şoförünün ve arkadaşının gözü önünde hüngür hüngür ağlamaya başlıyor.

Bir tek iğde ağacı için mi dersiniz? Hayır. Çok zor şartlarda kurtardığı bu topraklarda yetişen bir canlıdır ve lideri olduğu için, bu toprakların da o iğde ağacının da sorumluluğu Mustafa Kemal’in omuzlarındadır da onun için.

Tarihte İlk Defa

Bir İngiliz gazeteci Atatürk’le bir röportaj yapar. Röportajını Amerikan Büyük Kütüphanesinden bulup getirttim ve bir yerinde Mustafa Kemal’e şöyle sorar gazeteci; “Birleşmiş Milletlere üye olmayı düşünüyor musunuz?”

Mustafa Kemal’in cevabı aynen şöyle:

“Şartlarımızı koyarız. Kabullerine bağlı. Biz müracaat etmeyiz üye olmak için. Eğer davet gelirse düşünüyoruz”.

Evet, Birleşmiş Milletler sadece Türkiye’yi davet edebilmek için yasasını değiştirir ve ilk davet edilen ülke olur Mustafa Kemal’in ülkesi, Türkiye Birleşmiş Milletlere.

Dalkavukluk

Muhsin Ertuğrul Darül Bedai’ye baş yönetmen olarak atanmış. Çok titiz bir insan. Provadan oyuna her şey saat titizliği ile işliyor, perde bir saniye bile geç açılmıyordu. Provaya geç kalan oyuncu derhal oyundan uzaklaştırılıyordu. Eee tahmin edersiniz ki bu durumda Muhsin Ertuğrul’un da düşmanı çoktu. Bir gece Dolmabahçe’den Atatürk’ün Şehir Tiyatrolarına geleceği haber verildi.. Fakat Paşa gecikti. Muhsin Ertuğrul kendisini beklemeden perdeyi saniyesi saniyesine açıp oyunu başlattı. Atatürk 4 dakika geç kalmıştı. Etraftaki dalkavuklar Atatürk geldiğinde Muhsin Ertuğrul’un onu beklemeden perdeyi açtığını ellerini ovuştura ovuştura anlattılar Atatürk “Yaaa öyle mi Muhsin Ertuğrul’la Görüşürüz” dedi.

Herkes Muhsin Ertuğrul'un işinin bittiğine inanıyor, ben müdür olacağım sen müdür olacaksın kavgaları bile başlamıştı. Atatürk piyesin bitiminde Muhsin Ertuğrul'u ayakta karşıladı. Deminkileri de yanına çağırarak aynen şunları söyledi. "Sizi tebrik ederim işinizle ilgili ciddiyetiniz ülkenin gelişimini ciddiye aldığınızı gösterir, biz geç kaldık siz vazifenizi yaptınız, eğer bir tek benim için perdeyi açmayıp oyunu başlatmasaydınız bu dalkavukluktan ileri gitmez ve beni çok üzerti. Ben herkesin her sahada işini bu kadar ciddiye almasını istiyorum ülke ancak böyle ilerler efendiler " demez mi. Etraftakilerin suratları görülmeye değeri o sırada. Ama işte liderlik diyorum. Şimdi bir an günümüze geliyorum, hadi bakalım baba iseniz başlatın programı gelmeden. Mümkün mü! Ondan sonra artık beğenin haritadan bir yer, evet ki bu insan, bir ülkenin en büyük lideri değil asrın lideri olan bir insan bunu yapıyor.

İstanbul Üniversitesinin açılış töreni. Çok mütevazı bir salon, tahta iskemleler, ortaya Atatürk'ün oturması için kırmızı renkte süslü muhteşem bir koltuk konmuş. Profesörlerle birlikte geliyor, buyurun diyorlar. Bir koltuğa bakıyor dönüyor profesörlere, aynen şunları söylüyor; "Sizlerden öğrenecek o kadar çok şeyim olduğuna göre bu koltuk sadece sizlere layıktır" diyor. En kıdemli profesörü o koltuğa oturtuyor ve kendisi tahta iskemlede programı sonuna kadar izliyor. Evet yani kendince hak etmediği hiçbir koltuğa oturmayan bir Mustafa Kemal'i görüyoruz orada.

Hıyar mı Deseydi?

Atatürk'ün hayatta en hoşlanmadığı şey dalkavukluk, ama yemek masasında hiç hoşlanmıyor. Karşısındaki adam da Atatürk'e "sen Türklerin şahısın şususun bususun...", feci dalkavuk. Yoğurt kasesi adamın önündeymiş diyorki Atatürk; "Şu yoğurt kasesini bana uzatır mısınız". Adam yoğurt kasesi uzatacak, el insaf ayağa kalkıyor, önünü ilikliyor, tam yoğurt kasesini alacak parmakları içine giriyor. "Ah..." diyorlar "...adama takti Atatürk, bir de zaten sinirlenmiş durumda, bir de çok ti-

tiz bu konuda, şimdi bir fırtına kopacak". adam perişan, ah paşam vah paşam derken "Ya niye bu kadar üzüldünüz, demin yoğurt yiyecektim şimdi cacık yemiş olurum".

Einstein, Atatürk'ten Sığınma İstemiş

Dünyaca ünlü Alman fizikçi Albert Einstein'ın, 40 bilim adamı için Türkiye'ye sığınma ve iş talebinde bulunduğu ortaya çıktı. Dâhi fizikçi, ricasını 1933 yılında bir mektupla Başbakan İsmet İnönü'ye iletmış.

Tarihî belge, Nazi rejimi yüzünden (1933-1945) Almanya'dan Türkiye'ye göç eden Musevilerin hayat hikâyelerini konu alan Münih'teki sergide gün yüzüne çıktı.

Sergiye katılan Türkiye'nin Münih Başkonsolosu Ali Rifat Köksal, seçkin isimlerden oluşan topluluğa Albert Einstein'ın mektubunu gösterdi. Belgenin 17 Eylül 1933 tarihli Cumhuriyet arşivinde yer aldığını anlatan Başkonsolos, Nazi zulmünden kaçan 700'ü Musevi, toplam bin Alman'ın Türkiye'ye sığındığını kaydetti. Çoğunluğu akademisyenlerden oluşan bu insanların Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde istihdam edildiklerini anlattı.

Einstein, mektubu meslektaşları için kaleme almış. Dâhi fizikçi, Nazi rejimi sebebiyle Almanya'da çalışma imkânı kalmayan yaklaşık 40 bilim adamı için Türkiye'den iş istemiş. Başbakan İnönü'nün 9 Ekim 1933 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na havale ettiği mektuba bakanlık ilk aşamada çekinceli yaklaşmış. Fakat bizzat devreye giren Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Alman bilim adamlarını Türkiye'ye davet ederek üniversitelerde görevlendirmiş. Tarihçiler, dış ülkelerde sıkıntıya düşen bilim adamlarına kapılarını açan Türkiye'nin, bu sayede üniversite eğitiminde ciddi mesafe kat ettiğini belirtiyor.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası

“Büyük adam yüksek bir tepeye çıkan ve güneşin doğuşunu herkesten evvel görebilen insandır.” Atatürk de kültürün önemini çok önceden kavramış, kültür ve dile büyük önem vermiştir; *“Cumhuriyetin temeli kültürdür.”* sözü, onun kültüre verdiği bu öneme işaret eder.

Türk tarihi, büyük Türk kültürünün, çağlar içindeki siyasi ve medeni tezahüründen, yürüyüşünden, akışından, Türk kültürünün aksiyon haline gelmesinden başka bir şey değildir. Türk tarihine ilmin çıkabildiği en eski devirlerden itibaren tamamıyla sahip çıkmalı, onun her devrinin hakkını teslim etmeli, böylece tarihimize bir kültür ve birlik hazinesi olarak en müstesna yerin verilmesine ve bugünkü ve yarınki hayatın bu temel üzerine kurulmasına, millî tarih şuurunun kökleşmesine büyük ehemmiyet atfolunmalıdır.

Bu tesbitler istikametinde Atatürk Türk tarihinin gerçeklerini gün ışığına kavuşturmak için zaman ve enerjisinin büyük bir kısmını Türk tarihinin araştırılmasına adadı. Gerçekler bütün çıplaklığı ile meydana çıkarılmalı idi. Bu sayede yanlış kanaatler tashih olunacak, muhteşem bir geçmiş olan Türk milletinin yeni kuşakları medeniyet dünyası önüne açık alınla çıkacaklar ve nefse güvenle daha parlak bir geleceğe hazırlanacaklardı. Aynı zamanda büyük askeri zafer, kültür alanında böylece tamamlanacaktı. Bunların temin ve tesisi gayesiyle 1931’de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) ve 1932’de de Türk Dili tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) ve bu ikisine ilâveten 1935

ylında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi açılmıştır. Böylece tarih boyunca Türk milletinin ortaya koydukları maddî ve manevî bütün varlıkları araştırılacaktı. Çünkü bir milletin büyüklüğü medeniyet alanında vücuda getirmiş olduğu eserlerle ölçülebilirdi. Böyle bir amaçla Atatürk, Türk tarihi üzerindeki çalışmalar için şu direktifleri verdi:

“Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şumüllü medeniyetlere sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”

“Tarih, hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçek olayları bulmaya çalışmalıyız. Eğer bunları bulamazsak mechuliyeti, bu noktada cehlimizi itiraf etmekten çekinmeyelim.”

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanı şaşırtıcı bir hal alır.”

Atatürk inkılâbı, müslüman Türk toplumunun. batı tesiri ile bir uyanış devri sayılan Lâle devrinden, yani 18. asır başlarından itibaren yavaş yavaş batıya açılması ile Hristiyan batı karşısındaki aşağılık kompleksi ile ve bilhassa jeopolitik tesirler altında, evvela teknik ve askerî, daha sonra idarî ve hukukî ve nihayet kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda bütün 19. asır boyunca devam eden bir medeniyet ve kültürden, başka bir medeniyet ve kültüre geçiş veya kültür ve medeniyet değiştirme hareketi karakterini taşıyan ağır fakat kesintisiz bir sürenin varış noktasıdır.

Türk tarihinden çıkardığı netice ve güvenle istiklâl mücadelesine atılan ve eşsiz bir zaferle neticelendiren Atatürk, tarih bilgisinde en heyecanlı hitabının ilham kaynağını, yeni devletin temellerini atmak yolunda giriştiği teşebbüslerde en etkili silahını buluyordu. Tesis edilen bu yeni devletin her modern devlet gibi üstlendiği vazifeleri ve sorumluluklarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Her hal ve şartta devletin devamlılığını sağlamak,
- 2- İç ve dış güvenliği sağlamak (içten ve dıştan devletin hakimiyetine zarar vermeye yönelik her türlü fiili hareketleri ve saldırıları önlemek,

- 3- Milletin refahını (ekonomik ihtiyaçlar) ve saadetini (sağlık, eğitim, eşitlik, hürriyet, adalet) temin etmek,
- 4- Millet hayatını devam ettirmek, bunun için milleti meydana getiren dil, töre, din, tarih, edebiyat gibi kültür unsurlarını evvela asliyetini bozmadan muhafaza etmek, ikincisi geliştirmek, üçüncüsü ise millî şahsiyeti, millî şuuru ve millî birliği kuvvetlendirecek şekilde yaymak ve öğretmek
- 5- Çağdaş ilim ve teknoloji kurarak, toplum hayatında esas kılmak.

Devlet sahip olduğu imkân ve şartlar çerçevesinde ülkenin her tarafında bu esasları tatbik etmeye çalışırken özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerinde çok çeşitli sebeplerle, aşağıda maddeler halinde zikrettiğimiz hadiselerle karşı karşıya kalmıştır:

- 1- Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkını çeşitli vasıtalarla (propaganda, şiddet) millî şuuru dışına çekmek,
- 2- Türk devlet hakimiyetine karşı koyma, bu hakimiyeti reddetme ve bu hakimiyet altından ayrılma ve istiklâl kavuşma arzusunu tahrik ve teşvik etmek,
- 3- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesini Türk devletinden koparmak veya misâkı millî sınırlarını parçalamak.

Yukarıda ana hatlarıyla bahsetmeye çalıştığımız hususlardan dolayı Atatürk Doğu ve Güneydoğu ile dış türkler üzerindeki politikalarını sağlam bir kültür politikası üzerine oturtmanın gerekliliğini vurgulamış ve bu istikamette hareket etmiştir. Şu sözü bunu açıkça göstermektedir: "Türkiye dışında kalmış Türkler, ilkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler. Nitekim biz Türklük davasını böyle bir müsbet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine,-eski Türk eserlerine önem veriyoruz." Millî Mücadele esnâsında ve sonrasında ortaya çıkan iç ve dış gelişmeler ve ortaya çıkan neticeler bu düşünceleri doğrulayacaktır.

Nutuk'ta belirtildiği gibi Mustafa Kemal'in dış politika tutumunda kronolojik iki devir vardır. İstiklâl savaşının zaferle sona erdirilmesine kadar süren birinci devre dış politika. Bu devir, Mustafa Kemal'in gerek padişah tarafından gerekse ya-

bancı devletler tarafından bir asi sayıldığı devirdi. İkinci devir, Türk zaferiyle açılır ve Lozan müzakereleriyle yürümeye başlar. Bu devirde yeni Türkiye Cumhuriyeti devletler arasında eşit bir devlet olarak görünmeye çalışır ve bu statüyü başarılı bir şekilde elde eder.

Atatürk'ün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya, Ortadoğu ve Orta Asya politikası açısından verdiği önem ortadadır. Bilindiği gibi Misâk-ı Millî ile kurulacak millî devletin hudutlarının nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Mustafa Kemal, mecliste yaptığı bir konuşmada *"Misâk-ı Millî şu hat, bu hat diye hiçbir vakitte hudut çizmemiştir. O hududu çizen şey milletin menfaati ve heyet-i celilenin isâbet-i hâzırıdır. Yoksa haritası mevcut bir hudut yoktur. Bunun için de yapılmış olan işlerde ve yapılması teklif olunan işlerde hiçbir vakitte buna taarruz edilmemiştir. Bilâkis riayet edilmiştir."* demektedir.

Anadolu coğrafyasının bir devamı olan ve millî varlığımızın ayrılmaz bir parçası kabul edilen Musul, Kerkük, Süleymaniye, Erbil bölgesinde teessüs edilen siyasi yapının meydana çıkardığı şartlar teoride ve pratikte Türk milletinin birliği ile oynama imkânı vermiştir. Atatürk'ün bütün hayatına değişmez gaye yaptığı, son nefesine kadar sarsılmaz bir azimle ve planlı şekilde sürdürdüğü rasyonel çaba, Misâk-ı Millî çerçevesinde, Türk kültürünü, Türklük değerlerini paylaşan halkı, modern millî devlet yapısına, bütünlüğüne erişirmek olmuştur.

Atatürk'ün Lozan sonrası Misâk-ı Millî'nin temel ruhunu terk etmeden akılcı bir tarzda hedefe doğru gittiğini görmekteyiz. 30 Ağustos zaferinin hemen akabinde Fransız le Figaro gazetesine verdiği demeç gaye ve hedefi tüm berraklığı ile göstermektedir. Amerikalı yazar Richard Danin'in sorduğu soruya karşılık;

"Makedonya ve Suriye'yi terk ettik. Fakat artık arkada kalan ve sırf Türk olan her yeri ve her şeyi isteriz. Bunları kurtarmayı azmettik ve kurtaracağız."

- Kazandığınız muzafferiyetten sonra projelerinizin neden ibaret olduğunu sorabilir miyim?

“Bütün topraklar halâs olmadıkça tevvakkuf etmeyeceğim.”

-Paşa hazretleri, Türk toprakları demekle ne murad ediyorsunuz?

“Avrupa’da İstanbul ve Meriç’e kadar Trakya, Asya’da Anadolu, Musul arazisi ve Irak’ın bir kısmı.”

Açıkça görüldüğü gibi Atatürk, Irak’ın yansını hedefliyordu. Kastedilen toprakların az 250 bin metre karelik bir alandı. Buna Suriye içinde yer alan Türklerle meskun topraklar da dahildi.

Amerikalı general Mc.Arthur “Hatıralar”ında büyük devlet adamlarından biri olarak tanıdığını ifade ettiği Atatürk’le 1933’te Ankara ‘da yaptığı bir mülâkatta şunları kaydeder: “Sizin Türkiye’nin geleceği hakkında tasavvurlarınız nedir diye sorduğumda. - Allah nasib eder, ömrüm vefâ ederse Musul, Kerkük ve Adalar’ı geri alacağım. Selânik de dahil Batı Trakya’yı Türkiye hudutları içine katacağım.”

Atatürk: “Türkler bu topraklarda tam batı medeniyetli 25 milyonluk bir cemiyet olunca kendi kendilerini savunacaklar. 50 milyona çıkınca, eğer çevrelerinde bazı meseleleri varsa o vakit onlara bir göz atacaklar.”

Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu’nun yaptığı araştırmalarda Mustafa Kemal Paşa’nın resmî beyanları dışında güney ve doğu sınırlarımızdaki Misâk-ı Millî’nin hedeflerini gösteren iki belgenin varlığından bahsetmektedir. Bunlardan birincisi TBMM’nin açılışından sonra, Hatay’dan kaçarak Adana’da millî mücadeleyi yürütecek bir teşkilât kuran Tayfur (Sökmen) Beyin Mustafa Kemal’e gönderdiği mektup ve aldığı cevaptır. Tayfur Sökmen Bey mektubunda Hatay ile ilgili:

“Sancak Millî Misâk’a dahil midir?” sorusunu sormaktadır. Mustaf Kemal Paşa ise bu soruya gönderdiği telgrafla önemli ve kesin bir anlam taşıyan şu cevabı vermiştir:

“Türklerin yaşadığı her yer Millî Misâk’a dahildir.”

Aynı tarihlerde kendisine Berlin’den mektuplar yazan Talat Paşaya verdiği bir cevap da ikinci belgeyi teşkil eder. Burada Mustafa Kemal Paşa sınırlarımızdan bahsederken: *“Türkçe ve Kürtçe konuşulan bütün vilâyetlerimiz bizim olacaktır.”* de-

mektedir. Çünkü ona göre Türkçe ve Kürtçe konuşulan bütün boylar aynı milleti teşkil etmektedir. Bunlar da devletin içinde yer almalıdır. Ayrıca bu görüşle büyük lider, kurtuluş savaşına canla başla katılan doğulu vatandaşlarımızı Türk milletinden asla ayrı görmediğini de dile getirmektedir. Nitekim 1923 Lozan Konferansı sırasında Anadolu Türklüğünü parçalamayı hedef alan görüşler karşısında İsmet İnönü: *“Kürt halkının İran kökenli olduğu öne sürülmüştür. Oysa bu iddiayı Kürtlerin Türran kökenli olduğunu kabul eden Encyclopedia Britannica yalanlamaktadır. Zaten Anadolu’yu tanıyanlar bilirler ki gerek töre, gerek gelenek ve görenek bakımından Kürtler hiçbir yönden Türklerden farklı değillerdir.”* sözleriyle Türk heyeti adına Türk-Kürt ayrımının kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.

Musul Meselesi

Musul meselesinde ise gelişmeler şöyle cereyan etmiştir. 19 Mayıs 1924'te Musul meselesini halletmek üzere İstanbul'da bir konferans toplandı. Konferansın süresince her iki taraf da görüşlerinde ısrar ettikleri için bir sonuca varılamadı. İstanbul Konferansı'ndan bir sonuç çıkmaması ve Türkiye'nin tutumunun yumuşamaması sonucu İngiltere, Türk-İrak sınırları bölgesinde sınır olaylarını kışkırtıp karışıklıklar çıkartmaya başladı. İkili görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine ve Lozan Antlaşmasına göre mesele milletler cemiyetine havale edildi. Milletler Cemiyeti, Musul meselesi hakkında inceleme yapıp rapor vermek üzere bir komisyon teşkil etti. Komisyon raporunu Eylül 1925'te Milletler Cemiyeti'ne sundu. Raporda Musul'un Irak'a katılması gerektiği teklif edilmekteydi. Bu karar Türkiye'de büyük bir tepki yarattı. Hatta Türk basını bir Türk-İngiliz savaşından dahi söz etti. Fakat Türk hükümeti daha ileri gidemedi. Zira yıllarca süren savaştan yeni çıkan Türkiye'yi çözülmesi gereken sayısız ekonomik ve sosyal meseleler beklemekte idi. Bu sebeple 5 Haziran 1926'da İngiltere ile Ankara'da bir anlaşma imzalanarak, Milletler Cemiyeti kararları kabul edildi. Lâkin çeşitli sebeplerden olsa gerek Musul, Kerkük ve Süleymaniye'de oturan Irak Türkmenlerine Hatay'da olduğu gibi kültürel özerklik sağlanamamıştır.

Kamuoyunda oluşan Musul'un silah zoru ile alınması fikirleri karşısında Atatürk: *"Musul meselesinin hallini muharebeye girmemek için bir sene sonraya talik etmek demek, ondan sarf-ı nazar etmek demek değildir. Belki bunun istihsâli için daha kuvvetli olabileceğimiz bir zamanı intizardır. Bugün sulh yaparız, bir ay sonra iki ay sonra Musul meselesini hal-*

letmeye kıyam ederiz. Fakat bugün Musul meselesini halletmek istediğimiz vakit, karşımızda yalnız İngiliz değil Fransız, İtalyan, Japon ve bütün dünyanın düşmanları vardır. Yalnız karşı karşıya kaldığımız zaman İngilizlerle karşı karşıya kalacağız. Bunda menfaat var mıdır, yok mudur? Bunu meydana çıkarmak gayet kolaydır. Musul meselesini bugünden halledeceğiz, ordumuzu yürüteceğiz, bugün alacağız demek, bu mümkündür. Musulu gayet kolaylıkla alabiliriz. Fakat Musulu aldığımızı müteakib muharebenin hemen hitam bulacağına kani olamayız. Şüphesiz orada bir harp cephesi açmış olacağız.”

Hatay meselesi, Milletler Cemiyeti'ne intikal ettiğinde 27 Ocak 1937'de toplanan cemiyet, Hatay'ın bağımsızlığını kabul etti. Bu sırada Atatürk çok hasta idi. Kendisine, milletine, ordusuna ve Hataylılara güveni son derece yüksekti. Dünya durumunu çok iyi değerlendirmekte idi. Bir İskenderun Sancağı için Fransızların bir savaşı göze alamayacaklarına kani idi. Fransızlarla giriştiğimiz teşebbüslerin fayda vermemesi üzerine Atatürk, Mersin ve Adana'ya gitti. Atatürk'ün Hatay'ı silah zoruyla alabileceğini anlayan Fransızlar, bir askeri anlaşma istediler ve bu anlaşma ile Hatay'da tarafsız bir seçim yapılması kabul edildi. Bu maksadı sağlamak için, Kurmay Albay Şükrü Kanatlı kumandasındaki birliklerimiz Hatay'a girdi. Seçim sonrası 12 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kuruldu ve 30 Haziran 1939'da Türkiye'ye iltihak kararı aldı.

Lozan'a gidinceye kadar Misak-ı Millî, büyük ölçüde tahakkuk ettirilmişti. Ancak Batı Trakya, Hatay, Musul, Kerkük halledilememiş ve üzerinde yapılacak görüşmeler daha sonraya tehir edilmişti. Atatürk'ün kültür politikasının dış politikaya nasıl yön verdiğini ve etkilediğini Hatay meselesinde çok çarpıcı bir biçimde görüyoruz. Bilindiği üzere 1921 yılında Hariciye Vekili Bekir Sami Bey, Fransa'da bulunduğu sırada, Fransız başbakanı Briand ile bir anlaşma imzalar. Bunun altıncı maddesi “İskenderun ve Antakya bölgesinde Türk unsuru fazla olduğundan Fransa, burada hususi bir rejim takib edecek, Türk kültürünün inkişafına mani olmayacağı gibi resmî dil de Türkçe olacaktır.” Bu madde Ankara İtilâf nâmesi'nde aynen kabul edilmiştir. En önemli madde budur ve Hatay'ın kurtarılması, bu maddeye dayanılarak sağlanmıştır.

Doğu ve Güneydoğu politikasında, kültür politikasının tek başına yeterli olamayacağı kesindir. Bu sebeple Atatürk, TBMM'nin beşinci dönem birinci yasama yılı açılış nutkunda: *"İç yönetim kuruluşlarımızı yurdun doğu bölgelerinden başlatarak genişletme gereği duymaktayız. Yeni iki genel müfettişlik ve yeni bazı illerin kurulması gerekli görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde önemli bir reform programının uygulanması da düşünülmüştür. İllerimizin sürekli denetimi ve ortak işlerin bir elden yönetilmesini sağlayan genel müfettişliklerden birçok yararlar bekliyoruz. Doğu illerimizin başlıca ihtiyacı, orta ve batı illerimize demiryolları ile bağlanmasıdır. Doğuya ilerleyen iki ana demiryolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar dizisine şimdiden başlanmasını gerekli görüyoruz."* demektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, Misâk-ı Millî sınırları dışında kalan Orta Asya Türklerini de unutmuş değildir. Mecliste yaptığı bir konuşmada: *"Malum-ı âliniz olduğu vechile Rusya'ya bir sefaret heyeti gönderiyoruz. Bu heyet-i sefaret esasen malum olan, mazbut olan kadrosu dahilindedir. Fakat Rusya'da ve Rusya ile temasta namütenahi islâm kütleleri vardır. Bu islâm kütleleri içinde bizim ifa edebileceğimiz bir takım hususi, mahrem ve fevkalâde vezaifimiz vardır. Bittabi bu vezaifin mahiyeti ilân edilerek oraya memur heyet gönderilemez. Sırf bu vezaif-i mahsusayı ifa ettirebilmek, takib ettirebilmek, icabında izhar edilebilmek üzere heyet-i sefaretin kadrosuna heyet-i ilmiye namıyla bir heyet ilâve edilmiştir. Heyet-i ilmiye derüldüğü zaman mânasından istidlâl edildiği gibi, oraya yalnız tetkikât-ı ilmiye yapacak değildir. İfade ettiğimiz gibi vezaif-i mahsusa ifa edecekler."* Atatürk'ün vezaif-i mahsusa ile Moskova'ya gönderdiği bu ilim heyetinden İsmail Suphi Bey'in bir müddet sonra Türkistan'a gönderildiğini görüyoruz. 1921 Temmuzunda Buhara'ya varan İsmail Suphi Bey'in vazifesi, Atatürk'ün direktifleri istikametinde, Türkistan millî birliğinin kuruluşu için Türkistan Türkleri arasında arabuluculuk yapmaktır.

Atatürk, Türk dilini geliştirerek ve yayarak, bütün Türk dünyasının yegane sesi ve düşünce vasıtası olmasını istemiştir. O, Türkiye Türklerinin önderliğinde Batı Türklerinin dilini, Orta Asya yani Türkistan Türklerinin konuştukları dil ile kaynaştırmak ve müşterek bir tarihe sahip olan Türk dünyasını,

lehçe farklılıklarını gidererek müşterek bir dil bağı ile birleşmelerini istiyordu. 1927 Yılında lâtîn harfleri, Sovyetler Birliğindeki Türkler arasında önemli gelişmeler sağlarken, TBMM başkanı lâtîn harflerini kabul etmenin zaruri olduğunu bildiriyordu. 1928'de Türkiye'de de lâtîn harfleri kabul edilmiş lâkin Sovyetler, Türkistan Türklerinin alfabelerini değiştirmiş ve istenilen sonuç alınamamıştır.

Türkiye kendi mevcudiyet ve emniyeti bakımından stratejik vaziyetini sağlama almak mecburiyetindedir. Bu sebeple halihazırdaki imkânları değerlendirmeli kendi menfaatinin yanında diğerleri ile de ilgilenme fırsatları meydana getirmelidir. Bunun için tampon bölge veya tampon devlet yapısından istifade etmelidir. Türkiye'nin etrafında çok önemli iki tampon bölge var. Birincisi Musul, Kerkük, Süleymaniye hattında, Millî Mücadele yıllarında, ikincisi de Kafkas hattında. Her ikisinde de o gün bugündür savaşlar var. İkinci husus bugün sayıları 3 milyona yaklaşan Kuzey Irak'taki Türkmenler ile Anadolu Türklüğünün o zaman kurulan bu tampon bölge ile irtibatlarını kesmektir. Yine aynı şekilde Kafkas hattında da bir hançer gibi Mustafa Kemal'in veya Kâzım Karabekir'in bilgileri dışında değil ama bir mecburiyet yüzünden Ermenistan bölgeye yerleştirilmiştir. Bir hançer gibi Kafkas sınırına sokulan Ermenistan olayı da bunun bir örneğidir. 1914'de Türk istatistiğinin yapıldığı yıl, Rusya'da da aynı dönemde bir nüfus istatistiği yapılmıştır. Bugünkü Ermenistan'ın başkenti dahil Gence ve diğer Kafkasya'daki vilâyetlere baktığımız zaman Müslüman Türk nüfusu çoğunlukta ve yoğunluktadır. Eğer bu ihtilafların ana hedeflerinden biri petrol ise diğeri de Türk dünyasının irtibatını kesmektir.

Atatürk, Cumhuriyet'in on beşinci yılında sık sık doğu bölgesinin ilim ve kültür merkezi vazifesini yapacak bir üniversite kurulmasını hasretle ifade ediyordu. O sıralarda Asya'da ve Ortadoğu'daki devletlerle sıkı bağlar kuruluyordu. 8 Temmuz 1937'de Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında Tahran'da Sâd-Abâd sarayında bir saldırmazlık anlaşması imzalanıyordu. Daha sonra da İran şahı Türkiye'yi ziyaret ediyordu. Böylece Türkiye'nin önderliğinde doğu sınırlarımızdaki devletlerde bir uyanma ve bir birlik hareketi ortaya çıkıyordu.

Atatürk bir yandan Türk inkılâbının komşu Asya ve İslam ülkelerine de nüfuz etme ümitlerini beslerken bir yandan da Türk dil ve tarih tezlerinin buralarda da iyice araştırılması ve anlatılması imkânlarını da inceliyordu. Doğuda kurulacak bir üniversite hem doğunun yüksek kültür merkezlerini oluşturacak hem komşu devletlerin bilim ve düşünce hareketleriyle bir bağlantı kuracak hem de güney ve doğuya bu merkezlerden kültür, bilim ve Türk inkılâbı yayılacaktı. Bu düşünceden hareketle Atatürk, Kültür Bakanı Arıkan'a Van Gölü sahillerinde her şubeden ilkokulları ve nihayet üniversiteleri ile modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden faaliyete geçmesini söylemiştir.

Burada açıklanması gereken noktalardan birisi de "Yurtta sulh cihanda sulh" kavramıdır. Bu ilke, Türk inkılâbının bir temel ilkesi, Türk dış politikasının da dayanağıdır. 1961 ve 1982 Anayasalarımızda yer alan ve devlet yönetimimizde ve her türlü devlet faaliyetlerinde yönlendirici bir nitelik taşıyan "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesi sadece bir parola değil, aynı zamanda bir üstün hukuk kuralıdır. Bu ilke bir taraftan yurt içinde huzur ve güven içinde yaşamayı diğer taraftan da milletler arası barış ve güvenliği hedef tutar.

Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh" düsturunu hiçbir zaman körü körüne veya bedeli ne olursa olsun bir sulh temini maksadıyla anlamadığını biliyoruz. Bunun ispatı ise biraz önce yukarıda bahsettiğimiz Hatay ve Musul meseleleri karşısındaki tavrıdır. Burada Atatürk'ün önemle üzerinde durduğu bir nokta vardır ki o da dış siyasette başarılı olmanın sırrı içeride kuvvetli olmakta yatmaktadır. Ona göre *"Asıl olan dahili cephe'dir. Bu cephe bütün memleketin bütün milletin vücuda getirdiği cephe'dir. Zahiri cephe doğrudan doğruya ordunun düşman karşısındaki müsella cephesidir. Bu cephe tebeddül edebilir. Mağlup olabilir. Fakat bu hal hiçbir vakit bir memleketi, bir milleti mahvedemez. Mühim olan memleketi temelinden yıkan, milleti esir ettiren dahili cephenin sükutudur. Bu hakikate vakıf olan düşmanlar, bu cephemizi yıkmak için asırlardır çalışmaktadırlar. Bugüne kadar da muvaffak olmuşlardır."* Bahsedilen dahili cephe ancak Türk kültürünün, tarihinin ve dilinin araştırılıp, işlerlik kazanmasıyla kuvvetlendirilebilir. Çünkü milliyetçilik, İstiklâl savaşında temel bir ilke idi. Toprak kayıpları ve azın-

lıkların kendi millî isteklerinden vazgeçmeyi reddetmeleri, Osmanlıcılığı Türk milliyetçiliğine dönüştürmüştü.

Türkiye siyasî coğrafyasında çeşitli isimler altında dil, din tarih, kültür varlık ve değerleri ile birbirine bağlı asırlardır kader birliği yapmış pek çok aşiret boy ve topluluklar bulunmaktadır. Bunların hepsi “Türk” şemsiyesi altında birleşmiştir. Ancak ülkemizde çeşitli etnik adlandırılmalarla topluluklara ayrı bir kimlikle tanınması gibi ırkçı ve bölücü bir saldırıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Gerçekte Anadolu insanı, tarihî nedenler, kültür karışımı, iç göçler, evlilikler, eğitim, din ve ekonomik ilişkiler gibi etkilerle et-tırnak gibi ayrılmaz bir bütün niteliğindedir. Maalesef Türkiye kendi istikbalini ilgilendiren bu önemli konularda, ideolojik-psikolojik bir yenilgiye uğramıştır. Sorumlu mevkilerde bulunanların bile bu ideolojik yenilgi içinde Türkiye’nin bir mozaik olduğu tezini benimsedikleri görülmüştür. Bu eğilim Türkiye’yi değişik halkların yaşadığı bir ülke olarak göstermektedir. Gelişigüzel kullanılan ve muhtevası tam izah edilmeyen bu neviden tabirlerle meseleleri adlandırmak, konuları daha içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmekte ve halledilmesi de o derece güçleşmektedir.

Siyasal karar alıcılar yüzeysel bilgilerle meseleye çözüm getiremedikleri gibi yanlış ve eksik bilgi temelinden hareket ile zaman zaman yaptıkları açıklamalarla meseleyi telâfisi daha da zor hale koymaktadırlar.

Bitlisli Şeyh Baki’ye Mektubu

(Kürdistan Meselesi Üzerine 4 Mart1922)

T. B. M. M Riyaseti Ankara

Başkâtib Zabıt ve 4/3/1338 - Kavanin Kalemî

Bitlis’te Küfrevizade Şeyh Baki Efendi’ye,

Harbi Umumi esnasında temas ve münasebetimizin tahlisi için bugün devam eden mesai meyanında zatiâllilerinin de mühim bir hissesi vardır.

Hizmet-i vatan uğrunda ihtiyar-i muhaceret ederek bizimle beraber olduğu gibi bundan sonra da memleketin halas ve temin-i vahdetine müteveccih mesai aynı hararet ve arzu ile devam eyleyeceği şüphesizdir.

Müşterek mesai-i vataniyemizin muvaffakiyetine mani olmak ve memleketi müteferrik kısımlara ayırarak hepimizi birbirimize düşürmek suretiyle millet ve memlekete felâket getirmek isteyen düşmanlar, malûm olduğu üzere ortaya bir Kürdistan meselesi çıkarmışlardı.

Düşmanların bu nam altında parlak vaatlerle devam eden zehirli teşvikât ile bazı cahil insanları iğfal için bugün dahi çalışmakta oldukları görülmektedir.

Nüfuzunuzun cari olduğu mıntıkada, bütün memleketi mahvetmek maksadıyla vukû bulan bu nev'i teşvikat ve tesirâtı iptal ile saadet-i memleket yolundaki hidemata gayretle devam buyurulmasını rica ederim.

Buradan bazı arkadaşlar da aynı maksatla çalışmak üzere o hava-ya gönderilmişlerdir. Gözlerinizden öper ve muvaffakiyet temenni eylerim efendim.

Türkiye Büyük Millet Medisi Reisi – Mustafa Kemal

Gizli Şark Raporu

Yukarıdaki bu bilgiler ışığında şimdi de Mustafa Kemal'in özel önem verdiği Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri ile ilgili yaptırdığı çalışmalara bir göz atalım. Atatürk yaşıyaydı Kürtlere özerklik verecekti diyerek, ortalığa kin tohumları ekmeye çalışanlara yukarıdaki bilgiler yeterli gelmediyse, onları biraz daha bilgilendirelim.

Haydi kızlar okula! Pardoon... Haydi özerklik rüyasındaki talebeler okula!

Ders 1: Güneydoğu Anadolu Projesi'nin temelinin atılması için ilk emrin Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildiğini biliyor muydunuz? Yapmayın arkadaşlar, Biliyorsunuz... Biliyorsunuz da dansöz gibi kıvırıyorsunuz. Yine de ben sizi bilgilendireyim. Hem de belgelerle. Hadi hep beraber okuyalım:

Dönemin İktisat Vekili Celal Bayar'ın Atatürk'e sunduğu Gizli Şark Raporu'nun orijinal halinin bir kısmı ilk kez yayınlandı. Araştırmacı Ramazan Topdemir'in kaleme aldığı Atatürk'ün Doğu ve Güneydoğu Politikası ve GAP adlı ki-

tapta, GAP'ın temelinin atılışı için ilk emri Atatürk'ün verdiği gözler önüne seriliyor.

Harran Üniversitesi Öğretim Üyesi Araştırmacı Yazar Dr. Ramazan Topdemir, 1917 tarihinde 36 yaşında genç bir paşa olarak Diyarbakır'da görev yapan Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in ilanından sonra yokluk içinde bölgede kalkınma hamlesi başlattığı belirtilerek, Doğu'da bulunan demiryolları, köprüler ve fabrikaların Atatürk'ün eseri olduğunun altı çiziliyor.

O günkü koşullarda Güneydoğu'nun hali bakın nasıl:

- Bölgenin imkânsızlıklarından dolayı, bölgeye idareciler ve memurlar gelmemektedir.

- Bölge halkı hükümet ile eşkıya arasında sıkışıp kalarak bir korku psikolojisi içine girmiştir. Köylü hükümete, eşkıya hakkında bilgi verince, gece eşkıyanın baskını ile karşılaşmaktadır.

- Bölgede propoganda ve tahrik faaliyetlerinde bulunan yerli ve yabancılar karşı şiddetli yaptırımlarda bulunulmalıdır.

- Bölgede dikkate değer esnaf, tüccar ve sanat erbabı yoktur. Bu durum halkı mağdur etmektedir.

- Yol durumu oldukça kötüdür.

- Tabiat şartları çok zordur. Bölgenin bazı illerinde kış, 8 ay sürmekte ve yollar ulaşımına kapanmaktadır.

- Türkiye daimî münakalât yollarından uzak olduğu gibi kendi zemin arızaları itibarı ile kara yollarına da müsait değildir."

- Buralarda da muvasala birtakım sarp geçitler vasıtası ile temin olunur. Şark Yaylalarında bilhassa kış mevsiminde münakalât tamamen kesilir. Şehirler ve köyler aylarca karlar altında mahsur kalır. Bu mıntıkada ovalar ve vadiler bile deniz seviyesinden çok yüksektir. Erzurum şehri 1900, Van Gölü'nün sathı 1720 m. irtifaındadır. Böyle olunca ürünler şehirlere gidemediği için köylünün elinde kalarak çürür....

Atatürk ve Kalkınma

Topdemir, Atatürk'ün harap ve yıkık ülkeyi baştan sona kalkındırmak için kalkınma hamlesi başlattığını belirttiği bölümde, "Bu dönemde kalkınmanın programı şöyle açıklanmaktaydı" diyor ve sıralıyor:

- Herkes iş sağlanması.
- Hızlı ekonomik kalkınma.
- İhracatın elverdiği kadar ithalat yapılması.
- Kişiler arasındaki büyük gelir farklarının giderilmesi (den-geli gelir dağılımı)
- Enflasyonsuz kalkınma
- Tüm bölgelerin kalkındırılması (bölgeler arası dengeli kalkınma)
- Özel girişimin geliştirilmesi.
- Hızlı teknolojik gelişme için yabancı sermaye ile işbirliği yapılması).

Atatürk'ün ekonomik politikası da dünyanın kalkınmakta olan ülkelere örnek teşkil edecek özellikler taşımaktaydı.

Atatürk, kalkınma hamlesinin ülkenin her tarafına yayıldığını belirterek tüm vatandaşların huzur ve güven içinde çalıştıklarını belirtir: "Ülkenin en uzak köşelerinde bile halkın huzuru ve güvenliği öylesine sağlanmıştır ki bunu geçmişin en sakin dönemleriyle karşılaştırmak bile yersiz olur. Herkes güvende içinde tarlasında çalışmakta ya da zanaatını yürüttüğü yerde işin başındadır. Bu insanlar çalışmalarının sonuçlarından yarar-

lanabileceklerinden emin ve bunların ellerinden zorla alınamayacağını güveni içindedirler. Ekonomi, eğitim sosyal yardım konularında şimdiden somut sonuçlar alınmıştır. Daha önceden var olan tarım okullarına Bursa'da, Balıkesir'de İzmir'de, Adana'da, Erzincan'da beş yenisi eklenmiştir. Savaşın ve değişmelerin işlemez hale getirdiği Ziraat Bankası yeniden çalışır hale getirilmiş ve birçok yerde şubeler açılarak halkın yardımına koşulmuştur. Pek çok sığınak ve göçmen, refahları yönünden uygun yerlere gönderilerek yerleştirilmiştir. Bu işin daha çok yürütülmesi için özel yardım bankaları kurulmak üzeredir."

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte sanayi alanında kalkınma hamlesi yapılmaya başlandı. Gelişmenin sağlanması için ilk olarak 1923' de İktisat Kongresi toplandı. Ülkenin her tarafından gelen temsilcilerle memleket sorunları ele alınarak çözüm yolları ortaya konuldu. Bu çözüm yollarındaki kararların çoğu ziraatle uğraşanları ilgilendiriyordu. Çünkü nüfusumuzun % 72.3'ü köylerde yaşıyordu.

Kalkınmanın gerçekleşmesi için alınması gereken tedbirler şunlardır:

Sanayinin teşvik edilmesi.

Sanayi için gerekli eleman yetiştirecek teknik okullar açılması.

Sanayi odalarının kurulması.

Aşar Vergisi'nin kaldırılması.

Tütün ekimi ve ticaretinin serbest bırakılması.

Gezegen (Göçebe) aşiretlerin yerleştirilmesi.

Yüksek öğrenim görenlerin bir süre köylere gönderilmesi.

Yol vergisi gelirinin şose yapımına harcanması.

Göllerde balık üretilmesi.

Güneydoğu'ya Yapılan Yatırımlar

Doğu ve Güneydoğu'ya yapılan yatırımların listelenmesi ve bu yatırımların bölgenin kaderine etkisini izahını inceleyecek olursak; bölgedeki geri kalmışlığı ortadan kaldırmak için Atatürk döneminde yapılan yatırımlardan bazıları şöyledir:

01/04/1924 Diyarbakır- Ergani Madeni'nin Devlet tarafından İşletilmesi hakkında kanun TBMM'de kabul edildi.

17/02/1925 Aşar Vergisi'nin Kaldırılmasına ilişkin Kanun TBMM'de kabul edildi.

01/03/ 1925 Tütün Rejisi'nin Fransızlardan Alınmasına ilişkin Kanun TBMM'de kabul edildi.

02/06/1929 Yol ve Köprüler Yapımına ilişkin Kanun TBMM'de kabul edildi.

09/06/1930 Tütün Tekeli Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi.

01/02/1932 Ankara'da Birinci Tütün Kongresi toplandı.

05/04/1934 Diyarbakır- Siirt yolunda Pasur köprüsü açıldı.

02/07/1934 Fevzipaşa- Diyarbakır demiryolu tamamlandı.

30/06/1934 Demiryolu Elazığ'a ulaştı.

10/08/1934 Yolçatı- Elazığ demiryolu hattı işletmeye açıldı.

24/04/1935 Adıyaman Göksün köprüsü açıldı.

15/10/1935 Munzur Suyu köprüsü açıldı.

18/05/1936 Erzurum -Sivas demiryolu hattının temeli atıldı.

02/09/1935 Keban Maden köprüsü açıldı.

01/11/1936 Yazihan- Hekimhan demiryolu hattı işletmeye açıldı.

25/05/1937 Malatya Bez fabrikası'nın temeli atıldı.

07/06/1937 Hekimhan-Çetin demiryolu hattı işletmeye açıldı.

01/07/1937 İslahiye demiryolu hattı işletmeye açıldı.

07/11/1937 Atatürk Tunceli'de Sıngeç Köprüsü'nü açtı.

16/11/1937 Diyarbakır- Cizre demiryolu hattının temeli atıldı.

08/10/1938 Ankara- Erzurum demiryolu hattı Erzincan'a ulaştı.

Ama bütün bu hizmetlerin yanında bir de fiziksel olarak o günlerde hayata geçirilemese de o günlerden bu günlere ışık tutan ve Tarihin en büyük kurmay zekalarından Atatürk'ün ileri görüşlüğünü ispatlayan bir emir var: *"Buraya bir insanlık gölü inşa edelim"*

Atatürk'ün Doğu ve Güneydoğu Politikası ve GAP'a konu olan icraat ve fikirlerini dikkatle incelemeden bu konuda ahkam kesmemek gerektiğini unutmayalım.

Şimdi şöyle bir düşünelim; Bir ülke düşünün ki, onu idare edenler ülkenin bir bölümünde özerk bir bölge kurulmasını isteyecekler. Daha sonra da ülkesinin ekonomik durumu müsait olmadığı halde, özerklik vermek istedikleri o bölgede ciddi ekonomik yatırımlar yapacaklar. O da yetmeyecek yıllar sonrasını düşünerek, asrın projesinin temelini atacaklar.

Böyle bir idareci Patogonya'da dahi var mıdır? Hadi orası çok uzak diyorsanız. İstanbul'da Bakırköy ve Manisa'da bulunan akıl hastanelerinde yatanların arasında dahi ararsanız bulamazsınız değil mi? Ancak bizim ülkemizde serbetçe dolaşanların arasında bol miktarda bulunmaktadır.

Ne dediniz duyamadım? Yapmayın, bana neden söylüyorsunuz. Siz gidin, aç tavuğun kendini buğday ambarında görmesi gibi hayal görüp, her gece rüya alemlerinde dolaşıp, ertesi gün de mehmetçikten yedikleri şamarla rüyadan uyanan özerklik peşinde koşanlara söylenin. Daha doğrusu **"Atatürk, Kürtlere özerklik verecekti"** yalanıyla yatıp kalkanlara söylenin.

Atatürk'ün 3 Vasiyeti

1937 yılına gelindiğinde ortaya çıkan hastalığı ile mücadele etmekte olan Mustafa Kemal Atatürk, inancı gereği ölümü her canlının tadacağını bildiğinden, vasiyet hazırlatma gereği duymuştur. Atatürk'ün çeşitli zamanlarda üç tane vasiyet hazırlattığı bilinmektedir. Türk kamuoyunun bildiği vasiyet aşağıda yazılmıştır. Ancak bu bilinen vasiyetten başka Mustafa Kemal'in yazdırdığı ve kamuoyuna açıklanmayan 2 vasiyet daha vardır. Bunlardan birini biz açıklıyoruz. Diğer gizlenen vasiyet ise Cumhurbaşkanlığı kasasındadır. Şu an açıklanmaması ülke menfaatlerimize fayda verecektir.

Bilinen Vasiyeti

Malik olduğum bütün nutuk ve hisse senetleriyle Çankaya'daki menkul ve gayrimenkul emvalimi Cumhuriyet Halk Partisi'ne atideki şartlara, terk ve vasiyet ediyorum:

1. Nukut ve hisse senetleri, şimdiki gibi İş Bankası tarafından nemalandırılacaktır.
2. Her seneki gibi nemadan, nispetleri şerefi mahfuz kaldıkça, yaşadıkları müddetçe, Makbule'ye ayda bin, Afet'e 800, Sabiha Gökçen'e 600, Ülkü'ye 200 lira ve Rukiye ile Nebile'ye şimdiki yüzler lira verilecektir.
3. Sabiha Gökçen'e bir ev de alınabilecek, ayrıca para verilecektir.
4. Makbule'nin yaşadığı müddetçe Çankaya'da oturduğu ev de emrinde kalacaktır.
5. İsmet İnönü'nün Çocuklarına yüksek tahsillerini ikmal için muhtaç olacakları yardım yapılacaktır.
6. Her sene nemedan mütebaki miktar yarı yarıya, Türk Tarih ve Dil Kurumlarına tahsis edilecektir

Saklanan Vasiyeti

Çiftliklerini Hazineye Bağışladığına İlişkin Tezkere

(11 Haziran 1937)

T.C REİSLİĞİ - 4/545

Başbakanlığa,

Bilindiği gibi, tarım ve tarım ekonomisi alanında teknik ve uygulamaya dayalı denemeler yapmak amacıyla çeşitli zamanlarda, ülkenin çeşitli yerlerinde birçok çiftlikler oluşturmuştum.

13 yıl süren, zor çalışmalar sırasında işlerini, bulundukları coğrafyanın yetiştirdiği her türlü üründen ayrı, her türlü tarım sanaatlarına da yayan bu kurumlar, ilk yıllardan başlayarak bütün gelirlerini, gelişmelerine harcayarak büyük küçük birçok fabrika ve üretim yerleri kurmuşlar, bütün tarım makine ve âletlerini yerinde ve faydalı bir şekilde kullanarak bunların hepsini onarmışlar ve önemli bir kısmını da yeniden üretebilecek kuruluşlar oluşturmuşlardır. Yerli ve yabancı birçok hayvan türleri üzerinde çift ve ürün bakımından yaptıkları incelemeler sonucunda, bunların çevreye en elverişli verimli olanlarını belirleyip, kooperatif oluşturarak ya da aynı özellikte başka şekillerde, yakın köylerle beraber yararlı biçimde çalışmalar, bir yandan da iç ve dış piyasalarla sürekli ve sıkı ilişkilerde bulunarak çalışmalarını ve üretimlerini bunların isteklerine uydurmuşlar ve bugün her bakımdan verimli, olgun ve çok değerli birer varlık hâline gelmişlerdir. Çiftlikleri, yerine göre arazileri iyileştirmesi ve düzenlemesi, bölgelerini güzelleştirmek, halka gezecek, eğlenecek ve dinlenecek sağlıklı yerler, hilesiz ve nefis gıdalar sağlamak, bazı yerlerde vurgunculuk ve karaborsaya karşı fiili ve başarılı mücadelede bulunmak gibi hizmetleri de belirtmeye değerdir.

Varlıklarının dayanıklılığını ve başarılarının temelini oluşturan geniş çalışma ve ticari kurallar içinde yönetildikleri ve ülkenin diğer bölgelerinde de benzerleri kurulduğunda, deneyimlerini olumlu iş alanlarından alan bu kurumların tarım yöntemlerini iyileştirmek, üretimi artırmak ve köyleri kaldırmak için devletçe alınan ve alınacak olan önlemlerini iyi biçimde seçilmesine ve gelişmelerine çok uygun birer etken ve dayanak

olacaklarına inanıyorum ve bu inançla da kullanma yetkisine sahip olduğum bu çiftlikleri bütün kuruluşları, hayvanları ve demirbaşlarıyla beraber hazineye armağan ediyorum.

Çiftliklerin arazisi ile kuruluş ve demirbaşlarını özet olarak gösteren bir liste ilişktedir.

Gerekli yasal işlemlerinin yapılmasını dilerim.

11/6/1937 K. Atatürk

LİSTE

Orman Çiftliği

Ankara'da Orman, Yağmur Baba, Balgat, Macun, Güvercinlik, Tahar, Etimesgut, Çakırlar Çiftliklerinden oluşan Orman Çiftliği, Yalova, Millet ve Baltacı Çiftlikleri, Silifke'de Tekir ve Şövalye Çiftlikleri, Dörtöl'de Portakal Bahçesi ile Karabasmak Çiftliği, Tarsus'ta Piloğlu Çiftliği.

Bunlarda var olan arazi:

- a) 582 dönüm çeşitli meyve bahçeleri
- b) 700 dönüm fidanlık, "Buralarda meyveli, meyvesiz çeşitli yaşlarda ve türlerde 650.000 fidan vardır."
- c) 400 dönüm Amerikan asma fidanlığı "Burada 560.000 kök bağ çubuğu vardır."
- d) 220 dönüm bağ. "Burada 88.000 adet bağ omcası vardır."
- e) 370 dönüm çeşitli sebzelerin yetiştirilmesine uygun bahçe
- f) 220 dönüm 6.600 ağaçlı zeytinlik
- g) 27 dönüm 1.654 ağaçlı portakallık
- h) 15 dönüm kuşkonmazlık
- i) 100 dönüm park ve bahçe
- j) 2.650 dönüm çayır ve yoncalık
- k) 1.450 dönüm yeni kurulmuş orman
- l) 148.000 dönüm tarım yapılabilir arazi ve meralar

Toplam: 154.729 dönüm arazi

Bina ve kuruluşlar:

- a) 45 adet büyük ve küçük yönetim binası ve oturulan yerler, bütün eşyaları ve demirbaşlarıyla beraber
- b) 7 tane 15.000 baş koyunluk ağıl
- c) 6 tane Aydos ve Toros yaylarında kurulan mandıralar
- d) 8 tane at ve sığırlara ayrılmış ahır
- e) 7 tane genel ambar
- f) 4 tane samanlık ve otluk
- g) 6 tane hangar ve sundurma
- h) 4 tane lokanta, gazino, eğlence yerleri ve lunapark
- i) 2 tane çeşitli üretim yapan fırın
- j) 2 tane çiçek ve süs bitkisi yetiştirmeye özgül sera

Toplam: 51 bina

Fabrika ve üretim yerleri:

- a) Bira Fabrikası: Senede 7.000 hekto litre çeşitli bira yapacak yetenekte, bütün parçaları ve eklentileriyle ve bütün işletme gereçleri ve kullanılan değerlerle birlikte
- b) Malt Fabrikası: Senede 7.000 hekto litre biraya yeterli gelebilecek oranda malt üretimine yetenekli, bütün parçaları, eklentileri ve işletme gereçleri ile birlikte
- c) Soda ve Gazoz Fabrikası: Günde 3.000 şişe soda ve Gazoz üretebilme kapasitesinde, bütün parçaları, eklentileri ve kullanılan değerleriyle birlikte
- d) Buz Fabrikası: Günde 4 ton buz yapabilecek kapasitede, bütün parçaları ve eklentileri ve işletme gereçleriyle birlikte
- e) Deri Fabrikası: Yılda 14.000 çeşitli deri ve üretimine uygun, bütün bölümleri ve kullanılan değerleriyle birlikte
- f) Tarım Aletleri ve Demir fabrikası
- g) Biri Ankara'da diğeri Yalova'da olmak üzere 2 modern süt fabrikası: her ikisi de günde ayrı ayrı 15.000 litre süt ve 1.000 kilo tereyağ işleme yeteneğindedir. Bunlar da bütün ve parça , eklenti ve işletme gereçleri ve kullanılan değerleriyle birlikte

- h) Biri Ankara'da diğeri Yalova'da 2 geniş yoğurt işletmesi
- i) Şarap İşletmesi: Yılda 80.000 litre şarap üretimine uygun, bütün parça, eklenti ve kullanılan değerleriyle
- j) İki taşlı, elektrikle işler bir değirmen, bütün parça, eklenti ve kullanılan değerleriyle birlikte
- k) İstanbul'da bulunan bir Çelik fabrikası'nın % 40 hissesi
- l) Biri Orman Çiftliği'nin, biri Tekir Çiftliği'nin olmak üzere her biri 15.000'er kilo kaşar, 1.000 teneke beyaz peynir, 600 teneke tuzlu yağ yapmaya uygun 2 işletme, bütün işletme gereçleriyle birlikte

Genel Kuruluşlar:

- a) Ankara ve Yalova'da kurulu iki tavuk çiftliği
- b) Yalova'daki çiftliklerde 2 özel iskele ve liman işletmesi
- c) Ankara'da 3 ve İstanbul'da 2 olmak üzere toplam 5 adet satış mağazasının bütün araç ve demirbaşları
- d) Orman Çiftliğinde: Özel sulama şebekesi, kanalizasyon, telefon şebekesi, elektrik şebekesi, küçük beton köprüler, özel yollar, işme suyu dağıtım şubesi
- e) Yalova Çiftliklerinde: Özel su şebekesi, telefon şebekesi, elektrik şebekesi, küçük beton köprüler ve yollar
- f) Silifke Tekir Çiftliğinde: Özel sulama şebekesi, beton köprüler
- g) Orman Çiftliği'nde kurulu çiftlik müzesi ve ufak ölçekte hayvanat bahçesi, bunları işletme gereçleri ve bütün demirbaşları

Canlı Genel Demirbaşlar:

- a) 13.100 baş koyun "Kıvırcık, Merinos, Karagül, Karaman türleri ile bunların melezleri"
- b) 443 baş siğir "Sümental, Hollanda, Kırım, Jersey, Görensey, Halap, yerli ırklar ile bunların melezleri, yeni üretilen Orman ve Tekir cinsleri."
- c) 69 baş İngiliz, Arap, macar, yerli ve bunların melezleri, koşum ve binek atları, 58 çoban eşiği.
- d) 2.450 baş tavuk "Legorn, Rodayland ve yerli ırklar."

Cansız Genel Demirbaş:

- a) 16 tane traktör, 13 harman ve biçerdöğەر makinası ve bütün tarım işlerini gören tarım araç ve gereçlerinin bütünü
- b) 35 tonluk bir tane deniz motoru "Yalova Çiftliği'nde"
- c) 5 tane çiftliklerin taşıma işlerinde çalıştırılan kamyon ve kamyonet
- d) 2 tane çiftliklerin genel hizmetlerinde çalıştırılan binek otomobili
- e) 19 tane çiftliklerin genel hizmetlerinde çalıştırılan binek ve yük arabası

TÜRK MİLLETİ'NE CANIMI VERECEĞİM

Çiftliklerini Hazineye Bağışlaması Üzerine

(13 Haziran 1937)

Başbakan İsmet İnönü'ye,

Hatırlarsınız, Türk köylüsünün Türk'ün efendisi olduğunu söylediğim zamanı. Ben o efendinin istek ve iradesi altında yıllardan beri çalışmış olan hizmetkârıyım. Şimdi beni çok heyecanlandıran olay, Türk köylüsüne önemsiz de olsa küçük bir görev yapmış olduğumdur. Milletin yüksek temsilciler kurulu bunu iyi görmüş ve kabul etmişler ise, benim için ne unutulmaz bir mutluluk anısını bana vermişlerdir. Bundan dolayı çok yüksek zevkle millete, ülkeye ve Cumhuriyet Hükümeti'ne yapmaya zorunlu olduğum görevlerden en basiti karşısında gösterilen yakınlıktan, değerinin anlaşılmasından ne kadar duygulandığımı anlatmakta zorlanıyorum. Söz konusu olan armağanın yüksek Türk Milleti'ne benim asıl vermeyi düşündüğüm armağana göre hiçbir değeri yoktur. Ben gerektiği zaman, en büyük armağanım olmak üzere Türk Milleti'ne canımı vereceğim.

13 Haziran 1937

Kemal Atatürk

Şimdi sevgili okurlarım sizlerden bir isteğim daha var. Yukarıdaki listeyi incelediniz. Aradan geçen 70 küsur sene sonra Atatürk'ün Türk köylüsüne bağışladığı bu bağlar, bahçeler, mallar, mülkler şimdi ne alemde veya kimlere peşkeş çekildi. Bunu sormak size düşüyor. 10 Kasım 1938 yılından sonra işbaşına gelen tüm hükümetlerden bunu sormak, önce Türk köylüsünün, sonra da Türk Milletinin hakkıdır. Hakkınızı arayın.

Atatürk'ün Ölümünün Yankıları

Atatürk'ün ölümü, Türk milletini sonsuz elemelere gark ederken, bütün dünyada derin yankılar uyandırdı. Çünkü Atatürk, adeta inanılmaz ölçüde olumsuz koşullar içinde, dünyanın en güçlü devletlerine karşı bağımsızlık bayrağını açmış ve emperyalist güçleri dize getirmiş, ülkesini tam bağımsızlığa kavuşturan millî bir kahramandı. Bu niteliği ile o, esaret altındaki Asya ve Afrika ülkeleri için bir yol gösterici, bir ümit ışığı haline gelmişti. Diğer taraftan o, istilâdan kurtardığı ülkesinin bir daha aynı duruma düşmemesi, canı ve kanı pahasına elde ettiği bağımsızlığını sonsuza kadar koruyabilmesi için “Batıya rağmen, Batılaşma”, bir başka deyimle çağdaşlaşma yolunu açmış ve Türkiye’yi on beş yıl içinde, her bakımdan tanınmayacak kadar değiştirmiş, çağdaş bir devlet haline getirmişti. Ayrıca barış ve istikrara dayalı gerçekçi bir dış politika ile Türkiye’yi düşmanı olmayan bir ülke konumunda bırakmıştı. Eseriyle millî bir kahraman, modern bir devlet kurucusu, ileri görüşlü bir reformcu ve “Yurtta barış, dünyada barış” politikasının güvenilir bir uygulayıcısı olarak dünyanın saygısını kazanmıştı. Dolayısıyla Atatürk'ün elim kaybı dünyanın her tarafından sesler getirmiştir.

Yabancı devletler Türkiye’nin acısını, resmi kanallardan mesajları ve onun cenaze törenine gönderdikleri şahsiyetler ve askerî birliklerle paylaştılar. Ama esas yankılar Medya sivil toplum örgütleri ve kişisel mesajlarla kendini gösterdi. Gazete ve dergiler Türkiye’nin millî bağımsızlık ve çağdaşlaşma önderinin özelliklerini haber, yorum, röportaj ve resimlerle okuyucularına tanıttılar.

Fransa'da Paris gazetelerinde 22 Haber, 25 makale ve 26 resim yayınlandı. Gazeteler, genellikle Atatürk'ün ülkesine olan hizmetlerine anlatmakta, özellikle Onun Türkiye'yi kapitülâsyonlardan, Batı emperyalizminden ve Orta Çağ kurumlarından kurtarıp çağdaş laik bir devlet kurmasını vurgulamaktaydılar. Bu amaçla Türkiye'de hizmet etmiş olan Fransız diplomat ve gazetecileriyle röportajlar yapmışlardı. Bunlardan Kont Sforza ile yapılanı ilgi çekiciydi. Çünkü Sforza, mütareke döneminde İstanbul'da İtalya Yüksek Komiseri olarak bulunmuştu ve Atatürk'ü oldukça yakından tanıyordu. Daha o zamandan Atatürk'ün başarı kazanacağını öngörmüştü.

Röportajda Onun amacının Batıyı taklit etmek değil, Batıya karşı kendisini savunmak olduğunu, isabetli olarak değerlendirmiştir.

Gazete yayınları taşrada da devam etmiştir. Büyük elçilikte açılan defteri, Fransa'nın ileri gelen devlet adamları, kordiplomatik ve yüzlerce kişi imzalamışlardı. Paris'teki elçilikler bayraklarını yarıya indirmişlerdi. Bu başsağlığı dileklerinin en ilgi çekenleri Fransız kolonilerinden gelenlerinkilerdi. Cezayir'den, Tunus'tan hatta Madagaskar'dan gelen mesajlar **"en muzaffer evladını kaybeden kardeş milletin acısını"** paylaşmaktaydılar. Suriye Gazeteleri de Gazi'yi Doğu'nun en büyük siması olduğunu belirterek onun cesaret ve enerjisini övmekteydiler. Suriye Başbakanı Paris'te Büyükelçiliği ziyaretle milli mateme candan katıldıklarını beyan etti.

İngiltere'de ise, Kral ve hükümet dostluğuna büyük önem verdikleri Türk milletinin uğradığı onarılmaz kaybı dolayısıyla en samimi başsağlığı dileklerini Ankara'ya ulaştırdılar. İngiliz Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı da **"kederimize bütün kalpleriyle iştirak ettiklerini"** Atatürk'ün ölümüyle **"Türkiye'nin büyük bir şef, cihanın harikulâde beynelmilel bir sima, İngiltere'nin büyük bir dost kaybettğini"** vurguladı.

Ölüm haberi üzerine, Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği, taziye telgraflarıyla dolup taşı. İlk telgraf emekli General Harrington'dan gelmişti. Mütareke döneminde İşgal kuvvetlerine başkomutan olan General, İngiliz devlet adamlarının aksine soğukkanlı davranışıyla barışa katkıda bulunmuştu. Ken-

disine büyük sevgi beslediği Büyük Lider ve Devlet Adamı Atatürk'ün kaybı dolayısıyla en içten sempatilerini bildiriyordu. Büyükelçiliğe gelen mesajlar arasında çeşitli şirketlerin, bankacıların, İngiltere'deki Musevî cemaatinin, Londra'daki misyon şeflerinin, İngiliz halkının, üniversite öğretim üyelerinin, Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'ye karşı savaşmış olan İngiliz ve Avustralyalı askerlerin taziye dilekleri gibi, her kesimden pek çok mesaj gelmişti. Mesaj sahipleri Atatürk'e olan saygı ve hayranlıklarını dile getiriyorlar ve Türkiye'nin derin acısını paylaştıklarını ifade ediyorlardı.

İngiliz Dominyonları da, Avustralya, İrlanda, Kanada, Yeni Zelanda ve Güney Afrika Birliği de Türk Hükûmetine başsağlığı dileklerini ulaştırdılar. İngiltere, büyük ölünün cenaze töreninde, Çanakkale'de Anzak kolordusu komutanı olan ve savaşta bir bacağı yitiren Mareşal Birdwood ile bir askerî birlik tarafından temsil edilecekti.

Atatürk'ün ölümü İngiliz basınında da geniş yankılara yol açtı. Sayısı yüzlere varan makalelerde onun hayat hikâyesini vermekte ve onun ulusuna verdiği hizmetleri saymaktaydılar. Bunlar arasında özellikle **"Ankara Aslanı"**nın karakter yapısı, asker, organizatör ve yönetici olarak askerî ve siyasî başarıları milliyetçiliği, vatanı zor şartlar altında bağımsızlığa kavuşturması, millet adı olmayan çürümüş bir devletten, güçlü kendine güvenen bir devlet yaratması, inanılmaz reformları ile hanedan ve halifeliği kaldırması, şeriat kanunları yerine laik kanunların konulması, kadınların kafesten kurtarılıp toplum hayatına kazandırılması, bin yıllık alfabeyi değiştirerek kolay öğretilen Latin alfabesini getirmesi, özetle yaptığı inkılâplarla Türkiye'yi tanımayacak kadar değiştirmesi laik, çağdaş bir yönetim oluşturması, bölgede bir barış ve istikrar yaratması vurgulanıyordu. Gazeteler **"hiç kimsenin onun kadar büyük saygı ve derin hayranlık yaratmadığını, Atatürk'ün ölümüyle İngiltere'nin candan bir dost kaybettiğini"** yazmaktaydılar.

Atatürk'ün ölüm haberi İngiliz imparatorluğunun her tarafında yankılanmıştır. Sadece Malta adasında yayımlanan makale ve haberlerin toplamı 43'e ulaşmıştı. Kıbrıs'ta Türk ve Rum gazeteler duydukları derin üzüntüyü dile getirmişler, konsolos-

luklar bayraklarını yarıya indirmişlerdi. Seylan adasında Yeni Zelanda da saygı dolu yazılar kaleme alınmıştı.

İngiliz İmparatorluğu içinde Ulu Önderin ölümünden en fazla üzüntü duyan Hindistan yarımadasında yaşayanlar olduğu anlaşılmaktadır. Bugünkü Pakistan, Bengladeş ve Hindistan'ı kapsayan bu bölgede yaşayan halk, onu "Bağımsız Türkiye'nin yaratıcısı, Asya'nın kahraman Milliyetçilik Havarisi" olarak benimsemişlerdi. O yaptıkları ile yalnız Türkiye'ye değil, fakat bütün Asya halklarına da büyük hizmetlerde bulunmuş, ülkesinde yaptığı reformlarla Asyalılara da ilerleme ve bağımsızlık yolunu göstermişti. Atatürk'ün ölüm haberiyle Hint halkı adeta şok geçirmişti. Hint halkı yas tutmuştur. Ücra kasabalarda bile, çalışmalar tatil edilmiş, 18 Kasım günü bütün Hindistan'da "Kemal günü" olarak anılmıştır. "Milliyetçiliğin babası", "çağın en büyük kahramanı", "Asya'nın kurucusu", "bütün Doğu'nun iftihar kaynağı" ve "milliyetçiliğin gerçek ruhu" için samimi gözyaşları akıtılmıştır.

Millî bağımsızlık ve çağdaşlaşma Önderinin kaybı komşu ülkelerde de yankılar uyandırdı. Yunan resmî makamları ve basını Türkiye'nin acısını paylaşmıştır. Gazeteler ortak bir dille, Atatürk'ün kaybını Türkiye için olduğu gibi, dünya için de bir talihsizlik olduğunu vurgulamışlardı. Bulgar basını, Romen basını Macar basını onun eserini, kişiliğini yücelten makaleler yayınlamışlardır. Komşu İran'da ise bir ay resmi matem ilân edilmiştir. Afganistan, Lübnan içten üzüntülerini dile getirmişlerdir.

Özet olarak verilen bu bilgilerden anlaşıldığı gibi, Atatürk'ün ölümü Türkiye içinde bir dönüm noktası görüldüğü gibi, dünya için de büyük bir olay olarak algılanmış, insanlığın bir kaybı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle esaret altındaki Afrika ve Asya toplumları, Onun ölümünün, kendilerinden bir kahramanın kaybı olarak görmüşlerdir. Atatürk'ün ölümünün dünyada özellikle Asya ve Afrika'da yaşattığı yankılar, onun evrensel etkisinin en belirgin göstergesi olmuştur.

Yabancı Devlet Adamlarının Söyledikleri

Benim üzüntüm, bu adamlarla tanışmak hususundaki şiddetli arzumun gerçekleşmesine artık imkan kalmamış olmasıdır.

Sovyet Rusya Hariciye Nazırı Litvinof ile görüşürken kendisine onun fikrince bütün Avrupa'nın en kıymetli ve en ziyade dikkate değer devlet adamının kim olduğunu sordum. Bana Avrupa'nın en kıymetli devlet adamının Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal olduğunu söyledi.

Franklin D. Roosevelt A.B.D. Başkanı, 1928

Asker-devlet adamı, çağımızın en büyük liderlerinden biri idi. Kendisi, Türkiye'nin, dünyanın en ileri memleketleri arasında hak ettiği yeri almasını sağlamıştır. Keza O, Türklere, bir milletin büyüklüğünün temel taşı teşkil eden, kendine güvenme ve dayanma duygusunu vermiştir.

General Mc Arthur (ABD)

Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır. Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması, yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan etmesi ve o zamandan beri koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılaplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur.

John F. Kennedy (A.B.D. Başkanı, 10 Kasım 1963)

Atatürk, yalnız Türk Milleti'nin değil, özgürlüğü uğruna savaşan bütün milletlerin önderiydi. O' nun direktifleri altında siz bağımsızlığınıza kavuştunuz. Biz de o yoldan yürüyerek özgürlüğümüze kavuştuk.

Sucheta Kripalani, Hint Parlamento Heyeti Başkanı

Büyük Atatürk'ün ufulünden dolayı teessürümüz o derece derin ve sonsuzdur ki, bunu ifade etmek için kelime bulamıyorum. Çünkü Atatürk, yalnız Türkiye'nin değil, bütün şarkın Ata'sı idi.

Emanullah Han (Afgan Kralı)

Türkiye tarihi, bugün her zamandan çok Batı ve Avrupa tarihinden ayrılmaz bir haldedir. Ve Atatürk' ün bu yöndeki gayretleri sonuçsuz kalmamıştır. Memleketlerimiz arasındaki yüzyılları aşan dostluk, bu gelişmenin temel öğelerinden biridir.

Charles De Gaulle (Fransa)

Akıllı ve barışçı yöntemlerle gerçekleştirdiği eseri halkların tarihinde izlerini bırakacaktır.

Albert LEBRUN, Cumhurbaşkanı (Fransa)

Atatürk, bir milleti, birkaç yılda asrileştirmek mucizesini göstermiştir.

Paris-Le Temps Yeni Türk Devleti ile Ankara Antlaşması' nın imzalanması nedeniyle;

"Bizi arkadan vurdu, dağ başındaki haydutlarla, Mustafa Kemallerle anlaştı" diyenlere Fransız Başbakanının Mediste verdiği cevap:

Dağ başındaki haydutlar diye isimlendirdiğiniz kahraman Mustafa Kemal ve onun tüm askerleri burada olsalardı teker teker hepsinin heykellerini dikedik. Böylesine kahraman bir antlaşma imzalamaktan gurur duyuyorum. (1921)

Fransız Başbakanı BRIAND

Savaş Türkiye' yi kurtaran, Savaşta sonra da Türk Milletini yeniden diriltiren Atatürk' ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de büyük kayıptır. Her sınıf halkın onun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahraman ve modern Türkiye'nin Ata' sına değer bir görünümünden başka bir şey değildir.(1938)

Winston CHURCHILL İngiltere Başbakanı

Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz 20. yüzyılda dünya savaşından önce yetişen en büyük devlet adamlarından biri, hiçbir millete nasip olmayan cesur ve büyük bir inkılâpçı olmuştur.

Ben Gurion İsrail Başbakanı (1963)

Büyük adamlar, kuşaklarının başındadır. Türk Milleti'nin başındaki büyük ve dahi Atatürk, politika ve savaş alanlarında yılmayan büyük ve yurt-sever bir insandı.

Kerama, Lübnan Başbakanı, (10 Kasım 1963)

Hayatının sonuna kadar millîtinin mutlak güveni ile kurduğu devletin başında muzaffer kumandanının kişiliği, eşi görülmemiş bir karakter örneğidir.

C.C.Sforza (İtalya)

Şöhreti bütün cihana yayılmış olan tecrübeli başkanın yönetimi herkesin sevgi ve saygısını çeken büyük Türk Milleti'nin milli bağımsızlığını devamlı bir başarı ile kuvvetlendirmiş ve yeni milli yapısını yaratmıştır.

SSCB Başbakanı Kalinin

Kemal Atatürk, yalnız bu yüzyılın en büyük adamlarından biri değildir. Biz Pakistan'da, Onu geçmiş bütün çağların en büyük adamlarından biri olarak görüyoruz. Askeri bir deha, doğuştan bir lider ve büyük bir yurtsever.

Eyüp Han, Pakistan Cumhurbaşkanı

Bizim aslımız rengi uçmuş bir kıvılcım iken, O' nun bakışı ile cihani kaplayan ve aydınlatan bir güneş haline geldik.

İkbal (Şair - Pakistan)

Atatürk'ün dehası, tarihte Türk Milleti'nin taşıdığı ruhun faziletine en yüksek örneklerinden birini teşkil edecektir.

Branko Aczemovic (Elçi - Yugoslavya)

O, yüce bir dağa benzer. Eteğinde yaşayanlar bu yüceliği fark edemezler. Bu dağın azametini kavrayabilmek için, Ona çok uzaklardan bakmak gerekir.

Claude Farrer / Fransız Edibi

Üstün iradesi, tükenmez cesareti ve eşsiz sezişi ile hasımlarını dize getirdi. Fazilet ve ciddiyeti, üç yılda memleketine yalnız askeri değil, aynı zamanda tam ve doyurucu bir siyasi zafer kazandırdı.

F.Perrone Di San Martino (Yazar - İtalya)

O, kendi milleti ve beşeriyet alemi için beslediği muhabbetle, bir dahinin neler yarattığına dair, cihana fevkalade heyecanlı bir sahne seyret-tirmektedir.

Herbert Melzig (Almanya)

İstirap çeken dünyada barış ve esenliği yeniden kurmak ve insanlığın yalnız maddi değil, manevi gelişmesini sağlamak isteyenler Atatürk'ün iman verici ve yön göstericiliğinden örnek ve kuvvet alsınlar.

Profesör Herbert MELZIG(Tarihçi - Almanya)

Eski Osmanlı İmparatorluğu bir hayal gibi ortadan silinirken, milli bir Türk Devleti'nin kuruluşu, bu çağın en şaşırtıcı başarılarından birisidir. Mustafa Kemal, yüce bir eser ortaya koymuştur. Atatürk'ün parlak başarısı bütün sömürgeler için bir örnek olmuştur.

Maurice BAUMANT (Profesör - Fransa)

Yüzyılımızda, "olmayacak hiçbir şey yoktur" şeklindeki tarihi gerçeği ispatlayan ilk adam olmuştur.

Esti Ujsag (Macaristan)

Mustafa Kemal yeni Türkiye'nin kalbidir. Eski, yıpranmış bir toplumdan yepyeni, güçlü bir millet yaratmış, eşsiz kişiliğiyle kendini herkese saydırmış, enerjisiyle herkesi kendine inandırmıştır.

Ma Shao-Cheng (Yazar - Çin)

Türkiye'yi yaratan, tarihimizin bu en Büyük Adam'ını başımı en derin hürmetle eğerek selamlarım.

Profesör Morrf (İsviçre)

Yalnız bir asker değil, aynı zamanda yüzyılımızın bir daha göremeyeceği bir dahi idi.

Profesör Sekretan (İsviçre)

O kişisel kazanç ve ün peşinde koşan basit bir diktatör değil, gelecek kuşaklar için sağlam temeller atmaya uğraşan bir kahramandı.

Prof. Walter L. WRIHT Jr. (Almanya)

Bu, insanlığa denenmiş bir felsefe örneği olarak sunulabilir. Atatürk yüz yıllara sığabilecek işleri on yılda tamamladı.

Gerrad Tongas (Yazar - Fransa)

Karşımdaki bu büyük adamda, keşfettiğim bu büyük meçhulde maharet ve karakter o kadar iyi işlenmişti ki, sözlerinde hiçbir şüphe aranamazdı.

Claude Farrer (Yazar - Fransa)

Türkiye'yi bir arı kovanına ve bütün Türkleri de bal aramağa çıkmış çalışkan arılara benzetiyorum. Nasıl arılar beylerinin etrafında toplanıp çalışırlarsa bütün Türk Milleti bu gün büyük dahi Mustafa Kemal etrafında toplanmışlardır.

Prof. M. Zaahti Franes (Macaristan)

Denilebilir ki onsuz, İslam alemi yolunu bulabilmek için elli yıl daha bekleyecekti.

Berthe Georges-Gaulis (Fransa)

Atatürk öyle bir insandır ki, hayali değildir. İstedliğini bilir, bildiğini yapar, yapamayacağı bir şeyi de istemez.

Heykelci KRIPPEL (Avusturalya)

O genç ve dahi Türk Şefi'nin o esnada Çanakkale de bulunması, müt-tefikler bakımından tarihin en acı darbelerinden biridir.

Alan Moorehead (Yazar - İngiltere)

Atatürk, eskimiş bilimlerle boş yere kafasını yormamış olduğundan daha taze ve cesur düşünen bir önderdir. Kendisi için, bugünkü Avrupa'nın en güçlü Devlet Adamıdır diyebileceğimiz Atatürk, hiç şüphesiz devlet adamlarının en cesur ve orijinalidir.

Herbert Sidebotham (Yazar - İngiltere)

Dünya Basınında Yazılanlar

Savaş sonrasının en ileri gelen devlet adamlarından biri. Kendi başına bir klas oluştuyordu ve hemen her açıdan tekti.

The Fortnightly, (İngiltere)

Avrupa, savaştan sonra belirmiş az sayıdaki yapıcı devlet adamlarından birini kaybetti.

Spectator (İngiltere)

Çağımızda hiçbir isim Atatürk'ün adı kadar büyük saygı yaratmamıştır.

Observer (İngiltere)

İngiltere önce, cesur ve asil bir düşman, sonra da sadık bir dost olarak tanıdığı büyük adamı selamlamaktadır.

Sunday Times (İngiltere)

O, benzeri olmayan bir devlet adamı idi. Diktatörlerin tahammül edemediği serbest bir nizamla, başaramadığı ve başaramayacağı işler yapmıştır. Tarihte böyle adamlar devirlerine kendi adlarını vermişlerdir.

Word Price (İngiltere)

O, Türkiye' nin önceki kuşaklarından hiçbirine nasip olmayan özgürlük ve güven dolu bir hayat sağladı. Başarıları, Türkiye' nin Avrupa devleti olmasını sağladı, yakın doğunun tarihini değiştirdi.

Times Gazetesi (İngiltere)

Atatürk, Türk Milleti'nin ruhunda Türk Bayrağı gibi dalgalanan bir baştı.

Daily Telegraph (İngiltere)

Cumhuriyet Türkiye' sinin Devlet Başkanı Kemal Atatürk, diğer önderlerde görmeye alışmadığımız şu değerli nitelikleri kişiliğinde toplamış bulunuyor: alçak gönüllülük, yeterlilik ve başarı.

The Truth Dergisi (İngiltere)

Herhangi bir olayı derinliğiyle kavramak, çıkar yolu görüp birdenbire harekete geçmek iktidarı, O' nun eşsiz otoritesinin başlıca kaynaklarından biridir.(1923)

Grace Ellison (Gazeteci - İngiltere)

Bu Türk Milleti yastadır. Çünkü yeni Türkiye' nin yaratıcısı olan eşsiz şefini kaybetmiştir.

Stipsi Gazetesi (Arnavutluk)

Büyük düşüncelerin adamı, bir devlet mimarıydı.

Neue Freie Presse, (Avusturalya)

Atatürk, yirminci asrın en büyük gerçeğini yaratan adamdır.

Kopenhag-Nasyonal Tidende (Belçika)

Milletine bu kadar az zamanda bu ölçüde hizmet edebilen tek devlet adamı Atatürk' tür.

Libre Belgique gazetesi (Belçika)

Çağının, belki de tüm tarihin en olağanüstü kişilerinden biri.

Egyptian Gazete (Mısır)

Atatürk, tarihte, memleketinin en büyük adamlarından biri olarak kalacaktır.

Le Morgen Bladet Gazetesi (Norveç)

O' nun yaratıcı ruhunun ve ateşli yurtseverliğinin harekete geçmemiş olduğu hiçbir alan yoktur.

Gazeta Polska (Polonya)

Atatürk, tarihte teşkilatçı bir dahi, bir milletin harikalar yaratan yöneticisi ve memleketinin kurtarıcısı olarak kalacaktır.

Independance Romaine Gazetesi

Bir milleti, uçurumun kenarından sarsılmaz azmiyle kurtaran, kuvvetlendiren, yükselten yöneticiler arasında Atatürk, en birincisidir.

Timpul Gazetesi - Romanya

Vatanını muhakkak bir parçalanmaktan kurtararak devlet gemisini güvenilir bir limana götürdüktan sonra milletinden bir taht istemedi. O, kelimesinin bütün anlamıyla bir insan, eşsiz bir dahi, kahraman bir asker ve siyaset adamı idi.

Elifba Gazetesi (Suriye)

Atatürk'ün başardığı işler mucize ve harika kabilindedir. Birkaç yıl içinde memleketinde yaptığı inkılaplar, birkaç yüzyılda gerçekleştirilmeyecek işlerdir.

El Tekaddum Gazetesi (Suriye)

Tarih, silinmez harflerle bu devlet adamının ismini hak edecektir. Atatürk bir halk adamıdır. Kırılmaz azmi, keskin zekası ve kudreti kendisini yendiği alın yazısının önüne getirmiş, böylece yeni Türkiye'nin yaratıcısı olmuştur.

Politika Gazetesi (Yugoslavya)

Türkiye, dost ve düşmanlarının hayran olduğu bir deha adama malik bulunmak bahtiyarlığına erişmiştir.

Katimerini (Yunanistan)

İnsanlığın bütün belirtileri Onda kendini hemen gösteriyor.

Noelle Gazetesi (Fransa)

Çok büyük bir adamdı...bir siyasi dahiydi.

Excelsior Gazetesi (Fransa)

Dünyanın, çağdaş, en büyük kişilerinden biri.

Le Jour-Echo de Paris (Fransa)

Atatürk'ün yurt kurtarıcı olduğunu, milletlerin en vefalı olan Türkler asla unutmayacaklardır.

Noell Roger Gazetesi (Fransa)

Bu günün Türkleri, yüzyıllar önce Avrupa'yı titreten canlı millet durumuna erişmiştir. Ve bu akşam O büyük ulunun başında bekleyen Türkiye, güçlü ve dipdiri Türkiye'dir.

Pierre Dominique (Gazeteci - Fransa)

Mevcut rütbelerin hepsini kaldırdığı bir memlekette, bu adam, bütün rütbeleri kazanmıştır. O memlekete, bulabilecek en şerefli isim Ona verilmiştir.

Mercel Sauvage (Gazeteci - Fransa)

Atatürk öldü. Barış kubbesinin Doğu sütunu yıkıldı. Artık evrende barışı kimse garanti edemez. Nitekim Avrupalı devlet adamları; O' nun 1930'da yaptığı uyarı ve tavsiyeleri dinlememiş ve dünyayı 1939 yılında ikinci büyük savaş felaketinin içine sürüklemişlerdir.

Sanerwin Gazetesi (Fransa)

Sırasıyla ihtilalci ve asi, sonradan muzaffer bir kumandan olan "Türklerin babası" Yeni Türkiye' yi yarattı, sultanları kovdu, kadınlara hürriyet verdi fesi kaldırdı, ülkesinde radikal bir inkılap yaptı.

Paris-Soir' den (Fransa)

Kemal Atatürk' ün karakterinin bir cephesini göstermek itibarıyla bir noktayı hatırlatmak isterim. Bize savaşlarından birini anlatıyordu. Birdenbire durdu: Görüyorsunuz ya, dedi: birçok zaferler kazandım. Fakat bunların en büyüğünden sonra bile her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek içimde derin bir keder duyuyorum. Cesaret ve zekasından başka yüreği bu kadar yüce olan böyle bir Şef' in, yurdu için mucizeler yaratmış olmasına şaşılabilir mi?

George Bennes, Vu Gazetesi- (Fransa)

Devrin yüksek şahsiyetleri kitaplarda, konferanslarda Türkiye'nin asla değişmeyeceğini ve değişmeden öleceğini ilan etmişlerdi. Halbuki ölmekten değişti. Hem de kökünden ve baştan aşağı değişti. İnançlar, gelenekler, yöntemler yıkıldı. Son döküntülerini de yabancı zırhlıları ve kapitülasyonlar gibi memleketten sürüp attılar. Türkiye, ruhunu değiştirmişti. Tamamen ve tasavvur edilmesi mümkün olduğu kadar.

Raymond Cartier, Le Nouvelliste Gazetesi (Fransa)

Hiçbir memleket, yeni Türkiye'nin Ata'sı tarafından başarılan kadar güçlü, hızlı ve kökten bir yenilik hamlesine erişmemiştir.

Bulgar Dness Gazetesi (Bulgaristan)

Atatürk, şahsiyet ve yeteneğin dev gibi bir simgesi idi, O, yirminci yüzyılın en görkemli olayını yaratan adamdı.

National Tidence Gazetesi (Danimarka)

Atatürk, olağanüstü nitelikte bir devlet adamı, savaş sonrası dünya tarihinin en önemli simalarından biri idi.

Hufvud Stadbladeti Gazetesi (Finlandiya)

Dünyanın yetiştirdiği en büyük insanlardan biri.

Star of India (Hindistan)

Dünya sahnesinden tarihin en dikkatli, çekici adamlarından biri geçti.

Chicago Tribune(ABD)

Savaş sonrası döneminin en yetenekli liderlerinden biri.

New York Times (ABD)

İnsanı teslim alıcı fevkalade önderlik kuvveti vardır. O, tetiktir, hazır cevaptır, dikkati çekecek kadar zekidir.

Gladys Baker(Gazeteci - ABD)

Atatürk Türkiye'yi tek düşman kalmaksızın bırakmıştır. Bu zamanımızın hiçbir devlet şefinin başaramadığıdır.

Volkischer Beobachter Gazetesi (Almanya)

Almanya, ATATÜRK'ün eserine ve mücadelesine hayrandır. Onda, tarihi eseri, özgürlüğü seven bütün milletler için bir sembol olarak kalacak kudretli bir kişilik görmektedir.

Berlin, Alman Ajansı (Almanya)

Kendisinin tarihi büyüklüğü, eseri olan yeni Türkiye'ye bakılarak bu günden ölçülebilir. Çelik gibi azim ve gayreti, uzağı gören akıl ve hikmetle birleşmiş olan bu gerçek halk önderi ve devlet adamı; Anadolu dağlarının en uzak ve ıssız köşesindeki köylere bile başka bir ruh aşılamıştır.

Illustrierte Dergisi (Almanya)

Atatürk gibi insanlar bir nesil için doğmadıkları gibi belli bir devre için de doğmazlar. Onlar önderlikleriyle yüzyıllarca milletlerin tarihinde hüküm sürecektir insanlardır.

Tahran Gazetesi (İran)

Atatürk yalnız kahraman milletin büyük bir Şef'i olmakla kalmamıştır. O, aynı zamanda insanlığın da en büyük evladı olmuştur.

İran Gazetesi

Dünya, çağımızın en dikkati çekici adamlarından birini kaybetti.

Palestine Post (İsrail)

O olmasaydı modern Türkiye olmazdı. O'nun sayesinde Türkler, O'nun olağanüstü eserini izleyebilecekler ve zaten dünyaca pek yüksek olan onurlarını daha fazla yükseltebileceklerdir.

Nya Dagligt Gazetesi (İsveç)

Atatürk'ün ölümü ile Yakın Doğu' nun gelişmesine birinci derecede etken olan son derece kuvvetli bir şahsiyet kaybolmuştur.

Tribuna Gazetesi (İtalya)

Şaşırtıcı ve çekici bir kişi. Asker olarak büyük, fakat devlet adamı olarak daha büyük.

Japon Times (Japonya)

Yüzyıldan beri Küçük Asya'nın çıkardığı en büyük lider.

The Japon Chronide (Japonya)

Kelimenin tam anlamıyla bir yapıcı ve yaratıcı olan Atatürk, dünya haritasında memleketine yepyeni bir sınır çizmiştir.

Loryan Gazetesi (1938 - Lübnan)

Atatürk, dünyanın çok nadir yetiştirdiği dahilerdendir. O, bütün bir tarihin seyrini değiştirmiştir.

Ennehar Gazetesi (1938 - Lübnan)

Dünyanın çok nadir yetiştirdiği dahilerdendir. Dünya tarihinin gidişini değiştirmiştir.

An Nahar (Lübnan)

Dünya, bu savaş ve barış kahramanı büyük adamın ölümü ile yoksul düşmüştür.

Pester lloyd Gazetesi (Macaristan)

Yazdığı Mektuplar

Mustafa Kemal Atatürk'ü daha iyi anlayabilmek için onun tuttuğu not defterlerinden başka, bir de yazdığı mektuplar vardır. Hal hatır sormaktan ibaret olmayan bu mektuplarda bir konu hakkında görüşleri mevcuttur. Bu yüzden de bu mektuplardan bazılarını sizlerle paylaşmak istedik.

Zübeyde Hanıma Mektubu

1 Ağustos 1920

Muhterem valideciğim,

İstanbul'dan ayrılışımdan beri sizlere ancak birkaç telgraf-tan başka bir şey yazamadım. Bu sebeple büyük merak içinde kaldığınızı tahmin ediyorum. Bilhassa, hakkımda ötekinden berikinden ve gerek gazetelerden işittiğiniz tamam olmayan haberler şüphesiz merakınızı artırmıştır. Şimdi vereceğim bilgilerle tahmin olacağınız için endişe duyacak hiçbir şey yoktur.

Biliyorsunuz ki İstanbul'da iken yabancı devletler, devleti ve ulusu fevkalade sıkıştırmakta ve millete hizmet edebilecek ne kadar adamımız varsa hepsini hapis ve tevkifle, bir kısmını da Malta'ya sürerek herkesi sıkıntıya sokmakta pek ileri gidiyorlardı. Bana nasılsa ilişmemişlerdi. Fakat 3. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a ayak basar basmaz İngilizler benden şüphelendiler, Hükümete benim gidiş nedenimi sordular.

Nihayet İstanbul'a çağırılmamı istediler, bunda ısrar ettiler. Hükümet de beni kandırarak İstanbul'a gelmemi ve İngilizlere

teslim olmamı sağlamak istedi. Bunun derhal farkına vardım. Tabiatıyla kendi ayağımla gidip esir olmam doğru değildi. Padişahımıza gerçek durumu yazdım ve gelemeyeceğimi bildirdim. Zatı şahane de önce uygun buldu. Fakat daha sonra İngilizlerin baskısı artmıştı. Sonunda oda İstanbul'a dönmemi emretti.

Bu suretle artık resmi görevimde kalmaya imkan görmediğim gibi askerliğimi sürdürdükçe de İngilizlerin ve hükümetin hakkımdaki ısrarına karşı duyulamayacaktı. Bir taraftan da bütün Anadolu halkı, tüm ulus, hakkımda büyük bir sevgi ve güven gösterdi, "seni bırakmayız" dediler. Gerçekte vatan ve milletimizi kurtarabilmek için tek çare, askerliği bırakıp serbest olarak milletin başına geçmek ve milleti tek vücut bir hale getirmekle doğacak kudret ve ulusal gücü kullanmaktan başka çare yoktu. Ben de öyle yaptım. Elhamdülillah başarılı oluyorum. Pek yakında elle tutulur sonucu bütün dünya görecektir. Ben bu suretle hareket edince İngilizler derhal yalvarmaya başladı. Ve beni kazanmaya çalıştı. Ve bütün suçu bizim hükümete attılar. Gerçekten hükümet de benimle uğraşmak istedi. Fakat gücü buna yetmedi ve yetemez.

- 1- Daha bir zaman bu şekilde Anadolu içinde çalışmakla her şey hallolacaktır. Yakında Millet Meclisi toplanacak ve meşru bir hükümet iktidara gelecektir. Ben de ihtimal o zaman İstanbul'a geleceğim. Sıhhat ve afiyetteyim, katiyen hiç merak etmeyiniz.
- 2- Salih Bey (Salih Fansa) Fuat Beyden alacağını aldı mı? Bunu bilgi almak bakımından soruyorum. Yoksa her ne olursa olsun, elhamdülillah hiç önemi yoktur. Siz müsterih olunuz ve bir sıkıntınız olursa derhal bana bildiriniz.
- 3- Bu mektubu getirecek olan "...." size benim hakkımda istediğiniz kadar bilgi verecektir. Kendisiyle bana bazı elbiselerimi gönderiniz.
- 4- Hemşiremin sıhhati nasıldır. Eve herhangi bir taraftan saldırıda bulunuldu mu? Hâlâ orada mısınız? Çocuklar ne yapıyor, büyüdüler mi?

- 5- Salih(Fansa) Beyle Madam Salih Bey inşallah sıhhat ve afiyettedirler. Ben kendilerini daima yad ediyorum. Madamın benim hakkımda bir rüyası vardı. Galiba o çıkacaktır. İnşallah yakında sevinç içinde görüşeceğiz.
- 6- Ben, birkaç güne kadar bir kongre için Sivas'a gideceğim. Tekrar Erzurum'a döneceğim. Tekrar ediyorum: Her işittiğinize önem vermeyiniz. Pekala bilirsiniz ki ben, yaptığımı bilirim. Netice görmeseydim başlamazdım.

Saygı ile ellerinizden, hemşiremin gözlerinden öperim.

M. Kemal

İsmet İnönü'ye Mektubu

12 Haziran 1937

Başvekil İsmet İnönü'ye,

Hatırlarsınız, Türk köylüsünün, Türk'ün efendisi olduğunu söylediğim zamanı. Ben o efendinin arzu ve iradesi altında senelerden beri çalışmış olan bir hadımım (hizmetkarım). Şimdi beni çok heyecana getiren hadise, Türk köylüsüne nazizane de olsa ufak bir vazife yapmış olduğumdur. Milletin yüksek mümessiller heyeti bunu iyi görmüş ve kabul etmişlerse benim için ne unutulmaz bir saadet hatırasını bana vermişlerdir. Bundan dolayı çok yüksek zevkle millet, memleket ve Cumhuriyet Hükümetine yapmaya mecbur olduğum vazifelerden en basiti karşısında gösterilmiş olan teveccühten, takdirden ne kadar mütehasis olduğumu ifadeye muktedir değilim.

Ben icap ettiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk Milletine canımı vereceğim.

Kemal Atatürk

Salih Bozok'a Mektupları

**Trablusgarp muharebesi sırasında Sofya dan yazdığı mektup
Urla tahaffuzhanesinden Rus vapurundan 4 Ekim 1911**

“Bilirsin ki Trablusgarp meselesinin ortaya çıktığından beri oraya gitmek teşebbüsünden geri durulmadı. Bir defa Şam vapurunda üç gece kalındıktan sonra döndürüldük. Ondan sonra Mısır ve Tunus yolu ile gitmeye teşebbüs ettik.

Harbiye Nazırı, ümit kestiği için vazgeçirtildi. Bir defa Ömer Naci ve daha iki kişi ile Mısır üzerinden hedefe yürümek üzere (2 Ekim 1911) İstanbul'dan hareket olundu. Harbiye Nazırı da ister istemez muvafakat etti. Lüzum ve fayda görürsem bazı arkadaşları isteyeceğim. Şimdilik temin edilecek noktalar var. Benim nerede olduğumu duyurmayın. Daha bir müddet için validemi dahi haberdar etmeyin. Ara sıra benim tarafımdan İstanbul'dan mektup gönderin.

Eyüp Sabri sizi görecektir. Ona ilmühaberlerim ve borçlarım hakkında malumat verdim. Ruşen ve Necati beylere gizlice söyleyin, ilmühaberlerimin Beşinci Kolordu idaresinde kalması ve maaş tahsisatımdan borçlarım ödenmekle beraber kalanın valideme verilmesi lazımdır. Bunu Harbiye Nazırı da yazacak, unutmazsa!

Senin vasıtanla valideme verilmek üzere Kerim Bey'e (Abdülkerim Paşa) kırk lira bıraktım.

Mısır'a vardıkdan sonra sana malumat ve adres vereceğim. Sen de bana yazarsın. Şayet sen bir tarafa gidersen senin namına mektupları alacak ve açacak bir arkadaş tayin edersin.

Arkadaşlar ne alemdedir? Vatanı kurtarmak için şimdiye kadar olduğundan ziyade gayret ve fedakarlık elzemdir. Endülüs tarihinin son sayfalarını okuyunuz.

Faydalı sohbetlerinizde bulunamadığıma üzgünüm. Beni unutmayın. Alaydaki arkadaşlara çok selam. Beraber yaptığımız talim programını takipten çok güzel neticeler alınır. Yorulmasınlar, eski tembellikle hiçbir şey olmaz. Başka kağıdım yok, Nuri'ye ayrıca mektup yazamayacağım. İstersen bu mektubu aynen gönder veyahut bahisle bir mektup yaz ve o kıymetli

kardeşimize de ki "Benim için hatırası kalp ve vicdanımdan bir an çıkamayan bir öz kardeş varsa Nuri'dir." Bu müzlim seferi onunla beraber yapmak isterdim. Allah nasip ederse mücadele sahasında birleşiriz. Eğer mukadderse ahirette kavuşuruz.

Salih, senin de gözlerinden öperim. Kalbinin vefasına vicdanının saffet ve nezaketine şükran borçluyum. İstanbul'da kalan Kerim Beye mektup yazın. O zavallı oradaki mücadelede yalnız kaldı. Mektuplarınız ona kalp kuvveti verir. Allahısmarladık.

M. Kemal

Aynımansur Karargahından 25-26 Nisan 1912 gece saat 6

"Mektuplarınız da, gazetelerde bize ait hislerinizi tasvir eden satırları okuduğum zamanlar kalbimin pek derin hislerle çarptığını duyuyorum. Birkaç kardeşinizin Akdeniz'i aşarak, çöllerde uzun mesafeler alarak donanmasına dayanan düşmanın karşısına çıkması ve buradaki vatandaşları kucaklayarak, düşmanı sahile hapsedmesi şüphesiz sizi memnun eder. Fakat biz vatana borçlu olduğumuz fedakarlık derecesini düşündükçe bugüne kadar yapılan hizmeti pek küçük buluyoruz.

Bilirsin ben, askerliğin her şeyden ziyade sanatkarlığını severim. Burada sanatın tüm icraatını tatbik edecek kadar zamana ve bu zamanın doğuracağı vesait ve vesilelere malik olursan, işte o zaman milletin arzusuna uygun bir hizmet yapmış olacağız.

Ah Salih, Allah bilir, hayatımın bugüne kadar orduya faydalı bir uzuv olabilmekten başka vicdani bir emel edinmedim. Çünkü vatanın muhafazası, milletin saadeti için her şeyden evvel ordumuzun, eski Türk ordusu olduğunu dünyaya bir daha ispat lüzumuna çoktan kani idim. Bu kanaate ait emellerimin şiddeti ihtimal beni pek ziyade ifratperver göstermişti. Fakat zaman, saf ve nezih dimağlardan doğan fikri hakikatleri kabulünden çekinilse dahi-tatbik ettirir.

Bu gece Derne kuvvetlerimizin bütün kumandanları ve zabitleriyle bir müsamere yapmıştık. Bu satırları çadırıma dönüşümde yazıyorum. Bu güzel kalbi, kahraman bakışlı arkadaşlarımın, bu küçük rütbeli fakat düşmanı titreten büyük kumandanların samimi nazarlarında vatan için ölmek iştiağını okuyordum.

Bu okuyuş, dimağımda sizin, bütün Makedonya muhitinde tanıdığım arkadaşların, bütün ordumuzun kahraman evlatlarının hatırasını canlandırdı. Kalbimde büyük bir sevinç ve gurur hasıl oldu. Arkadaşlarıma dedim ki: "Vatan mutlaka selamet bulacak, millet mutlaka mesut olacaktır." Çünkü kendi selametini, kendi saadetini, memleketin ve milletin saadet ve selameti için feda edebilen vatan evlatları çoktur. Cümlenize selam ederim kardeşim.

M. Kemal - Derne Osmanlı Kuvvetleri Kumandanı

Fahrettin Altay'a Mektubu

Sivas 8 Aralık 1919

Muhterem kardeşim,

Şemsettin Beyden sonra Hüseyin Beyin de Sivas'a gönderilmesi suretiyle kardeşlik bağlarını kuvvetlendirmek hususunda ishar buyurulan samimiyete teşekkürlerimi arz eylerim, Şemseddin Bey son günlerin geciktirdiği müzakere ve kararlar hakkında siz biraderlerine malûmat arz etlemiştir.

Hüseyin Bey de Suriye ve Ermenistan Fevkalade Komiseri iken İstanbul yolu ile Paris sulh konferansına giden François George Piqueau'nun Heyet-i Temsiliye'ye katılmak üzere Sivas'a gelmesindeki sebebi izah edecektir. Bu buluşmaya ait bir hülâsa şifre ile takdim edildiği gibi bir sureti de Hüseyin Beyle takdim edilmiştir. İtalya'nın İstanbul Fevkalade Komiseri Mösyö Malis evvelce bazı mütalaalarını mektupla bildirdiği gibi bu defa da Sivas'a hususi bir memur göndererek iki taraf için bir anlaşma zemini araştırmaya başlamıştır. İngilizlerin Erzurum Kars havalisindeyken tanıştığımız ve sonradan Har-

biye Nazırlarının daveti üzerine Londra'ya giden Kaymakam Rovlson bu defa İstanbul'a dönmüş ve görüşmek üzere Sivas'a gelmek istediğini Trabzon'daki mümessilleri vasıtasıyla bildirmiştir. Rovlson Londra'ya hareket edeceği sırada Erzurum'da veda etmek üzere görüşmüş ve "avdetimde daha müsait şartlar dahilinde görüşebileceğimizi ümit ederim." demişti. İstanbul umumiyetle Şarkta İngiliz siyasi memurlarının Türkleri tanımakta ve Trakya hakkında takip ettikleri siyasette yanlış yola gittiklerini ve bunda İstanbul muhiti ile Osmanlı Hükümet merkezinin zararlı amil olduklarını ilave etmişti.

Amerika Tahkikat Heyeti Reisi General Harbord ile Sivas'ta uzun uzadıya vuku bulmuş olan görüşmemizde müşarünileyhin ve Şarkta bulunan bütün Amerikalıların lehimizde olduğu anlaşılmış ve sonradan alınan mevsuk malûmattan Harbord raporunun lehimizde yazıldığı anlaşılmıştır. Yalnız, Amerika ahali senelerden beri aleyhimizde işittikleri propagandanın tesirinden kolaylıkla kurtulamayacakları itiraf olunmuştur.

Avrupalıların Türkiye hakkındaki niyetleri memleketimiz üzerinde azami derecede ve daimi emin bir surette menfaatinin temini merkezindedir. Menfaatlerine uygun zemini hazırlamak ve temin etmek için dayanmak istedikleri sebep ve bahaneler: Osmanlı Hükümetinin aczi ve azınlıkların korunması için teminat.

Toplanacak olan Meclisi Mebusan, millete dayanır, vakur ve azimli bir vaziyet alırsa, millet ve vekillerine cidden mesnet olabilecek tam birlik gösterirse, mahvolmaktan kurtulabileceğimize emniyetim vardır. Milletimizi mevcut ters ve zararlı cereyanlar arasında kuvvetli bir bütün halinde tutabilmek her şeyden evvel zat-ı biraderleri gibi kıymetli hamiyetli kumandan arkadaşlarımızın himmet ve fedakarlıklarına bağlıdır.

Mülkiye memurlarının başında bulunanlarının ekseriya mütelevvin olduklarını tecrübe göstermiştir. İşlerinde en hamiyetli olanlar bile daima askeri kumandanlara uymaktan başka bir şey yapmamışlardır. Teşekküre ve hamde şayandır ki bugün istisnasız tek mil kolordu kumandanları arkadaşlarımız büyük bir iyi niyetle kurtuluşu noktasında fikirlerini birleştirmiş ve milleti müşekkel bir hale getirmek için alicenabane ve azimkarane bir surette çalışmaktadırlar.

Benim ve elyevm beraber bulunan Rauf Bey, Bekir Sami Bey gibi arkadaşlarımızın pek dikkatli olarak çalıştığımız esaslı nokta, bütün mesaimizin, arkadaşlarımızın düşüncelerine muatabık ve milli umumi efrarın muhassalasına uygun olmasıdır. Buna rağmen Hüseyin Beyin, yolda bazı kimselerden bizim hiçbir vakit hatır ve hayalimizden geçmemiş ve geçmeyecek olan zararlı fikirler propaganda edildiğini söylemesi cidden teessürümüzü mucip oldu.

Mesela, diktatörlük gibi... Bu fikrin ne kadar manasız olduğu izan erbabınca kolaylıkla takdir olunur. Bir de bu hususta zerre kadar şüphe ve tereddüte düşen namus ve haysiyet erbabı için Heyet-i Temsiliyeye fiilen dahil olarak işbirliği etmek ve davranışları kontrol etmek daima mümkündür.

İstanbul'da bulunan yüksek zevatın serbest olanları, Ahmet İzzet Paşa vesaireyi devam ettim. Fakat bu gibiler hayatını tehlikeye koymak istemez, huzur ve rahatını feda edemezse ne yapılır?

Memleket ve milletin içinde bulunduğu elim şartlar, sonumuz hakkındaki karanlık ihtimaller bir an vicdan huzuru ile dönüşülecek olursa milli vahdeti, çalışmamızdaki ahengi bozacak ve kıl-ü kale sebebiyet verenler hakkında ne hüküm verilmek lazım geleceği kendi kendine anlaşılır. Heyeti temsiliye yakında Kayseri, Kırşehir üzerinden Ankara'ya ve oradan da Eskişehir yakınında Seydigazi'ye gidecektir. Bu intikali henüz mahrem tutmaktayız. Maksat, Eskişehir'den temin olunacak mebusların toplanmasına temas edebilmektir. Oraya intikal edecek Heyeti Temsiliye'ye, yeniden her liva mebuslarından Heyeti Temsiliye azası olarak davet olunacak birer mümessil ile takviye olunacaktır. Muvakkat bir toplantı ve kısa bir fikir danışmasından sonra Heyeti Temsiliye bir kısım azasıyla orada kalacak, geri kalanlar İstanbul'a gidecektir. Oralara geldiğimizde yakınlığı hasebiyle zat-ı ali-i biraderleriyle de müşerref olmayı temenni ederim. Refet kendiliğinden İstanbul'a gidivermiş. Cephenin bir an evvel deruhtesi hakkındaki bildirileri üzerine kendisine yazdım, hatta habersiz İstanbul'a gidişini biraz da tenkit ettim.

Hürmetle gözlerinizden öper ve diğer arkadaşların selam ve muhabbetlerini takdim ederim kardeşim."

M . Kemal

Afet İnan'a Mektubu

Saravona yatı 14.6.1938

Afet,

H. R. Soyak ile, benden mektup beklediğini bildirmiştin. Arzun her gün hatırımdadır. Şifahen Celal'e (Üner) telefonla bildirmek üzere söylemekteyim. Ancak henüz kendim bir şey tespit edemedim.

Vazifem şudur: Bence doktorların yanlış götüş ve hükümleri sebebiyle hastalık durmamış, ilerlemiştir. Vakitsiz ayağa kalkmak, yürümek hususiyetiyle burunda yapılan atuşman üzerine gelen kusma neticesi, yapılan istirahatleri hiçe indirmiştir. İstanbul'a gelince, Hükümet reyimi almaya lüzum görmeksizin Fissenger'yi getirtti. Yeniden tetkik, muayene yapıldık. Karaciğeri eski halinden farksız ve karı birkaç kiloluk birikmiş su ve gaz dolayısıyla şişkin ve defigüre bir halde buldular. Şimdilik Temmuz on beşe kadar yeni tiretman ve yeni rejim altında repo apsölüyü (Kesin istirahati) zaruri buldular. Bunun esası da yatak ve şezlong istirahatidir. Bu müddet sonunda Fissenger tekrar gelecektir. Umumi ahvalim iyidir. Tamamen iadeli afiyet ümit ve va'di kuvvetlidir. Serün için asla merakı ve endişeyi mucip olmamalıdır. Serinkanlılıkla imtihanlarını vererek muvaffakiyetle dönmeni bekler ve niuhabetle gözlerinden öperim.

İkamet için Savarona'yı tercih ettiler. Yat şimdilik saray karışısında demirlidir. Malûmun olan devlet işleri için Başbakan ve diğer bakanlar sık sık gelip yatta misafir olmaktadır.

Nutuk'unu Şükrü Kaya Türkçeye çevirmekte. Marbûata verilecektir.

K. Atatürk

Kurtdereliye Mektubu

12 Kasım 1931 Salı

Kurtdereli Mehmet Pehlivan,

Seni, cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı tanıdım. Parlak muvaffakiyetlerinin sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim: "Ben her güreşte arkamda Türk Milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürüm."

Ben, dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla, senden ve sözlerinden ne kadar çok memnun olduğumu anlarsın.

Gazi M. Kemal

Lenin'e Mektubu

1-Emperyalist Hükümetler aleyhine 26 Nisan 1920 hareketi ve bunların tahakküm ve esareti hakkında bulunan mazlum insanların kurtulması amacını güden Bolşevik Ruslarla işbirliği ve hareketi kabul ediyoruz.

2-Bolşevik kuvvetleri Gürcistan üzerine askeri hareket yapar veyahut takip edeceği siyaset ve göstereceği tesir ve nüfusla Gürcistan'ın da Bolşevik ittifakına dahil olmasını ve içlerindeki İngiliz kuvvetlerini çıkarmak üzere, bunlar aleyhine harekate başlamasını temin ederse Türkiye Hükümeti de emperyalist Ermeni Hükümeti üzerine askeri hareket icrasını ve Azerbaycan Hükümetini de Bolşevik devletler zümresine ithal etmeyi taahhüt eyler.

3-Evvela, milli topraklarımızı işgal altında bulunduran emperyalist kuvvetleri tart ve ileride emperyalizm aleyhine vuku bulacak müşterek mücadele için dahili kuvvetlerimizi organize ettirmek üzere şimdilik ilk taksit olarak beş milyon altının ve kararlaştırılacak miktarda cephane vesaire harp vesaiti ve sıhhiye malzemesinin ve yalnız doğuda hareket icra edecek kuvvetler için erzakın Rus Sovyet Cumhuriyetince temini rica olunur.

Yüksek hürmetlerimin ve samimi duygularımın kabulünü rica eylerim.

T.B.M.M. Reisi Mustafa Kemal

Atatürk-Stalin Diyalogu

Prof. Dr. Sadık Tural, Atatürk ve Stalin'in arasında yaşanan bir olaya ilişkin Sovyetler Birliği'nin gizli arşivinden alınmış bir belgeyi açıkladı.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Sadık Tural 10 Kasım töreninde yaptığı konuşmada, Atatürk ve Stalin'in arasında yaşanan bir olaya ilişkin Sovyetler Birliği'nin gizli arşivinden alınmış bir belgeyi açıkladı.

Olayın, Atatürk'ün 1936 yılında Ankara'da Rus Büyükelçiliğinin verdiği bir resepsiyona gitmesiyle yaşandığını belirten Tural, Atatürk'ün resepsiyona gece saat 01.30'da, şahsi dostları ve manevi kızlarıyla ve zeybek çaldırmak üzere yanında getirdiği müzisyenlerle gittiğinin bilindiğini söyledi.

Bundan sonraki olayların 1952 yılında bir İstanbul gazetesinde yayınlananlardan farklı olduğunu, kendisindeki belgenin Sovyetler Birliği'nin gizli arşivinden alındığını ve Stalin'in kendi imzası ve yazıları olduğunu ifade eden Tural, olayı şöyle aktardı:

"Buna göre, Gazi Paşa, Rusya Büyükelçiliğine bir soru soruyor.

'Cumhuriyet Bayramımız dolayısıyla sizin lideriniz beni niçin kutlamadı?'

O zamanın Büyükelçisi Karahan, Cumhurbaşkanı Kalinin kendilerini kutladığını söylüyor. Atatürk'ün cevabı müthiş; *'Sizin Cumhurbaşkanı, aynı zamanda önderiniz midir?'*

Cevap, *'Hayır'*.

Atatürk soruyor; *'Önderiniz kim?'*

Cevap; *'Stalin'*.

Atatürk; *'Öyleyse, o beni kutlayacak. Ben ülkemin hem Cumhurbaşkanı, hem önderiyim. Kalinin değil, bana kutlama mesajını Stalin göndersin'* diyor.

Büyükelçi Karahan, Atatürk'ün Stalin'i doğrudan aramasını isteyerek, bu işe karışmak istemediğini söylüyor. Atatürk de bunun üzerine: *'Niçin ben ilk adımı atayım'* dedikten sonra, tarihi cümleler geliyor:

'Ben bunu ancak eşit şartlarda yapabilirim. Eğer beni kabul ettiklerini hissediyorsam yapabilirim. Başka türlü işlerine

evet diyemem. Sizin biliyorum, güçlü ve mekanize edilmiş büyük ordunuz var ve ondan korkmuyorum, sizlerden korkmuyorum. Benim arkamda 18 milyon halkım var. Benim emretmem yeterlidir. Halkım arkamdan nereye istersem gelir. Ben çok zarar verebilirim, elbette bunu hiçbir zaman yapmam, çünkü benim sözüm, benim dostluğum gibi kutsaldır.”

Atatürk ile Büyükelçi'nin bu diyalogu “çok gizli” damgası ve “Stalin ile Molotov tarafından okunması” notu ile eklenerek Stalin'e sunulduğunu belirten Tural, Stalin'in Atatürk'ün sözlerini okuduktan sonra, “*Dostumuz, Atatürk'ün sözleri ilgiyle, dikkatle okunsun*” dediğini kaydetti.

Tural, “O tarihlerde dünyanın yüreğini hoplatan Stalin'in Atatürk konusunda daima dikkatli olduğu, Atatürk ölünceye kadar Türkiye aleyhine hiçbir şeyi açıktan söylemediği gerekçesini, buradan aldığı hususunu arz ediyorum” diye konuştu

Roosvelt'e Mektubu

Aziz Bay Cumhurbaşkanı,

Son günlerde Bay Julien Briyan tarafından alınmış olan filmi seyretmekten duyduğunuz memnuniyeti bildiren 6 Nisan 1937 tarihli lütufkar mektubunuzu hakiki bir sevinç ile aldım. Mektubunuzda ahval ve şerait müsaade eder etmez birbirimize bir gün mülaki olacağımız ümidini de izhar buyuruyorsunuz. Samimi duygularınızdan ve Türkiye'de elde edilen terakki hakkında takdirkar telakkilerinizden dolayı size fevkalade müteşekkire olduğuma inanmanızı rica ederim.

Bay Cumhurbaşkanı.

Bu fırsattan istifade ederek Amerika Birleşik Devletleri hakkındaki hayranlığımı tekrar bildirmek isterim. Bilhassa ki bizim iki memleketimiz, umumi sulh ve insanlığın saadetini hedef tutan aynı ideali gütmektedirler. Size bir an evvel mülaki olmak benim de samimi arzum olduğundan harikulade işler yapmış olan sevimli ve kuvvetli şahsiyetinizi Türkiye'de selamlayabileceğim günü sabırsızlıkla intizar ediyorum.

Samimi saygılar ve bilhassa temennilerimle.

K. Atatürk

Von Falkenhein'a Mektubu

Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığına

2.10.1917 tarihli tahriratın arıza-i cevabıdır:

Sina Cephesinde her türlü selahiyet mahfuz bir ordu kumandanı olarak istihdam edilmekte tereddütü gösterir bir şeyi kimseye söyleyemediğimi arz ederim. Hatırladığıma göre Miralay Von Dommez lütfen ziyaret için teşrif ettiği vakit benden "bizi terk etmek istediğinize pek müteessirim" demişlerdi. "Böyle bir şey düşünmedim" cevabında bulunmuştum. Söz arasında Grup'tan gelen emirle 7. ordunun lağvedilmiş olduğunu söyledim. Görüşme esnasında ordunun hakikaten şimdilik mülga olup bir vazife bulmak müşkül olduğu ve cephedeki kıtalara ve gideceklere kamilen Kres Paşanın kumanda edeceği ve acizlerine şimdilik 19. ve 20. fırkalardan ibaret iki fırka kaldığı bahis konusu edilmiştir. İki fırkanın bir ordu değil bir kolordu olabileceğini nazarı dikkati çekince Von Dommez bunu dahi tasdik etmişlerdir. Bir kolorduya kumanda etmekliğim teklif olunamayacağı kanaatinde bulunmuştum.

-Bu görüşmemizi Müşir Paşa Hazretlerine (Mareşal Falkenhayn'e) nakledebilir miyim?

Sualine karşı da tarafımdan: "Müşir Paşa Hazretlerince bu ahval malumdur" cevabı verilmiştir. Esas itibariyle görüşme bundan ibarettir. Şimdiye kadar tayin olunduğum vazifelerde ve Harbi Umumide geçirdiğim hayatta vazife ifasında hevesizlik göstermiş ve bahusus yanlış karar ve icraatla vatanıma zarar vermiş bir zabıt değilim. Bütün kabiliyetimi sarf için hakiki bir orduyu kumanda etmeye hazır ve böyle bir ordunun gösterilmesine muntazır bulunduğumu arz ederim.

7. nci Ordu Kumandanı

Miriliva M. Kemal

Mareşal Lyatey'e Mektubu

Ankara 13. Aralık 1921

"Sayın Mareşal,

Madam Berthe Georges-Gaulis, ricam üzerine birkaç satır yazının size ulaştırılmasını kabul etmekle şimdiye kadar gösterdiği sayısız dostluk delillerine yeni bir tanesini ilave etmek nezaketinde bulundu. İstiklalimiz için giriştiğimiz savaşta bize karşı göstermek lütfunda bulunduğunuz sempatiden dolayı en derin minnet hislerimi ifade etmek için işte bu fırsattan faydalaniyorum.

Fransa, kendisinden umduklarımızda bizi hayal kırıklığına uğratmadı ve en yetkili şereflerinin muhabbet sözleriyle yaşadığımız o müşkül anlarda bizi teselli etmeyi, maneviyatımızı yükseltmeyi bildi. Fransa'nın yüksek menfaatlerini ve Akdeniz de işgal ettiği hususi mevkii idrak etmek basiretini gösteren Fransa'nın yakın Şark'ta ananelere dayanan politikasını devam ettirmeye taraftar olan kimseler arasında Ekselansınız birinci planda yer almış ve hiç şüphe yok ki yüksek müdahaleniz, terazinin bizden yana meyletmesine amil olmuştur. Her iki tarafın karşılıklı olarak sarf ettiği gayretlerin Ankara Antlaşmasının akdi suretiyle meyvelerini vermiş olduğunu görmekte bahtiyarız. Ve iki millet arasında en geniş anlayış ve samimiyetle yeniden kurulan yüzlerce yıllık maziye sahip dostluk münasebetleri üzerine, en mutlu tesirleri yaratmaktan geri kalmayacak olan bu vesikaya büyük ümitler bağlamaktayız. Yüksek değerini takdir ettiğimiz bu kıymetli sempatiyi, sayın Mareşal bizden esirgememekte devam edeceğinizi ümit ederim.

En derin hürmetlerimin kabulünü rica ederim, Sayın Mareşal.

M. Kemal

Curtis Lafrance'ye Mektubu

On yaşındaki Amerikan çocuğu Curtis Lafrance'a 27 Ekim 1923 tarihinde yazmış olduğu mektup

Mr. Curtis Lafrance'a

Mektubunuzu aldım. Türk vatanı hakkındaki alaka ve temenniyatınıza teşekkür ederim. Arzunuz veçhile bir adet fotoğrafımı leffen gönderiyorum. Amerikanın zeki ve çalışkan çocuklarına yegane tavsiyem: Türkler hakkında her işittiklerine hakikat nazariyle bakmayıp kanaatlerini mutlaka ilmi ve esaslı tahkikata istinat ettirmeye bilhassa atf-ı ehemmiyet eylemelidir. Hayatta nail-i muvaffakiyet ve saadet olmanızı temenni ederim.

Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal

Yazdığı Kitaplar

Mustafa Kemal Atatürk, yaşamının her döneminde kitapla bütünleşmiştir. Bu okuma sevgisinin kendisine sağladığı bilgi birikimini zaman zaman yazmaya dönüştüren Atatürk, yaşamının farklı dönemlerinde farklı konularda kitaplar yazmıştır. Yazdıkları gerek güncelliği, gerekse yol göstericiliği açısından bu gün dahi tartışmasız gerçekleri içermektedir. Onun günümüzde hâlâ geçerliliğini koruması ileri görüşlülüğünün ve akılcılığının göstergelerinden biridir. Mustafa Kemal, özellikle II. Meşrutiyet'in (23 Temmuz 1908) ilanından sonra tüm dikkat ve çalışmasını askerlik üzerine yoğunlaştırmıştır. O, mesleki bilgileri artıracak yayınların yapılmasını gerekli görüyordu. Bu amaçla mesleğinin ilk yıllarından itibaren askerlikle ilgili birikimlerini aşağıda isimleri belirtilen kitaplarda toparlanmıştır.

a) Takımın Muharebe Talimi b) Cumalı Ordugahı c) Tabiye Tatbikat ve Seyahati d) Bölüğün Muharebe Talimi e) Zabit ve Kumandan ile Hasbihal (Subay ve Komutan ile Konuşmalar) f) Tabiye Meselesinin Halli ve Emirlerin Sureti Tahririne Dair Nesayih

NUTUK: Yurdumuzun parçalanıp, işgal edildiği günlerden başlayarak, Türk tarihinde bir dönüm noktası olan İstiklal Savaşı'nı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve inkılapların yapılışını anlatan Nutuk, siyasi ve millî tarihimizin birinci elden, değerli bir kaynak eseridir. Atatürk'ün kendi kaleminden çıkan bu eser, yine Atatürk tarafından, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da toplanan İkinci Kurultayı'nda 36,5 saat süren ve altı günde okunan tarihi bir hitabeye dayandığı için Nutuk adını almıştır.

Nutuk yalnız geçmiş devrin bir hikayesi olarak dünümüzü anlatmakla kalmayıp, yakın tarihimizden alınan ibret dolu tecrübelerle, milli varlığımızın bugününe de yarınına da ışık tutabilen bir değer taşımaktadır. Nutuk, milleti ülkenin geleceğini belirleyecek olan milli birlik ilkesi etrafında bilinçlendirip, kenetlendirerek, milli irade ve milli hakimiyet kavramlarının harekete dönüştürülmesi yoluyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşundan Cumhuriyetin ilanına kadar uzanan başarılı bir tarihi akışın hikayesidir. Nutuk ilk defa 1927 yılında, biri asıl metin, diğeri belgeler olmak üzere Arap harfleriyle iki cilt olarak yayınlanmıştır. Aynı yıl, tek cilt halinde lüks bir baskısı da yapılmıştır. Yazı inkılabından sonra, bu ilk metnin okunması güçleştikenden, 1934 yılında, Milli Eğitim Bakanlığınca üç cilt olarak yeniden basılmıştır. Nutuk, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezince yeniden basılmıştır.

Bölüğün Muharebe Eğitimi: "Bölük Muharebe Eğitimi" olarak yayınlanan eser, meskun yerlerde muharebe, savunma ve taarruz konularını kapsamaktadır. Meskun yerlerin sınırlayıcı durumlarının muharebeye etkisi, savunma mevziinin seçimi, savunma mevziinin hazırlanması, ateş sahalarının temizlenmesi, ateş taksimi, ateş tutmayan ölü bölgelerin kapatılması ve mevziin işgali gibi savunmanın esasını oluşturan konular işlenmiştir. Ayrıca taarruzda birliğin aldığı tertip ve düzen, ilerleme, ateş üstünlüğü, ihtiyatların kullanılması gibi taarruz hareketinde her zaman karşılaşılabacak konular ele alınmıştır.

Genç Kurmay Önyüzbaşı Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından, Almanca aslından tercüme edilen ve bağlı olduğu ordunun eğitimine katkısı olan bu eserden yeni nesillerin de faydalanabilmeleri için bugünkü Türkçe'ye çevrilmiştir.

Cumalı Ordugahı : Cumalı Ordugahı; Makedonya bölgesinde, Köprülü - İştîp yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu ordugahta, 3. Süvari Tümen Komutanı Tuğgeneral Suphi Paşa'nın komutası altında kurulan bir süvari tugayına eğitim ve manevra yaptırılmıştır. Bu manevraya katılan Mustafa Kemal, "Cumalı Ordugahı" adlı eserini yazmış; süvari, bölük, alay, tugay eğitim ve manevralarını anlatmıştır.

Mustafa Kemal bir kurmay subay olarak teorik bilgilere önem vermekte, ancak askeri tatbikat ve manevralardan sadece katılan-

ların yararlanmasını yeterli görmemektedir. Bu yüzden, 10 gün süren bu tatbikat sırasında tuttuğu gözlem notlarını, hazırlanan meseleleri ve komutanların yaptıkları eleştirileri yazmış, bol kroki ile küçük bir broşür haline dönüştürmüştür. 12 Eylül 1909'da tamamladığı bu eseri, Selanik'te 1909 yılında matbaa harfleriyle basılmıştır. Eser; 39 sayfa metin ve 7 adet krokiden oluşmaktadır.

Takımın Muharebe Eğitimi : Bu kitap; Berlin Askeri Üniversitesi eski müdürlerinden General Litzmann'ın "Seferber Mevcudunda Takım, Bölük ve Taburun Muharebe Talimleri" adlı eserinin ilk bölümünü oluşturmakta olup, Selanik'te 3.Ordu Karargahı'nda görevli, Kurmay Kıdemli Yüzbaşı Mustafa Kemal tarafından Almanca'dan Osmanlıca diline çevrilmiş ve 1908 yılında Selanik Asır Matbaasında basılmıştır.

Kitabın özü; seferi tam mevcutlu bir takımın, değişik hava şartları ve çeşitli arazide, basit bir mesele içinde muharebe yöntemlerinin uygulaması, avcı hattı teşkiliyle bir avcı hattının ateş muharebesi üzerinde toplanmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, subayların arazide yetiştirilmesini amaçlayan tatbikatın önemini vurgulayan bu eserini, 1911 yılında 5. Kolordu Harekat Şube Müdürü iken yazmıştır. Bu eserde, karşılıklı olarak kırmızı ve mavi muharebe birliklerinin Selanik-Kalkış arasında yaptıkları savunma ve taarruz uygulamalarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Taktik Ve Tatbikat Gezisi: Bu eserinde, bir muharebeyi sevk ve idarede belirli kuralların olamadığını vurgulaması yanında, komutan olan kişinin nitelikleri üzerinde de durmuştur. Bunlar ise; birliğini barışta ve savaşta eğitmek, yönetmek ve gözetmekteki üstün başarı, elindeki kuvvetin eksikliğini giderecek düşünce gücü ve astlarından her konuda üstünlüğü sağlamaktır. Bunun yanında, kişisel cesaret, başkalarının hareketini önceden seziş ve hareketini en uygun zamanda yapabilme yeteneği olmalıdır. Ortak amacın gerçekleştirilebilmesi için birliklerini başarılı bir şekilde yönetmeli, astları üzerinde etkili olmalı ve otoritesini kurabilmelidir. Bu eserde ayrıca bir komutanın başarılı olabilmesi için bu kuralları sadece okumuş ve öğrenmiş olmanın yeterli olamadığı, bunların tatbikatının da önemi belirtilmiştir.

Geometri: Atatürk bu kitabı ölümünden birbuçuk yıl önce III. Türk Dil Kurultayından hemen sonra 1936-1937 yılı kış aylarında Dolmabahçe Sarayında kendi eliyle yazmıştır. Atatürk

Arapça ve Farsça terimlerle dolu ders kitaplarının öğrenciler açısından öğrenimi geciktireceğini düşünmüştü.

Subay Ve Komutan İle Konuşmalar : "Subay ve Komutan ile Konuşmalar" Atatürk'ün askerliğe ilişkin eserlerinin en önemlilerinden birisidir. Bu eser, Atatürk, 1914 yılında Kurmay Yarbay rütbesiyle Sofya askeri Ataşesi olarak bulunduğu sırada, Nuri Conker'in "Zabit ve Kumandan (Subay ve Komutan)" adlı kitabına karşılık olarak yazılmıştır. Genç subayın, içinde bulunduğu ordudaki aksaklıkları, hataları nasıl sezdiğini; bunlara karşı tepkisiz kalmayarak üst makamlara hatalar ve çözüm yollarını nasıl sunduğunu; ülkenin içinde bulunduğu askeri ve siyasal durumdan duyduğu acıları kitabın birinci bölümünde bulmaktayız.

Atatürk, bir subayın taşıması gereken özveri, ölümü göze alma, emri altındakileri sevk ve idare edebilme, taarruz ruhu, inisiyatif özellikleri hakkında, Nuri Conker'in görüşlerine katılmış ve kendi düşüncelerini de çeşitli örneklerle destekleyerek açıklamıştır. Bunların yanı sıra, Türk kadınının, aslında toplumu yaratmada çok etkili olabileceksen, suskunluğu seçtiğini bütün açıklığıyla ortaya koymaktan kendini alamamıştır. Türk ulusu hakkında ise "kuşkusuz bizim ulusumuzun karakteri de bütün karakterler gibi yükselmeye ve istenen şekle girmeye elverişlidir. Fakat kendi kendisine olmak koşuluyla..." dedikten sonra, dışardan ulusumuzun karakterine yapılmak istenen etkilerin amacına ulaşamayacağını vurgulamıştır. Subaylarda ve erlerdeki inisiyatif özelliğine eserinde geniş bir bölüm ayıran Atatürk, kendi dönemindeki ile daha önceki dönemlerde Osmanlı ordusunu kıyaslamıştır. Özellikle Trablusgarp Savaşı'nda edindiği deneyimler ile kendiliğinden hareket ve iş görme özelliğinin, olması gereken sınırını göstermiştir.

Atatürk, eserin son bölümünde, Kuzey Afrika'da birlikte çarpıştığı korkusuz ve yiğit silah arkadaşlarını anmış ve onları "yüksek askerlik niteliklerine" sahip insanlar olarak tanımlamıştır. Bu davranışı O'nun diğer bütün üstünlüklerinin yanı sıra insancıl yönüne de tanıklık eder.

Okuduğu Kitaplar

Atatürkün Kitaplığındaki Türkçe ve Osmanlıca Kitaplardan Bazıları

Ahmet Vefik Paşa : Lehçe-i Osmani

Ahmet Vefik Paşa : Lehçe-i Osmani

Mehmet Salahi : Kamus-u Osmani

Avram Galanti : Türkçede Arabi ve Latin Harfleri ve İmla Meselesi

Mehmet Ali : Tahsil-i Lisan-ı Alman

Nüzhet : Kendi Kendine Almanca

Ahmet Cevat : Türkçe sarf ve nahif

Kazım Nami : Türkçe Oku, Türkçe Yaz

Mithat Sadullah : Latin Harflerinin Türkçeye tatbiki

İbn Emin Mahmut Esat : Tarih-i Din-i İslam

Osman Bin Süleyman : Kamus

Lütfullah Ahmet : Hayat-ı Hazret-i Muhammet

Abdunnaim Bin Hasan : Ceridetül Evail ve Hamidetül Evahir

Ahmet Halit : İslam Büyükleri

Abdurrahmanil Cami : Tercüme-i Nefhatül İnsan

Mehmet Cemil : Hukuku Düvel

Katip Çelebi : Cihannuma

Feridun Bey : Feridun Bey Münşeati

Mehmet Bin Sait : Kitabü'l Tabakatü'l-Kebir

ALİ KUZU

Şemseddin Sami : Kamusu Alam (6 cilt)

Şemseddin Sami : Kamusu Okyanus

H.Z. Ülken : Aristo Metafizik

Süheyl Ünver : İbn-i Sina

Ahmet Rifat : Lügat-ı Tarihiye ve Osmaniye

M.Fuat : Amerika'da Tükler ve Gördüklerim

Rıza Tevfik : Kamus-u Felsefe

Cemal Paşa : Hatırat (1913 - 1922)

Mehmet Cemil : Sulhta ve Harpte Hukuku Düvel

Evliya Çelebi : Seyyahatname

Suphi : Tekmiletül'liber

Lütfi Simavi : Devri İnkılap

Mustafa Necip : Selimname

Osmanzade Taib : Hakikatü'l Vüzera

Ahmet Saip : Vaka-i Sultan Aziz

Ahmet Hilmi : Tarih-i İslam

Mazhar Fevzi : Hayr-i Sahil

Ziya Paşa : Endülüs Tarihi

Resulzade Mehmet Emin : Azerbaycan Cumhuriyeti

Ali Reşat : Tarih-i Osmaniye

Ali Reşat : Kurun-u Cedide Tarihi

Sebahattin : İttihat ve Terakki Cemiyetine Açık Mektuplar

Mahmut Esat : Tarih-i Dini İslam

Ahmet Mithat : İnkılap

Ahmet Cevdet : Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa

Mustafa Efendi : Tarih-i Selanik

M. Şemsettin : İslam Tarihi

Ahmet Rasim : Osmanlı Tarihi

Necip Asım : Türk Tarihi

Mustafa Nuri Paşa : Netayic-ül Vukuat

- Mehmet Zihni : Neşahir-ün Nisa
Mehmet Şemsettin : Mufasssal Türk Tarihi
Ziya Gökalp : Türk Medeniyeti Tarihi
Atatürk'ün Okuduğu Yabancı Kitaplardan Birkaçı
M. Roux de Rochelle : Etats-Unis D'Amerique
M. Dubois de Jancigny ve M. Xavier Raymond : Inde
M. Chopin : Russie
M. G. L. Domeny de Nenzi : Oceanique
Bary de St Vincent : Iles de l'Ocean
M. Ph. Le Bas : Etats de la Confederation Germanique
M. Van Hasselt : Belgique et Hollande
M. Louis Lacrcix : Iles de la Grece
M. Louis Lacrcix : Chili, Paraguay, Uruguay, Buenos Aires
Champollion Figeac : Egypte Ancienne
M. J. J. Marcel : Egypte depuis la conquete des Arabes
Rozet et Carette : Algerie, Etats Tripolitains, Tunisie
Lavalle ve Gueroult : Espagne
M. Ph de Golbery : Histoire et Description de la Suisse et du Tyrol
M. G. Pauthier : Chine et son Description Historique
M. Chepin ve A. Ubicini : Provinces Danubiennes et Roumanies
M. Ph. le Bas : Suede et Norvege
Ferdinand Denis : Portugal
Ferdinand Denis : Afrique
Ferdinand Deniz - M. C. Famin : Bresil, Colombie et Guyane
M. Larenaudiere ve M. Lacroix : Mexique Guatamala Perou
M. Davezat : Iles de l'Afrigue
M. A. Tardieu, M. S. Cherubini : Senegambie et Guinee
M. N. Desvergers : Nubie, Abyssinie
Lacroix Yanoski : Italie Ancienne
M. Le Chevalier Artaud : Italie Sicile

- Frederic Lacroix : Îles Baleres et Pithyuse
M. Friess De Colonma : Histoires des Antilles
M. Elias Rensult M. Roux De Rochelle : Villes Anseatiques
M. Ferdinand Hoeger : Chaldee Assyrie Medie Babylonie
M. Neel Desverges : Arabie
S. Munk : Palestine Description Geographique historique et areheologique
Jean Yanosky ve M. Jules David : Syrie Ancienne et Moderne
M. Dubeux : Tatarie, Beloutchistan
M. V. Valmont, M. Xavier Raymond : Boutan et Nepal
Ernest Lqvi see ve Alfred Rambaud : Histoire Generale du IV e Siede a
nos jours (12 cilt)
Jean Jaures : Histoire Socialiste de la Revolution Française
Hilaire de Barenton : Le Mystere des pyramides
Atatürk'ün Dil Devrimi Sırasında Çalıştığı Kitaplardan Bazıları
H. F. Kuergic : Psychologie de Quelques Elements des Langues Turques (1)
Vilhelm Thomson : Inscription de l'Orkhon
M. Guizot : Dictionnaire Universel des Synonymes
M. Brasseur de Bourbourg : La Langue Maya
Hilaire de Barenton : L'Origine des langues des Religions et des Peuples

Hakaret Edenlere!

Aşağıdaki meclis konuşmalarını bilhassa bilgilerinize sunuyoruz. Bazı çevreler tarafından Atatürk hakkında ortaya atılan: Alkolikti, dinsizdi, kadın düşkünüydü, içki masalarında devleti idare etmeğe çalışırdı, manda sürülerini Yunan askeri sanırdı, ekonomi bilmezdi, yabancı devlet adamlarına hakaret ederdi, iç ve dış siyasetten anlamazdı, bir avuç çeteciyle darbe yapmıştır, ülke idaresinden anlamazdı, v.s gibi birçok ipe sapa gelmez hakaretlerle saldıranlara bir cevap olsun diye TBMM'de yaptığı bu konuşmayı kitaba koyma mecburiyeti duyduk. Yorum size ait.

Türkiye Büyük Millet Meclisi I. Dönem

3. Yasama Yılı Açış Konuşmaları

1 Mart 1922 Millet Medisi Tutanak Dergisi D 1, C. 18, Sa. 2

Başkan Mustafa Kemal Paşa Hazretleri - Efendiler, bu gün ikinci yasama yılınızı tamamlayarak üçüncü yasama yılına giriyoruz. Bu erişmeden dolayı Büyük Tanrıya şükürler ederim. Bu geçen yıl içinde yüce meclisçe, milletçe ve ordu tarafından gösterilen özverili çalışmayı da saygı ile anarım. Pek çeşitli olaylarla dolu olan bu mücadele yılları birbirini izledikçe, asker ve millet arasında bağımsızlık ruhunun ateşli taraftarları çoğalmaktadır. Geçirdiğimiz ikinci yasama yılının göze batan niteliği, iş ve ordu saflarında çalışan halk ve askerlerin, dayanılmaz baskılar altında kalarak içine zorla itildiğimiz bu kanlı maceraya alışmaları ve buna neden olan elim zorunlulukları

anlamış bulunmalarıdır. Sözlerimin başında ülkenin en kutsal unsurları olan halkımız ve askerlerimizle ilgili övgülerimi tekrarladıktan sonra, iç, dış ve genel siyasi durumumuz konusundaki görüşlerimi açıklamaya geçiyorum:

Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin iç yönetimde ve politikasındaki genel kural, Teşkilât-ı Esasiye Kanunumuzun (Anayasa) birinci maddesiyle Misakı Milli-mizin (Milli antlaşma) birinci ve beşinci maddelerinde kesin ve açık olarak gösterilmiştir. Buna göre yönetimimiz, kayıtsız şartsız egemenliğine sahip olan halkın geleceğini kendi eli ile ve fiili olarak yönetme esasına dayanmaktadır. Yüce Meclislere sunulmuş olan umumi müfettişlik, il özel idareleri ve yasa bölgele tasarıları bu ruhu kapsamaktadır, kanunlaşacaklarına inanıyorum.

Bu kanunlarla birlikte görüşülmekte olan bakanlar kurulunun görev ve sorumluluğu ile ilgili tasarı kanunlaştığı takdirde, genel yönetimimizde önemli açıklık ortaya çıkacaktır. Efendiler; Türkiye halkı, ırk, din ve kültür yönünden tek vücut, birbirlerine karşı karşılıklı saygı ve özveri dolu duyguları taşıyan ve yazgısı ile çıkarları ayrı olan bir topluluktur. Bu toplulukta ırk haklarına, sosyal haklara ve çevre şartlarına uymak, iç politikamızın önemli noktalarındandır. İç yönetimimizde bu önemli noktanın, halk yönetiminin geniş anlamda uygun bulunan en yüksek düzeye çıkarılması, politikamızın gereklerindendir.

Ancak dış düşmanlara karşı sonsuza dek birlik ve dayanışma içinde bulunmak zorunluluğu vardır. Türkiye halkı içinde bulunup, azınlık durumunda olan Hristiyan unsurların haklarının, dünyanın en medeni ülkeleri içinde yaşayan azınlıklara da verilmesi, İtilâf devletleri ile düşmanları ve bazı ortakları arasında kararlaştırılan anlaşma hükümlerinde yer alması nedeni ile diğer yabancı ülkelere sığınan Müslüman halkın da aynı haklardan yararlanmasının sağlanmış olması en içten dileğimizdir. Azınlıklarla birlikte bütün halkın varlık ve mutluluğunun ve kanunların verdiği her türlü hak dokunulmazlığının sağlanması ve memlekette kanun hâkimiyetinin kurulması iç yönetim ve politikada değişmez genel kuralımız olmuştur. Geçen yılki iç durumu özetle sunabilmek için bazı noktaları anlatmak istiyorum.

Bu yıl ülkemizin bütün yörelerinde genel olarak bağımsız ve alaysız, sakın bir biçimde geçmiş olup güvenlik sürdürülmüştür. Bazı aldatmalar sonucu önceki yıl Koçgiri’de meydana gelen olay, alınan önlemlerle bastırılmıştır. Aldatılanlar hakkında da, hükümetçe gereken işlemler adalete uygun biçimde yerine getirilmiştir. Yunanlıların kışkırtması ve düzenlemesi ile ihtilâle benzer girişimlerde bulunanların da amaçladıkları olaylar sonuçsuz bırakılmıştır. İçişlerinde güvenlik yürütülmesinde en önemli ve maddi araç olan jandarma teşkilâtı, önemli birliklerin eklenmesi ile kuvvetlendirilmiş ve birçok jandarma okulu açılmıştır.

Efendiler, ulusumuzu güven içinde yaşatmak amacımız olduğu gibi, onun sağlığına özen göstermek ve olanaklarımızın elverdiği oranda sosyal acıları dindirmek de hükümetimizin görevlerindendir. Bu cümleden olmak üzere ülkemizin doktor ihtiyacı olanakların elverdiği oranda karşılanmaya çalışıldı. 1920 yılında iki yüz altmış doktor görevli idi. Bu sayı, bu geçen yıl zarfında üç yüz on ikiye yükseltildi.

Elli doktor daha bulunup, doktorsuz ilçelere gönderilmeleri düşünülmektedir. Bu yıl bulaşıcı hastalıkların yayılması önlendi, başgösteren hastalıklar derhal sıhhi önlemler alınarak, bulundukları yerde yok edildi. Bulaşıcı hastalıklara karşı en kesin önlem olan aşılar, artık tümüyle ülkemizde yapılmaktadır. Üç milyondan fazla kişiye yetecek çiçek aşısının Sivas’ta yapılmış bulunduğunu belirtmekle bu konuda gerekli bilgiyi vermiş oluyoruz.

Efendiler, Hükümet ülkede kanunu egemen kılmak ve adaleti iyi bir şekilde dağıtmakla yükümlüdür. Bunun için adalet işi çok önemlidir. Bundan dolayı adalet politikamızı açıklamayı faydalı buluyorum. Adalet politikamızda izlenecek amaç, önce halkı yormaksızın süratle, kanuna uygun ve güvenli biçimde adaleti dağıtmaktır. Bunun yanı sıra sosyal kurullarımızın bütün dünya ile ilişkilerini sürdürmeleri de gereklidir. Bunun için, adalet düzeyimizi bütün uygar ülkelerle aynı düzeyde tutmak zorundayız. Bu amacı yerine getirmek için, elimizdeki kanun ve usulleri bu görüşe göre düzeltiyor, canlandırıyor ve yenili-

yoruz. Ve buna devam edeceğiz. Bu çalışmalarda ülkemizin genişliği, seri araçların eksikliği ve buna benzer engeller ve güçlüklerden başka, bazı yörelerin sosyal hayatlarının özellikleri de göz önüne alınmaktadır.

Efendiler, Adli politikamızdan sonra, milli yaşamımızın en çok ilgili bulunduğu ekonomik durumumuz hakkındaki düşüncelerimi de arz edeceğim. Bu konuya girmeden önce görüşümü açıklamak için yüce heyetinize ve bütün dünyaya bir soru sormama izin veriniz.

Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? (Köylüler sesleri) Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. (Şiddetli ve sürekli alkışlar) O halde herkesten çok bolluk, mutluluk ve varlığa hak kazanan ve buna layık olan köylüdür. (Sürekli alkışlar) Bundan dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin ekonomik politikası bu önemli amacının sağlanmasına yöneliktir.

Efendiler, diyebilirim ki, bu günkü felâket ve yoksulluğun tek nedeni bu gerçeği ihmal etmiş olmamızdır. Doğrusu yedi yüzyıldan beri dünyanın çeşitli yörelerine gönderilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi yüzyıldan beri emeklerini ellerinden alıp gereksiz yere harcadığımız ve buna karşılık daima onurunu kırdığımız ve hor gördüğümüz ve bunca özveri ve iyiliklerine karşılık nankörlük, küstahlık ve zorbalıkla uşak durumuna indirmek istediğimiz bu ülkenin gerçek sahibi huzurunda bu gün büyük utanç ve saygı ile gerçek durumumuzu alalım. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler, Artık engelsiz ve bağımsız bir hayata atılan Türkiye için, ekonomik yaşamı boğmakta olan kapitülasyonlar yoktur. (Şiddetli alkışlar) Ve olamaz. Ekonomik yaşamımızın belirli amaçlara yöneltilmesi ve süratle gelişmesi ve yükselmesi için alınacak önlemler içine ülkemizde Avrupa rekabeti yüzünden yok edilmiş ve şimdiye kadar gelişmemiş olan tarımsal sanayimizi güçlendirip, modern ekonomik araçlarla donatmayı önemle göz önünde bulunduracağız. (İnşallah sesleri) Gerek tarım, gerek memleketin varlık ve genel sağlığı konularında önemi kesin olan ormanlarımızı da modern önlemlerle iyi duruma getirmek, genişletmek ve en yüksek faydayı sağlamak da önemli kuralla-

rımızdan biridir. Ekonomik politikamızın önemli amaçlarından biri de genel yararı doğrudan doğruya ilgilendirecek kurumlar ve iktisadi teşebbüslerin mali kudretimizin ve teknolojimizin izni oranında devletleştirilmeleridir.

Özet olarak, topraklarımızın altında kullanılmadan duran maden hazinelerinin kısa sürede işletilerek milletimizin yararına sunulması da ancak bu yöntemle mümkündür. Bununla birlikte, sadece ekonomik yararlanma amacı ile gerek madenlerimizde, gerek diğer ekonomik konularda, bayındırlık hizmetlerinde çalışmak isteyen sermaye sahiplerine Hükümetimizce her türlü kolaylığın gösterileceği şüphesizdir.

Efendiler, Bu günkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tam sağlanabilmesi ise ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin aslı bağımsızlıktan yoksun olunca o devletin bütün hayatı bölümlerinde bağımsızlık sakat durumdadır. Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Mali bağımsızlığın korunması için ilk şart bütçenin ekonomik bünye ile uygunluğu ve denk olmasıdır. Bundan dolayı devlet yapısını yaşatmak için dış ülkelere başvurmadan ülkeyi gelir kaynakları ile yönetmek çözüm ve önlemlerini bulmak gereklidir ve bulunabilir.

Efendiler, Milli prensibimiz tutum olmalıdır. (Şiddetli alkışlar) Bundan dolayı mali yöntemimiz, halkın baskı altında tutulup ezilmesinden kaçınmakla birlikte elden geldiğince dışarıya ihtiyaç göstermeden ve gereğinden çok harcamadan mevcut gelirle yetinmek prensibine dayanmaktadır. Şimdiki durumda yararlanılamayan gelir kaynaklarından yararlanmak ve halkın vergi yükünü azaltmak için bazı maddeler üzerinde tekel konulması gerekmektedir.

Efendiler, Buraya kadar değindiğim konular milletin maddi kudretini geliştiren, devamını sağlayan önerilerdir. Bununla birlikte insanlar yalnız maddi değil özellikle; bu maddi kudret içinde yer alan manevi kuvvetlerin etkisi altında bulunan ülkeler de böyledir. Manevi kuvvet ise özellikle bilim ve iman ile yüce bir biçimde gelişir.

Bundan dolayı, Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim işleridir. Bu görevde başarılı olabilmek için öyle bir program uygulamak zorundayız ki, o program milletimizin bu günkü

durumu ile sosyal ve yaşamın ihtiyaçları ile, yerel şartlarla ve çağın gerekleri ile tam anlamıyla denk ve uygun olsun. Bunun için büyük, hayali ve anlaşılması güç görüşlerden tamamen arınarak gerçeklere en iyi bir biçimde yaklaşmak gereklidir. Yapılacak girişimin neleri kapsadığı ancak bu suretle kendiliğinden açığa çıkar.

Efendiler, yüzyıllardan beri milletimizi yöneten hükümetler eğitimi yenileştirme dileğini belirtmişlerdir. Ancak bu dileklerine ulaşmak için Doğu ve Batıyı taklit etmekten kurtulamadıklarından, sonuç milletin cahillikten kurtulamamasına neden olmuştur.

Bu hazin gerçek karşısında bizim uygulamak zorunda olduğumuz eğitim politikamızın ana hatları şöyle olmalıdır: Demiştim ki, bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bu güne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı, bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir. Ayrıntıya girmekten çekinerek bu düşüncemi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtabilecek kadar coğrafya tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır. (Bravo sesleri)

Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekle eğitim sıranın ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığı için kendi benliğine ve milli geleneklerimize düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir. (Alkışlar) Uluslararası dünyanın bu günkü durumuna göre, böyle bir savaşın gerektirdiği mücadele ruhunu taşımayan insanlara ve bu nitelikteki insanlardan kurulu topluluklara yaşama ve bağımsızlık hakkı yoktur. (Bravo sesleri)

Efendiler, Bir sosyal topluluğun ortak ve genel duyguları ve düşünceleri vardır. Sosyal toplulukların değerleri, uygarlaşma aşamaları, istek ve eğilimleri ancak bu genel duygu ve düşüncelerin belirme ve görülme derecesiyle anlaşılır. Bir sosyal topluluğu yönlendiren ve yöneten insanlar için, sosyal toplulukların sonu üzerinde hüküm vermek durumunda bulunan

dostlar veya düşmanlar için ölçü, bu sosyal toplulukların kamu oyundan anlaşılan yeteneği ve değeridir.

Şeri'ye Vekâletimizin (Din işlerini yürüten bakanlık) yıllık çalışmalarını büyük bir önemle inceledim. Varılan sonucu takdire lââyık buldum. Teşekkür ve tebrik ederim. Din işlerinin yürütülmesi konusunda görüş açıklamaya aslında gerek yoktur. Çünkü bu konu Kuran ile açıklık kazanmıştır. Yalnız akla gelebilecek olan bir noktayı söylemeden geçemeyeceğim.

Efendiler, Camilerin kutsal minberleri halkın ruhani, ahlâki gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır. Bu nedenle camilerin ve mescitlerin minberlerinden halkı aydınlatacak ve yol gösterecek kıymetli hutbelerin içeriğinin halkça anlaşılır olmasını sağlamak yüce Şeri'ye Vekâletinin önemli bir görevidir. (Şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve bilince hitap olunmakla İslam topluluğunun vücudu canlanır, zihni saflanır, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. (Alkışlar)

Fakat diğer yandan, hutbeyi yapanların sahip olmaları gereken bilimsel nitelik, özel yeterlik ve dünyadaki olayların durumunu anlama yeteneği önem taşımaktadır. Bütün vaiz ve hatiplerin bu bilince yararlı olacak surette yetiştirilmesine Şeri'ye Vekâletinin güç harcayacağını umarım.

Efendiler, Dış politikamızda dost bir devletin hukukuna saldırı yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, ülkemizi, namusumuzu koruyoruz ve koruyacağız. (Evet sesleri ve şiddetli alkışlar)

Medeni dünyanın uluslar arası ilişkilerde de ortaya attığı yüce, asil düşünce ve arzusunun bir özeti demek olan «Her milletin kendi geleceğine kendisinin egemen olması hakkını biz yer yüzünde yaşayan milletlerin hepsine tanıyoruz. Bizim de bu hakkımızın kayıtsız şartsız tanınmasını istiyoruz.»

Bu meşru ve haklı isteğimizi tanımamak yüzünden akan ve akacak olan kanların sorumluluğu şüphesiz sebep olanlara ait olacaktır. (Kahrolsun sebep olanlar sesleri) Bizi milli davamızı izlemekten yıldırarak hiçbir araç, hiçbir kuvvet düşünülemez. (Alkışlar) Milli davamız bizim hayatımızdır. Hayatına son ve-

rilmek istenen en zayıf yarattığın bile bu harekete karşı isyan ve nefretle, son nefesine kadar kendisini korumaya çalışmasından daha tabii bir şey yoktur. (Bravo sesleri) Kaldı ki, bizim ulusumuzun kararlılık ve inancında, mücadele yeteneğinde ve kudretinde en küçük bir zayıflama yoktur. (Yoktur sesleri)

Tam tersine, her geçen gün sağlamlık derecesini artırmaktadır. (Şüphesiz seleri) Ülkemizin ekonomik kaynakları bütün dünyanın dikkatini çekecek verime ve zenginliğe sahiptir. Halkımızın çiftçi olması, topraklarımızın dünyanın en bereketli topraklarından bulunması, maddi hayat için korku duyulacak hiçbir konu bırakmamaktadır.

Ordumuz her gün bir kat daha gelişmekte, varlığımızı, milli bağımsızlığımızı ve ülkemizi güvenle korumayı üstlenmektedir. (Alkışlar)

Düşmanlarımız bizi, zorlayıcı önlemler uygulayacakları tehdidi ile bağımsızlığımızı güvenceye almayan şartlar içinde barış yaptırmaya zorlayabileceklerini sanıyorlarsa bunda çok aldanıyorlar. (Alkışlar) Düşmanlarımız, Türk halkının kutsal varlığını korumak için giriştiği savaşta yorgun düştüğünü sanıyorlarsa, bunda çok aldanıyorlar. (Alkışlar, asla sesleri)

Düşmanlarımız, bizim şimdi ve sonra tutsaklığa düşmemize neden olacak şart ve kayıtları reddetmede duraksama göstereceğimizi sanıyorlarsa, bunda daha da çok aldanıyorlar. (Sürekli alkışlar) Düşmanlarımızın bu gizli arzularından henüz kurtulamamaları, hâlâ çevrelerindeki gerçekleri görememelerinden kaynaklanıyor.

Efendiler, İstanbul, büyük Peygamberimizin özel ilgi gösterdiği, Eba Eyyubi Ensari Halid Hazretlerinin (Eyüp Sultan hazretleri) on dört yüzyıldan beri mezarının bulunduğu ve manevi gözetimi altında tuttuğu bir şehirdir. Beş yüzyıl boyunca Türkiye'nin başkenti olmuş bir şehirdir. (Yine olacaktır sesleri) Milletimiz bu gönül alan şehirde beş yüzyıl yüce hilâfet makamını korumaktadır.

İstanbul şehri, milletimizin sonsuz çalışma özverisi sonucu olarak elde edilen Allah'ın bir lütfudur. Doğrusu milletimizin maddi ve manevi varlığını yücelten anıtlar ve kuruluşlar ve medeni eserler İstanbul'da yoğunlaşmıştır.

Ulusumuz, ülkenin tümünün zararına olarak, bütün varını yoğunu, en büyük çaba ve yardımlarını can evi kabul ettiği bu şehirden esirgememiş ve hatta gereksiz yere harcamıştır. Bundan dolayı İstanbul bizce çok değerlidir, çok önemlidir. Bunun içindir ki, İstanbul şehrinin güvenliğinin her türlü bozulmadan korunması ile ilgili ilke, Misakı Millimizin dördüncü maddesinde en kuvvetli amaçlarımızdan birini oluşturmaktadır. (Alkışlar)

Bu gün düşman işgali altında bulunmak felâketiyle ağlayan bu talihsiz şehir halkının, bu bizim aziz kardeşlerimizin, milli davamıza olan ilgi ve ilişkilerini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine gönülden bağlılıklarını, hiçbir kuvvetten yılmayarak açığa vurmakta ve kabul ettirmekte gösterdikleri maddi ve özellikle manevi özveriyi takdir ederek anarım. (Alkışlar)

Bu değerli kardeşlere içinde bulundukları talihsiz günlerin, uzak olmayan kurtulma günleri karşısında sonsuzluğa dek ölüme mahkum olacağını hatırlatırım. (İnşallah sesleri) Bu noktada bir an duralamaya mecburum. Zira bütün millete, bütün dünyaya gerçek olan bir durumu bildirmek gereğini hissettim.

Efendiler, Meclisimizin ikinci yasama yılı içindeki çalışmalarını da özet olarak millete arz etmek isterim. Bu gün yüce üyelerle dağıtılan yıllık çalışma cetvelinde bu açıklamalarımın ayrıntıları yer almaktadır. Yüce meclisin bir yılda yaptığı bileşim 167'dir. Bu birleşimlerde 271'i açık ve 69'u gizli ve 19'u kısmen gizli, kısmen açık olmak üzere toplam 359 oturum yapılmıştır. Yüce meclis bu geçen yıl içinde 177 kanun tasarı ve teklifini birinci yasama yılından devir almıştır.

İkinci yasama yılında da 355 kanun tasarı ve teklifi geldi. 10 tane de tezkere ve önerge olarak geldikten sonra kanun işlemine tâbi tutuldu. Böylece 542 kanun tasarı ve teklifinden bu yıl içinde 94'ü kanunlaştı. 65'i reddedildi. 30'u Bakanlar Kuruluna gönderildi. 15'i Bakanlar Kurulu veya sahipleri tarafından geri alındı. 18 kadarı ilgili kanunlarla birleştirildi. 6 adedi karar şeklinde kabul edildi ki, toplam 228 eder, 1922 yılında yüce Meclisçe işlemleri tamamlanan kanun tasarı ve tekliflerinin toplamı budur. 106 tasarının da komisyonlarca işlemi tamamlanmış ve Genel Kurula gönderilmiştir. Geri kalan 208 tasarı ve teklif komisyonlarda bulunmaktadır ki, bu yıl tamamlanacaktır.

Birinci yasama yılında olduğu gibi, ikinci yasama yılı içinde de Meclis üyesi bulunan bazı arkadaşlarımız Meclis dışında bir takım hizmetler ve önemli görevler yapmışlardır. Bu arada sayın arkadaşlarımızdan bir kısmı halen orduların ve birliklerin başında ve düşman karşısında savaşma görevini yürütmektedirler. Bu gün Mecliste bulunan bazı arkadaşlar bile bu bir yıl içinde yapılan savaşlara fiilen katılmışlardır. Arkadaşlardan bir kısmı önemli politik dışişleri görevlerini yapmak üzere Doğuya ve Batıya gönderilmişlerdir.

Bunlardan bir kısmı görevlerini yaparak dönmüşler, bir kısmı henüz gittikleri yerlerde çalışmaktadırlar. İnceleme ve araştırma yapmak üzere bir kısım arkadaşlarımız Meclis tarafından doğu bölgelerine gönderilmişlerdir. Ve birçok arkadaş savaşlardan sonra Meclis ile ordu arasında ilişki kurmak için uğraşmışlardır. Ordunun durumu hakkında Meclise bilgi vermişlerdir. Yine bazı arkadaşlarımız önemli olayları incelemeye memur edilmişlerdir. Üyelerden bazıları yayınlarla kamu oyunu zararlı dış propagandaların etkisinden kurtarmak için halkı aydınlatma ve yol gösterme amacı ile ülkede dolaşmışlardır.

Ordunun geri hizmetlerini gözetme ve yardım görevleri ile de bir kısım arkadaş çeşitli bölgelere gitmişlerdir. Bunlardan başka, iç tüzük dışında kurulan heyetler ve komisyonlar da Meclis görevlerinden artan zamanda uğraşı vermişlerdir. Birçok arkadaşımız çeşitli bölgelerde İstiklâl mahkemelerini kurarak büyük bir çaba ve uğraş vererek, gerek vatan yararına gerek halkın hukukunu korumak için ellerinden gelen çalışmayı göstermişlerdir. Arkadaşlar, geçen yıl başında 350 üye ile işe başlamıştık. Bunlardan dört kişi, görülen lüzum üzerine istifade ederek Meclisten ayrıldılar.

Mevcut açıklar nedeni ile usulüne uygun olarak yapılan seçimler sonucunda yıl içinde aramıza dokuz yeni arkadaş katıldı. Yine yıl içinde sayın arkadaşlarımızdan sekiz kişi hayatlarını kaybederek (Allah rahmet eylesin sesleri) bu kutsal mücadele sırasında yüce savaş cennetliği oldular, bu şekilde üçüncü yasama yılına 347 üye ile başlıyoruz. Geçen yıl Malta'da bulunan arkadaşlarımızın da bu yıl başlarında aramızda olmalarını bu arada özel olarak vurgulamak isterim. Yıl içinde vefat eden

merhum kardeşlerimizin adlarını da burada saygı ile anıyorum. İsmail Fazıl Paşa (Yozgat), Hamza Hayati Bey (Menteşe), Hasan Tahsin Bey (Mardin), Cemaleddin Çelebi Efendi (Kırşehir), Murad Bey (Kastamonu), Fuad Bey (Çorum), Salâhaddin Bey (İstanbul), Hacı Hayali Efendi (Urfa).

Bu yüce arkadaşlarımızla birlikte bağımsızlık uğrunda cep-helerde şehit olan bütün arkadaşlarımızın ruhlarına ayakta fatihalar armağan edelim.

(Hep birlikte ayakta fatiha armağan edildi)

Efendiler, Yeni bir döneme bezginlik ve uyuşukluktan arınmış olarak giriyoruz. Sonsuz bir azim ve imanla dolu olarak giriyoruz. Bizim için yaşam ateşi gelecek nesiller için kurtuluş ümidi olan kutsal amacımıza boyun eğmeden yürüyeceğiz ve Allah'ın yardımı ile ne yapıp yapıp başaracağız.... (Sürekli alkışlar, Bravo sesleri)

Ölmez bu vatan farzımuhal ölse de hatta.

Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi

Mithat Cemal Kuntay'ın şiirinden bir mısra. «Ölmüş gibi düşünsek bile bu vatan ölmez, zira dünyanın sırtı bu tabutun büyüklüğünü çekemez» (Yaşa sesleri ve sürekli alkışlar)

Bunları Biliyor musunuz?

- Güneydoğu Anadolu Projesi'nin(GAP) temelini atılması için ilk emrin Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildiğini biliyor muydunuz?
- Atatürk'ün dünyada "Başöğretmen" sıfatlı tek lider olduğunu
- Bir geometri kitabı yazdığını. Üçgen, aç, dikdörtgen gibi ve 48 tane geometri teriminin (Türkçe) isim babası bu yazdığı kitapla bizzat Mustafa Kemal olduğunu
- Bir röportajda "Birleşmiş Milletlere üye olmayı düşünüyor musunuz?" diye sorulur, Atatürk: *"Şartlarımızı koyarız, kabullerine bağlı. Biz müracaat etmeyiz üye olmak için. Davet gelirse düşünüyoruz".* BM yasasını değiştirir ve ilk davet edilen ülke biz oluruz.
- Yıl 1938, General McArthur'un en zor, en problemlili, en buhranlı dönemi. Birden çok sıkılır ve yanında duran yüz yirmiden fazla kişiye döner ve aynen şöyle der: *"Şu anda hiçbirinizi değil, büyük istidadı ile Mustafa Kemal'i görmek için neler vermezdim."*
- Yıl 2000, ABD Başkanı'nın milenyum mesajından bir alıntı: *"Bugün milenyumun hiç şüphe yoktur ki tek devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk'tür. Çünkü o yılın değil asrın lideri olabilmeyi başarmış tek liderdir."*

- Yıl 1938, Ata'nın ölümünde Tahran gazetesinde yayınlanan bir şiir`den alıntı : *"Allah bir ülkeye yardım etmek isterse onun elinden tutmak isterse başına Mustafa Kemal gibi lider getirir."*
- Norveççe`de "Atatürk gibi olmak" diye bir deyim olduğunu
- Kurtuluş Savaşında rütbe alan birçok kadın askerlerimiz var. Ama dünya tarihine geçen tek bir üsteğmeni-miz var; 700 erkek, 43 kadından oluşan bir müfrezenin reiseliğine bizzat Atatürk tarafından atanmış Üsteğmen Kara Fatma
- "Atatürk çiçeği"nin adını, çiçeği bulan Wanderbit Üniversitesi profesörlerinden doktor Kirk Landın`ın koyduğunu ve bu çiçeğin tüm dünyada bu isimle üretilip satıldığını
- Yunan başkomutanı Trikopis`in ölene kadar, hiçbir zorlama ve baskı olmadan her Cumhuriyet bayramında Atina`daki Türk büyükelçiliğine giderek, Atatürk`ün resminin önüne geçtiğini ve saygı duruşunda bulunduğunu
- "Mimber" adında bir gazete çıkarttığını ve 52 sayı yayımlanan gazetede ilk defa sansür kelimesi geçtiğini
- Yıl 1996, Haiti Cumhurbaşkanı vasiyetinde mezar taşına yazılmasını istediği metni bırakmıştır. Diyor ki: *"Bütün ömrüm boyunca Türkiye`nin lideri Mustafa Kemal Atatürk`ü anlamış ve uygulamış olmaktan dolayı mutlu oldum."*
- Yıl 2005, Amerika`nın en ünlü ekonomistlerinden birisi olan Mr. Johns`un önerisi *"Türkiye ekonomikle savaşta bir tek Atatürk`ü örnek alsın yeter."*

Niçin?

Mustafa Kemal, "başkanlık sistemi"ni niçin istemedi? TBMM Genel Kurulu, Cumhurbaşkanlığı süresinin 7 yıl olmasını, Cumhurbaşkanı'nın (yani Mustafa Kemal'in) Meclis'i dağıtma yetkisine sahip kılınmasını ve başkomutanlık yetkisi taşınmasını acaba nasıl reddetti?

Hitler döneminin Almanya ve Avusturyası'nu terk eden 142 bilim adamı, niçin Batı'nın gelişmiş ve varlıklı ülkeleri durrken Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiler? Bilim adamlarını güç koşullar içindeki bir geri kalmış ülkede on yılı aşkın süre hizmet etmeye iten gerekçe acaba neydi?

Atatürk, resmi ya da özel hiçbir dış geziye çıkmadığı halde; dünyanın birçok tanınmış devlet adamını, yoksul ülkenin devlet başkanını ziyaret etmek için kuyruk yapmaya iten koşullar neler olabilirdi? Afgan ve İngiliz Kralı'ndan İsveç Veliahtı'na, Vorosilov'dan Fransız Başbakanı'na, İran ve Rus liderlerine kadar, acaba bir diktatörü görebilmek için mi Türkiye'ye gelmişlerdi?

Sina Akşin'in de anımsattığı gibi 1920'lerde eski dünyada Avrupalı olmayan ve bağımsız kalabilmiş dört ülke bulunuyordu. Ama Türkiye dışında kalan Çin, Habeşistan ve İran zaman içinde istilaya uğradılar. Mussolini'nin bir demeci, bu ortamda Türkiye'de tedirginlik yaratmıştı. Bunun üzerine Mussolini, Türk Büyükelçisi'ne hemen şu mesajı verdi:

"Türkiye, bu kapsamın dışındadır. Zira bir Avrupa ülkesidir."

İtalyan diktatörünün bu düzeltmeyi yapmak gereğini duyduğu koşullarda, 60 yıl öncesinin Türkiye'si, acaba niçin bugünkünden daha Avrupalı sayılıyordu?

Mustafa Kemal'in Seceresi

1881 Yılında Selanik kentinde doğdu.

1896–1899 yıllarında Manastır Askerî İdadî'sini bitirip, İstanbul'da Harp Okulu'nda öğrenime başladı.

1902 yılında teğmen rütbesiyle mezun oldu. Harp Akademisi'ne devam etti.

11 Ocak 1905'te yüzbaşı rütbesiyle akademi'yi tamamladı.

1905–1907 yılları arasında Şam'da 5. Ordu emrinde görev yaptı.

1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. Manastır'a III. Ordu'ya atandı.

19 Nisan 1909'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev aldı.

1910 yılında Fransa'ya gönderildi. Picardie Manevraları'na katıldı.

1911 yılında İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde çalışmaya başladı.

1911 yılında İtalyanların Trablusgarp'a hücumu ile başlayan savaşta, bir grup arkadaşıyla birlikte Tobruk ve Derne bölgesinde görev aldı.

22 Aralık 1911'de İtalyanlara karşı Tobruk Savaşını kazandı.

6 Mart 1912'de Derne Komutanlığına getirildi.

Ekim 1912'de Balkan Savaşı başlayınca Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı. Dimetoka ve Edirne'nin geri alınışında büyük hizmetleri görüldü.

1913 yılında Sofya ateşe militerliğine atandı. Bu görevde iken 1914 yılında yarbaylığa yükseldi. Ateşe militerlik görevi Ocak 1915'te sona erdi. Bu sırada I. Dünya Savaşı başlamış, Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmek zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal 19. Tümeni kurmak üzere Tekirdağ'da görevlendirildi.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nda, Mustafa Kemal Çanakkale'de bir kahramanlık destanı yazıp itilaf devletlerine, "Çanakkale geçilmez!" dedirtti.

18 Mart 1915'te Çanakkale Boğazı'nı geçmeye kalkan İngiliz ve Fransız donanması ağır kayıplar verince Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmaya karar verdiler.

25 Nisan 1915'te Arıburnu'na çıkan düşman kuvvetlerini, Mustafa Kemal'in komuta ettiği 19. Tümen Conkbayırı'nda durdurdu. Mustafa Kemal, bu başarı üzerine albaylığa yükseldi. İngilizler **6-7 Ağustos 1915**'te Arı burnu'nda tekrar taarruza geçti. Anafartalar Grubu Komutanı Mustafa Kemal **9-10 Ağustos**'ta Anafartalar Zaferini kazandı. Bu zaferi **17 Ağustos**'ta Kireçtepe, **21 Ağustos**'ta II. Anafartalar zaferleri takip etti.

Çanakkale Savaşlarında yaklaşık 253.000 şehit veren Türk ulusu onurunu İtilaf Devletlerine karşı korumasını bilmiştir. Mustafa Kemal'in askerlerine, "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum!" emri cephenin kaderini değiştirmiştir.

Mustafa Kemal Çanakkale Savaşlarından sonra **1916**'da Edirne ve Diyarbakır'da görev aldı.

1 Nisan 1916'da tümgeneralliğe yükseldi. Rus kuvvetleriyle savaşarak Muş ve Bitlis'in geri alınmasını sağladı. Şam ve Halep'teki kısa süreli görevlerinden sonra **1917**'de İstanbul'a geldi.

Veliaht Vahdettin Efendi'yle Almanya'ya giderek cephede incelemelerde bulundu. Bu seyahatten sonra hastalandı. Viyana ve Karlsbad'a giderek tedavi oldu.

15 Ağustos 1918'de Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü. Bu cephede İngiliz kuvvetlerine karşı başarılı savunma savaşları yaptı.

Mondros Mütarekesinin imzalanmasından bir gün sonra, **31 Ekim 1918**'de Yıldırım Orduları Grubu komutanlığına getirildi. Bu ordunun kaldırılması üzerine **13 Kasım 1918**'de

İstanbul'a gelip Harbiye Nezâreti'nde (Bakanlığında) göreve başladı.

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin Osmanlı ordularını işgale başlamaları üzerine Mustafa Kemal, 9. Ordu Müfettişi olarak **19 Mayıs 1919**'da Samsun'a çıktı.

22 Haziran 1919'da Amasya'da yayımladığı genelgeyle "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" ilan edip Sivas Kongresini toplantıya çağırdı.

23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum,

4 - 11 Eylül 1919 tarihleri arasında da Sivas Kongresi'ni toplayarak vatanın kurtuluşu için izlenecek yolun belirlenmesini sağladı.

27 Aralık 1919'da Ankara'da heyecanla karşılandı.

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atılmış oldu.

Meclis ve Hükümet Başkanlığına Mustafa Kemal seçildi Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması için gerekli yasaları kabul edip uygulamaya başladı.

Türk Kurtuluş Savaşı **15 Mayıs 1919**'da Yunanlıların İzmir'i işgali sırasında düşmana ilk kurşunun atılmasıyla başladı.

10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Antlaşması'nı imzalayarak aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşan I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerine karşı önce Kuvâ-yi Milliye adı verilen milis kuvvetleriyle savaşıldı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi düzenli orduyu kurdu, Kuvâ-yi Milliye - ordu bütünleşmesini sağlayarak savaşı zaferle sonuçlandırdı.

Mustafa Kemal yönetimindeki Türk Kurtuluş Savaşının önemli aşamaları şunlardır:

- Sankamış (20 Eylül 1920), Kars (30 Ekim 1920) ve Gümrü'nün (7 Kasım 1920) kurtarılışı.

- Çukurova, Gazi Antep, Kahraman Maraş, Şanlı Urfa savunmaları (1919- 1921)
- İnönü Zaferi (6 -10 Ocak 1921)
- İnönü Zaferi (23 Mart–1 Nisan 1921)
- Sakarya Zaferi (23 Ağustos–13 Eylül 1921)
- Büyük Taarruz, Başkomutan Meydan Muhaberesi ve Büyük Zafer (26 Ağustos 9 Eylül 1922)
- Sakarya Zaferinden sonra 19 Eylül 1921’de Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal’e Mareşal rütbesi ve Gazi unvanını verdi.

Kurtuluş Savaşı, **24 Temmuz 1923**’te imzalanan Lozan Antlaşması’yla sonuçlandı. Böylece Sevr Antlaşması’yla parçalanmış edilen, Türklere 5–6 il büyüklüğünde vatan bırakılan Türkiye toprakları üzerinde ulusal birliğe dayalı yeni Türk devletinin kurulması için hiçbir engel kalmadı.

23 Nisan 1920’de Ankara’da TBMM’nin açılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu müjdelenmiştir. Meclisin Türk Kurtuluş Savaşı’nı başarıyla yönetmesi, yeni Türk devletinin kuruluşunu hızlandırdı.

1 Kasım 1922’de hilâfet ve saltanat birbirinden ayrıldı, saltanat kaldırıldı. Böylece Osmanlı İmparatorluğuyla yönetim bağları koparıldı.

29 Ekim 1923 yılında cumhuriyet ilan edildi ve Atatürk ilk cumhurbaşkanı seçildi. Anayasa gereğince dört yılda bir cumhurbaşkanlığı seçimleri yenilendi. **1927,1931, 1935** yıllarında TBMM Atatürk’ü yeniden Cumhurbaşkanlığına seçti.

30 Ekim 1923 günü İsmet İnönü tarafından cumhuriyetin ilk hükûmeti kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti, “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” ve “Yurtta barış, cihanda barış.” temelleri üzerinde yükselmeye başladı.

29 Ocak 1923’de Latife Hanımla evlendi. Birçok yurt gezisine birlikte çıktılar. Bu evlilik **5 Ağustos 1925** tarihine dek sürdü.

Soyadı Kanunu gereğince, **24 Kasım 1934**'de TBMM'ce Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildi.

Çocukları çok seven Atatürk Afet (İnan), Sabiha (Gökçen), Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra adlı kızları ve Mustafa adlı çobanı manevi evlat edindi. Abdurrahim ve İhsan adlı çocukları himayesine aldı. Yaşayanlarına iyi bir gelecek hazırladı.

1937 yılında çiftliklerini hazineye, bir kısım taşınmazlarını da Ankara ve Bursa Belediyelerine bağışladı. Mirasından kız kardeşine, manevi evlatlarına, Türk Dil ve Tarih Kurumlarına pay ayırdı.

Kitap okumayı, müzik dinlemeyi, dans etmeyi, ata binmeyi ve yüzmeyi çok severdi.

Zeybek oyunlarına, güreşe, Rumeli türkülerine aşırı ilgisi vardı. Tavla ve bilardo oynamaktan büyük keyif alırdı. Sakarya adlı atıyla, köpeği Fox'a çok değer verirdi. Zengin bir kitaplık oluşturmuştu. Akşam yemeklerine devlet ve bilim adamlarını, sanatçıları davet eder, ülkenin sorunlarını tartışırdı. Temiz ve düzenli giyinmeye özen gösterirdi. Doğayı çok severdi. Sık sık Atatürk Orman Çiftliği'ne gider, çalışmalara bizzat katılırdı. Fransızca ve Almanca biliyordu.

10 Kasım 1938 saat 9.05'te, yanlış tedavi sonucu yakalandığı siroz hastalığından kurtulamayarak İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu.

Cenazesi **21 Kasım 1938** günü törenle geçici istirahatgâhı olan Ankara Etnografya Müzesi'nde toprağa verildi. Anıt-kabir yapıldıktan sonra nâşı görkemli bir törenle **10 Kasım 1953** günü ebedi istirahatgâhına gömüldü.

Türk Halkının Tepkileri

“Mustafa Değil, Mustafa Kemal...”

Türkiye Gazeteciler Federasyonu Başkanı Nazmi Bilgin Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili şunları söyledi. “Bizim, saygı duruşunda bulunduğumuz kişi, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’tür. ‘Başkalarının gördüğü ‘Mustafa’, ‘Yalnız Mustafa’ bizim Mustafa’mız değildir...” diyen TGF Başkanı Bilgin, net bir mesaj verdi... Yani başkalarının Mustafa’sı değil. Yani başkalarının gözüyle yalnız bir adam değil... Bir ulusu arkasına almış, onunla birlikte yürümüş ama hiç yalnız olmamıştır...” dedi.

“Bir diktatör ‘Mustafa’dan değil, ilk armağan olarak, bu ülkeye, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne Cumhuriyet’i armağan eden Atatürk’ten bahsediyoruz. Okumayan, yazmayan ‘Mustafa’ değil... Ben yalnızca, Atatürk’ün okuduğu kitapların sergilenmediği bir kütüphaneyi ziyaret ettim, Anıtkabir içerisinde... Onların ‘Mustafa’sı cahil, bizim Mustafa’mız, Kurtuluş Savaşı’nda, Afyon’dayken sabaha kadar Fransızca kitap okuyacak kadar bilge, bilgili bir Mustafa Kemal. Bizim Mustafa Kemal’imiz bu... Başkalarının gördüğü ‘Mustafa’, ‘Yalnız Mustafa’ bizim Mustafa’mız değil. Bizim bir tane ‘Mustafa’mız var... Dünya’da ilk kez olarak, daha önce yapılmamış şekliyle bir halk oylamasıyla bu güzel toprakları bize armağan eden Mustafa Kemal, bizim saygıda bulunduğumuz Mustafa Kemal...”

Mesleğim gereği Dünya’da hemen hemen görmediğim yer kalmamıştır sanırım. Şunu gördüm... Güneş, hiçbir yerde, bizim Anadolu topraklarını aydınlattığı kadar hiçbir yeri aydın-

latmıyor. Dünya'nın hiçbir yerinde, Karadeniz'deki yeşilin her tonunu barındıran o zenginlik yoktur. Dünya'nın hiçbir yerinde, kilise ve caminin aynı duvarı paylaştığı bir ülke yoktur. Yalnız bu kadar mı? Hayır... Çanakkale Savaşı'nda, Kıbrıs'ta, Güneydoğu'da yalnızca gazilerin madalyalarını üst üste koyarsanız, Dünya'nın en büyük anıtını yaparsınız.

Ve içinizden şunu söyleyin. Hiçbir komplekse kapılmadan... Ne mutlu Türküm Diyene"

Gazeteciler Federasyonu Başkanı Nazmi Bilgin-15.11.2008

Sonsuza Kadar Yaşayacaktır

... Birileri milletimizin ve tüm insanlığın fikri lideri Gazi Mustafa Kemal Atatürk 'ün sırtından büyük paralar kazandı.

Biliyoruz ki O'na "Mustafa " şeklinde hitap edebilmek sadece anne ve babasının tekelindedir. Üçüncü şahısların "Mustafa" ismini kullanması abesle iştigaldir. Ben yazılarımda üşenmiyorum ve ısrarla "Gazi Mustafa Kemal Atatürk" ibaresini kullanıyorum. Bu şekilde ona daha yakın olduğumu hissediyorum.

Binlerce yıllık Türk tarihinde yer alan Türk kahramanlarının ve devlet adamlarının sonuncusu olan Atatürk, Türklüğün altın çağının simgesidir. Bu simge Türk ismini yeniden dünyaya kazımıştır. Bugün Türk milleti ve bütün insanlık âlemi onun fikir ve düşünceleri ile yaşantılarına yön vermektedir. İnanıyorum ki bu aydınlanma yarın da devam edecektir.

Son dönemde küresel güçlerin ve içimizdeki satın alınmış uşaklarının özellikle saldırdıkları ve beyinlerimizden silmeye çalıştıkları Gazi Mustafa Kemal Atatürk; Türk ve dünya tarihi içinde yeri hiçbir zaman doldurulamayacak müstesna bir kişiliktir. Tarihi işlevini bitirmiş bir cihan devletini öz cevherinden Türk milli şuurunu uyandırarak yepyeni bir devlet oluşturmuştur. Öldü denilen Türk milletini yeniden tarih sahnesinin çok saygın bir toplumu haline getirmiştir. Milletimiz bunun bilincindedir. Saldırıları milletimizin ona olan sevgisini ve sarsılmaz inancını azaltmamakta, bilakis güçlendirmektedir.

Atatürk, çok genç denilecek bir çağda 57 yaşında aramızdan ayrıldı. Fakat geçen yetmiş yıl boyunca onun yarattığı düşünce sistemi bütün unsurları ile Türk toplumunun yaşantısına yön verdi. Türk milleti Ata'sının İlke ve İnkılâpları doğrultusunda onun gösterdiği hedeflere ilerleme gayreti içindedir. Günümüzün gelişmiş kitle iletişim sisteminin imkânlarından yararlanan Atatürkçü Düşünce Sistemi; artık milli sınırlarımız dışına taşarak evrenselleşmiş ve dünya milletlerine de her alanda ışık tutmaya başlamıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte geçen asra damgasını vuran Hitler, Mussolini, Stalin, Lenin, Mao Che Tung, Tito gibi liderler fikirleri, eserleri ve heykelleri ile birlikte tarihin derinliklerinde yerini almışlardır. Atatürk yaşayan ve tarihe damgasını vuran tek liderdir. Onu bugün yaşatan ve yarınlarda da yaşatacak olan husus; Tutarlı, dengeli ve uygulanabilir bir düşünce sistemine sahip bulunmasıdır.

"Atatürkçülük", "Atatürkçü" ve "Atatürkçü Düşünce Sistemi" kavramlarını günlük yaşantımızda çok sık kullanıyoruz. Bu kavramlar Anayasamızın fikri özünü teşkil etmesinin yanında, toplum hayatımızı yönlendiren birçok önemli yasalarda belirleyici, yönlendirici ve yol gösterici nitelikleriyle kullanılarak kurumsallaşmıştır. İşte bu yüzden birkaç kendini bilmezın yanlış ve eksik değerlendirmesi ile yara almaz ve değerini kaybetmez..

"Atatürkçü Düşünce "kavramı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün kaynağını ve gücünü Türk Milleti'nden, onun binlerce yıllık tarihi geçmişinden ve kültüründen aldığı; günümüz şartlarına, akla, mantığa, Türk milletinın ihtiyaçlarına, arzu ve isteklerine, kabiliyet ve becerilerine, çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun şekilde geliştirdiği; Türk insanının ve Türk toplumunun davranış ve faaliyetlerinin Türk milli hedefleri doğrultusunda yönlendirmek ve yönetmek için ortaya koyduğu düşünce ve görüşlerin tümü akla gelmektedir.

Bugün Türk milletinın tamamı Atatürk'ü tanımakta, benimsemekte ve onu sevmektedir. Bu gerçek ortada iken; devletçe ve milletçe 70 yıl gibi uzun bir sürede; Atatürkçü Düşünce açısından yapılması gerekenleri yapabildik mi, onu her yönü ile anlayıp, anlatabildik mi, neler yapılabilirdi ve daha neleri yap-

mamız gerekiyor, Atatürkçü Düşünce'nin Türk milletinin yaşantısında sonsuza kadar yönlendirici olması için nasıl bir yol izlememiz gerekiyor? Gibi sorulara bulunacak mantıklı cevaplar Atatürkçülüğün ülkemizdeki yerini ve gelecekteki geçerliliğini belirleyecektir.

Anayasamızın 134'ncü Maddesinde kurulması öngörülen ve 11.8.1983 gün ve 2876 Sayılı Kanun ile faaliyete geçen "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" bünyesindeki "Atatürk Araştırma Merkezi" sorumluluğunda Atatürkçülük faaliyeti koordineli bir şekilde sürdürülmektedir.

10 Kasımlar Türkiyesinde;

Ülkesini ve milletini seven her Türk Atatürkçü olmalıdır ve her Türk Atatürk'ü ve Atatürkçü Düşünce'yi anlamak için çaba harcamalıdır. Milletimiz onu tanıdıkça kendini tanıyacaktır. Geleceğine ait güveni artacaktır. Sonunda yarınlarına çok daha iyimser gözle bakacaktır.

Ölümünün 70'nci yılında daha nice "Mustafa" filmleri milletimizdeki Atatürk sevgisini azaltmaya yetmeyecektir. Milletimiz çıkacak her yeni "Mustafa"da Ata'sına daha sıkı sarılacaktır.

Türk milletine kutsal Anadolu toprakları üzerinde ölümsüz eseri Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni armağan eden Atatürk'ü saygı ile anıyor ve eserlerini sonsuza kadar yaşatacak genç nesillerimizin var olduğunun bilinmesini istiyorum.

Tahir Tamer Kumkale (Ulusalses) - 07.11.2008

Atatürk ve "Mustafa"

Atatürk'e "ihanette" ve "hakarette" huzunu alamayanlar; sonunda dayısının tarlasında karga kovalayan, günde üç dört paket sigara içen, içkiden başını alamadığı için, "ayık" gezemeyen "Mustafa'ya" kadar kişilik ve karakterlerinde indikleri düzeyi, bütün çıplaklığıyla artık ortaya koymaya başladılar. Gazete köşelerinde, ekran soytarıliklarında, yüzleri ve kalpleri gibi karartıkları sinema perdelerinde, "marifetlerini" sergiliyor ve ceplerini dolduran "ağababalarından" büyük "aferin" alıyorlar.

Sanırsınız ki, Cumhuriyet yeni ilan edilmiş, bunların halk deyişiyle; "kafalarının basmadığı" peşpeşe devrimler yapılıyor. Cumhuriyette doğanlar bugün 85 yaşında. Bunlar ne padişah görmüş, ne medresede okumuş, ne fes giymiş, ne de çarşaf dolaşmış kişiler. Hepsi Cumhuriyetin okullarında okumuş, Cumhuriyetin ailelerinde yetişmiş; Cumhuriyetin devletinin desteğiyle adam olmuş; Cumhuriyetin toplumunda yaşamını kazanmış ve şimdi "ihamet" damlayan kalemleriyle çıkarlarını Cumhuriyet'e ve onun kurucusuna saldırmakta bulan "kişilik yoksulları." Bu zavallılara sormak gerekir; Sevr'in imzalanmasından sonra Anadolu'da yaşasaydınız, acaba ihamet yuvası ve çöplüğüne döndürdüğünüz İstanbul'a kim sizi sokar; hangi kültür ve eğitimle o zamanın gazetelerinde yazar; devletinde görev alır "Mebus", "Vezir", "Sadrazam", "Şehremini", vb. olur-dunuz? Değil bunları okumak; İstanbul'da bir "zaptiyelik" bile elde edemez; ayrıca Anadolu'dan geldiğiniz için, İstanbul'a sokulmazdınız bile. Bunun dışında, daha da kötüsü; Milli Mücadele başarılmayıp, işgaller sürseydi; babanızın kim olduğunu da bilemeyecektiniz. Soyağacınızın dallarında Rumlar, İngilizler, Fransızlar, vb. oturacaktı. Yoksa Atatürk olmasaydı babam İngiliz, Fransız, Yunan olurdu, diye fırsatı kaçırmış olmaktan üzüntü mü duyuyorsunuz? Eğer böyleyse, taşıdığınız "insan" kimliklerinizi bağlı olduğunuz Nüfus Müdürlüklerine geri vermeniz çok yerinde olur. Bu Cumhuriyeti kurup, sizi "adam" yapan, gerçekten "Büyük İnsan" Atatürk'e biraz olsun saygı duymanız gerekmez mi? Bir "yaratık" olmakta neden "ısrar" ediliyor, anlaşılır gibi değil.

Mustafa, Mustafa Kemal onun Nüfus kütüğünde yazılı adlarıdır. Evet "Mustafa" karga kovalamıştır, sigara, içki içmiştir. Mustafa Kemal Anafartalar kahramanı bir Osmanlı Paşasıdır. Ancak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan ne "Mustafa" ne de "Mustafa Kemal"dir. O, bu ulusun Ona verdiği adla sadece Atatürk'tür ve öyle kalacaktır. Birtakım düzmece filmler yapıp, onu yeniden "Mustafalaştırmaya" kimsenin hakkı yoktur, olmaz da. Bu ulus, bu Cumhuriyet bu kadar "hainliği" kaldırmaz; bunun hesabı birgün mutlaka kendilerinden sorulacaktır. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin ve ulusunun yaratıcısı ne Mustafa, ne Mustafa Kemal'dir. Dünyada bir eşi görülmemiş

ve görülmeyecek olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Onun arkasında kanını döküp, canını veren binlerce şehitin kemiklerini sızlatanların aramızda yeri yoktur, olamaz.

16.11.2008 Eskişehir Sakarya Gazetesi

Bütün Suçu Ne İmiş?

Bu ülkede yaşayan her insanın bağımsızlığını ve demokrasisini borçlu olduğu insan: Atatürk...

Gençliğinde kot pantolon giyememiş.

Sevgilisinin elinden tutup hasılat rekorları kıran bir sinema filmine gidememiş...

Padişah ona Trablusgarp Cephesi'nde görev verdiğinde, lüks uçak şirketinin, first class koltuğunda viskisini yudumlayarak görev yerine gidememiş...

Halkına bağımsızlık fikrini anlatabilmek için kortej eşliğinde Mercedes'lerle gezememiş Anadolu'yu...

Kurtuluş hareketini başlatmak için 19 Mayıs'ta Samsun'a ayak basan ayağında spor ayakkabısı ya da kovboy çizmesi yokmuş...

Kazandığı her savaştan sonra savaş sahasına fırlayıp moral veren mini etekli ponpon kızlar da yokmuş...

Tarih kitaplarına bakılırsa, Yunanlıları İzmir'den denize döktükten sonra timsah yürüyüşü de yapmamışlar...

Ülkesinde yapacağı devrimleri, unutmamak için not alacağı bir cep bilgisayarı olmadığı gibi, kendisine suikast girişiminde bulunacakları da cep telefonundan öğrenememiş!

Atatürk için üzüliyorum. Dağ gibi adam, bir radyo programına faks çekmeden, İsmet Paşa için Safiye Ayla'dan bir istek parçası isteyemeden gitti ...

Lozan Zaferi'nden sonra veya Cumhuriyet'in ilanından sonra arabaya atlayıp sabahlara kadar korna çalıp, elinde bayraklarla sokaklarda tur atmadı.

Evinin balkonuna çıkıp, bir şarjör mermiyi havaya sıkamadı.

Atatürk'e acıyorum... Sen kalk, dört kadınla evlenebileceğin bir dönemde dünyaya gel, sonra değerini bilmeyip tek kadınla evlilik sistemini getir. Aaaaah ... ah...

Çılgın diskolara gitmek, sabahlara kadar içip, içip rock yapmak, babasının mercedesini alıp şöyle bir Emirgan turu çekmek dururken...

Bunları yapmadı Atatürk... Keyif çatmadı... Tüm hayatını ülkesinin kurtuluşuna ve uygarlaşmasına harcadı...

İşte onun için büyük adamdı Atatürk her fırsat elinde vardı. O ise sadece bu Milletin bağımsızlığını istedi.

Bütün Suçu 2 Kadeh Rakı içmektir O Kadar.....

Yukarıdaki yazı adının açıklanmaması gereken bir Ortaokul öğrencisinin yazdığı okul duvar yazısıdır.

Sonuç

Atatürk, ulusal devlet kurma sürecinde çok büyük sıkıntılar çekmiş, başlangıçta arkadaşlarına söz geçiremediği ve yalnız kaldığı zamanlar da olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu Tercüman gazetesinde neşrettiği Atatürk ve Gençlik başlıklı bir sohbetinde;

Mustafa Kemal'in daima meçhul kalan tarafı, büyük Zafarını başarmazdan evvel çektiği azap ve işkencelerdir. Arkadaşlarına söz geçiremez; amirlerine dert anlatamaz; Devlet ve siyaset adamlarını yola getiremez, kapılarını çalar, açılmaz; bağırır, çağırır, işiten olmaz; Devlet batıyor der, Padişah gözlerini kapar, mesuller dudak büker... İşte gençliğe her şeyden önce Atatürk'ün bu mihnet, bu cevir ve cefa devri anlatılmalıdır. Gençlik en ziyade onun bu cephesindendir ki muhtaç olduğu azim ve irade dersini alabilir demektedir.

Atatürk, Vatansever, Milliyetçi ve Barışçıdır. Atatürk, günümüzde milleti, kan birliğinden çok, ülkü ve kültür birliğinin yansıttığına inanıyordu. Eğer bir ülkede yaşayan insanlar arasında, dil, kültür, ülkü ve çıkar birliği kurulabilirse, orada sağlam temellere dayalı bir millet var demektir.

Bir Türk milliyetçisi olan Atatürk'ün bu özelliği de zaman ile gelişip tamamıyla belirli bir hale gelen özelliğidir. Bu fikir devletin Türk Milleti vasıflarına ve medeniyetine istinat etmesi fikridir. Buna Türk Milliyetçiliği diyebiliriz. Bunu da esaslı bir unsur olarak takip etmiştir

Vatanını ve milletini her şeyin üstünde tutan Atatürk'ün vatanseverliği çocukluğundan bu yana mevcuttu. Mesela 1897

Türk-Yunan savaşına katılmak istemesi buna örnektir. Bununla ilgili olarak Atatürk; Gençliğimin en heyecanlı günlerini yaşadım. Küçük yaşına bakmayarak gönüllüler arasına katılmak istiyordum demektedir.

Aynı şekilde Sakarya vuruşmasında üç kaburga kemiği kırık olarak bir koltuğa mıhlanmış ancak hiç uyumadan yirmi iki gün yirmi iki gece vuruşmayı yönetmiştir.

Türk bağımsızlık hareketinin liderini ve dünya bağımsızlık hareketlerinin öncüsünü saygı ile analım. O, dünyada eşi benzeri bulunmayan büyük bir insandır. Kendimize örnek bir lider, büyük bir insan, gerçek bir düşünür arıyorsak, dışarıda aramamıza gerek yoktur: O kişi **Mustafa Kemal**'dir...

Mustafa Kemal Atatürk yapılması gerektiğine inandığı şeyler uğruna ölümü bile göze almaktan asla çekinmemiştir. Bu uğurda her türlü mücadeleden asla vazgeçmemiş ve kendisini bu mücadeleden vazgeçirmek için yapılan engellemelere, ölüm tehditlerine, birçok suikast teşebbüsüne dahi korkusuzca karşı durmuştur. Hastalığının şiddetlendiği anlarda ölüme çok yakınlaşmış olsa bile, korku asla ne yüreğine ne beynine yerleşmeyi başaramamıştı. O, Türk Milleti'ne büyük bir aşkla hizmet ederken, etrafını saran hainler ölüm çemberini yavaş yavaş sıkıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden silinmesiyle, Türkleri de, Anadolu topraklarında daha önce kurulu, ardından yok edilen diğer medeniyetler gibi yok ettiklerini düşünenlerin heveslerini kursaklarında bırakan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, küllerin içinden yeni bir Türk devleti'ni, dünya tarih sayfalarına bir daha silinmemek üzere kazıdı. Bu adam tehlikeliydi, ortadan kaldırılmalıydı. Ancak ölüm bile büyük zaferini ondan çalmayı başaramamıştır. Türk milletine hayatlarını, onur ve şereflerini ve insanca yaşama yolunu vermiş, belki de bütün bunlardan daha önemlisi bu haklarına sahip çıkmalarını sağlayacak bağımsızlığı tattırmıştır.

Ne var ki, onu da yolundan döndürmek isteyenler oldu. Görünür düşmanları yanında, hayatıyla oynama hakkını kendinde bulan gizli düşmanları da vardı. Kimileri kişisel çıkarları için, kimileri Mustafa Kemal'in Türk Irkının kökenlerini araştırmasından rahatsız oldukları için, kimileri kurulmaya çalış-

şılan cumhuriyet rejimiyle bağdaşamadıklarından, önlerinde engel olarak gördükleri Mustafa Kemal'i ortadan kaldırmayı amaçladılar...

Ona karşı düşünsel, hatta zaman zaman daha ileri giderek fiziksel suikastlar düzenlediler. Düşünsel suikastları bir yana bırakırsak, fiilen girişilen veya girişim aşamasındayken engellenen Mustafa Kemal'i öldürmeye yönelik suikastlar Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş kronolojisinde önemli bir yer tutar. Başarılı istihbaratlar ve bizzat Atatürk'ün ileri görüşlülüğü sayesinde bertaraf edilen bu girişimlerin en bilinenleri yaklaşık dört düzine civarındadır. Ancak son suikast Ata'nın en yakınından en güvendiği insanlardan gelmişti ve çok sinsice başlatılan suikasttı. Atatürk bu suikast girişiminin de farkına varmıştı. Ancak artık çok geçti...

Sonuç olarak, ulusal bir devlet kurucusu olan Atatürk'ün kişiliğini onun kendi sözleriyle bitirmek uygun olacaktır:

"Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan istiklâl aşkı ile meftûr bir adamım. Çocukluğumdan bu güne kadar ailevî, hususî ve resmî hayatımın her safhasında yakından vakıf olanlarca bu aşkım malumdur. Bence bir millette şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi mutlaka o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olmasıyla kaimdir. Ben şahsen bu saydığım evsafa çok ehemmiyet veririm. Ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı vasıflarla muttasıf olmasını şart-ı esasî bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple millî istiklâl bence bir hayat meselesidir. Millete memleketin menafî icap ettirdiği takdirde beşeriyeti teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet muktezasından olan dostluk ve siyaseti münasebetini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin bu arzusundan sarf-ı nazar edinceye kadar biaman düşmanıyım."

Kaynakça

- Ertuğrul Zekai Ökte; "Yeni Kemalizmin Temel Unsurları", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı: 46, Temmuz 1971,
- Mustafa Balcıoğlu - Doç. Dr. Cezmi Eraslan; "Sonuç", Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Ankara, 2002
- Afet İnan; M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, Ankara, 1969,
- Şerafettin Turan; "Türkiye Cumhuriyeti: 'Yeni Devlet' Temeli ve Nitelikleri", Atatürk Yolu, Sayı: 3, Mayıs 1989
- [www.diyaret.gov.tr/turkish/sureliyyayinoku.asp? sayi.116](http://www.diyaret.gov.tr/turkish/sureliyyayinoku.asp?sayi.116)
- Ahmet Gürtaş, Atatürk ve Din Eğitimi, s.160-161
- Avni Altınar, Her Yönüyle Atatürk, s. 153-155
- Başbuğ Atatürk Kitabı – Hazırlayanlar: Yusuf Koç – Ali Koç KBH Eğitim Yay.
- "Yazdığı ve Yazdırdığı Fikirleriyle Atatürk" İsimli Kitap- Kazancı Kitap Tic. A.Ş.
- A.Taner Kışlalı - Cumhuriyet, 19 Mayıs 1993 (Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği)
- Doç. Dr. Neda Armaner Atatürkçülük - Genel Kurmay Başkanlığı, 1984
- Seni Anlasaydık Bu Hale Gelmezdik – İbrahim Candan – Akasya Kitap Yayınları
- Kahraman kim, hain kim? H.O.Tercüman - 21.07.2006
- 1922 (Nutuk II, s. 655)
- 1921 (Asım Us, G.D.D s. 111-112)
- Yusuf Ziya Özer, T.T.K. Belleten,Cilt: 3, Sayı: 10, s. 287
- Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s.116
- Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965,
- M. Şükrü Akkaya, Ülkü Dergisi Cilt: 2, Sayı: 24, 1948, s. 5
- Cumhuriyet Gazetesi, 26. 9. 1930
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II,
- Hasan Cemil Çambel, Dünya Gazetesi, 30. 8. 1952
- Aydın Tarihi, Sayı: 19, 1935

- Latife Uşaklıgil, Tarih Dünyası, Sayı : 2, 1950
- Enver Behnan Şapoğlu, Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi, s. 304
- Aydın Tarihi, II, 73, 1930
- Asaf İlbaý, Tan Gazetesi, 17. 7. 1949
- Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet Gazetesi, 1. 2. 1930)
- Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet Gazetesi, 8. 1. 1930)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, T.T.K. Belleten, Cilt XX, Sayı : 80, s. 531-532
- Karal. Enver Ziya, "Devrim ve Laiklik", Belgelerle Türk Tarih Dergisi", Özel Yayın, Ankara 1968
- Mehmet Emin BAYAR Din Hizmetleri Müşaviri- Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu Başkanı
- Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Hazırlayan Utkan Kocatürk, Ankara, 1971, s.16'dan aktarıldığı üzere, bk.
- Cumhuriyet Gazetesi. 01 Nisan 1937
- Bernard Lewis; Modern Türkiye'nin Doğuşu, Ankara, 1998, s. 254.
- Niyazi Berkes; Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul, 1978, s. 470, 483.
- Bekir Tünay; "Atatürk ve Cumhuriyet", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. III, Sayı:7, Kasım 1986, s. 159.
- Ali Fuat Cebesoy; Milli Mücadele Hatıraları, İstanbul, 1953, s. 29.
- Falih Rifkî Atay; Çankaya, İstanbul, 1998, s. 46 - 48.
- Gazi Mustafa Kemal (Atatürk); Nutuk-Söylev, c. II (1920-1927), Ankara, 1999, s. 850;
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu; Atatürk, Ankara, 1981, s. 52-
- Celal Bayar; Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi), Derleyen İsmet Bozdağ, 2. Baskı, İstanbul, 1998, s. 22.
- Mazhar Müfit Kansu; Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber-I, Ankara, 1997, s. 74.
- A. Afet İnan, Devletçilik İlkesi ve Türkiye
- Cumhuriyet'in Birinci Sanayi Planı 1933, Ankara, 1972, s. 192.
- Prof. Dr. Afet İnan, Medeni bilgiler, M. K. Atatürk'ün El yazmaları, s.
- Prof. Dr. Afet İnan, Atatürk Hakkında H. B., s. 23
- Yusuf Ziya Özer, T. T. K. Belleten, Sayı: 10, 1939, s. 286
- M. Hayri Egeli, Atatürk'ün Bilinmeyen Hatıraları, s. 43
- Mustafa Baydar, Atatürk'le Konuşmalar, Varlık Yayınları, s. 15-16
- Ruşen Eşref. Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülâkat'tan, İstanbul, Devlet Matbaası, 1930
- M. Hayri Egeli, Atatürk'ün Bilinmeyen Hatıraları, s. 11-12
- İsmet Giritli, Kemalist Devrim ve İdeolojisi, s. 13
- Hayat Tarih Mecmuası, s. 20,24, Aralık 1973 Ank.
- Nazmi Kal, Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar, s. 146
- Nafiz Lülünk, Atatürk'e ait Hatıralar, s. 121-122

Hilmi Yücebaş, Atatürk'ün N. F. Hatıraları, s. 124

Sadi Borak, Atatürk ve Din, s. 66-67

İsmail Yakıt, Atatürk ve Din, s. 55-52

Akşın, Sina; 31 Mart Olayı, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970.

Altay, Fahrettin; "Dindar Atatürk", Atatürk, Din ve Laiklik, Belgelerle Türk Tarih Dergisi Özel Yayını, 1968.

Armaner, Neda; Laiklik; Sürekli Güncel "Cumhuriyet", 9.3.1979. Atatürk Diyor ki. Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, 1980.

Atatürk'ün Millî Eğitimimizle İlgili Düşünce ve Buyrukları, T. D. K. Yayınları, 1970.

Atatürk, M. K. ; Nutuk, Maarif Vekâleti Yayını, 1962.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1961.

Başgil, Ali Fuat; "Din Hürriyeti" Atatürk, Din ve Laiklik, Belgelerle Türk Tarih Dergisi Özel Yayın, 1968.

Batuhan, Hüseyin; Laiklik ve Dinî Taassup (Laiklik), Türk Devrim Ocakları, İstanbul, 1954.

Belen, Fahri ; "Atatürk Devrimi ve Din", Atatürk, Din ve Laiklik, Belgelerle Türk Tarih Dergisi Özel Yayını, 1968.

Barok, Sadi - Kocatürk, Utkan; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1972.

Barok, Sadi; Atatürk - Gençlik ve Hürriyet, Anıl Yayınevi, İstanbul, 1960.

Çağatay, Neşet; Laiklik Nedir? Şeriat Nedir? Türk Tarih Kurumu Yayını, 1978.

Çağatay, Neşet; Türkiye'de Din Sömürüsü ve Laiklik, Belleten, Cilt 42, Sayı 163, TTK. Basımevi, 1977.

Daver, Bülent; Türkiye Cumhuriyetinde Laiklik, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1955.

Demirer, Ercüment; Din, Toplum ve Kemal Atatürk, Ankara, 1969.

İnan, Afet; Atatürk Hakkında, Hatıralar ve Belgeler, Türkiye İş Bankası Kültür Yay, 1968.

İnan, Afet; M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, M. E. Basımevi, 1971.

Karal, E. Ziya; "Devrim Ve Laiklik", Atatürk, Din ve Laiklik, Belgelerle Türk Tarih Dergisi Özel Yayını; 1968.

Karasar, Niyazi; Laiklik ve Bilimsel Temelleri, Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

Kartekin, Erver; Devrim Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi, İstanbul, 1973.

Köymen, Niyazi; Dinsel Bunalımdan Gerçek Hak Yoluna.

Kunter, Nurullah; Hukuk İle Din (Laiklik), Türk Devrim Ocakları Yayını, İstanbul, 1954.

Nabi, Yaşar; Tek Yol Atatürk Yolu "Varlık Yayınları", 1967.

Naci, Fethi; Atatürk'ün Temel Görüşleri, Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Kitap Dizisi, 1968.

Olçaytu, Turhan; Dinimiz Neyi Emrediyor, Atatürk Ne Yaptı? İstanbul, 1971.

Ozankaya, Özer; Atatürk ve Laiklik, İş Bankası Yayını, Ankara, 1981.

Özerdin, Sami; Düünden Bugüne Atatürk, Atatürk'e Saygı, TDK., Yay, 1969.

- Poray, Nazım; Laiklik Hakkında Misali Bir İnceleme (Laiklik). İstanbul, 1954.
- Sencer, Muzaffer; Dinin Türk Toplumuna, Etkileri, İstanbul, 1968.
- Sertoğlu, Mithat; "Atatürk Ve İslamiyet", Atatürk, Din Ve Laiklik, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Özel Yayını, 1968.
- Sherrill, Charles H. ; Bir Elçiden Gazi Mustafa Kemal, Tercüman Yayınları, 1001 Temel Eser.
- Sinanoğlu, Suat; Laik Kelimesinin Etymonu Ve Anlamları (Laiklik), Türk Devrim Ocakları, İstanbul, 1954.
- Söylev Ve Demeçler, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, I. cilt, 1945, II. cilt, 1952, III. cilt, 1954.
- Tütengil, Cavit Orhan; Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak, "Varlık Yayınları", 1981.
- Ülken, Hilmi Ziya; Laiklik, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayını, Ankara, 1975.
- Yavuz, Fehmi; Din Eğitimi Ve Toplumumuz, 1969.
- Ayın tarihi, sayı:43, Sy:33- 45
- Hayat Ansiklopedisi, C:1, S:305
- Atatürk Araştırma Merkezi - Atatürk'ün tamim, telgraf ve beyannameleleri, Ankara 2006
- Derleyen: Hanri Benazus - Bütün Dünya
- İsmet Bozdağ'ın "Atatürk'ün Sofrası" kitabı.
- Hasan Rıza Soyak, Behçet Kemal Çağlar ve Kasım Gülek'in anıları
- Tahir Tamer Kumkale- Ulusalses Gazetesi- 2008/07/11
- Lord Kinross, Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu, Altın Kitapları- s:323-325
- Michael Llewellyn Smith, Anadolu Üzerindeki Göz-Hürriyet Yayınları, İstanbul-1978
- David Fromkin: A Peace to End All Peace, The Fall of The Otoman Empire And The Creation of The Modern Middle East S.560. (Avon Boks, New York-1990: Türkçesi Barışa Son Veren Barış 1914-1922, Sabah Yayınları, İstanbul)
- War Memoirs of David Lloyd George, VI, p.1050-1051, London, Colhams Press Limitet.
- François Georgeon ve İskender Gökalp: Kemalizm ve İslâm Dünyası, S.25- 27 (Çev. Cüneyt Akalın, Arba, İstanbul -1990).
- Selahaddin Çiller, Atatürk İçin Diyorlar ki; S.95, Fransız Gazeteci Marcel Sauvage, Cumhuriyet, 5 Ağustos 1935 (Varlık Yayınevi, İstanbul -1965).
- Dr. M. Galip Baysan -
- Yrd.Doç.Dr. Kenan Ziya TAŞ - Atatürk'ün Doğu ve Güneydoğu Anadolu Politikası ve bunun Ortaasya ve Ortadoğu Politikasındaki yeri
- Sadi Borak, Atatürk ve Din, İstanbul, 1962.
- Dr. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Ankara, 1971
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1952, c. II,
- Mehmet S. Aydın, "İrtica'ya İlişkin Bazı Düşünceler", Doğu Batı, 1998, sayı: 3, s. 52-53
- Doç. Dr. Neda Armaner, Atatürkçülük, Genel Kurmay Başkanlığı, 1984, s. 321-336
- Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Say: : 23, Sahife 4-5
- Ercüment Demirer - Din Toplum ve Kemal Atatürk, , s.10
- Ahmet Gürtaş - Atatürk ve Din Eğitimi - Diyanet İşleri Bakanları Yayınları

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1959, c.2
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. 2
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. 1
Fethi Naci - Atatürk'ün Temel Görüşleri, , s.55
Asaf İlbaş Yakınlarından Hatıralar, , s. 102)
Ahmet Bekir Palazoğlu, Başöğretmen Atatürk 1928-38, MEB Yay. Ankara, 1991.
Hasan Rıza Soyak, Doğumundan Cumhuriyetin İlânına Kadar Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, Hayat Yayınları, İstanbul 1965
Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, Cilt:1, Yapı ve Kredi Bankası Yay. İst. 1973,
Abdülkadir İnan, "Atatürk Devrine Ait Hatıralar", Türk Kültürü,Yıl:III, Sayı:25
Önder Gazetesi, Gülşahiden Durucan – Trakya
Akbayrak, Hasan. Himaye-i Etfal Cemiyeti. Tarih ve Toplum Nisan-1988 C:9
Aktan, Reşat. Türkiye İktisadî. Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara:1978
Aslan İffet. Dünyanın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslar arası Çocuk Yılı. Belleten TTK Basımevi Temmuz 1982
Bartu, V. 25. Yıl (1921-1946) Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, 1946
Çengelci Ethem, Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi. Şafak Matbaacılık, Ankara: 1996
Çocuk Haftası, Çocuk Haftası Nasıl Olacak?, Milliyet Matbaası, İstanbul: 1929
Çocuk Haftası, Çocuk Haftasında İstanbul Ocağı, Resimli Ay Matbaası , İstanbul: 1930
Gürsoy Akile.Üç Kuşak Cumhuriyet, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. İstanbul: 1998
Halk. "Çocuk Haftası" Yıl:1 Sayı 11 1929
Kepenek, Yakup. Türkiye Ekonomisi, Savaş Yayınları, Ankara: 1984
Kültür Bakanlığı, Atatürk Albümü, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara; 1992
Mehmet Fuat: Çocuk Haftası. Çocuk Haftası Cilt1 Milliyet Matbaası İstanbul:1929
Önder, Mehmet. Atatürk Konya'da, Ankara:1989
Sakaoğlu Necdet, Türk ve Dünya Çocukları 23 Nisan'da El Ele...
Skylife Nisan 2000 Yıl 19 Sayı;201 İstanbul: 2000
Sönmez Cemil, Atatürk ve Çocuklar, Unicef Türkiye Temsilciliği Ankara; 1992
Sönmez, Cemil, Atatürk'te Çocuk Sevgisi, Türkiye İş Bnk. Kültür Yay. Ankara; 1997
Tezer Şükrü. Atatürk'ün Hatıra Defteri, Türk Tarih Kurumu (4. Baskı)Ankara:1999
TÇEK ,Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Anayasası, Resimli Ay Basımevi, İstanbul;1935
TÇEK,Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Tüzüğü, Doğuş Matbaası-Ankara;1951
Cemal Granda, Atatürk'ün Uşağı İdim,
Cevat Abbas Gürer -
H. Yücebaş, Atatürk'ten Nükte, Fıkralar ve Hatıralar, İstanbul, 1983,
Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk
Jale Özen – İzmir – Atatürk'ün cenazesinden görülmemiş resimleri

www.islam-dub.de/modules.php

Rönesans Dergisi, Şubat 1991,

Gülşahiden Durucan - Önder Gazetesi, (Keşan), Sayı: 10360

Ahmet Bekir Palazoğlu, Başöğretmen Atatürk 1928-1938, Cilt:II, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991

Hasan Rıza Soyak, Doğumundan Cumhuriyetin İlânına Kadar Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, Hayat Yayınları, İstanbul 1965

Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ten Hatıralar, Cilt:I, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları, İstanbul 1973.

Abdülkadir İnan, "Atatürk Devrine Ait Hatıralar", Türk Kültürü,Yıl:III, Sayı:25

Nafiz Edgüer - Atatürk'ten anılar (tevfikfikret-ank.k12.tr adresinden alınmıştır.)

Sabah Gazetesi - 29.Ekim.1998

Lord Kinross- Atatürk - Sad.(Necdet Sander)- Altın Kitapları yayınevi 12. basım. İst

Sabah Gazetesi - 12 Kasım 2006 Pazar, Benim şehrim

Şevket Süreyya Aydemir- Tek adam Mustafa Kemal-Remzi Kitabevi 7. baskı. İst.

İlân-ı Hürriyet ve Sultan II. Abdülhamid, yeni matbaa, İstanbul, 1960 , sf.39

Amerikan Büyükelçisi Charles H. Sherrill'in Raporu - Atatürk'ün Dine Bakışı / Rifat N. Bali
Atatürk İslam İçin Ne Düşünüyordu? (6 Eylül 2006 - Radikal)

Radikal Gazetesi-7 Eylül 2006

Ruhat Mengi - Sıra Geldi Atatürk'ün İnancına! / 7 Eylül 2006 – Vatan Gazetesi

A Year's Embassy to Mustafa Kemal, Charles Scribner's Sons, New York, Londra, 1934, s. 199-203.

National Archives and Records Administration; Maryland, RG 59 Records of the Department of State Relating to the Internal Affairs of Turkey, 1930-1944, Mikrofilm M 1224. rulo 10, belge no: 867.404/218

İsmet Görgülü, Atatürk'ün Özel Yaşamı Uydurmalar - Saldırıları - Yanıtlar, Bilgi Yayınevi. Ankara, 2003.

Sherill'in A Year's Embassy to Mustafa Kemal başlıklı kitabı. Washington. D.C., Kongre Kütüphanesi ve Ankara Amerikan Büyükelçiliği web sayfası - büyükelçi biyografileri

Gazi Mustafa Kemal Hz. nezdinde bir yıl elçilik, (çeviren Ahmet Ekrem). Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi. İstanbul, 1934

Gazi Mustafa Kemal, (çeviren Alp Ilgaz). Tercüman Yayınları, İstanbul, 1973.

Mustafa Kemal Eseri ve Memleketi, Çeviren: Enver Esenkova). 1955.

Dücan Cündioğlu, Ara Sokakların Tarihi, Gelenek Yayınları. İstanbul, 2004, s. 185.
En son çeviri

Selanik'ten Gelibolu'ya (çevirmen A. Basad Kocaoğlu) İlgî Yayınları, İstanbul, 2006

Charles H. Sherill, A Years Embassy to Mustafa Kemal, Charles Scribner's Sons. New York. Londra, 1934. s. 200.

Dücan Cündioğlu, Türkçe Kur'an ve Cumhuriyet İdeolojisi, Kitabevi, İstanbul, 1998;

Dücan Cündioğlu, Bir Siyasi Portre Olarak Türkçe İbadet, Kitabevi, İstanbul, 1909.

Cumhuriyetin 75. yılı 1923-1933, Cilt 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.

- İlhan Başgöz, Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, Pan Yayınları, İstanbul, 2005
- Radikal Gazetesi- Atatürk İslam için ne düşünüyordu? 6 Eylül 2006
- Bursa Olay Gazetesi / İsmet Solak - 11.11.2008
- Eskişehir Sakarya Gazetesi - 16.11.2008
- Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı/- 2/4/2006 - "Kaderin Adamı"
- Atatürk Ansiklopedisi – Cilt 1, Ömer Sami Çoşar/ İstanbul Reklâm Ltd.Şti. 1973
- Ali Fuad Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk.
- Afet İnân: Atatürk'ü dinlerken, mukaddes tabanca, (Belleten, sayı 3-4 / 1937)
- Y. Hikmet Bayur: Türk İnkılabı Tarihi(cilt II. Kısım IV)
- Prof. Tank Zafer Tunaya, Türkiye'de siyasi partiler. 1859-1952
- Afet İnân. Atatürk'ün anlattıkları, vatan ve hürriyet (Belleten Sayı 2)
- Mustafa Kemal'in 1922 yılında vatan gazetesinde yayınlanan hatıraları
- Falih Rıfka Atay – Çankaya
- İkdam Gazetesi – 24 Eylül 1903
- Asım Gündüz Paşanın hatıraları
- Prof. Dr. Afet İnân: Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler
- Y. Hikmet Bayur: Atatürk, hayatı ve eseri- cilt 1.
- Atatürk konferansları, T.T.K. cilt 1
- F. Reşit Unat: devrim gençliği dergisi, kasım 1953
- Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam – Mustafa Kemal 1. cilt/
- Atatürk Üniversitesi web sayfası
- Esat Sönmez – amatörce edebiyat. Com
- Belen, Fahri - Türk Kurtuluş Savaşı, (2. baskı), Kültür ve Trz. Bak. Yay, Ankara 1983
- Gürbüz, Cenani - Millî Mücadele'de Develi ve Ermeniler, Kültür Bak., Yay, Ankara 1996
- Kars, Zübeyir - Millî Mücadele'de Kayseri, Atatürk Araştırma Merkezi Yay, Ankara 1999
- Özdemir, Mehmet - Millî Mücadele'de Develi, Kayseri 1973
- Turco-Italian War 1911-12, The Encyclopædia Americana (1954). cilt 27, s.175-177
- Tarih III: Kemalist Eğitimin Tarih Dersleri (1931-1941). Kaynak Yayınları (2001). s.301
- Sinan Sönmez – Beyaz Kule, Toplumsal dönüşüm yay. 2004
- Nutuk – Mustafa Kemal Atatürk
- Prof. Dr. Ali Dönmez – Dağ Başını Duman Almış, Toplumsal Dön. Yay. 2005
- Sadi Borak – Atatürk , Kırmızı Beyaz Yayınları, 2004
- Mustafa Yıldırım – 58 gün, Toplumsal Dönüşüm Yay. 2004
- Emin Çölaşan/ Fahrettin Paşa - Hürriyet Gzt. 07.04.2002
- Prof. Dr. İlknur Güntürkün Kalıpcı - Bilinmeyen Bütün Yönleriyle Atatürk
- Mustafa Müftüoğlu - 11.11 2005 /
- Sırrı Yüksel Cebeci – Tercüman gazetesi/04.03.2005/
- sirriyukselecebeci@tercuman.com.tr
- Ali Kuzu- Küçükhanımefendiler, küçükbeyefendiler/ 2006 – İst.(Dosya)

ALİ KUZU

Ali Kuzu- Son Kahraman – 2006 – İst.(Dosya)

Michael Llewellyn Smith, Anadolu Üzerindeki Göz - Hürriyet Yayınları, İstanbul-1978
David Fromkin: A Peace to End All Peace, The Fall of The Otoman Empire And The Creation of The Modern Middle East S.560. (Avon Boks, New York-1990: Türkçesi Barışa Son Veren Barış 1914-1922, Sabah Yayınları, İstanbul) Aynı Eser, S.560-561. War Memoirs of David Lloyd George, VI, p.1050-1051, London, Colhams Press Limitet. François Georgeon ve İskender Gökalp: Kemalizm İslâm Dünyası, S.25- 27 (Çev Cüneyt Akalın, Arba, İstanbul -1990).
Selahaddin Çiller, Atatürk İçin Diyorlar ki; S.95, Fransız Gazeteci Marcel Sauvagé, Cumhuriyet, 5 Ağustos 1935 (Varlık Yayınevi, İstanbul -1965).
Dr. M. Galip Baysan

Ali Kuzu - Atatürk'ü kimler öldürdü – Bilgekarınca yay. İst.

Doç. Dr. Yusuf Sarıncay - Devlet Arşivleri Genel Müdüğü

Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I / T.C. Basbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 71

www.sevgiadasi.com

www.gumushacikoylu.net

Oğuz Köroğlu – Araştırmacı yazar

TERÖR MÜ KÜRT SORUNU MU

ALİ KUZU

Ülkemizin, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde terörün ilk fitili yaklaşık 200 yıl önce dış ülkelerin desteklenmesiyle ateşlenen isyanlar ile başladı. Bu isyanların tamamı başarısızlıkla sonuçlandı.

1980'li yıllara geldiğimizde dış ülkeler yeniden sahneye çıkarak bu bölgeleri kan deryasına döndürmekten çekinmemişlerdir. Amaçları bölge insanını çok sevdiklerinden, onlara özgür ve rahat bir yaşantı vermek istemelerinden değil. Bölgede bulunan yer altı ve yer üstü zenginlikleri aralarında paylaşma sevdasında olmalarındandır.

Örnek verecek olursak; GAP bölgesi, su ve tarım bakımından en zengin yerler, yine bölgenin diğer yerlerinde bulunan petrol başta olmak üzere zengin maden yataklarına sahip olması, bu bölgede isyanları ve terörü destekleyenler için en büyük nedendir.

Son 1-2 yıl içinde ne oldu da, Türkiye'de petrol yok, diyen yabancı ülkeler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da arka arkaya petrol kuyusu açmaya başladılar. Şimdiye kadar GAP Projesine sıcak bakmayan dış güçler son yıllarda o bölgelerde arazi alıp tarım yatırımı yapmaya başladılar.

Yazar bu kitapta tarihsel süreci sizlerle paylaşarak gelinen noktada acaba dış ülkeler yıllarca destekledikleri terörün ardından, Kürt kimliği, Kürtçe eğitim ve bölgesel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi taleplerin de Anayasa'ya girmesini sağlayarak Türkiye'yi parçalayacak federatif bir yapıya zemin mi? hazırlamak istiyorlar.

Daha düne kadar "kökeni Türkiye dışından gelen teröre karşı siyasi bir çözüm düşünülemez" diyen Devlet yetkililerimiz, Toplumdaki farklı kesimler, bölge halkı ve aydınlarımız konuya şimdi nasıl bakıyor.

Terör mü? Kürt sorunu mu? Doğu Sorunu mu? Bölgesel Sorun mu?

Karar vermeden önce bu kitabı okuyun

Araştırma-İnceleme
Kariyer Yayıncılık - Haziran 2009

Yirmibeş yıldır Türkiye'yi kan gölüne çeviren aylıkçı Marksist terör örgütü PKK'nın başı Abdullah Öcalan'ın yaklaşık 20 yıl barındırıldığı Suriye'den kaçıp, Rusya, İtalya, Kıbrıs, Yunanistan ve son sığınağı Kenya' da Türk İstihbarat Teşkilâtı (MIT) mensuplarınca yakalanıp, yargılanmak üzere Türkiye'ye getirilene kadar yaşanan uluslararası diplomasi trafiği ve yaşanan uluslararası krizin belgeselidir elinizdeki "Safari Operasyonu" adlı kitap. Bu ayrıca Türk Diplomasi Tarihi'nin son elli yılda belki de en önemli başarısıdır.

PKK vasıtasıyla ülkemizi bölmek için en önemli kozu ellerinden kaçıran sınırdaş, Avrupa ve Okyanus ötesi ülke ve ülkeler bu duruma çok üzülürken Apo'yu yakalamasına rağmen terörü bitirip, dünyada yaşanan siyasi ve bölgede yaşanan sıcak gelişmeleri yeterince değerlendiremeyen Türkiye, bölgenin Lider Ülke'si olma kozunu elinden kaçırmış ve böylece üzgünleri tekrar sevindirmişti.

Böylece Apo'nun yakalanmasıyla ne terör bitmiştir ne de ilk anda tüm liderlik vasıflarını kaybeden, Türkiye'ye hizmetkâr olmayı bile göze alan Apo, İmralı'da sanki daha da güvende ve güçlü bir halde bölücülüğe kaldığı yerden devam etmektedir.

- Örgütün kuruluş amacı, örgütü maddî, manevî, lojistik açıdan destekleyenler,
- Kürt Devleti kurulursa ve Türkiye'nin trans Kafkasya yolu kapanırsa ne olur?
- İtalya, Yunanistan, Suriye ve Rusya'nın Türkiye'nin bölünmesinden beklentileri,
- Safari Operasyonu'nun perde arkası, operasyon nasıl yürütüldü. Apo nasıl yakalandı?
- Terör niye durmadı?
- Apo'ya yapılan başarısız suikast girişimi!
- Yeşil; Apo'yu öldürecek miydi?

gibi daha bir çok ve ilk defa bu kitapla günyüzüne çıkan belge bilgiyi okurken nefesiniz kesilecek. Bu bir süreçtir. Bugün PKK ve Öcalan peki Yarın?..

